

Kulturen kliver fram

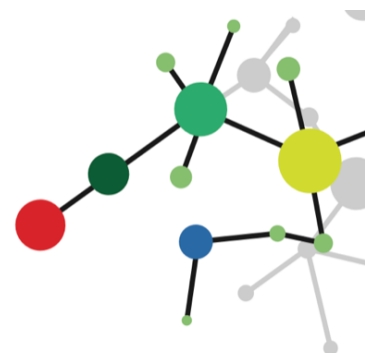
En beskrivning av Norrbottens kulturella ekosystem, en kartläggning av länets kulturella mötesplatser i lokal kontext samt ett innovativt förslag – Norra Sveriges Kultur och Beredskapsnät.

1906. Cirkus uppträder under Barnens Dag. Foto: Engblom, Wilhelm, Luleå kommuns bildarkiv.

– Själva kulturen uppstår där människor möts och där människor möts formas en idé om en gemenskap och där gemenskapen finns, där finns också motståndskraften.

Pär Enerud senior rådgivare, Myndigheten för psykologiskt försvar.

DIALOGER MED FOLKETS HUS ANLÄGGNINGAR, KOMMUNER OCH FRIA KULTURAKTÖRER

s. 3 SAMMANFATTNING

s. 4 UPPDRAG

s. 7 DEL I – DEMOKRATI, POLITIK OCH FINANSIERING

Kulturens roll för samhällsutvecklingen ur ett nordiskt perspektiv

Kulturen i ett nationellt, regionalt och kommunalt perspektiv

Den övergripande kulturpolitiken

Kultursamverkansmodellen

Den regionala kulturpolitiken hänger ihop med den nationella

s.18 NORRBOTTENS KULTURELLA EKOSYSTEM

Kulturaktörer som har medel från Region Norrbotten

Utbildningsaktörer

Kulturen hos kommunerna skiljer sig åt

Föreningslivet, studieförbunden och civilsamhällets roll

Folkbibliotekens roll för demokratin

Finansiering av kultur – privata och offentliga perspektiv

Kulturfonder med privat och offentlig finansiering

s.33 Rekommendationer

s. 34 BEGREPP OCH DEFINITIONER

Begreppet Kultur

Begreppet Social hållbarhet

Begreppet Innovation

Begreppet mötesplats

s. 37 HÅLLBARHET OCH POLITIK I NORDEN

s. 38 FOLKETS HUS ANLÄGGNINGARNA I NORRBOTTEN

Begreppet kultur i en Folkets Hus kontext

Urval och metod för kartläggningen av Folkets Hus anläggningarna

Folkhemsidealet och folkbildningen

En tidsresa i arkitektur och kulturpolitik

Nya typer av kulturella hus

Generella likheter hos Folkets Hus anläggningarna

Sammanfattning av generella styrkor och utmaningar

Statistik och mätbarhet – lika men olika

s. 50 Rekommendationer

s. 51 KULTURENS EGENVÄRDE

Forskning kring kulturens egenvärde

s. 52 KULTURENS ROLL I TOTALFÖRSVARET

Kulturens roll i kris- och beredskapstider

Kulturavets skydd vid kris och beredskap

Civilsamhällets roll i den civila beredskapen

s. 56 Rekommendationer

s. 58 KULTUR OCH HÄLSA

Forskning om kulturens effekter på hälsan

Folkhälsomyndigheten om kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande
Kultur på recept, som friskvårdsbidrag och fritidskort

FriskvårdPlus

s. 61 DIGITALISERING OCH KULTUR

s. 64 DEL II - DIALOGER (på denna sida finns register för respektive dialog)

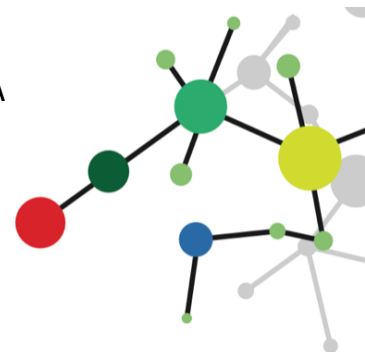
s.185 FÖRÄNDRINGSAGENTERNA

s.189 DEL III – SCENARIER

s.207 DEL IV – NÄSTA STEG

s.212 FÖRSLAG PILOT

s.215 PRESENTATION AV UTREDARNA

Sammanfattning

Norrbottens innovativa möjlighet att bli ett föregångslän

Norrbotten står inför en unik möjlighet att bli ett föregångslän för kultur, demokrati, trygghet, beredskap och innovation. Rapporten ger ett underlag för möjligheten att stärka länet med en robust kulturell infrastruktur och samtidigt stärka den regionala och lokala beredskapsförmågan, på ett sätt som aldrig tidigare gjorts.

Kulturen som verktyg för att stärka demokratin

I inledningen på rapporten ställs frågorna - Är kulturen hotad? Behöver den stärkas, utvecklas och innoveras? Och i så fall – varför, hur och av vem?

Rapporten bekräftar att kulturen är hotad på flera fronter. Hotbilderna inkluderar en global demokratisk tillbakagång som påverkar kulturens roll i samhället, minskade statliga kulturbudgetar, neddragningar av bidrag till studieförbund och folkhögskolor, utmaningar för folkbiblioteken med minskade resurser samt kulturaktörer som drabbats av uteblivna anslag.

Parallellt med hotbilden lyfter rapporten fram att Norrbotten har en stark kulturscen som inkluderar urfolk och minoriteter samt involverar många frivilliga krafter i föreningslivet. Kulturen utgör också en viktig del av länets platsbaserade attraktionskraft

En digital infrastruktur med flera syften

Rapporten lyfter också fram en befintlig och världsunik tillgång i form av ett samhällsägt autonomt och redundant bredbandsnät som utgör en digital infrastruktur, som skulle kunna nyttjas för ett flertal syften.

Musik, teater, workshops och demokratiska dialoger skulle kunna nå fler människor i länet samtidigt som gemenskap, trygghet och livskvalitet skulle stärkas. Länets trygghetspunkter som är en del av samhällets kris- och beredskap vid oro och samhällskriser, skulle kunna dela plats med de kulturella mötesplatserna. Det är den möjligheten och förhoppningen som gett rapporten dess titel – Kulturen kliver fram.

Kulturen som innovativ kraft

Kulturen i Norrbotten kan enligt rapporten stärkas, utvecklas och innoveras för att:

- Stärka demokratin och civilsamhället i fredstid samt i kris- och beredskap
- Främja ekonomisk och regional utveckling samt bidra till befolkningsförsörjning.
- Nyttjas som strategisk resurs för ett attraktivt och välkomnande län.
- Bredda och öka den demokratiska tillgången till kulturupplevelser och kulturproduktion.
- Förbättra psykisk och fysisk hälsa för att minska ensamhet och bidra till social sammanhållning.

- Stärka KKB (kulturella och kreativa branscher) med sin kärna av kultur för ett breddat näringsliv och förstärkta affärsmöjligheter.
- Bidra till kulturens professionalisering och internationalisering.

Ett strategiskt och operativt förslag

Rapporten föreslår slutligen ett pilotprojekt i form av ett digitalt kultur- och beredskapsnät, som skulle kunna vara i drift till Kiruna kulturhuvudstad 2029. Det digitala kultur- och beredskapsnätet skulle kunna utgöra en del av det befintliga samhällsägda bredbandsnätet i Norrbotten. Syftet är att då kunna koppla samman kulturella mötesplatser och aktörer samt att etablera dessa som trygghetspunkter tillsammans med annan verksamhet, ur kris- och beredskapssynpunkt.

Uppdraget

Kulturens betydelse för trygghet och samhällsutveckling, både i fredstid och vid kris är väl belagd. I denna rapport utgår vi från befintlig forskning om kulturens värde och nytta, och ställer oss frågor om dess roll för ett läns utveckling: Är kulturen hotad? Behöver den stärkas, utvecklas och innoveras? Och i så fall – varför, hur och av vem?

Rapporten svarar på dessa frågor genom uppdraget som varit att:

- Kartlägga länets kulturella mötesplatser och kulturaktörer, både offentliga och privata.
- Beskriva Norrbottens kulturella ekosystem utifrån politisk och lokal kontext
- Undersöka om det befintliga men lite nyttjade samhällsägda bredbandsnätet i Norrbotten kan användas för flera parallella syften.
- Ta fram förslag på utformning, organisering och finansiering av ett digitalt kultur- och beredskapsnät

Hypotes

Uppdragets hypotes har varit att undersöka om ett digitalt kultur-/eventnät i länet skulle kunna främja, stärka och utveckla:

- Kulturens egenvärde och dess aktörer
- Kulturens demokratiska roll
- Kulturens positiva inverkan på hälsa
- Kulturens potential som resurs i kris- och beredskap
- Kulturens utforskande av den fysiska och den digitala sårarten
- Kulturens roll för affärsmässig utveckling inom KKB samt bidragande till ett breddat näringsliv
- Kulturaktörers deltagande i europeiska nätverk och projekt för stärkt internationalisering

Metod

För att pröva hypotesen har en kartläggning genomförts på ett urval av länets offentliga och privata kulturella mötesplatser, där länets Folkets Hus anläggningar prioriterats. Vi har mött kulturarrangörer och kulturutövare i deras vardag och på deras platser och valt att föra en öppen dialog utifrån de ämnen och funderingar som respektive plats lyft, förstärkt med några frågeställningar från oss. Dessa samtal kring erfarenheter, behov och idéer ligger till grund för analyser, slutsatser och förslag.

Vi har eftersträvat att ge en samlad helhetsbild av kulturens ekosystem i Norrbotten, med koppling till omvärldsfaktorer och relevanta kunskapsområden. Rapporten är uppbyggd i fyra delar:

1. Litteraturstudier – inspirera till vidare läsning.
2. Dialoger – fånga upp erfarenheter och förslag från kulturarrangörer och kulturutövare.
3. Case – visa inspirerande exempel på vad ett kultur och beredskapsnät skulle kunna innehålla.
4. Förslag på nästa steg – kort beskrivning av syfte, mål, arbetspaket och förväntade effekter för en pilot.

Rapporten innehåller även arkivbilder som lyfts in för att ge ett tidshistoriskt perspektiv kring uppdraget.

Vi vill betona att dialogerna utgör en ögonblicksbild från länet, utifrån hur det såg ut vid våra besök på de kulturella mötesplatserna mellan april och oktober 2025. I dialogerna med olika kulturutövare används begreppet ett kultur- och eventnät.

Det begreppet byttes senare under arbetet ut mot begreppet kultur- och beredskapsnät.

Nästa steg

Tillsammans med berörda kulturaktörer har vi diskuterat hur ett kultur- och beredskapsnät skulle kunna stärka och komplettera befintliga strukturer och på vilka sätt ett sådant skulle kunna komma till användning. Förhoppningen är att ett kultur- och beredskapsnät ska kunna förverkligas till Kulturhuvudstadsåret Kiruna 2029 och då lanseras som Norra Sveriges Kultur- och Beredskapsnät.

Tack

Vi vill rikta ett stort tack till alla kulturutövare på olika nivåer, inom olika områden och på olika platser som generöst delat med sig av sin kunskap och sitt engagemang. Tack även till: kulturavdelningens verksamheter och personal, länets politiker och tjänstemän med kulturuppdrag, Mats Mex Erixon – digital nestor, IT Norrbotten och Länsstyrelsen Norrbotten för kunskapsinhämtning kring teknik och beredskap samt till Stadsarkivet Luleå Kommun för ett öppet historiskt bildarkiv.

Slutligen vill vi tacka vår uppdragsgivare, Anette Winblad von Walter, kulturchef samt Janus Brandin, regional utvecklingsdirektör vid regionala utvecklingsavdelningen, Region Norrbotten för förtroendet att utforska hur kulturens utveckling kan bidra till ett roligare, tryggare och mer innovativt län såväl i freds- som i orostider.

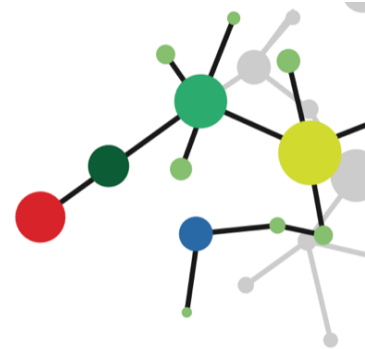
Stina Almkvist

Creative Consulting Almkvist

Bengt Grahn

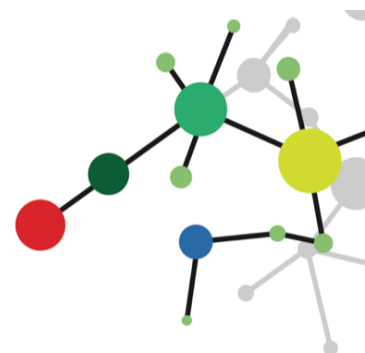
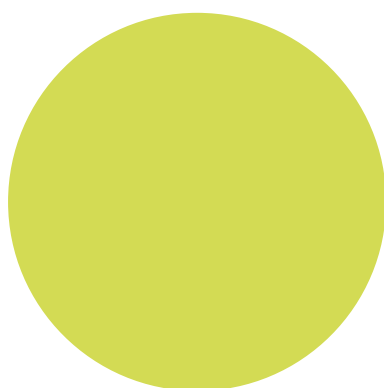
Studio Electronica

Luleå 2026-02- 01

DEL I

Litteraturstudier av aktuell forskning
inom kulturområdet

Demokrati, politik och finansiering

Kulturens roll för samhällsutvecklingen ur ett nordiskt perspektiv

Kulturen är en spegel av sin samtid. År 2025 präglas världen av oro, konflikter och komplexitet. I detta läge blir kulturens och folkbildningens roll i samhället särskilt viktig, inte minst som kännetecken för väl fungerande demokratier. Enligt en undersökning från Göteborgs universitet¹ upplevde 45 länder en demokratisk tillbakagång under 2024 – en ökning jämfört med 42 länder 2023. För 20 år sedan var motsvarande siffra endast 12 länder. Denna utveckling pekar på en tydlig trend där demokratin är under press, globalt.

Rapporten *Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen*² från Nordiska ministerrådet 2023, analyserar kulturens roll i samhällsutvecklingen och jämför hur konstens och kulturens nytta bedöms i de nordiska länderna.

Rapporten undersöker både politiska prioriteringar och forskningsresultat och sammanfattar kulturens påverkan inom tre huvudområden:

1. Ekonomisk utveckling
2. Demokratisk och hållbar samhällsutveckling
3. Hälsa och välbefinnande

Enligt rapporten har de roller som konsten och kulturen tilldelats, inte ersatt varandra över tid, snarare har de byggts på och breddats. Det finns en tydlig trend i Norden där kulturpolitiken i allt högre grad betraktar konsten och kulturen som strategiska resurser för samhällsutveckling, genom deras betydelse för ekonomisk tillväxt, regional utveckling, demokrati, social tillit, folkhälsa och miljö.

Rapporten sammanfattar kulturens historiska och nutida roller i de nordiska länderna i fem övergripande funktioner:

1. Att bidra till formandet av nationalstaten och en gemensam identitet, språkligt och kulturellt.
2. Att fostra ett modernt, civiliserat samhälle präglad av bildning, ansvar och demokratiska värderingar.
3. Att fördjupa demokratin och främja jämlikhet, mångfald och social utveckling.
4. Att stimulera ekonomisk tillväxt och bidra till platserns attraktivitet.
5. Att vara en övergripande drivkraft i samhällsutvecklingen.

Rapporten lyfter även fram styrkor och utmaningar samt pekar på kunskapsluckor och behov av fortsatt forskning för att förtydliga kulturens roll på lokal, regional och nationell nivå.

¹ Forskning.se – Demokratin tappar mark i världen, 2025

² Kulturanalys Norden – Kulturens roll och nytta i samhällsutvecklingen, 2024

HISTORISKT BILDARKIV

ARTIKEL I NORRBOTTENS-KURIREN 1961

Låga anslag bekymrar TBV, för medlemsantalet är stigande. Vid TBV:s informationsmöte i Luleå på söndagen ses här från höger: Hannes Karsikko, Boden, Inger Ryrberg, Kiruna, Ragnhild Lundborg, Kalix, Ellen Sortii, Malmberget, Barbro Zetterquist, Luleå, Ingemar Holmström, Boden, Börje Englund, Piteå, Iwan Åhl, Piteå, Ernst Sjöberg, Luleå och Tore Spaak, Luleå.

– Den ringa ekonomiska hjälp vi får i form av anslag o. dyl. motsvarar på intet sätt vad vi uträttar genom vår verksamhet. Detta vållar oss stora ekonomiska bekymmer.

Den som står fast vid det uttalandet är distriktsordföranden för TBV Norrbotten; Ingemar Holmström, Boden, vid ett av TBV anordnat informationsmöte i Stadshuset i Luleå på söndagen. Ett tiotal ledamöter för länets olika lokalkommittéer hade samlats för att diskutera det gångna årets verksamhet. Fotograf: okänd. Luleå Kommuns Stadsarkiv.

Kulturen i ett nationellt, regionalt och kommunalt perspektiv

Kulturen har en stark och respekterad position i Norrbotten – ett län som kännetecknas av stor geografisk yta, liten befolkning, ett urfolk samt tre nationella minoriteter. Ett sätt att bedöma kulturens status är att belysa den finansiellt. De ekonomiska resurser som når kulturaktörer och kulturkonsumenter består vanligtvis av offentliga medel från lokal, regional och nationell nivå samt av medel från EU. Den offentliga finansieringen kompletteras ofta av privata aktörer, såsom stiftelser, fonder och sponsorer. I ett nationellt sammanhang utmärker sig Region Norrbotten genom att 2022 ligga på andra plats efter Västra Götalandsregionen när det gäller både nettokostnad och driftskostnad för kultur per invånare. Den största delen av den offentliga kulturfinansieringen fördelas genom kultursamverkansmodellen³, som är det centrala verktyget för kulturpolitiken i Sverige.

Regionernas nettokostnader för kulturverksamhet 2022. Kronor per invånare.

Region/landsting	Teater och musik	Museer	Övrig kulturverksamhet	Kostnad per/invånare
Region Stockholm	89	1	113	204
Region Uppsala	42	52	120	217
Region Sörmland	102	175	69	347
Region Östergötland	125	36	203	364
Region Jönköpings län	247	54	168	471
Region Kronoberg	127	73	147	347
Region Kalmar län	97	73	166	335
Region Blekinge	101	63	246	416
Region Skåne	332	71	3	406
Region Halland	67	76	195	338
Västra Götalandsregionen	320	126	190	636
Region Värmland	278	95	-56	317
Region Örebro län	136	78	201	416
Region Västmanland	75	107	118	299
Region Dalarna	153	90	180	423
Region Gävleborg	111	94	111	317
Region Västernorrland	189	103	123	415
Region Jämtland Härjedalen	136	166	204	505
Region Västerbotten	148	90	177	416
Region Norrbotten	189	120	261	570
Samtliga regioner	181	70	128	381

Källa: Sveriges kommuner och regioner

Regionernas driftskostnader för kultur 2022. Kronor per invånare.

Region	Nettokostnad
Region Stockholm	230
Region Uppsala	357
Region Sörmland	631
Region Östergötland	642
Region Jönköpings län	685
Region Kronoberg	548
Region Kalmar län	521
Region Blekinge	630
Region Skåne	576
Region Halland	461
Västra Götalandsregionen	1 271
Region Värmland	570
Region Örebro län	608
Region Västmanland	492
Region Dalarna	597
Region Gävleborg	512
Region Västernorrland	654
Region Jämtland Härjedalen	859
Region Västerbotten	800
Region Norrbotten	975
Samtliga regioner	622

Källa: Sveriges kommuner och regioner

Regionernas kulturutgifter avser teater och dans, musik, bild och form, museer och utställningar, kulturmiljövård och arkiv, bibliotek och litteratur, film och AV, studieförbund. Lärlingsförbund, länsbildningsförbund, ungdomsorganisationer, lokalhållande föreningar, kulturarbetare och allmän kulturverksamhet.⁴

Kulturens del av kommunens totala budget

Enligt SKR⁵ så lägger kommunerna i Sverige i genomsnitt 4,76% av sin kommunala budget på kulturområdet. Kommunernas lagstadgade kärnuppgifter som skola, vård och omsorg utgör en betydande del, 80 %, av den totala kostnaden. Regionernas kärnuppgift hälso- och sjukvård utgör en betydande del, 88 % av den totala kostnaden. Relationen mellan åldersstruktur och kostnader är starkare för kommunerna än för regionerna. Sektorn har små möjligheter att minska kostnaderna när skatteunderlaget viker, eftersom mycket regleras genom lag.

³ Kulturradet.se/i-fokus/kultursamverkansmodellen/kultursamverkansmodellen/

⁴ Regionfakta.com/norrbottens-lan/kultur-och-fritid/regionernas-nettokostnader-for-kultur/

⁵ Skr.se/ekonomi och budgetplanering/statistik/overkommuner och regioner/sekonomi.8290.html

I en jämförelse av de kommunala kostnaderna för kulturverksamhet i Norrbotten 2024 är det Arjeplog som lägger mest medel per invånare på kulturverksamhet. I tabellen till höger redovisas siffror över tid, per kommun och per invånare.

Kommunala kostnader för kulturverksamhet 2024

Kommun/Region	Kronor per invånare
Arjeplog	3 054
Arvidsjaur	2 214
Boden	1 788
Gällivare	2 001
Haparanda	2 483
Jokkmokk	2 646
Kalix	1 291
Kiruna	2 931
Luleå	2 409
Pajala	1 306
Piteå	1 792
Älvsbyn	1 490
Övertorneå	920
Norrbottens län	2 080
Riket	1 603

Källa: Sveriges kommuner och regioner

Kommunala kostnader för kulturverksamhet 2014-2024. Kronor per invånare

Kommun/Region	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Arjeplog	1 525	1 675	2 260	2 264	2 401	2 484	2 366	2 721	2 834	2 715	3 054
Arvidsjaur	1 414	1 639	1 982	1 834	2 105	1 944	1 952	1 978	2 242	2 250	2 214
Boden	972	996	1 443	1 458	1 402	1 602	1 585	1 591	1 665	1 747	1 788
Gällivare	1 434	1 391	1 475	1 416	1 377	1 422	1 350	1 518	1 645	1 869	2 001
Haparanda	1 756	1 969	2 097	2 147	2 115	1 944	1 584	2 072	2 265	2 477	2 483
Jokkmokk	2 148	2 233	2 133	2 207	2 198	2 199	2 217	2 344	2 293	2 547	2 646
Kalix	1 220	1 207	1 060	1 089	1 326	1 594	1 292	1 323	1 604	1 195	1 291
Kiruna	1 210	1 438	1 428	1 553	1 358	1 518	1 322	2 443	2 826	2 381	2 931
Luleå	1 587	1 635	1 696	1 845	1 816	1 873	2 227	1 975	2 013	2 112	2 409
Pajala	1 114	1 052	1 267	1 008	988	933	1 002	1 103	1 195	1 215	1 306
Piteå	1 511	1 515	1 479	1 412	1 465	1 521	1 525	1 601	1 789	1 729	1 792
Älvsbyn	997	1 292	1 191	1 014	1 230	1 359	1 455	1 235	1 263	1 510	1 490
Övertorneå	719	707	725	905	876	753	799	970	970	921	920
Norrbottens län	1 495	1 553	1 512	1 679	1 680	1 951	1 926	1 957	3 241	2 954	2 790
Riket	1 364	1 450	1 553	1 559	1 596	1 650	1 614	1 774	1 989	1 973	2 080
Riket	1 144	1 160	1 211	1 235	1 273	1 314	1 294	1 327	1 411	1 535	1 603

Källa: Sveriges kommuner och regioner

Kostnad avser kommunernas kostnader för egen konsumtion. Från kommunens bruttokostnad görs dels avdrag för intäkter från andra kommunala förvaltningar (interna intäkter), dels avdrag för försäljning av verksamhet till andra kommuner och landsting.

Kostnader för kommunens kulturverksamhet innefattar kostnader för bibliotek, museer, musik- och kulturskola samt stöd till kulturella föreningar och studieorganisationer.⁶

Nedskärningar i landets kommuner

I november 2023 skickade SVT ut en enkät⁷ till landets samtliga kommuner angående ekonomin och eventuella besparingar inför 2024. Totalt svarade 215 kommuner vilket ger en svarsfrekvens på 74%. Av dessa svarade totalt 146 kommuner (68%) att man kommer behöva göra besparingar inom något område under 2024. 44 kommuner (20%) svarade att man inte kommer behöva göra besparingar och 25 (12%) svarade att det var oklart. De kommuner som uppgett att man kommer behöva göra besparingar har tillsammans med kommunerna som svarat att det är oklart, fått frågan om inom vilka verksamhetsområden besparingarna sannolikt kommer genomföras. 65 % av dessa kommuner svarar äldreomsorg, 61 % svarar grundskola, gymnasieskola och övrig utbildning samt 55 % som svarar att de kommer skära ner på kultur och fritidsverksamhet riktad till barn och unga.

⁶ Regionfakta.com/norrbottens-lan/kultur-och-fritid/kommunernas-kostnader-for-kultur/

⁷ Svt.se/kultur/kulturkris-i-kommunerna-fler-an-halften-skar-ner-2024

HISTORISKT BILDARKIV

KRISTIDSNÄMNDENS LEDAMÖTER, LULEÅ 1941

Från vänster: Länsjägmästare Oscar Svantesson, länsnotarie Inge Fröberg, landssekreterare Ragnar Sundberg, direktör Bure Holmbäck, byrådirektör Arne Björnberg (kristidsstyrelsen, Stockholm) och stadsfogde Carl Otto Asplund. Fotograf: okänd. Luleå Kommuns Stadsarkiv.

Den övergripande kulturpolitiken

Kulturens finansiering vilar på en samverkan mellan statlig, regional och kommunal nivå. Varje nivå har ett eget ansvar och styrs av sina respektive lagar, förordningar, mål och strategier. De nationella kulturpolitiska målen ska inte bara vägleda den statliga kulturpolitiken, utan även fungera som utgångspunkt för regional och kommunal kulturpolitik.

I de nationella kulturpolitiska målen står det att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets kulturpolitiska utveckling.

I boken *Kulturens Värde* (2026) beskriver Sverker Sörlin hur samhället över tid sett på kulturen och påpekar att det är först 1974 som Sverige fick en uttalad kulturpolitik och att det inte hänt så mycket sen dess vad gäller utvecklingen av kulturpolitiken sen 70-talet.

Den syn som präglat området de senaste åren liknar han vid vad sociologen Max Weber beskriver som en form av ändamålsrationalitet, där kulturen ses som en utgiftspost som ställs mot andra branschers utgiftsposter, där kulturen och dess egenvärde inte står i fokus.

För att uppnå målen ska den nationella kulturpolitiken:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor.
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse.
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan.
- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Syftet med regeringens övergripande mål⁸ är att ge en ram för aktörerna i kulturens ekosystem, att underlätta för dem när de i sin tur utformar strategier och handlingsplaner.

År 2011 infördes Kultursamverkansmodellen⁹ som en reform för att fördela statligt stöd till regional kulturverksamhet, där regionerna har större ansvar över att själva prioritera och fatta beslut närmare medborgarna. Modellen syftar till att stärka den regionala kulturen genom samverkan och samfinansiering mellan staten, regionerna och kommunerna.

Sveriges regering presenterade våren 2018 en samlad politik för det som kallades gestaltade livsmiljöer.¹⁰ Enkelt kan man säga att det handlar om en helhetssyn på utformningen av våra livsmiljöer; platserna där vi bor, arbetar och lever våra liv. Att arkitektur, form, design, konst och kulturmiljö ska stärka varandra för att hantera de samhällsutmaningar vi står inför och tillsammans bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle där alla ska få möjlighet att påverka vår gemensamma miljö. I februari 2025 lanserade regeringen en ny strategi för levande och trygga städer för den nationella stadsutvecklingspolitiken, med tydligt fokus på trygghetsaspekter.

Kultursamhället – en utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun¹¹, är ett betänkande som utredaren Mats Svegfors överlämnade till kulturminister Parisa Liljestrand den 27 september 2023. Enligt utredningens förslag ska kommunerna involveras mer i kulturpolitiken. Svegfors förslag öppnar för att kommuner även ska kunna ansöka direkt från staten utan att gå via regionerna. Kulturrådet föreslås behålla rollen som statlig representant i modellen, det vill säga den instans som regioner och kommuner ansöker om pengar hos. Svegfors föreslog att Kulturrådet i ännu högre utsträckning bör bli en expertmyndighet. Kulturplanerna föreslås i utredningen inte längre vara obligatoriska utan ersättas av så kallade kultursamverkansplaner för konkreta projekt. Det finns också ett förslag i utredningen om att skydda konstens frihet.

Mottagare av statliga kulturpengar ska enligt utredaren kunna dokumentera hur den konstnärliga friheten respekteras. Kulturrådet och en mängd aktörer har gett sina remissvar på utredningen. Regeringen har ännu hösten 2025 inte fattat något slutgiltigt beslut i ärendet.

Region Norrbottens kulturplan¹² ligger till grund för ansökan om medel inom kultursamverkans-modellen. Kulturplanen för 2023–2026 är under revidering under 2025, där kommuner och regionen gemensamt deltar i dialoger för att forma den kommande kulturplanen.

⁸ [Regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/](https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/)

⁹ [Kulturradet.se/i-fokus/kultursamverkansmodellen/kultursamverkansmodellen/](https://www.kulturradet.se/i-fokus/kultursamverkansmodellen/kultursamverkansmodellen/)

¹⁰ [Regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/02/prop.-201718110](https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/02/prop.-201718110)

¹¹ www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2023/09/sou-202358/

¹² [Utvecklanorrbotten.se/media/zs4jaura/kulturplan_pop_210x210.pdf](https://utvecklanorrbotten.se/media/zs4jaura/kulturplan_pop_210x210.pdf)

Kultursamverkansmodellen under översyn 2025

Kultursamverkansmodellen infördes 2011 med syftet att bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås, samt för att skapa bättre förutsättningar för regionala prioriteringar och variationer. Under 2025 tillsattes Kultursamverkansutredningen¹³ där Kulturrådet har i uppdrag att föreslå hur modellen kan vidareutvecklas, inklusive en översyn av kommuners och regioners roller.

Nedan 2023 års statistik från kulturrådets rapport¹⁴ för landets sammantagna kulturverksamheter som ingår i modellen.

Ekonomi och finansiering

- Verksamheternas totala intäkter översteg kostnaderna med cirka 33 miljoner kronor, motsvarande ett överskott på knappt 0,5 %.
- I genomsnitt utgjorde offentlig finansiering 79 % av intäkterna, vilket är en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2022.
- Verksamhetsintäkter stod för 14 % medan övriga egna intäkter uppgick till 6 %.
- Andelen offentlig finansiering varierar mellan kulturområden.
 - Högst offentlig finansiering finns inom bibliotek, läs- och litteraturfrämjande (92 %).
 - Lägst offentlig finansiering finns inom bild och formområdet (60 %).

Kostnadsfördelning

- Personalkostnader utgjorde 57 % av de totala kostnaderna.
- Verksamhetskostnader stod för 28%, lokalkostnader 13 % och övriga kostnader 2 %.
- Justerat för inflation minskade både intäkter och kostnader i fasta priser jämfört med 2022.

Personal och anställningsformer

- Cirka 12 700 personer var anställda inom verksamheter i modellen
 - drygt 5 900 årsarbetskrafter.
- 44 % av de anställda hade tillsvidareanställning - 56 % var visstidsanställda.
- 60 % av de anställda tillhörde verksamhetens kärnkompetens.
- Av dessa hade 59 % visstidsanställning.
- För övrig personal var motsvarande siffra 51%.
- Jämfört med 2019 har antalet anställda ökat med nästan 9 %, medan årsarbetskrafterna endast ökat marginellt (mindre än 1 %).

Publik och verksamhet

- Antalet föreställningar och konserter har återhämtat sig efter pandemin, men ligger fortfarande under nivåerna från 2019.
- Nästan hälften av arrangemangen 2023 riktade sig främst till barn och unga. 28 procent av publiken på föreställningar och konserter var barn och ung.
- Museibesök inom modellen ökade något jämfört med 2022 och låg marginellt över nivån från 2019.
- Av museibesökarna var 23 % barn och unga.

¹³ Kultursamverkansutredningen (SOU 2023:58)

¹⁴ Kulturradet.se/globalassets/start/publikationer/kultursamverkansmodellen/kultursamverkansmodellen-2023_tg.pdf

HISTORISKT BILDARKIV

NORRBOTTENS LÄNSMUSEUM 1964

Utställning på läns museet i Luleå. Museilektor Lisbeth Malmberg visar upp en silverkollektion. Fotograf: Okänd, Luleå Kommuns Stadsarkiv.

Den regionala kulturpolitiken hänger ihop med den nationella

Regionfullmäktige i Region Norrbotten har det övergripande ansvaret för länets långsiktiga strategier, inklusive den regionala utvecklingsstrategin (RUS:en)¹⁵, den regionala kulturplanen¹⁶ och strategin för smart specialisering (S3:an)¹⁷. Regionfullmäktige (regionens högsta beslutande organ) fastställer de strategiska dokumenten, medan regionstyrelsen ansvarar för att genomföra och följa upp dem.

Det operativa ansvaret ligger hos Regionala utvecklingsnämnden. Nämnden ansvarar för regionala utvecklingsfrågor som berör områdena regional tillväxtpolitik, näringspolitik, arbetsmarknadspolitik, utbildningspolitik, infrastruktur- och transportpolitik, forskningspolitik (innovationsdelen), landsbygds politik och kulturpolitik.

Inom nämndens ansvarsområde ligger regionens kulturverksamhet och fördelningen av statsbidrag och regionala bidrag, till de regionala kulturinstitutionerna i regionen. Nämnden ska även ha uppsikt över regional verksamhet som bedrivs i region- och kommunägda företag, stiftelser och kommunalförbund.

¹⁵ https://utvecklanorrbotten.se/media/asen1sj4/norrbotten-2040_webb.pdf

¹⁶ [Utvecklanorrbotten.se/om-regional-utveckling/kulturplan/](https://utvecklanorrbotten.se/om-regional-utveckling/kulturplan/)

¹⁷ [Utvecklanorrbotten.se/media/2chpwll3/smart_specialisering_200707_webb.pdf](https://utvecklanorrbotten.se/media/2chpwll3/smart_specialisering_200707_webb.pdf)

Region Norrbottens kulturplan

Region Norrbottens kulturplan lyfter fram kulturens roll som grundläggande för demokrati, kreativitet och det fria ordet. Planen framhåller att möjligheten att ta del av professionell kultur av hög kvalitet är en central uppgift för den regionala kulturpolitiken. Kulturplanen betonar även att begreppet kvalitet inom kultur ska vara föremål för ständig diskussion och utveckling.

För att stimulera kreativitet, konstnärligt utforskande och verkshöjd krävs enligt kulturplanen satsningar på:

- utbildningar
- mötesplatser
- nätverk
- residens
- andra innovationsmiljöer

Internationella och nationella samarbeten lyfts också fram som viktiga för konstnärlig förnyelse och kompetensutbyte.

Anette Winblad von Walter, kulturchef. Foto: Stina Almkvist

– För att professionalitet ska kunna stärkas behövs kontinuitet, satsningar och långsiktighet, något som ett sammanhållet eventnät skulle kunna bidra till. På köpet skulle vi få ett ännu roligare Norrbotten.

Anette Winblad von Walter, Kulturchef, Region Norrbotten

Kultursamverkansmodellen i Norrbotten

I Norrbotten finns idag 17 regionala verksamheter som tar emot statligt stöd genom kultursamverkansmodellen, via Region Norrbotten. Dessa institutioner utgör basen för det professionella kulturlivet, de skapar också arbetstillfällen för frilansare, utöver sina fasta tjänster.

Verksamheter som får stöd:

Norrbottensteatern
Riksteatern Norrbotten
Regionbibliotek Norrbotten, inkl. Polarbibblo
Resurscentrum för litteratur
Norrbottensmusiken
Norrbottens museum
Norrbottens föreningsarkiv
Dans i Nord
Danskonsulent
Havremagasinet
Resurscentrum för konst
Konstkonsulent
Hemslöjdskonsulent
Nationella minoriteter
Filmpool Nords resurscentrum för pedagogik och filmkultur
Norrlands nätverk för musikteater och dans
Konstmuseet i Norr

Vid fördelning av stöd prioriteras:

Barn och ungas tillgång till kulturupplevelser
Utveckling av nationella minoriteters och urfolks (samers) kultur och språk
Goda villkor för professionella kulturskapare och fria aktörer att utveckla konstnärligt högkvalitativ verksamhet

Områden som verksamheterna täcker:

Professionell teater-, dans- och musikverksamhet
Museiverksamhet
Biblioteks-, läs- och litteraturfrämjande verksamhet
Professionell bild- och formverksamhet
Regional enskild arkivverksamhet
Filmkulturell verksamhet
Främjande av hemslöjd
Stödformer och prioriteringar
Verksamhetsstöd, Projektmedel, Manusbearbetningsstöd
Stipendierna Rubus Arcticus och Hedersstipendiet
Mobilitets- och turnéstöd
Arrangörstöd för unga

HISTORISKT BILDARKIV

1964. Bokbussen kommer till byn. Fotograf: okänd, Luleå Kommuns Stadsarkiv

Norrbottens kulturella ekosystem

Ett kulturellt ekosystem synliggör hur olika kulturella aktörer, uttryck och strukturer hänger ihop och påverkar varandra. Det bör även innefatta en beskrivning av det som saknas, det som finns i mellanrummen mellan olika aktörer och uppdrag och som ofta är svårt att få till.

Det ekosystem vi mött genom arbetet med denna rapport kan betecknas som bitvis fragmentariskt ur ett övergripande regionalt perspektiv. På lokal nivå är det mer sammanhängande men det finns en uttryckt önskan om att kunna bli ännu mer inkluderande vad gäller olika målgrupper och kulturaktörer. Ur ett regionalt perspektiv finns en önskan om att kunna skapa ett mer sammanhållet regionalt kulturellt ekosystem, baserat på lokala ekosystem.

I Norrbotten som i andra delar av landet lyfter man gärna fram begreppet attraktiva plats- och livsmiljöer eller hållbara livsmiljöer. Inom DG Regio/ EU pratar man allt oftare om begrepp som platsbaserad och människocentrerad innovation. Genom det senare begreppet vill man tydliggöra flernivåsamverkan och flernivåaktörer med tonvikt på att ge människor på lokal nivå större möjlighet att vara med och forma sin framtid. För att få till ett väl fungerande ekosystem för kulturen behövs ett strategiskt samt operativt grepp som inkluderar policynivå, strukturer, metoder, analys och uppföljning. I ett nästa föreslaget steg är förhoppningen att kunna genomlysas samt åtgärda dessa ovan formulerade svagheter.

Kulturaktörer som har medel från Region Norrbotten

I Region Norrbottens kulturplan för 2023–2026 listas ett antal namngivna kulturaktörer som mottar medel från regionen. Utöver dessa aktörer bedrivs en omfattande mängd kulturverksamhet i länet av andra aktörer, ofta i form av projekt som finansieras genom regionala, kommunala, nationella medel samt från EU-medel. Dessa aktörer benämns i kulturplanen som fria aktörer, fria grupper eller

professionella kulturskapare. De utgör en viktig del av det konstnärliga ekosystemet i Norrbotten och spelar en avgörande roll för förnyelse, bredd och konstnärlig mångfald.

I denna rapport återges samtal och dialoger som förts med några av dessa aktörer. På kommande sidor finns de listade aktörer som tillsammans utgör det kulturella ekosystemet i Norrbotten.

Både kulturenheten och enheten för näringsliv och samhälle, vid regionala utvecklingsavdelningen ger medel inom området kultur samt kulturella och kreativa branscher (KKB).

*Ingår i kultursamverkansmodellen

Arkivverksamhet

Norrbottens föreningsarkiv*, Norrbottens museums arkiv*, Åja arkiv och bibliotek, Gällivare museums arkiv, Luleå tekniska universitetsarkiv, Nordkalottens kultur- och forskningscentrums arkiv, Piteå museums arkiv, Silvermuseets arkiv, Enskilda arkiv, Företagsarkiv, Offentliga arkiv, Kommunarkiv inklusive bildarkiv.

Biblioteksverksamhet

Regionbibliotek Norrbotten*, Norrbottens museums bibliotek*, Åjttes arkiv och bibliotek Institutet för rymdfysiks bibliotek, Nordkalottbiblioteket, Region Norrbottens medicinska e-bibliotek, Samernas bibliotek, Sametinget, Universitetsbiblioteket, Luleå tekniska universitet, Folkbibliotek, Skolbibliotek, kommunala, friskolor.

Museiverksamhet

Norrbottens museum*, Åjtte – Svenskt fjäll- och samemuseum, Friluftsmuseet Hägnan, Forsvarsmuseum Boden, Gällivare museum, Piteå museum, Silvermuseet, Tornedalens museum, Privata museum, Bygdemuseer, Ideella museum.

Kulturmiljöverksamhet

Norrbottens museum*, Länsstyrelsen i Norrbotten, Åjtte – Svenskt fjäll- och same-museum, Friluftsmuseet Hägnan, Gammelstads kyrkstad, Gällivare museum Laponia, Piteå museum, Struves meridianbåge, Silvermuseet, Hembygdmuseer, Företag, Kommuner, Professionella kulturskapare, Föreningar.

Scenkonstverksamhet

Dans i Nord*, Danskonsulent*, Danscentrum Norr, Dansinitiativet, Moskosel Creative Lab, Riksteatern Norrbotten*, NMD - Norrlands nätverk för Musikteater/ dans, Kulturskolor, Estetiska gymnasieprogram, Folkhögskolor och studieförbund, Musikhögskolan, Luleå tekniska universitet.

Professionella kulturskapare

Fria aktörer, Fria grupper, Föreningar.

Slöjd och hantverksverksamhet

Slöjd och Formkonsulenter*, Norrbottens museum*, Åtte – Svenskt fjäll och samemuseum, Kultur för unga och barn i Norrbotten (KUBN), Norrbottens läns Hemslöjdsförening, Sámi Duodji, Sameslöjdstiftelsen, Svensk Form Norrbotten, Kulturskolan i Jokkmokk, Studieförbund, Sámiij áhpádušguovdásj, Samernas utbildningscentrum, Älvsby Folkhögskola, Professionella kulturskapare, Föreningar

Övriga kulturarrangörer och projekt

Utöver ovanstående kulturaktörer finns en mängd föreningar och projekt som inte har fasta lokaler utan är mobila, digitala och som nyttjar befintlig kulturell infrastruktur. Finansieringen av dessa kan komma från Region Norrbotten, respektive kommun och/ eller från andra finansiella källor. I rapportens del II finns dialoger med några av dessa aktörer som; North Creative Nodes, Arrangörer i Norr och Hap Kult.

Privata kulturaktörer

De senaste åren har allt fler privata initiativ etablerat sig i Norrbotten. Några av dessa aktörer finns med i listorna ovan. Längre fram i rapporten redovisas dialogerna med några av dessa privata kulturproducenter som: North Sustainable Future och Jillat - samiskt danscenter. Dessa aktörer kan benämnas kombinatorer dvs deras verksamhet möjliggörs genom både offentliga och privata medel. Ofta har det inom sin organiska kropp ett AB samt en ideell förening.

HISTORISKT BILDARKIV

1941. Klasskort från Råneå. Fotograf: Fahlgren O. Luleå Kommuns Stadsarkiv.

Utbildningsaktörer

En viktig del av kulturens ekosystem omfattar utbildningar och kompetensutveckling. Här finns ett utvecklingsområde för Norrbotten. För närvarande saknas en strategisk helhetssyn och samverkan kring kompetensutveckling och utbildningar för området som kan belysa hur hela värdekedjan från tidig till vuxen ålder kan se ut, baserat på kulturell tillgång och utbud.

Kulturskolan

Kulturskolan som finns i länets alla kommuner utgör en viktig bas inom grundskolan för att skapa intresse för musik och kultur och har ofta utgjort det första steget inom musikutbildning, för länets professionella musiker.

Kortare kompetensutbildningar

Mycket av länets kompetensutveckling inom kultur och KKB området bedrivs i kortare kursform och genom nätverksträffar som anordnas av aktörer som exempelvis North Creative Nodes, Arrangörer i Norr och Riksteatern Norrbotten. Bolagen BD Pop och Filmpool Nord bedriver kortare kompetensutbildningar inom sina respektive områden och ibland i samverkan med andra aktörer.

Gymnasie- och YH-nivå

På gymnasienivå finns estetiska utbildningar i Boden, Kalix, Kiruna, Luleå, Piteå och Övertorneå. Björknäsgymnasiet¹⁸ i Boden har inom sitt estetiska program en inriktning mot spelutveckling - Game Development. I Boden Business Park finns Boden Game Camp¹⁹ som samlar spelindustrin i ett lokalt ekosystem med Boden Game Incubator, Boden Game Changer - årlig konferens med syfte att utveckla spelindustrin i Norra Sverige och en mängd olika spelutbildningar. På YH-nivå driver bolaget Almost There/ Almost Educations²⁰ utbildningar från Boden på distans med nationellt intag, som: Internationell kulturproducent, Konstnärlig praktik i digitala miljöer samt Projektledning för konstnärliga projekt.

Folkhögskolor

Länets folkhögskolor i Framnäs, Kalix, Haparanda, Malmfälten, Sunderbyn och Älvsbyn bedriver utbildningar inom områden som: musik, film/ tv, konst, litteratur och hantverk vid sidan av allmän linje och andra typer av utbildningar.

Högre utbildning

Den högre konstnärliga utbildningen i Norrbotten ligger hos Ltu, Luleå tekniska universitet. Universitet har en teknisk och filosofisk fakultet, den senare omfattar området humaniora som de konstnärliga utbildningarna tillhör. Ltu har en mängd hedersdoktorer inom det konstnärliga fältet men inte ett motsvarande utbildningsutbud inom fältet.

Skådespelarprogrammet vid Luleå tekniska universitet utbildar skådespelare för ett professionellt yrkesliv inom scenkonst och audiovisuell konst.

Musikhögskolan i Piteå tillhör Institutionen för konst, kommunikation och lärande (KKL). Musikhögskolan har av olika orsaker förlorat flertalet av sina musik-, dans- och medieutbildningar under en längre tidsperiod. Under 2025 tillsatte Ltu en utredning för en översyn av de konstnärliga utbildningarna. Parallellt lät Piteå Science Park tillsätta en egen utredning med samma uppdrag. Båda utredningarna presenterades i oktober 2025.

¹⁸ [Boden.se/utbildning/gamesdev-nationell-spelutbildning](https://www.boden.se/utbildning/gamesdev-nationell-spelutbildning)

¹⁹ www.bodengamecamp.com

²⁰ Almosteducations.se

Ltu skriver på sin webb²¹ vid rapportsläppet: De externa utredarna Pam Fredman och Anders Hultqvist har lämnat sin utredning om Luleå tekniska universitets konstnärliga verksamhet till rektor. Utredarna föreslår rektor att all konstnärlig verksamhet blir kvar på respektive campusort men samlas organisatoriskt under en ny institution. De ämnen som utredarna föreslår ska ingå i en ny institution är: musikalisk gestaltning, scenisk framställning, design och arkitektur samt utbildningar inom datorspel. Rektor Birgitta Bergvall-Kåreborn ser fördelar i förslaget och betonar att arbetet ska tas vidare i utredningens riktning. Hon skriver på Ltu:s webb att det är ett förslag som hon tror på och kommer att arbeta vidare för att göra en grundlig risk- och konsekvensanalys. Ltu:s bedömning är att lägga fram ett underlag för att kunna fatta beslut under 2026 och att en ny institution i så fall skulle kunna träda i kraft vid årsskiftet 2026/2027.

I rapporten²² från Piteå Science Park står det under rubriken strategisk vision: Etablera Piteå Konstnärliga Högskola (PKH) som en fristående högre konstnärlig utbildningsinstitution med komposition, improvisationsmusik, ljudteknik, teater, dans, dokumentärt berättande, AI och samt en verklig integrering av samisk árbediehtu (traditionell kunskap) och tornedalsk kultur. Tvärssektoriellt arbete ska för PKH vara en utgångspunkt.

Handelshögskolan i Stockholm

På nationell nivå är det värt att nämna Handelshögskolan i Stockholm som fått stor uppmärksamhet nationellt och internationellt sedan de för ett par år förnyat deras klassiska utbildningar i företagsekonomi genom att förstärka dem med bildningsideal som omfattar kultur och humaniora. Professor Lars Strannegård har skrivit boken Kunskap som känns²³, där han utvecklar sina tankar om ett nutida bildningsideal. Skolan har även omformat sina fysiska utbildningsmiljöer för att bättre passa deras utbildningsideal.

EU nivå

På EU-nivå sker en förflyttning inom utbildningssektorn där man går från STEM - Science, Technology, Engineering and Mathematics till STEAM²⁴ - där man lägger till Arts. Syftet är ge utbildningar en mer innovativ och holistisk hållning.

Integrationen bygger på övertygelsen att kombinationen av konstnärlig kreativitet och design med tekniska och vetenskapliga färdigheter främjar bättre problemlösning, kritiskt tänkande och kreativitet hos elever.

EU:s ökade förflyttning från STEM till STEAM ses som en strategi för att:

- Öka ungdomars intresse för naturvetenskap och teknik.
- Stärka innovation och entreprenörskap.
- Främja digital kompetens och kreativ problemlösning.
- Förbereda elever för framtidens arbetsmarknad där flera kompetenser kombineras.
- Stärka EU:s konkurrenskraft och demokratier.

21 ltu.se/aktuellt/nyheter/nyhetsarkiv/2025-10-14-utredning-om-konstnarlig-verksamhet-overlamnad-till-rektor

22 pitesciencepark.se/wp-content/uploads/2025/10/utredning-campus-pitea.pdf

23 org-sam.se/kunskap-som-kanns

24 www.school-education.ec.europa.eu/system/files/2022-12/ecr2022-best-practice-guide-steam-methodology.pdf?utm_source=chatgpt.com

Kulturen hos kommunerna skiljer sig åt

I uppdraget har ingått att kartlägga det mänskliga och tekniska värdskapet hos utvalda kulturella mötesplatser med fokus på Folkets Hus anläggningar. Dessa mötesplatser är i sin tur ett resultat av respektive kommuns organisering och finansiering på kulturområdet. Vi har i detta uppdrag inte kunnat genomföra en jämförande och detaljerad analysmatris då varje kommun organiserar kulturen på sitt individuella sätt baserat på sina respektive lokala förutsättningar och politiska villkor.

Kulturens organisering i kommunen och lagkrav

Som framgår av den inledande statistiken satsar kommunerna i Norrbotten olika mycket på kulturlivet. Skillnaderna beror på flera faktorer som politiska prioriteringar, kommunens storlek och på hur kulturverksamheten är organiserad. I de flesta kommuner hanteras kulturen av en gemensam nämnd och förvaltning för kultur och fritid. I vissa kommuner finns specifika kulturchefer och kulturtjänstemän med ansvar för strategisk utveckling och samordning av kulturverksamhet. I en del kommuner har ansvariga för kulturen tjänster som också inkluderar andra områden, till exempel fritidsverksamhet. Bibliotekslagen innebär att alla kommuner måste ha biblioteksverksamhet, likaså måste alla kommuner följa arkivlagen samt ha en arkivverksamhet. Det finns ingen lag för kulturområdet, så här är det endast några kommuner som har specifika styrdokument för kulturverksamhet. Boden är den enda kommun som har en specifik kulturplan, de andra kommunerna stödjer delvis sitt kulturarbete på Region Norrbottens kulturplan.

Principen om armlängds avstånd

Alla kommuner samt Region Norrbotten ska följa principen om armlängds avstånd (SKL 2015). Det innebär att offentligheten kan ge medel till kultur men att den inte ska vara involverad i beslut som rör det konstnärliga innehållet. Principen är en förutsättning för det övergripande nationella kulturpolitiska målet att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Många vidtalade i arbetet med denna rapport efterlyser behovet av återkommande kompetensutveckling för tjänstemän och politiker, med exempel kring hur principen om armlängds avstånd kan hanteras i olika sammanhang.

Förvaltningsområden

Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden. De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.

Kulturskola, bibliotek, replokaler, utställningar och fritidsgårdar

Samtliga kommuner har kulturskola samt tillgång till ett Folkets hus eller liknande mötesplatser för kultur- och civilsamhälle. Länsbiblioteket har filialer i alla kommuner som är viktiga mötesplatser där länets bokbussar fungerar som ett viktigt komplement för att sprida litteratur men även för att kunna erbjuda IT-support och stöd inom digital kunskap och säkerhet. Tillgång till replokaler, utställningslokaler och fritidsgårdar varierar stort mellan kommunerna.

Institutionerna Norrbottens Musiken, Norrbottens Teatern och Norrbottens Länsmuseum är i sina uppdrag regionala och turnerar med konserter, uppsättningar och utställningar. De regionala kulturbolagen BD Pop och Filmpool Nord, har Region Norrbotten som majoritetsägare och kommuner som delägare i varierande omfattning.

Temaår

2025–2026 är temaår med särskild prioritering för barn och unga i hela Norrbotten.

Fristäder och residens

Flera kommuner erbjuder fristäder för författare, journalister, konstnärer, filmare, dramatiker och musiker som är hotade eller förföljda i sina hemländer. Dessa initiativ får ofta även stöd från Region Norrbotten. Luleå och Piteå kommun har särskilda residensprogram. Under 2025 har de flesta av kommunernas kultursamordnare organiserat sig i ett gemensamt nätverk på initiativ av Riksteatern Norrbotten.

Kulturen ute i kommunernas kapillärer

Det finns 97 listade förenings- och bygdegårdar²⁵ i Norrbotten spridda över 14 kommuner, som anordnar många kulturaktiviteter. I stort sett har alla bygdegårdar föreningsverksamhet och merparten av verksamheten hålls vid liv av olika lokala föreningar. Sett till hela landet har över hälften av bygdegårdarna verksamhet riktad till barn och unga. En fjärdedel arrangerar studiecirklar och folkbildning, kurser och föreläsningar samt idrottsverksamheter. En femtedel arrangerar scenkonst och konserter. Summerat finns här en stor kulturell verksamhet som i sin tur stärker lokalsamhället.

Kommunala bostadsbolag och privata företag

Utöver den kommunala kulturverksamheten stöttar kommunala bostadsbolag ofta idrotts- och kulturverksamhet. Likaså finns det ofta på lokal nivå olika typer av näringsliv där företag ger medel till idrott och/ eller kultur via sponsorskap och/ eller via stipendier.

²⁵ [Bygdegardarna.se/norrbotten](https://bygdegardarna.se/norrbotten)

HISTORISKT BILDARKIV

Norrbottens Kuriren 1961. Varför inte en djärvare satsning? Med den gamla välbekanta ungdomspjäsen Pelle på planetfärd, gjorde igår Luleå Läroverks nystartade teaterklubb sin debut för offentligheten. Medverkande i ensemblen var bl.a. Staffan Göthe, Per Bergenrud, Ingela Bergenrud och Göran Lindgren. Fotograf: okänd. Luleå Kommuns Stadsarkiv.

Föreningslivet, studieförbundens och civilsamhällets roll

Föreningslivet och studieförbunden bär ofta upp kommunernas kulturliv genom ideella krafter. Vid sidan av kommunernas Folkets Hus anläggningar finns som redan beskrivits bygdegårdar och föreningslokaler sprungna utifrån en gemensam demokratisk värdegrund, där arbetet med kulturarv och olika typer av studiecirkel ofta utgör aktiviteterna.

Under 2024 minskade statsbidraget till studieförbunden med 250 miljoner kronor. Under 2025 och 2026 kommer anslaget att sänkas med ytterligare 100 respektive 150 miljoner kronor. Det innebär att statsbidraget minskas från ungefär 1,8 miljarder kronor innan sänkningarna till 1,3 miljarder kronor 2026.

Folkbildningsrådets rapport (2025) Nedskärningarnas konsekvenser²⁶, visar att minskade anslag till studieförbund och folkhögskolor påverkar tillgången till folkbildning i hela landet. De nya ekonomiska förutsättningarna har lett till uppsägningar, kursnedläggningar och sämre tillgång till bildning och kultur.

²⁶ Folkbildningsradet.se/media/rgdjgck/nedskärningarnas-konsekvenser.pdf

Rapporten påvisar att mindre medel drabbar de små orterna mest. Dessa områden förlorar inte bara ett kulturellt nav, utan även arenor för demokratiskt deltagande och social sammanhållning, vilket i sin tur kan förväntas leda till ett minskat samhällsengagemang och därmed till en försvagad demokrati.

Samforma²⁷ är en civilsamhällesorganisation vars huvuduppdrag är att främja den idéburna sektorn i Norr- och Västerbotten genom att huvudsakligen arbeta med påverkansarbete, kunskapsspridning och omvärldsbevakning. Organisationen publicerade 2023 rapporten *Civilsamhället i samhällsomvandlingen*.

Genom projektet *Samvandling Norr*²⁸ driver Samforma och Rädda Barnen ett arbete med att stärka Norrbottens och Västerbottens förmåga och kapacitet att hantera samhällsomvandlingar på ett socialt hållbart sätt. Projektet är finansierat av Rädda Barnen, Region Norrbotten och Region Västerbotten.

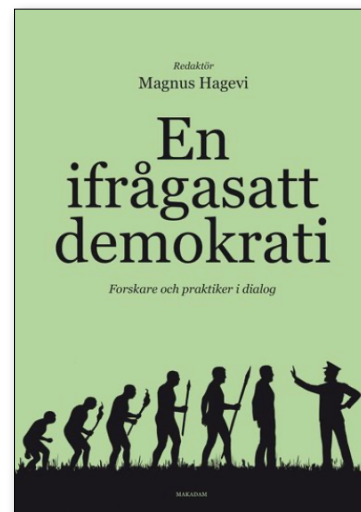
Folkbibliotekens roll för demokratin

Demokrati och hållbarhetsbegreppet lyfts i rapporten *En ifrågasatt demokrati* (2025).

I rapporten beskrivs bibliotekens roll som en ”demokratis kanariefågel” – en institution som tidigt märker av och utsätts för hot när demokratin försvagas.

Enligt rapporten står biblioteken 2025 inför tre centrala hot:

1. Professionell osäkerhet – rädsla att göra fel, brist på ideologisk debatt och ökade krav på kontroll gör att bibliotekarier riskerar att bli passiva. Rapporten pekar på att bibliotekens arbete ifrågasätts av radikalhögern, särskilt kring HBTQ-frågor och mångfald, vilket gör biblioteken till symboliska måltavlor i den politiska debatten.
2. Motstånd inifrån – bristande representation, homogen personalgrupp och interna exkluderande praktiker utmanar bibliotekens ideal om mångfald och inkludering.
3. Minskade resurser – ekonomisk under-finansiering, särskilt på kommunal nivå, försvårar uppdraget trots statliga satsningar.

Rapporten presenterar också följande rekommendationer för att stärka bibliotekens roll: En tydligare ideologisk diskussion om bibliotekens demokrati-uppdrag, så att personalen vågar agera i stället för att hämmas av rädsla. Självkritik och förändring inifrån för att öka mångfald och inkludering bland både personal och verksamhet. Stabil och långsiktig finansiering, inte bara tillfälliga projekt, för att säkra verksamhetens demokratiska kärnuppdrag. Stärkt samverkan – både mellan olika samhällsaktörer och mellan bibliotek, politiker och medborgare – för att befästa bibliotekets roll som en demokrati-främjande institution.

²⁷ Samforma.se

²⁸ Samforma.se/samvandlingnorr

Finansiering av kultur – privata och offentliga perspektiv

Enligt Myndigheten för kulturanalys²⁹ minskar kulturens andel av statsbudgeten. De statliga kulturutgifterna uppgick till 9,1 miljarder kronor år 2024 – en ökning med 0,5 procent i löpande priser jämfört med året innan. Men justerat för inflation motsvarar det en faktisk minskning med 2,2 procent.

Utredaren Martin Rickardsson menar att regeringen har valt att prioritera andra utgiftsområden, såsom försvar och rättsväsende högre än kultur, då Sverige befinner sig i en tid av kris och ökad beredskap. Han skriver vidare att detta har medfört att försvars- och militäranslagen ökar, vilket i sin tur sker på bekostnad av andra samhällsområden, däribland kulturen. Kulturbudgeten har därför minskats vilket är en förändring som försvarats av kulturminister Parisa Liljestrand.

Enligt rapporten Vem betalar för kulturen?³⁰ från Sveriges Museer har ingen uppräkning skett inom ramen för kultursamverkansmodellen under de senaste två åren. Rapporten visar även att så mycket som 70 % av sponsringen år 2025 riktats till idrotten, medan endast 1 % tillfallit kulturen.

Den nuvarande regeringen, med Parisa Liljestrand som kulturminister, har under 2025 tillsatt en utredning och arbetsgrupp³¹ med uppdraget att främja så kallad kompletterande finansiering. Syftet är enligt uppdragsbeskrivningen att undanröja eventuella formella hinder för att kulturverksamheter ska kunna bredda sin finansieringsbas.

Regeringens utredning ska bland annat:

- Föreslå hur den icke-offentliga finansieringen av kulturen kan öka genom ekonomiska incitament.
- Analysera möjligheten att utvidga regelverket för skattereduktion vid gåvor så att även kulturfrämjande organisationer kan godkännas som gåvomottagare.
- Säkerställa att förslagen gäller både fysiska och juridiska personer.
- Undersöka internationella modeller, såsom matchningssystem där det offentliga förstärker privata monetära bidrag, och föreslå hur ett sådant system skulle kunna utformas i Sverige.

Ett nationellt innovationskontor för stärkt samverkan mellan kultur och andra branscher.

Regeringens kultur och utbildningsdepartement har avsatt sammanlagt 20 miljoner kronor mellan 2025 och 2028 för att inrätta ett innovationskontor vid Kungliga Musikhögskolan i Stockholm. Syftet enligt regeringens pressmeddelande³² är att underlätta samarbeten mellan konstnärliga högskolor, andra lärosäten, näringsliv och offentlig sektor.

²⁹ Kulturanalys.se/aktuellt/ny-statistik-kulturutgifternas-andel-av-statsbudgeten-minskar

³⁰ Vem betalar för kulturen, Sveriges Museer, 2025

³¹ Regeringens pressmeddelande, 16 juni 2025

³² Regeringen.se/pressmeddelanden/2025/06/innovationskontor-for-mer-samarbete-mellan-kulturen-och-andra-branscher

Foto: Kungliga Musikhögskolans webb

Enligt initiativet är en stark offentlig finansiering avgörande för att kulturlivet ska kunna utveckla kompletterande finansiering. Initiativet listar några punkter på vad som behövs göras för att utveckla kompletterande finansiering inom kultursektorn:

- Uttalade incitament, exempelvis skatteförändringar och matchningssystem.
- Stärkta nätverk mellan kultur och näringsliv, med nya plattformar för möten, för att öka kunskap och intresse hos privata näringslivsaktörer.
- Ökad samverkan mellan kultur och utbildning på alla nivåer, exempelvis genom tvärpolitiska uppdrag.

Sponsring av kultur och traditionen i Sverige

Enligt Kulturanalys rapport Kulturlivet, näringslivet och pengarna³³ utvecklade Sverige under 1900-talet en stark statlig kulturpolitik där kultur sågs som ett allmänt samhällsansvar snarare än en marknadsfråga. Staten och kommunerna byggde upp teatrar, museer, bibliotek och musikliv med offentliga medel, vilket minskade behovet av privata donationer och sponsring. Denna offentliga finansieringsmodell gjorde det svårare för privata aktörer att engagera sig i kultursponsring.

Enligt en forskarrapport från Lunds universitet³⁴ har svensk skattelagstiftning länge gjort det svårt att dra av sponsring för kultur. För att ett företag ska få avdragsrätt krävs att utgiften är direkt kopplad till verksamheten, vilket är lättare att visa inom idrott där motprestationer som exponering och publik är tydliga. Inom kultur är motprestationerna ofta mer symboliska eller svårsmätbara, vilket har lett till att Skatteverket och domstolar ofta klassat det som gåva, som inte är avdragsgill.

³³ Kulturanalys.se/digital-publikation/privat-kulturfinansiering/?utm_source=chatgpt.com

³⁴ Lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1557943&fileId=1564489

Enligt en forskarrapport från Södertörns högskola³⁵ har idrott sedan 1900-talets mitt haft masspublik och mediegenomslog, vilket gjort den till en naturlig plattform för marknadsföring. Företag får direkt exponering genom loggor på arenor, tröjor och TV-sändningar. Kulturverksamheter når ofta mindre och smalare publikgrupper, vilket minskar marknadsnyttan och gör sponsring mindre attraktivt för företag. Rapporten pekar på att idrott historiskt har uppfattats som folklig och inkluderande, medan kultur länge betraktats som elitistisk. Företag som vill nå breda konsumentgrupper har därför valt idrotten. Detta förstärktes av folkhemsideologin, där idrott sågs som folkhälsa och gemenskap, medan kultur sågs som bildning och förfining – en annan typ av samhällsuppdrag.

Enligt en artikel³⁶ av Riksantikvarieämbetet menar de att 1900-talets svenska kultursektor präglats av principen om ”armlängds avstånd”, där kultur ska stå fri från kommersiell påverkan. Vilket enligt dem lett till att företagssamarbeten länge setts som ett sätt att sälja ut konsten. Många konstnärer, museer och kulturinstitutioner har därför varit skeptiska till sponsring och betonat sin oberoende roll. Samtidigt har näringslivet varit ovant att arbeta med kultur på icke-kommersiella villkor, enligt Riksantikvarieämbetet.

Sammantaget utgör sponsring en liten del av den samlade kulturfinansieringen. En undersökning från Institutet för reklam- och mediestatistik³⁷ visar att kultursponsringen uppgick till 743 miljoner kronor år 2022, vilket kan jämföras med cirka 6 miljarder kronor för idrotten. Kultursponsringen ökade dock från 2005 fram till 2015. I samband med pandemin föll kultursponsringen tillbaka och hade inte återhämtat sig under 2022, enligt undersökningen.

Historisk förklaring till bristen på privat stöd för kultur

På DN Kultur/DN Debatt fanns en artikelserie under 2025 där man lyfte frågan varför det i Sverige varit självklart att stora privata belopp kan skänkas till vetenskaplig forskning, samtidigt som privat stöd till kultur uppfattas som kontroversiellt. Främst har det enligt artikelförfattaren historiska skäl. När lagstiftningen om allmännyttiga stiftelser antogs 1929 ingick forskning bland de ändamål som medgav skattebefrielse. En annan förklaring handlar om den svenska samhällsmodellen där privat finansiering setts som ett misslyckande för det allmänna, ibland bara som något suspekt, som en följd av dolda intentioner. Först 2014 accepterades också kulturområdet som ändamål för allmännyttiga stiftelser.

Privata initiativ för kultur

Privata bolag stöttar kultur

I Norrbotten stöttar de stora industribolagen som LKAB och SSAB idrotts- och kulturliv finansiellt med medel genom samverkansprojekt, event, sponsring och genom stipendier. Många mellanstora företag stöttar också på olika sätt lokala initiativ inom kultur, miljö och samhälle, främst genom sponsring, som sökes i första hand genom olika föreningar.

35 diva-portal.org/smash/get/diva2:1242593/FULLTEXT01.pdf?utm_source=chatgpt.com

36 raa.se/omvarld-och-insikt/fyra-roster-om-utredningen-av-kultursponsring/?utm_source=chatgpt.com

37 kulturanalys.se/digital-publikation/kulturomradets-finansiering

Privata kulturinvesterarare – filantroper

I Sverige ges filantropiskt stöd antingen genom stiftelser eller privata donationer. Hur mycket pengar det handlar om vet man inte enligt Stefan Einarsson, forskare i företagsekonomi på Handelshögskolan i Stockholm. I hans rapport Think Tanks: New Organizational Actors in a Changing Swedish Civil Society³⁸ publicerad 2019, uppskattar han att svenska stiftelser bidrar med cirka 10 miljarder kronor till allmännyttiga syften. Länsstyrelsen, som är tillsynsmyndighet för stiftelser, för ingen statistik. Inte heller SCB vet, eller akademikerna enligt rapportförfattaren.

Få mecenater i Norrbotten och Västerbotten

I Norrbotten finns inga större privata investerare/ mecenater i kultur i jämförelse med andra regioner. Balticgruppen i Västerbotten har varit en betydande aktör inom kultur i Västerbotten, bland annat genom sitt partnerskap med Kulturhuvudstad Umeå 2014, där de investerade 15 miljoner kronor i konst och kultur. De har även varit involverade i utvecklingen av Konstnärligt Campus i Umeå och har stöttat Norrlandsoperan med 5 miljoner kronor för uppsättningen av Elektra. På senare år har de dock profilerat sig mer generellt som samhällsutvecklare än specifikt mot kultur.

Uppsala universitet och en mecenats betydelse

I Uppsala har en bygdens man gett en stor donation³⁹ från Anders Sandrews stiftelse⁴⁰ till uppstarten av ett forskningsinstitut vid Uppsala universitet, som ska främja kultur och kreativitet. Donationen omfattar 50 miljoner kronor över fem år med möjlighet till förlängning. Till institutet har en ny professur i digital konstvetenskap knutits.

UPPSALA
UNIVERSITET

Professor Joakim Palme, vicerector för vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet skriver:

– Med en sådan här kraftsamling i ett institut genereras naturligtvis många nya forskningssamarbeten över ämnesgränserna. Men potentialen är större än så. Satsningen utgör också en utmärkt plattform för att utveckla nya relationer med andra samhällsaktörer och även främja entreprenörskap inom olika kreativa branscher. Ytterst handlar det om forskningens och kulturens bidrag till människors hälsa och om kulturens betydelse för social och samhällelig sammanhållning.

Institutionens prefekt, docent Johan Eriksson är en av initiativtagarna till skapandet av en mångvetenskaplig förnyelse av universitetets forskning inom kulturområdet och skriver:

– Alltifrån grottmålningar till nutida bildflöden analyseras idag med digitala forskningsmetoder och museer och andra kulturarvsinstitutioner använder digitala verktyg i utställningar, förvaltning och analys. Forskningen kommer nu att stärkas ytterligare genom att samlas och utvecklas i en gemensam miljö. Den nya professuren med digitalt fokus passar fantastiskt väl in i detta och kommer både att komplettera den nuvarande kompetensen och bidra till en viktig utveckling och en kritisk diskussion om digitalisering och AI.

Mejans Mecenater

På Konsthögskolan i Stockholm startades Mejans mecenater 2025⁴¹, en ideell förening med syfte att få in medel och bygga relationer till mecenater. Affärsmodellen är baserad på medlemskap som kostar 15 000 kronor per år, eller en halv miljon för en livstid.

Kulturfonder med privat och offentlig finansiering

I september 2025 lanserade Svenskt Näringsliv initiativet Näringslivets kulturfond⁴².

Enligt deras webbplats är Näringslivets Kulturfond ett initiativ för att skapa nya finansieringsformer för att stärka kulturens plats och utveckling i samhället. Fonden ska vara den organisation som hjälper näringslivet att stötta kulturen på ett organiserat sätt och vara en samlande kraft för mindre och mellanstora bidragsgivare. Den skall verka för att synliggöra bidragsgivare och kulturutövare i projekt som stötts genom fonden.

Västra Götalands västsvenska kulturfond

I Västra Götaland finns Västsvenska Kulturfonden⁴³ som delar ut stipendier som ska främja kompetensutveckling inom kultur och som kontrolleras av näringsliv och region. Västsvenska Kulturfonden är en insamlingsstiftelse etablerad 1992 av Västsvenska Handelskammaren i samarbete med Västra Götalandsregionen och flera kommuner. Syftet är att genom kompetens-utvecklingsstipendier stimulera kulturlivet i Västsverige. Fonden ska genom stipendier dela ut minst 80 % av sin årliga avkastning. Stipendierna är avsedda att stödja personlig eller gruppbase-rad utveckling inom kultur, såsom skönlitteratur, bildkonst, scenkonst, musik, design, webbkonst, textilkonst, smideskonst med mera. En särskild prioritet ges ofta åt unga kulturutövare. Västsvenska Handelskammaren är fondens huvud-man och ansvarar för att utse styrelse och revisorer. Styrelsen består av repre-sentanter från näringslivet, kommuner och region Västra Götalandsregionen och Göteborgs Stad. Länsstyrelsen i Västra Götaland utövar tillsyn.

Troms/ Fylkes kulturnäringsfond

Kulturnäringsfondet⁴⁴ är en fond inom Troms och Finnmark fylkeskommuner i Norge riktad mot kulturnäringssektorn. Fonden ska stötta kreativt näringsliv genom lån och affärsutvecklingsstöd där fokus ligger på små och medelstora aktörer i kulturella branscher. Syftet är att underlätta utvecklingen av kultur-näringsbolag – till exempel inom konst, design, media, arkitektur, hantverk. Vidare skapa bättre kreditmöjligheter och strukturerat stöd till kulturella verk-

⁴¹ [Mejansmecenater.se](https://mejansmecenater.se)

⁴² [Naringslivetskulturfond.se/?utm_id=120234966656210663&utm_term=120234966656310663](https://naringslivetskulturfond.se/?utm_id=120234966656210663&utm_term=120234966656310663)

⁴³ [Kulturfonden.se](https://kulturfonden.se)

⁴⁴ [Ffk.no/tjenester/stotte-stipend-og-priser/okonomisk-stotte-og-stipend/kultur/regionalt-kulturfond/](https://ffk.no/tjenester/stotte-stipend-og-priser/okonomisk-stotte-og-stipend/kultur/regionalt-kulturfond/)

samheter med affärspotential. Målgruppen är små till medelstora företag lokaliserade i Troms och Finnmark. Aktörer måste vara kreditvärdiga och ha realistisk affärskompetens – eller få sådan tillförd. Innovasjon Norge Arktis sköter handläggningen och ansökan går till fylkesrådet för beslut.

Enligt samtal med kommunalrådet i TromsFylke har fonden kommit tillstånd genom att man vid industrietableringar utöver upplåtelse och betalning av etableringsplats för industrin också krävt en finansiell grundinsats till kulturnäringsfonden samt ett tillskott av årliga medel.

Bankers kultur och samhällsfonder i Norge och Norrbotten

SpareBank 1 Nord-Norge har en fond⁴⁵ som ger ut konstnärstipendier för fortbildning.

Stipendienivån är på 150 000 norska kronor och ges till 30 professionella konstutövare i Nord Norge.

I Norrbotten finns Sparbanken Nord som har ett upplägg som liknar det norska fast det kallas samhällsfond⁴⁶.

- En viktig del i att vara en sparbank är att pengarna ska stanna kvar och göra nytta här, där vi och våra kunder finns, skriver de på sin hemsida. De senaste fem åren har banken satsat över 100 miljoner kronor i insatser, där kulturen och idrotten getts stort stöd.

Snells stiftelse för framtida Tornedalen

Enligt webbsidan så bildade Snells Entreprenad AB 2021 en stiftelse under namnet Snells stiftelse för framtida Tornedalen⁴⁷. Detta som en del i företagets pågående hållbarhetsarbete som sammanfaller med företagets 50 års jubileum som aktiebolag. Stiftelsens syfte är att uppmuntra entreprenörskap, laganda och kamratskap samt goda och hållbara prestationer som driver utvecklingen i Tornedalen. Snells Entreprenad AB avsätter 1,5 Mkr. till stiftelsen och ur stiftelsen ska stipendier eller bidrag delas ut årligen i minst sex år räknat från och med 2022. Utdelningen sker på Pajalas stora årliga händelse Pajala marknad, andra helgen efter midsommar. Personer, ideella föreningar eller företag kan bli stipendiater.

KOSA – en ny kulturinitiativsfond i Norrbotten

I samband med industriomvandlingen i Norrbotten har ett flertal dialoger genomförts med olika industriaktörer kring ett eventuellt intresse att vara med och skapa en kultur- och/ eller någon typ av samhällsfond. Under 2025 startade projektet KOSA upp, som drivs av Luleå Kommun.

Projektet, som går under namnet KOSA – Kultur- och samhällsfond⁴⁸, samlar aktörer från industri, offentlig sektor, civilsamhälle och akademi i en gemensam satsning på kultur, social hållbarhet, inkludering och regional attraktionskraft. Projektet engagerar 26 aktörer, däribland SSAB, LKAB, Tromb, Dansinitiativet, BD Pop, Filmpool Nord och Ebeneser. Kiruna kommun är också en aktiv part, med koppling till stadens roll som Europas kultur-huvudstad 2029. Budgeten är på 3,5 miljon för tre år. Projektutlysningen kommer från Vinnovas program Swedish Metals and Minerals.

⁴⁵ [Sparebank1.no/nb/nord-norge/om-oss/samfunnsansvar/kunstnerstipend.html](https://sparebank1.no/nb/nord-norge/om-oss/samfunnsansvar/kunstnerstipend.html)

⁴⁶ [Sparbankennord.se/vart-samhallsengagemang/samhallsengagemang-kommunvis/hela-regionen--ovrigakommuner.html](https://sparbankennord.se/vart-samhallsengagemang/samhallsengagemang-kommunvis/hela-regionen--ovrigakommuner.html)

⁴⁷ [Snells.se/hallbarhet/stiftelse](https://snells.se/hallbarhet/stiftelse)

⁴⁸ [Lulea.se/kommun--politik/pressrum/pressrum/2025-06-27-lulea-kommun-beviljas-medel-for-nytt-projekt-som-skastarka-kulturens-roll-i-samhallsomstallningen.html](https://lulea.se/kommun--politik/pressrum/pressrum/2025-06-27-lulea-kommun-beviljas-medel-for-nytt-projekt-som-skastarka-kulturens-roll-i-samhallsomstallningen.html)

- Det här är ett projekt som bryter ny mark i Sverige för att skapa en ny struktur där kultur och civilsamhälle får en tydlig roll i samhällsbygget. Det handlar om att forma ett hållbart samhälle där människor känner tillhörighet och livskvalitet.

Hanna Isaksson, projektledare på Luleå kommun.

Enligt pressmeddelandet syftar projektet till att utveckla en modell för hur näringslivets resurser kan återinvesteras i kultur och samhällsutveckling. Under tre år ska grunden läggas för en fond som möjliggör långsiktiga investeringar i kulturdrivna initiativ. Fem pilotprojekt, så kallade kulturcase kommer att genomföras inom områden som dans, film och musik. Samtidigt testas en lightversion av fonden där företag som SSAB och LKAB bidrar med medel och tjänster till externa projekt.

- Kulturen är en grundpelare i ett hållbart samhälle. Genom projektet tar vi ett viktigt steg för att säkerställa att omställningen i norr också handlar om människor, gemenskap och livskvalitet. Det här projektet visar att Luleå vill vara en föregångare i att bygga inkluderande och levande samhällen.

*Evelina Rydeker (MP) kommunalråd, Luleå kommun
(från pressmeddelandet vid presentationen av KOSA)*

Rekommendationer

Kultursamverkansmodellen

En utmaning att beakta är att kultursamverkansmodellens styrka med en sammanhållen modell och finansiering mellan nationell och regional struktur, också kan bli dess svaghet. Om medlen till respektive region minskar från nationellt håll, till exempel genom att en ny region som Stockholm ska in i modellen, så minskar automatiskt de regionala medlen med motsvarande del. Den fråga man då måste ställa sig är om regionerna och kommunerna klarar av att kompensera ett sådant bortfall?

Utbildning och kompetensutveckling

Vad gäller utbildning och kompetensutveckling inom kultur samt kulturella och kreativa branscher är Norrbotten relativt svagt i jämförelse med andra regioner. Det saknas en strategisk helhetsplan samt samverkan kring kompetensutveckling och utbildningar för området, som kan belysa hela värdekedjan från tidig till vuxen ålder. Den snabba tekniska utvecklingen inom digitalisering samt AI kräver också nya typer av utbildningar och nya typer av samverkan. En rekommendation är att särskilt se över utbildning och kompetensutveckling samt utreda hur dessa kan stärkas, ur ett lokalt och regionalt perspektiv för att i sin tur kunna stärka det kulturella ekosystemet.

Nationellt innovationskontor

Vad gäller initiativet kring ett innovationskontor för stärkt privat finansiering av kultur, så kan det ses både som en möjlighet och som ett hot. Styrgruppen för initiativet består av en samling renommerade personer från den privata och offentliga sidan med sin bas i Stockholm. En rekommendation är att följa utvecklingen av innovationskontoret och agera proaktivt så att även Norrbottens perspektiv synliggörs och tas om hand.

Begrepp och definitioner

Begreppet kultur

Medie- och kommunikationsforskaren Johan Fornäs har forskat om kulturbegreppet. I Inledningen av sin bok *Kultur*⁴⁹ nämner Fornäs bland andra den brittiske kulturforskaren Raymond Williams som beskriver begreppet kultur som ett av de två eller tre mest komplicerade ord som överhuvudtaget finns.

Fornäs ger kulturbegreppet följande betydelser:

Kultur som konstnärlig verksamhet – kultur som estetiska uttryck, konstverk och kreativ produktion, såsom litteratur, musik, teater, film och bildkonst.

Kultur som livsstil och identitet – mönster, vanor och värderingar som präglar individer och grupper i deras vardag. Det handlar om hur människor lever, klär sig, vad de gillar och hur de identifierar sig själva och andra.

Kultur som samhällsordning och normer – kultur som strukturer och institutioner som reglerar socialt liv, inklusive språk, traditioner, lagar och normer som styr samhällets funktion.

Kultur som symboliskt system eller mening – kultur som en gemensam uppsättning betydelser och symboler som människor använder för att förstå världen, tolka erfarenheter och kommunicera med varandra.

Begreppet Social Hållbarhet

Bruntlandskommissionen

I samband med den industriomställning som sker i Norrbotten lyfts ofta betydelsen av att omvandlingen måste innehålla de tre aspekterna: ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Begreppet social hållbarhet har sitt ursprung i Bruntlandkommissionens rapport *Vår Gemensamma Framtid* (*Our common future*)⁵⁰.

I rapporten definieras hållbar utveckling som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

Bruntlandkommissionen betonade att hållbar utveckling inbegriper såväl ekonomiska som ekologiska, sociala och kulturella aspekter.

Agenda 2030

Agenda 2030 och dess 17 globala mål för hållbar utveckling är en detaljerad agenda som antogs av FN:s alla medlemsstater i september 2015 i syfte att tillsammans verka för en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling.

#Culture2030goal – ett försök att tydliggöra kulturens roll i samhällsutvecklingen

Agenda 2030 och FN:s globala mål för hållbar utveckling innefattar inte specifikt kulturen, vilket kan tyckas lite märkligt. Myndigheten för Kulturanalys⁵¹ lyfter att

⁴⁹ Fornäs, Johan. (2012). *Kultur*. Malmö: Liber

⁵⁰ Bruntlandskommissionen, *Our common Future*, 1987

⁵¹ Kulturanalys.se/aktuellt/nya-siffror-rapporterade-fran-kulturanalys-inom-agenda-2030

det mesta som finns om kulturen rör mål 11, **Hållbara städer och samhällen**, där det finns ett delmål om stärkta insatser för skydd och bevarande av kultur- och naturarv. Genom att mäta samhällets utgifter för kultur- och naturarv är den tillhörande indikatorn tänkt att följa utvecklingen över tid. Myndigheten för kulturanalys ansvarar för att rapportera in siffrorna inom indikatorn till FN:s statistikorgan UIS i samråd med de ansvariga myndigheterna Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket. På internationell nivå finns en mängd initiativ samlade under kampanjer som #Culture2030goal⁵². Målet är att få in kulturen som eget målområde under Agenda 2030.

Begreppet Innovation

Regeringen och RISE:s definition

Innovation är ett brett begrepp. Regeringens Innovationsråd⁵³ sammanfattar begreppet som förmågan att framgångsrikt ta fram och införa nya processer, tjänster och metoder som resulterar i betydande förbättringar av kvalitet, effektivitet eller ändamålsenlighet.

Både privat och offentlig sektor arbetar alltmer med innovation för att det är ett konstruktivt sätt att hantera ständig förändring och oförutsägbarhet. Innovationsledning handlar ofta om förmåga att hantera sociala processer mer än att leda efter en förutbestämda mallar. Det finns olika certifieringar kring Innovationsledning där forskningsinstitutet RISE⁵⁴ certifierar enligt den internationella standarden ISO 56001, som är ett ramverk för innovationsarbete.

Ett mellanrum att undersöka i ett nästa steg

Utmaningen kring innovationsarbete ligger ofta i att olika aktörer verkar inom sina befintliga strukturer och ramar medan det som behöver lösas ofta befinner sig i ett slags nytt mellanrum, mellan gamla beprövade sätt och nya oprövade sätt. Det medför ofta att det är ny mark som aktörer ska kliva in i tillsammans vilket kräver mod att kunna stå i det oprövade och ofta hantera komplexa utmaningar och skav. Till det kan läggas att det inte handlar om att lösa en sak för alltid utan att ha förmåga att befinna sig i ständig förändring.

I ett nästa steg bör ett fokus ligga på att identifiera mellanrummens mekanismer.

⁵² [Culture2030goal.net](https://www.culture2030goal.net)

⁵³ <https://www.innovationsradet.se>

⁵⁴ www.ri.se/sv/expertisomraden/utbildningar/innovationsledning-for-ledningsgrupper-enligt-iso-56001

Begreppet Mötesplats i glesbygd

Mötesplatser är ett återkommande begrepp i resonemang kring attraktiva livsmiljöer med fokus på livskvalité och platsattraktion. Det finns dock mer forskning kring begreppet mötesplatser när det gäller stora städer än när det gäller mindre orter i gles- och landsbygd.

Sveriges lantbruksuniversitet definition

Karin Ingemansson, vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) skrev 2008 kandidatuppsatsen *Mötesplatser i små tätorter – Funktion och gestaltning*⁵⁶. I uppsatsen undersökte Ingemansson hur offentliga platser i små svenska orter med 200 – 2000 invånare är utformade och nyttjade. Ingemansson studerade hur den fysiska miljön påverkar människors beteende och sociala interaktioner. Hon identifierade tre typer av aktiviteter i offentliga rum: nödvändiga, frivilliga och sociala och betonade vikten av att skapa platser som uppmuntrar till alla dessa aktiviteter.

Enligt Ingemansson är definitionen av en mötesplats; ett fysiskt eller virtuellt rum där människor samlas, antingen spontant eller planerat för att interagera, utbyta information, delta i aktiviteter eller bygga sociala relationer. Mötesplatser kan ha sociala, kulturella, kommersiella eller utbildningsrelaterade funktioner och deras betydelse handlar inte bara om fysisk närvaro utan även om att främja delaktighet, tillhörighet och gemenskap.

I sin uppsats rekommenderar Ingemansson kommunerna att:

- Se det offentliga rummet som en strategisk resurs för landsbygdsutveckling.
- Arbeta tillsammans med invånare vid planering och utformning.
- Uppmuntra enkla, lokalt anpassade lösningar snarare än storskaliga projekt.

Umeå universitet och Formas i nytt forskningsprojekt

Umeå universitet och Formas har 2025 initierat forskningsprojektet *Social futures of small villages: Inclusive social infrastructure in rural peripheries*⁵⁷.

Projektet ska enligt beskrivningen fokusera på social infrastruktur hos fysiska, mobila, temporära och digitala mötesplatser och undersöka hur dessa kan utvecklas för att främja delaktighet och social hållbarhet, särskilt för utsatta grupper. Genom fallstudier i Sverige, Österrike och Australien ska lärande mellan byar möjliggöras med målet att både förstå och praktiskt stärka byarnas förmåga att forma sina egna framtider. Enligt projektets beskrivning har små byar en potential att stärka social sammanhållning och inkludering trots utmaningar som avfolkning och nedlagd service.

FORMAS

Lancetmodellen i samarbete med HSB

The Lancet Studie⁵⁸ är en rapport som gjorts åt HSB med fokus på städer, där man belyser Lancetmodellen med det man kallar space escape. Det är en modell där man visar på värdet av staden täthet där oförutsedda möten kan uppstå men där det också bör finnas insprängda grönområden där man kan dra sig undan för

⁵⁶ Ingemansson, K. (2017). *Mötesplatser i små tätorter – En studie av det offentliga rummets betydelse och användning i orter med 200–2000 invånare*. SLU Alnarp.

⁵⁷ [Umu.se/en/research/projects/social-futures-of-small-villages-inclusive-social-infrastructure-in-rural-peripheries](https://umu.se/en/research/projects/social-futures-of-small-villages-inclusive-social-infrastructure-in-rural-peripheries)

⁵⁸ [Spacescape.se/wp-content/uploads/2024/08/Halsosamma-stadsdelar-rapport-240807.pdf](https://spacescape.se/wp-content/uploads/2024/08/Halsosamma-stadsdelar-rapport-240807.pdf)

återhämtning och till stora delar bör man stäva efter bilfria zoner. I HSB studien har man gjort ett hälsoindex för att kunna påvisa trivseln.

Från gatans myller till galleriors myller

Radiprogrammet Kropp och själ sände ett program om mötesplatser⁵⁹, där beskriver forskarna bland annat hur utvecklingen från möten i gatans myller, i dag återfinns i Galleriornas myller.

En hypotes att undersöka i ett nästa steg

Lands- och glesbygd har kvaliteter avseende grönområden som vila och rekreation men saknar ofta det forskningen benämner som myller för oväntade fysiska möten. Hypotesen man kan ställa sig är frågan om ett digitalt kultur- och beredskapsnät till viss del skulle kunna uppväga bristen på oväntade fysiska möten på små orter med få invånare genom att erbjuda digitala möten där fler kan mötas. Skulle ett sådant alternativ kunna utgöra ett alternativ till oväntade fysiska möten?

Hållbarhet och kulturpolitik i Norden

Kulturanalys rapport

I policybriefen Hållbarhet i de nordiska ländernas kulturpolitik⁶⁰ presenterar Kulturanalys Norden en kartläggning av hur hållbarhet integreras med de nordiska regeringarnas kulturpolitiska arbete. Kartläggningen fokuserar på kulturpolitisk styrning och satsningar och ambitioner om att bidra till social, ekonomisk eller miljömässig hållbarhet.

Enligt rapporten har de nordiska regeringarnas nationella kulturpolitik ambitioner och satsningar som knyter an till samtliga tre hållbarhetsdimensioner. Kopplingar mellan dessa görs till sådant som är centralt för kulturpolitiskt innehåll, såsom konstnärligt skapande, allas deltagande i kulturlivet, bevarande av kulturarv och utveckling av kulturens infrastruktur.

Rapporten har identifierat fyra teman som särskilt centrala för de nordiska regeringarnas kulturpolitiska hållbarhetsarbete:

- hållbara villkor för kulturskapande och branschutveckling
- hållbarhet genom kulturell dialog, deltagande och inkludering
- kulturmiljö, kulturarv och arkitektur för hållbart samhällsbyggande
- grön omställning inom kultursektorn

Två övergripande perspektiv

Det finns enligt rapporten två övergripande perspektivet på kulturens del i den hållbara omställningen. Det ena perspektivet vilar på en idé om kulturen som ett instrumentellt redskap för att åstadkomma en mer hållbar samhällsutveckling i stort. Det andra perspektivet kretsar i stället kring premissen att kultursektorn i sig ska göras mer hållbar – bland annat genom förbättrade arbetsvillkor och mer klimatvänliga kulturproduktioner.

⁵⁹ Sverigesradio.se/avsnitt/vi-ses-pa-stan-om-motesplatser-och-halsosamma-kvarter

⁶⁰ <https://www.norden.org/sv/publication/hallbarhet-i-de-nordiska-landernas-kulturpolitik>

Kulturens instrumentella och samhällsutvecklande funktion

Kulturanalys Norden (2023) har i rapporten om *Kulturvanor*⁶¹ konstaterat att de nordiska länderna har en tradition av att föra en kulturpolitik där konsten och kulturen anses ha en instrumentell och samhällsutvecklande funktion att fylla. Detta perspektiv är särskilt påtagligt i relation till hållbarhetsinitiativ rörande kulturarv, kulturmiljöer och arkitektur, vilka ofta präglas av ett stort fokus på tillvaratagande av redan existerande resurser. Likaså är perspektivet närvarande i initiativ för att tillgängliggöra kulturen och bredda det kulturella deltagandet men då snarare i relation till att detta förstås bidra till sociala värden som gemenskap, sammanhållning samt välmående och därmed leder till ökad social hållbarhet på samhällelig nivå.

På besök hos Forum, Älvsby kommuns Folkets Hus. Utredarna och Birgitta Strömgren, ordförande i Folkets Hus föreningen samt biografansvarig. Foto: Bengt Grahm

Folkets Hus anläggningarna i Norrbotten

Historia, tradition och nuläge

Folkhemsidealet och folkbildningens framväxt

Folkets Hus anläggningarnas tillkomst bör ses i ljuset av folkhemsidealet. Folkhemmet var en politisk rörelse som syftade på den socialdemokratiska visionen av Sverige som ett samhälle präglad av jämlikhet och gemenskap, där alla medborgare behandlas som familjemedlemmar i ett gott hem. Konceptet myntades av Per Albin Hansson och kom att genomsyra svensk politik och samhällsutveckling under mitten av 1900-talet. Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet bildades en rad folkrörelser, som nykterhetsrörelsen, fackföreningar, frikyrkor och kvinnorörelsen, som alla syftade till att förbättra samhället och driva fram reformer. Dessa rörelser tillsammans med folkhemstankarna har präglat samhällsutvecklingen i Sverige i modern tid och uppkomsten av Folkets Hus rörelsen och dess anläggningar kan ses som en manifestation av dessa tankar.

⁶¹ <https://kulturanalys.se/publikation/kulturvanor-2023/>

Under den folk- och bildningsrörelse som anläggningarna växte fram ur fanns tankar på en form av social inlärning kring normer, värderingar, livsstil och attityder, präglad av folkhemmets framväxt och ideal sprunget ur en politisk folkbildningstanke. Anläggningarna är ofta uppförda under kommunalt socialdemokratiskt styre men även övriga politiska partier har bedrivit viss folkbildningskultur genom någon form av organiserad studieförbundsverksamhet. Här är Sverige fortfarande unikt, om än krympande vad gäller förnyring av aktiva samt finansiellt med minskade anslag för folkbildningsverksamhet.

Verksamheterna idag

Folkets Hus anläggningarna bedriver idag sina verksamheter utifrån lokala villkor och dess kontext men är samtidigt sprungna ur samma grund för att stärka samhällsnytta, kultur och demokrati. Generellt sett kan man se verksamheterna som bedrivs på Folkets Hus anläggningarna som en central del av en social hållbarhetssträvan.

I det arbetet ingår det vi kan kalla ett demokratiskt uttag vilket kan ses som en nutida investering för ett samhälle med en större framtida social samt ekonomisk hållbarhet.

Två kulturbegrepp som ryms inom verksamheterna

Folkets Hus anläggningarna kan sägas bedriva sina verksamheter ur ett humanistiskt och samhällsvetenskapligt kulturbegrepp. Det är tydligt att Folkets Hus anläggningarna växt fram ur dessa två kulturbegrepp. Det humanistiska kulturbegreppet benämns ofta som ett kvalitativt begrepp som syftar ofta på de olika konsterna och deras uttryck. I Folkets Hus anläggningarna är till exempel biografialongen central för att kunna visa film men också för att kunna fungera som scenrum för teater och musik.

Majoritetssamhällets syn på kultur

Sammanfattat så kan man säga att Folkets Hus anläggningarnas kultur representerar majoritetssamhällets syn på kultur av demokratisk folkbildande karaktär. Intressenterna och huvudmännen är generellt sett den lokala politiken och kommunledningarna.

För vissa av kommunerna är det den nationella Folkets Hus rörelsen som är huvudman. Målgruppen är dock alltid de lokala invånarna, en bred och inte specifikt definierad grupp, där ambitionen varit att alla ska känna sig välkomna.

I de genomförda dialogerna i Norrbotten har det varit tydligt att kompetensutveckling önskas kring hur man kan nå yngre målgrupper samt andra specifika grupper. Detta är ett arbete som man generellt sett har svårt att hinna med i den dagliga verksamheten.

Urval och metod för kartläggningen av Folkets Hus anläggningarna

Folkets Hus anläggningarna finns redan på plats

Norrbottens samtliga 14 kommuner har Folkets Hus anläggningar inom sin kommun. Folkets husanläggningarna i Norrbotten har stått i fokus för uppdraget att kartlägga kulturella mötesplatser. Anledningen till det valet är att varje kommun redan har ett Folkets Hus, ibland flera placerade i centralorten och/eller i byarna inom kommunen, samt att de alla har befintlig teknik dock av varierande standard.

Nyare typer av hus för kulturella mötesplatser

Tätorten i Luleå och Kiruna kommun har inte Folkets Hus anläggningar men anläggningar med motsvarande funktion som drivs i kommunal regi och är tillkomna senare i tid än de andra anläggningarna, ofta byggda på 80-talet. Folkets Hus anläggningen i centrala Boden stängdes i slutet av 2024. Under 2025 startade kommunen upp kulturverksamhet under namnet Medborgarhuset som en första etapp inför ett kommande kulturhus.

Generella och specifika förutsättningar

En jämförande statistisk studie av anläggningarna är svår att genomföra då deras förutsättningar är beroende av respektive kommuns specifika kontext. En del av verksamheterna har egen separat budget medan andras verksamheter är inbakade under en förvaltning. Däremot finna vissa generella förutsättningar och villkor bredvid de specifika och dessa lyfts fram i kartläggningen.

Ett tekniskt och ett mänskligt värdskap

Undersökningen har innefattat ett urval av sjutton anläggningar där dialog förts ur två perspektiv: det mänskliga och det tekniska värdskapet på respektive kulturell mötesplats.

Teknik som behöver nyinvesteringar

De tekniska investeringarna avseende bild- och ljudanläggningarna är till största delen gjorda på 80-talet. Det innebär att tekniken är daterad samt att det råder brist på reservdelar och support. Det finns i dagsläget ett investeringsbehov för att man ska kunna upprätthålla sin verksamhet, även om det bara skulle vara på en grundläggande teknisk nivå.

För att ett framtida kultur och beredskapsnät ska fungera måste tekniken ligga på en viss nivå och urvalet av anläggningar har baserats på detta. Antagandet är att de utvalda anläggningarna utöver att utgöra noder för kulturell och social gemenskap också skulle kunna vara samlande noder ur ett kris- och beredskapsperspektiv.

HISTORISKT BILDARKIV

NORRBOTTENS KURIREN 1961

*Ny organisation på gammal grund ger ny chans åt landsbygdens unga.
Tävling och studier till nöje och nytta.*

– Det är tråkigt på landsbygden, säger dagens ungdom. Om så är fallet är den självförvållad. Dagens ungdom, både i stad och på landsbygd, har möjligheter i hundratal att själva lösa trivselproblemet. Det fordras endast så mycket initiativkraft att vederbörande söker sig till en ungdomsorganisation. Sådana finns det många, men för landsbygden ligger JUF närmast. Det vill säga, efter omorganisationen till Sverige 4H.

Myndigheten för kulturanalys kartläggning av Kulturhus

Myndigheten för kulturanalys gjorde för första gången våren 2025 en kartläggning av offentliga kulturhus i Sverige, genom rapporten *Kulturhus i Sverige*⁶². Det är ett första försök att på nationell nivå kartlägga Kulturhus anläggningarna. De kartlagda anläggningarna motsvarar de anläggningar som i denna rapport benämns Folket Hus. I sina slutsatser konstaterar de behovet av fortsatt kartläggning och fördjupade studier. **De skriver:**

En komplex bild som behöver fördjupas

Kartläggningen ger en bild av kulturhusens geografiska spridning under 2024 och 2025 och omfattar offentliga kulturhus. För att få en mer heltäckande bild av kulturhus i Sverige skulle en kartläggning behöva inkludera även föreningsdrivna och privata kulturhus. En kartläggning av föreningsdrivna kulturhus som baseras på en definition med specifika urvalskriterier kräver dock detaljerad information om respektive verksamhet. Denna information finns i dagsläget inte tillgänglig eller sammanställd, vilket innebär att en kartläggning av föreningsdrivna kulturhus skulle bli mycket omfattande. Rapporten väcker flera frågor som kan vara relevanta att undersöka vidare för att fördjupa förståelsen av kulturhusen. Vi har exempelvis identifierat att olika kulturhus samarbetar med lokala kulturföreningar, andra delar av civilsamhället och privata aktörer i olika stor utsträckning. Fördjupade studier av kulturhusen skulle kunna fokusera på att exempelvis undersöka kulturhusens roll i dag, hur den har förändrats över tid samt hur kulturhusen formas av – och formar – de lokala sammanhang där de är verksamma.

Resultatet av uppdraget och användandet av deras fastställda kriterier innebär att endast sex anläggningar i Norrbotten ingår i rapporten som Myndigheten för Kulturanalys gjort.

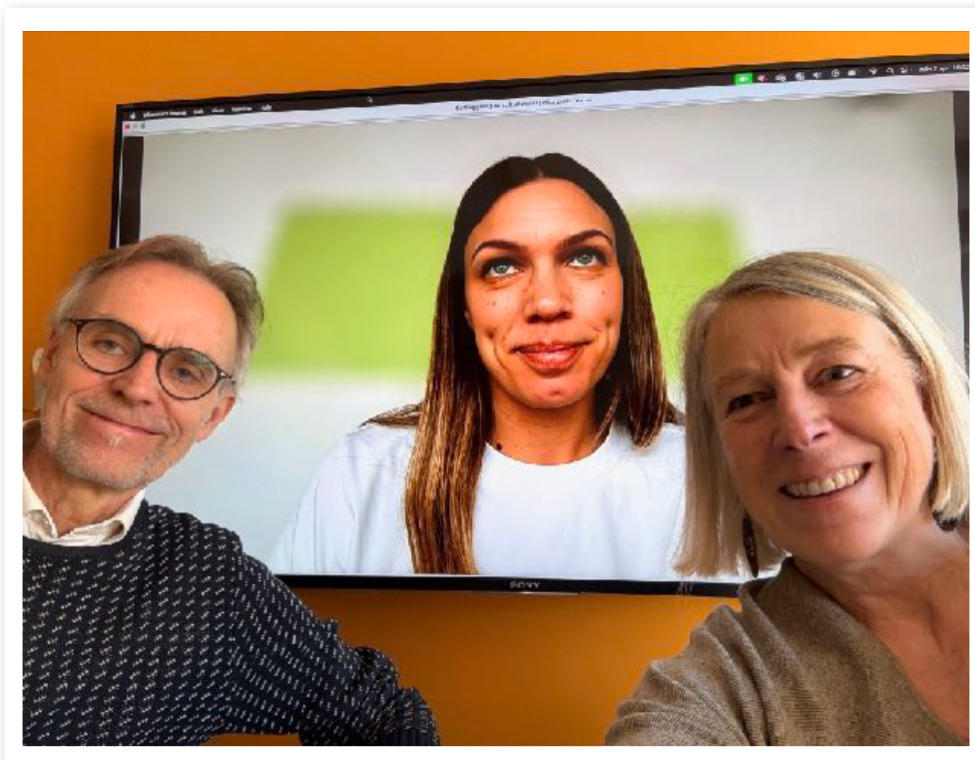
Denna nu genomförda kartläggning för Region Norrbottens räkning tog fasta på myndighetens slutsatser och har kunnat presentera en mer heltäckande bild av länets Folkets Hus anläggningar.

En tidsresa i arkitektur och kulturpolitik

I uppdraget ingick att besöka samtliga kommuner och åtminstone en anläggning per kommun. Resan och besöken har bjudit på en tidsresa då flertalet av anläggningarna är byggda under 80-talet vilket satt sin prägel på arkitektur, materialanvändning och utformning. Rapporten *Kulturhus i Sverige* en har gjort en beskrivning av landets kulturhus som utgör en förklaringsgrund till hur verksamheterna fungerat historiskt och hur det påverkar verksamheterna idag. **De skriver:**

År 1942 etablerades statliga stöd till allmänna samlingslokaler. Allt eftersom föreningarnas medel kompletterades med offentliga medel byggdes fler samlingslokaler, och allt eftersom offentliga medel anslogs blev samlingslokalerna mer och mer en kommunal angelägenhet. Det blev allt vanligare att kommunala medborgarhus byggdes. Detta skedde parallellt med framväxten av Folkets Hus, där kommu-

62 Kulturanalys, *Kulturhus i Sverige*, 2025.

Teamsmöte med Myndigheten för kulturanalys: Utredarna och Sofia Arhede, utredare och statistiker. Foto: Bengt Grahm

nen ofta ägde byggnaden men Folkets Hus-föreningen skötte driften. När fler kommuner under 1970-talet började bygga kulturhus var dessa hus samhällsägda och drevs av kommunen. Husen kallades ibland också för allaktivitetshus men hade i princip samma funktioner. Kulturhusen omfattade samma verksamheter som Folkets Hus och Medborgarhusen, förutom föreningsliv och ibland även funktioner som simhall, sporthall eller annan fritids- eller idrottsfacilitet. Som plats för kultur har kulturhusen utvecklats parallellt med att kultur betraktats mer som en del av den generella välfärden och en kulturpolitisk inriktning där kommunerna och staten alltmer tagit en större del av ansvaret.

Nya typer av kulturella hus

Under 2000-talet växer en ny typ av mötesplatser fram, som är mer individuellt utformade och organiserade och med tydligare fokus på kulturella uttryck än ett mer renodlat folkbildningsuppdrag. Exempel på detta är mötesplatsen och konserthallen Studio Acusticum i Piteå som invigdes 2007. Kulturens Hus i Luleå som invigdes 2007, Aurora Kultur och kongress i Kiruna som invigdes 2021, Multiaktivitetshuset i Gällivare med planerad invigning 2028 och Bodens Kulturhus som förväntas vara klart 2032. Dessa mötesplatser har en öppnare form och verksamhet som är mer anpassade till en ny typ av efterfrågan på mötesplatser. De markerar en ny era och ibland även ett visst skav då de ursprungliga Folkets Hus anläggningarna som fanns eller finns på orterna inte byggts upp igen. I Piteå finns både Folkets Hus anläggningar och en ny typ av kulturhus, som Studio Acusticum.

Generella likheter hos Folkets Hus anläggningarna

Folkets Hus anläggningarna fyller en viktig demokratisk uppgift för ett socialt hållbart lokalsamhälle. Uppdraget för drift och verksamhet skulle dock kunna ses över för att stärka lokalsamhället ytterligare och bli mer tidsanpassat för nya önskemål från det omgivande samhället och dess invånare, vilket i sin tur skulle kräva en översyn av uppdrag, organisation och finansiering.

Huvudman, styrning och organisation

Skillnaden mellan att driva ett kommunalt Folkets Hus och att tillhöra rörelsen Folkets Hus och Parker ligger formellt i ägandeform, styrning, syfte och koppling till folkrörelsen. Hälften av kommunerna har kommunägda Folkets Hus och hälften av anläggningarna tillhör rörelsen Folkets Hus och Parker. Det finns för- och nackdelar med båda typerna av drift men i praktiken har vi uppfattat att de som jobbar i anläggningarna oavsett huvudmän gör det under liknande villkor.

Genom rörelsen Folkets Hus och Parker styrs verksamheten av medlemmarna via årsmöte och styrelsearbete och man tillhör en rikstäckande folkrörelse. Syftet är att skapa mötesplatser för demokrati, kultur och föreningsliv. De arrangerar även utbudsdagar och viss kompetensutbildning.

Det vi uppfattat är dock att de ansluta anläggningarna inte har tid eller råd att nyttja dessa arrangemang så ofta som vore önskvärt. Ägs anläggningarna av kommunen så är det politiker och tjänstemän som styr genom kommunala riktlinjer och budgetar. I de förda samtalen har vi uppfattat att även dessa anläggningar drivs av bildnings- och folkrörelse värderingar. Några anläggningar vittnar om en utmaning kring det kommunala ägandeskapet där uppbyggda relationer och väl fungerande samverkan och representation mellan driftspersonal och politiker/ tjänsteman ibland brustit när det politiska styret byts ut efter ett val.

Några av anläggningarna har hybridlösningar där till exempel en del av verksamheten kan tillhöra Folkets Hus rörelsen. Några av anläggningarna har lokala föreningar som ansvarar för driften.

Pandemin innebar både utmaningar och möjligheter

En synbar effekt av Pandemin var att några av anläggningarna tappade biobesökare som sedan inte återvänt. Orsakerna till detta kan vara flera. En kan vara att ungdomar som i sena tonåren normalt söker sig utåt i stället i ökad grad blivit hemmasittare. Ett annat skäl kan vara att utbudet av filmer och tv-serier är så stort att behovet av att se film tillsammans kan ha minskat alternativt så ser man mer film hemma tillsammans med andra.

Några anläggningar har ökat antalet biobesökare. Där har man kombinerat filmvisningar med samtal om filmen efteråt eller innan med befintlig personal och/ eller så har de arrangerat samtal med gästande regissörer och/ eller skådespelare, vilket lett till ett ökat intresse för att gå på bio.

Kombinatörernas dilemma

Anläggningarna drivs generellt sett med en liten organisation. Detta leder till att de anställda fungerar som kombinatörer. Kombinatörsrollen i dessa fall omfattar att en person har hand om en mängd uppgifter som tex administration, bokningar, kaffekokande, värdskap, städning med mera. Flertalet av föreståndarna/

vårdarna skulle gärna se att fler invånare och grupper nyttjar anläggningarna. Det organisatoriska utrymmet för att hinna arbeta med arrangörs- och publikutveckling utöver redan befintliga uppgifter, är dock begränsat vilket upplevs frustrerande då man lokalmässigt har faciliteter med stor potential att nyttjas mer och av fler.

Kommunikation

Flertalet av de av föreståndare/ värdar vi mött önskar större kunskap och resurser att arbeta med kommunikation. De flesta använder för sin kommunikation kommunens eller den egna anläggningens webbsidor, vanlig fysisk affischering samt sociala medier och då Facebook och Instagram. Ett fåtal använder kanaler som Tik Tok och Youtube. Flertalet av föreståndare/ värdar önskar mer kunskap och resurser kring kommunikation: kanaler, plattformar, spridning, analysverktyg och strategier. Det finns en insikt och önskan om att man bör nå ut i de kanaler där unga är men att man upplever att man saknar kompetens samt ibland politiskt stöd att använda vissa sociala mediekkanaler.

Armlängds avstånd

Principen om *armlängds avstånd*⁶³ är en av kulturlivets hörnstenar. Generellt sett upplever föreståndarna/ vårdarna att de sköter utbud och bokningar utan politisk inblandning men några vittnar om att politiker och tjänstemän ibland har haft synpunkter på utbudet, vilket gör att principen om armlängds avstånd då brister.

Samverkan

Det är tydligt att de anläggningar som ligger i kommuner där man har god samverkan mellan olika privata och offentliga aktörer, fungerar bäst när det gäller att dra publik till sina arrangemang samt för utveckling av verksamheten. Den samverkan som sker är utformad efter de lokala förutsättningarna. Det kan vara samverkan mellan privat näringsliv och det offentliga, samverkan med kulturskola och skola, bibliotek, församlingar, kulturinstitutioner, nationella och regionala kulturorganisationer samt bygdegårdar. De anläggningar som ligger i kommuner som är förvaltningsområden för urfolk och minoriteter samverkar med representanter för dessa grupper och deras organisationer. Samtliga anläggningar samverkar alltid med det lokala föreningslivet.

⁶³ [Riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/skriftlig-fraga/principen-om-armlangds-avstand-mellan-politik-och_ha11347](https://riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/skriftlig-fraga/principen-om-armlangds-avstand-mellan-politik-och_ha11347)

Sammanfattning av generella styrkor och utmaningar

Nedan följer en sammanfattning som även kan läsas som rekommendationer inför framtida utveckling av anläggningarna.

Tillgängliga mötesplatser för alla

- Öppna för alla oavsett bakgrund, ålder eller ekonomisk status.
- Erbjuder neutrala, icke-kommersiella rum där människor kan samlas.
- Verkar ofta för integration, mångfald och jämlikhet.

Utmaningar/ rekommendationer

1. Svårt med föryngring samt intresse för ideellt arbete i lokalsamhällets föreningar.
2. Publiken har minskat över tid, efter pandemin har tex biografverksamheten hos flertalet ofta inte återhämtat sig vad gäller publikantal.
3. Brist på resurser och kompetens för att arbeta mot nya målgrupper och med nya aktiviteter.

Främja demokrati, medborgarinflytande och samverkan

- Har ofta en stark koppling till arbetarrörelsen och folkbildning.
- Ger föreningar och organisationer en plats att samlas på.

Utmaningar/ rekommendationer

1. Politiskt laddad historia: anläggningarna har en stark koppling till arbetarrörelsen, vilket kan upplevas som politiskt färgat.
2. Den politiska förankringen är viktig och bör stärkas så de anställda är representerade i styrelsen och/eller har direkt-kontakt med styrelsen eller politiskt förtroendevalda.

Fördelaktig ekonomi för lokalsamhället

- Billigare att hyra än privata alternativ – bra för ideella föreningar.
- Kan drivas i samverkan mellan kommun, civilsamhälle och näringsliv.
- Skapar jobb och möjligheter för lokal service och lokal samverkan.

Utmaningar och rekommendationer

1. Den politiska förankringen är viktig och bör stärkas så de anställda är representerade i styrelsen och/eller har direktkontakt med styrelsen eller politiskt förtroendevalda.
2. Intäkterna räcker ofta inte till för att täcka underhåll, drift och modernisering.
3. Svårt med nyinvesteringar då gammal teknik för ljud, ljus och ventilation behöver förnyas.
4. Flertalet uttrycker att de gärna skulle vilja arbeta mer med olika typer av samverkan.

Stödjer kultur och lokal identitet

- Anordnar konserter, teater, filmvisningar, föreläsningar med mera.
- Främjar lokala konstnärer och kulturliv.
- Skapar stolthet och samhörighet i lokalsamhället, speciellt när innehållet berör lokal historia och identitet som tex välbesökta visningar av filmen Rörelser, om det leastandianska historien.
- Kommunikation sker till största delen genom enkla webbsidor samt sociala medier och då främst Facebook och Instagram.

Utmaningar och rekommendationer

1. Intäkterna räcker ofta inte till för att täcka underhåll, drift och modernisering.
2. Svårt med nyinvesteringar då gammal teknik för ljud, ljus och ventilation behöver förnyas.
3. Liten organisation där en eller få personer fungerar som kombinatorer av en mängd tjänster.
4. Svårt med föryngring samt intresse för ideellt arbete i lokalsamhällets föreningar.
5. Publiken minskar, efter pandemin har tex biografverksamheten ofta inte återhämtat sig.
6. Avsaknad av resurser och kompetens för att arbeta mot nya målgrupper och med nya aktiviteter.
7. Utmaning att ha kunskap samt tid för att söka medel för att förstärka sin budget.
8. Vad gäller kommunikation så finns det en önskan om att nå ut till unga i de kanaler där de är tex Tik Tok men att man saknar vana att kommunicera på det viset. Det är också en fråga om hur och om det är förenligt med kommunens policy att använda den typen av sociala medier.

Potential att främja hälsan i lokalsamhället

- Grundtanken om att ses fysiskt ses som en styrka för att bryta isolering och hemmasittande i tv-soffan.

Utmaningar och rekommendationer

1. Få resurser i form av tid, organisation och kompetens för att kunna identifiera samt nå nya målgrupper.

HISTORISKT BILDARKIV

1910. Nykterhetsvännernas Byggnadsförenings fastighet. Blackis.

Namnet Blackis lär ha kommit till när tuffa sjömän svängde sig med engelska ord och uttryck i Luleå på 1940- och 1950-talet. Svartön kallades Black Island och dansstället där blev Blackis. År 1900 tog nykterhetsvännerna initiativ till byggandet av denna stor samlingslokal. Den skulle främst vara till för de många nykterhetsföreningar som fanns i området. Gruvbolaget LKAB behövde nyktra och skötsamma arbetare till det tunga och farliga malmlastningsarbetet. LKAB stod för mark, virke och pengar till huset. Även föreningar och privatpersoner bidrog. Arbetarna byggde huset själva och våren 1902 stod det färdigt. förutom olika samlings-salar fanns även fyra bostadslägenheter i byggnaden till uthyrning. LKAB skänkte huset år 1947 till Arbetarnas Byggnadsförening, som bytte namn till Svartöstadens Folketshusförening. Verksamheterna kom att minska och huset ägs nu av Luleå Kommun. I huset har många föreningar haft sin verksamhet. Här har också funnits biograf, skola, bibliotek. Från 1940-talet och till 1970-talet var här ett populärt dansställe. I dag inryms hembygds- och intresseföreningar i Blackis.

Fotograf: Blomqvist Carl Gustaf. Luleå kommuns stadsarkiv.

Statistik och mätbarhet – lika men olika

Olika typer av analyser

I SLU:s rapport Lika men olika⁶⁴ – tas särskild hänsyn till landsbygders förutsättningar i planeringen för regional utveckling? lyfts även det kulturfrämjande arbetet. SLU har valt ut Västernorrland, Värmland, Örebro och Halland i studien. Rapporten lyfter att det inom kulturpolitiken finns tydliga målsättningar om att kulturen ska nå ”alla” och särskilt alla barn och unga. Denna målsättning följs också av en analys av att det finns betydande geografiska skillnader inom regionerna gällande tillgång till att ta del av och utöva kultur. Infrastrukturen för kulturen anges vara svagare och mer sårbar i landsbygder än i städer.

Inom kulturområdet säger regionernas grova territoriella analyser i stort sett att de stora kulturinstitutionerna finns i städerna och att bibliotekens aktörer och det ideellt drivna kulturlivet upprätthåller den finmaskiga kulturella infrastrukturen utanför städerna. De analyser som görs använder nästan uteslutande kommuner som analysenhet, det gäller både näringslivspolitik och kulturpolitiken. Det är dock betydligt vanligare att sådana analyser görs inom det senare området, enligt rapporten.

Rapportförfattarna lyfter exempel på subkommunala analysenheter där till exempel Region Örebro län har utvecklat socioekonomiska analyser som används bland annat inom kulturområdet, men det förefaller ovanligt. I territoriellt stora regioner med gles befolkning är det tydligt att kulturfrågans territoriella dimension är generell för alla invånare i de glesare befolkade delarna av regionen. Mer tätbefolkade regioner fokuserar i större utsträckning på barn och äldre när det gäller att anlägga geografiska dimensioner på kulturpolitiken.

Brister i analytisk kapacitet

Rapporten visar på att kulturområdet brister i analytisk kapacitet samtidigt som förbättringar på området också kan förväntas resultera i ökat administrations- och uppföljningsarbete.

SLU:s förslag är att ge nationella myndigheter uppdrag att undersöka hur de handläggnings- och uppföljningssystem som tillhandahålls nationellt faktiskt ger underlag för inomregionala geografiska analyser. Rapporten lyfter också att sk GIS analyser används inom flertalet politikområden men att det saknas inom kulturområdet. De skriver att även i verktyget Pupos Regionanalys saknas kulturen. Enligt Tillväxtverket beror detta på att de datakällor som finns att tillgå idag är för dåliga för att möjliggöra inkludering av kulturen i systemet. Här finns en stor utmaning.

⁶⁴ SLU, *Lika men olika*, 2025.

Rekommendationer

Nya affärsmodeller för gemensam nytta

Under kartläggningen har varje anläggning lyft sina platsspecifika fördelar och utmaningar. Samtidigt har vi kunnat se att det också finns generella fördelar och utmaningar. Om ett kultur- och beredskapsnät ska kunna förverkligas bör man fundera över hur samverkan mellan kommun och region behöver utformas. Vilka strategier, handlingsplaner och investeringar behöver göras enskilt och vilka skulle man kunna göra tillsammans?

Statistik med lokal utgångspunkt

Det arbete SLU föreslår kommer förhoppningsvis att genomföras och på lång sikt leda till bättre analyser men det förutsätter också att den lokala datan blir bättre. Då varje Folkets Hus anläggning drivs utifrån sin kommuns specifika förutsättningar och kontext bör statistik och dess indikatorer baseras på plats-specifika faktorer och utformas med utgångspunkt i lokala behov och förutsättningar.

Ett möjligt tillvägagångssätt skulle kunna vara att Regionens kulturenhet utarbetar ett grundmaterial och därefter arrangerar workshops tillsammans med kommunerna med syfte att identifiera och enas om relevanta mätområden och indikatorer som kan följas upp över tid. På så sätt skulle ett gemensamt kunskapsunderlag skapas och kunna utgöra stöd för strategiska beslut hos både kommunala och regionala beslutsfattare. I Sverige finns exempel på sådana modeller hos Region Värmland⁶⁵ och Region Östergötland⁶⁶, där årliga statistiska uppföljningar av kulturverksamhet redan genomförs.

Det som redan finns är Myndigheten Kulturanalys kulturdatabas som samlar in data till officiell statistik för museer och scenkonst. Databasen används också av regionerna för uppföljning av verksamheter med regionala bidrag och av Kulturrådet för uppföljning av statliga bidrag enligt kultursamverkansmodellen.

⁶⁵ [Regionvarmland.se/download/18.283e7a05198ee7ea7b518a66/1758114800319/Uppfoljning Värmlands kulturplan 2024.pdf](https://regionvarmland.se/download/18.283e7a05198ee7ea7b518a66/1758114800319/Uppfoljning+Varmlands+kulturplan+2024.pdf)

⁶⁶ [Utveckling.regionostergotland.se/ru/utvecklingsomraden/kultur/kulturstatistik-och-uppfoljning?](https://utveckling.regionostergotland.se/ru/utvecklingsomraden/kultur/kulturstatistik-och-uppfoljning?utm_source=chatgpt.com)
utm_source=chatgpt.com

Kulturens egenvärde

Forskning kring kulturens egenvärde

När man talar om kulturens egenvärde handlar det om idén att kultur har ett värde i sig, inte bara för att den kan skapa jobb, bidra till hälsa eller stärka ekonomin. Kulturens värde finns i själva upplevelsen, i mötet mellan människor, i känslan av den mening och tillhörighet som den väcker.

Forskning från flera områden visar att kulturens betydelse går djupare än de mätbara effekterna. Forskarna Fusco Girard och Vecco⁶⁷ har till exempel visat att kulturarvets värde inte bara ligger i turism eller ekonomi, utan i det mänskliga och känslomässiga band vi har till platser, byggnader och berättelser. På liknande sätt menar Roszczynska-Kurasinska⁶⁸ att det går att se kulturens egenvärde i hur människor upplever en plats som viktig för sin identitet och sitt minne.

Intrinsic benefits

Inom konst- och kulturforskningen talar man ibland om *intrinsic benefits*⁶⁹, alltså inre eller personliga vinster. Det kan handla om känslor av gemenskap, inspiration, igenkänning eller tröst, sådant som uppstår när man tar del av kultur eller deltar i skapande aktiviteter. Dessa upplevelser är svåra att mäta, men de är ofta centrala för att förstå hur människor kan motiveras av interna drivkrafter snarare än externa belöningar som pengar eller erkännande. Upplevelserna kan sammanfattas som:

- Känsla av prestation.
- Autonomi och självbestämmande.
- Syfte och meningsfullhet.
- Möjlighet till utveckling och lärande.
- Kreativitet och självförverkligande.

Forskningen visar sammanfattat att kulturens egenvärde inte står i motsats till nytta – tvärtom kan de stärka varandra. Men egenvärdet handlar om något djupare - om människors behov av mening, identitet och kreativitet. Kulturens värde ligger i det som berör oss, formar våra tankar och binder oss samman som människor.

Att erkänna kulturens egenvärde betyder därför att se kultur som något mer än ett verktyg för andra mål. Det handlar om att värna det som gör livet rikt och mänskligt, om vår förmåga att skapa, känna och dela berättelser med varandra.

⁶⁷ Fusco Girard, L., & Vecco, M. (2021). *The "Intrinsic Value" of Cultural Heritage as Driver for Circular Human-Centered Adaptive Reuse*.

⁶⁸ Roszczynska-Kurasinska, M., et al. (2021). *Intrinsic Value and Perceived Essentialism of Culture Heritage Sites as Tools for Planning Interventions*.

⁶⁹ Radbourne, J., Glow, H., &

Kulturens roll i totalförsvaret

Kulturens roll i kris- och beredskapstider

Kulturen har en stor roll att fylla i kris- och beredskapstider, klimatkatastrofer, vid pandemier och i krigssituationer. Förutsättningarna att hantera dessa kriser ser förstås olika ut i landet. Det försämrade världsläget har satt fokus på behovet att utveckla och stärka förmågan att värna civilbefolkningen.

– Själva kulturen uppstår där människor möts och där människor möts formas en idé om en gemenskap och där gemenskapen finns där finns också motståndskraften.

*Pär Enerud,
senior rådgivare vid
Myndigheten för civilt
försvar.*

Prins Gustaf Adolf samtalar med ÖB Överste Svedlund på beredskapsövning, 1945

Trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser är en del av befolkningsskyddet. Det visar bland annat erfarenheter från kriget i Ukraina. Det finns i nuläget ingen lag som reglerar att kommuner måste ha trygghetspunkter, men förmågan att lokalt tillgodose behovet som trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser kan ge människor vid krissituationer och samhällsstörningar, är viktigt.

Denna utredning och rapport innefattar utredarnas dialog med Myndigheten för civilt försvar kring möjligheterna att samnyttja trygghetspunkter för skydd och beredskap för ett kultur och beredskapsnät (se s.210).

Det är kommunerna som har det primära ansvaret för lokal krisberedskap och hantering av samhällsstörningar inom sitt geografiska område. Det innebär bland annat ansvar för planering, etablering och drift av kommunala funktioner såsom trygghetspunkter samt för att ge stöd och information till invånare vid kris.

Länsstyrelsen har ett regionalt geografiskt områdesansvar där de ska verka för samordning och gemensam inriktning mellan aktörer i länet före, under och efter en kris.

Länsstyrelsen stödjer kommunerna genom samordning, uppföljning, regional lägesbild och samverkan, men det är kommunerna som är operativa.

Kulturarvets skydd vid kris och beredskap

Försvarsberedningen, FRA, Must, NCT, Säkerhetspolisen, andra totalförsvarsmyndigheter och museer samverkar i ett nätverk för Sveriges säkerhet. Säkerhetspolisen, FRA och Must utgör tillsammans Nationellt centrum för terrorhotbedömning (NCT), som strategiskt bedömer hotet mot Sverige. Säkerhetspolisen koordinerar detta arbete med andra myndigheter genom Samverkansrådet mot terrorism. Försvarsberedningen är en politisk samrådsgrupp som ger rekommendationer, medan FRA och Must samlar under- rättelser om yttre och inre hot. Museer involveras inte direkt i terrorhotbedömning eller underrättelse, men kan bidra till att skydda kulturarvet genom säkerhetsåtgärder enligt säkerhetsskyddslagen.

Totalförsvarets Forsknings Institut (FOI) skriver i förordet till sin rapport Hoten mot kulturarven⁷⁰ om vikten av att se kulturarvet som en del av totalförsvaret:

Det som hotar kan vara plötsligt och förgörande. En robot kan förstöra en byggnad, ett kvarter eller en hel stadsdel på några sekunder. Hot kan också handla om ett långsamt urholkande, som vattnet som sakta gröper ur havsklippan och slutligen leder till dess kollaps. Ett förtroende kan undergrävas över lång tid, ibland med så små medel och så långsamt att vi inte märker det förrän sprickorna har börjat visa sig. Det krävs därför en vaksamhet för att tolka tecknen i tid, innan sprickorna har blivit för djupa. Den här rapporten förklarar hur hoten mot kulturarv kan se ut, både det plötsliga och det långsamt urholkande.

Myndigheten trycker även på det faktum att hotbilden hela tiden förändras. Koranbränningar och förhöjd terrorhotsnivå är två exempel på sådant som är relativt nya hotbilder.

Enligt myndigheten accentueras omöjligheten i att beskriva hotet mot kulturarv som bestående eller konstant. I stället visar det tydligt på hotens natur som konstant fluktuerande och föränderliga, och att det påverkas av en mängd faktorer, allt ifrån olika aktörers agerande, omvärldsläget, klimatförändringar till säkerhetspolitiska händelser.

⁷⁰ FOI, *Hoten mot kulturarven*, 2024.

I FOI rapporten *Konstens roll i krig – civilt försvar: psykologiskt försvar och försvarsvilja*⁷¹, skriver rapportförfattaren Anna McWilliams;

Konst har använts för att förena, för att hantera trauma, för att skapa normalitet, för att underhålla och för att visa motstånd. Men konsten har även använts för att splittra, för att skada och för att sprida propaganda. Vi ser också exempel hur på konst har använts för att skapa samhörighet, exempelvis genom nationell identitet, vilket också har skapat spänningar och konflikter. Hur konsten används och av vem har därmed stor betydelse. Den konstnärliga friheten är en viktig rättighet och en del av yttrandefriheten, en grundbult i en demokrati.

Bild 3 General Eisenhower inspekterar konst som stulits av nazisterna och gömts undan i en saltgruva vid Merkers, Tyskland, april 1945. Foto: Lt. Moore, U.S. Army, National Archives and Records Administration, USA

Myndigheten för psykologiskt försvar

AI och vikten av bildkunnighet

Myndigheten för psykologiskt försvar och Bildkonst Sverige som är en ideell branschorganisation, har i mars 2026 gett ut rapporten *Bildkunnighet och Beredskap*⁷². Rapporten pekar på att tilliten till medier och samhällsinstitutioner riskerar att minska med generativ AI, som kan skapa realistiska men falska bilder och filmer. Rapportens slutsats är att arbetet mot visuell desinformation kräver inte bara tekniska lösningar utan också en bred satsning på bildkunnighet som demokratisk nyckelkompetens. Genom att kombinera forskning om informationspåverkan med kunskap från bildpedagogik, konst och film lyfter rapporten fram bildkunnighet – förmågan att tolka, analysera och skapa visuellt material – som en viktig kompetens för att stärka samhällets motståndskraft. Särskilt barn och unga, som ofta tar del av nyheter via videoplattformar, behöver stärkt bildkunnighet, enligt rapportförfattarna.

⁷¹ [Foi.se/rest-api/report/FOI Memo 8882](https://foi.se/rest-api/report/FOI%20Memo%208882)

⁷² <https://mpf.se/publikationer/publikationer/2026-01-14-bildkunnighet-och-beredskap>

Civilsamhällets roll i den civila beredskapen

NOD, Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället, lyfter i sin rapport (2025) *Civilsamhällets roll i den civila beredskapen*⁷³, goda exempel på vikten av fungerande samverkan. NOD och Myndigheten för civilt försvar har samarbetat för att utveckla dialog mellan idéburna och offentliga aktörer.

NOD skriver i sin rapport att det finns 265 000 organisationer och fyra miljoner ideellt engagerade personer som bidrar med vardaglig verksamhet som stärker tillit och social sammanhållning och med direkta insatser vid kriser. Idéburna organisationer har särskilda styrkor som lokalkännedom, starka nätverk, förtroende i befolkningen och förmåga att nå målgrupper som det offentliga har svårare att nå.

Rapporten presenterar 20 inspirerande exempel på samverkan, varvat med fördjupade intervjuer som belyser erfarenheter och lärdomar. Rapporten lämnar också rekommendationer för framgångsrik samverkan.

Dual Use

EU har lanserat begreppet *DUAL USE*⁷⁴ som syftar på sektors-samverkan, exempelvis mellan försvaret och kulturen. En sådan samverkan anses viktig men är också något relativt oprövat, vilket innebär att nya relationer måste skapas så system och nätverk är samordnade i händelse av krig. Ett kultur- och beredskapsnät skulle kunna vara ett verktyg och en samlande struktur att innovativt utforska för den här typen av nya behov och funktioner.

Trygghetspunkter och aktuella projekt

Myndigheten för civilt försvar och kommunala trygghetspunkter

Myndigheten för civilt försvar har under åren 2024–2025 drivit ett projekt⁷⁵ med kommunala trygghetspunkter som ska göra det enklare för kommunerna att utifrån sina lokala förutsättningar utveckla en förmåga som tillgodoser människors basala behov vid kriser och ytterst vid krig.

Målet med projektet är att ta fram en bas för basala behov som trygghetspunkter kan tillgodose. Några av de fokusområden projektet har är personalförsörjning, planeringsförutsättningar, säkra kommunikationer och social hållbarhet. I december 2024 utökades stödet med checklistor, rollkort, händelseexempel och introduktionsutbildning.

Leaderprojekt i Ångermanland

Ett annat exempel är Örnsköldsviks kommun och Sollefteå kommun som samverkar i Leader-projektet *Beredda byar*⁷⁶ – ett beredskapsprojekt över kommungränserna, som syftar till att stärka landsbygdens beredskap vid kriser. Projektet är ett initiativ från Landsbygdsrådet i respektive kommun och fokuserar på att kartlägga vad som förväntas av bygder i kristider samt ger förslag på hur dessa kan förbättra sin beredskap.

⁷³ [Nodsverige.se/lagesbild-civilsamhallets-roll-i-den-civila-beredskapen](https://nodsverige.se/lagesbild-civilsamhallets-roll-i-den-civila-beredskapen)

⁷⁴ [Soff.se/app/uploads/2023/05/En-strategi-som-framjar-dual-use.pdf](https://soff.se/app/uploads/2023/05/En-strategi-som-framjar-dual-use.pdf)

⁷⁵ www.mcf.se/sv/amnesomraden/beredskap-for-kris-och-krig/befolkningsskydd/utrymning/kommunaltrygghetspunkter/

⁷⁶ [Ornskoldsvik.se/bo-miljo-och-trafik/bo-pa-landsbygd/landsbygdsradet/projekt---beredda-byar---ettberedskapsprojekt-over-kommungranserna](https://ornskoldsvik.se/bo-miljo-och-trafik/bo-pa-landsbygd/landsbygdsradet/projekt---beredda-byar---ettberedskapsprojekt-over-kommungranserna)

Regionalt serviceprogram i Norrbotten

I Norrbotten finns *Regionalt serviceprogram 2023–2030*⁷⁷ som Region Norrbotten driver.

Programmet skapar nya former av mötesplatser för ökat socialt samspel mellan människor genom att:

- Bidra till ökat antal ombudstjänster, gärna på befintliga servicepunkter eller butiker.
- Ge stöd för att bevara och utveckla servicefunktioner i utsatta områden genom fler verksamheter, exempelvis medborgarkontor, turistverksamhet eller turistinformation och caféverksamhet.

Det kan även bli aktuellt att ansluta dessa mötesplatser till Region Norrbottens servicepunkter för hälso- och sjukvård.

Rekommendationer

Involvera länets föreningsliv

I kris- och beredskapstider finns det behov av en gemensam plats där kulturen och civilsamhället kan spela en avgörande roll för Sveriges totalförsvar. Norrbotten har ett starkt föreningsliv, vilket skulle kunna nyttjas för kulturaktiviteter i ett kommande kultur och beredskapsnät samt för att mobilisera och stärka länets kris och beredskapsförmåga.

I ett nästa steg bör länets föreningsliv involveras för att undersöka samt testa hur ett kultur- och beredskapsnät skulle kunna fungera.

EU och Dual Use som en möjlighet

EU har lanserat begreppet Dual Use som syftar på sektorssamverkan, exempelvis mellan försvaret och kulturen. En sådan samverkan anses viktig men är också något relativt oprövat, vilket innebär att nya relationer måste skapas så system och nätverk är samordnade i händelse av krig. Ett kultur och beredskapsnät skulle kunna vara ett verktyg och en samlande struktur att innovativt utforska för den här typen av nya behov och funktioner.

I ett nästa steg bör därför samverkan sökas med de aktörer som redan har till uppgift att stärka kris och beredskapsskyddet ur ett mer traditionellt trygghets- och försörjningsansvar.

Involvera länets trygghetspunkter

Myndigheten för civilt försvar driver under åren 2024-2025 ett projekt med kommunala trygghetspunkter som ska göra det enklare för kommunerna att utifrån sina lokala förutsättningar utveckla en förmåga som tillgodoser människors basala behov vid kriser och ytterst vid krig. Målet med projektet är att ta fram en bas för basala behov som trygghetspunkter kan tillgodose. Några av de fokusområden projektet har är personalförsörjning, planeringsförutsättningar, säkra kommunikationer och social hållbarhet.

I december 2024 utökades stödet med checklistor, rollkort, händelseexempel och introduktionsutbildning.

I ett nästa steg bör pågående arbete med länets trygghetspunkter involveras för multianvändning av ett kultur- och beredskapsnät.

⁷⁷ Utvecklanorrbotten.se/media/5lahuil0/regionalt-serviceprogram_2023-2025.pdf

Föregångsprojekt att lära sig av

I ett nästa steg är det viktigt att följa upp de ovan nämnda projekten:

- Leaderprojektet Beredda byar – ett beredskapsprojekt över kommungränserna, som syftar till att stärka landsbygdens beredskap vid kriser.
- Regionalt serviceprogram 2023-203077 som Region Norrbotten driver.
- Region Norrbottens servicepunkter för länets hälso- och sjukvård.

HISTORISKT BILDARKIV

1954. Underhållning på Luleå lasarett. Från vänster Arne Westerlund, trubadur; Carl-Erik Medfors, dragspel; Hans Söderström, trummor; Kurt Söderström, bas; Rune Rännér. Vid pianot Sten Losenborg.
Fotograf: okänd. Luleå kommuns stadsarkiv.

Kultur och hälsa

Forskning om kulturens roll för hälsan

Den tydliga demokratiska folkbyggande uppgiften som kulturen haft och bitvis har genom uppbyggandet av folkhemmet har kommit att kompletteras med forskning kring kulturens roll för hälsan, avseende både den psykiska och fysiska.

Karolinska Institutets forskning

Karolinska Institutet har sedan länge bedrivit forskning på området kultur och hälsa. Professor emeritus Gunnar Bjursell har tilldelats Bernadottepriset 2024⁷⁸ för sin mångåriga forskning och stora folkbildande insats om kulturellt engagemang och dess effekter på hjärnan, välbefinnandet och hälsan. År 2011 inrättade Gunnar Bjursell Centrum för kultur, kognition och hälsa vid Karolinska Institutet och projektet Den kulturella hjärnan med en webbportal⁷⁹ för aktuell forskning och utveckling.

Forskningen har bedrivits bland annat genom tvillingstudier⁸⁰ och har visat på skillnader mellan att aktivt utöva/ spela ett instrument kontra att enbart lyssna på musik och kommit fram till fyra utfall:

1. Fysiologiska utfall: lägre stressnivåer, bättre söm, lugn och hormonet Oxytocin ökar och synkroniserar hjärnaktivitet.
2. Mentala och emotionella utfall: Uttrycka, bearbeta och reglera känslor, minska stress och ångest samt främja glädje och välbefinnande. Bidra till ökas resiliens och emotionell stabilitet.
3. Kognitiva och färdighetsmässiga utfall: Förbättra uppmärksamhet, minne, språk och problemlösning. Stödja prestationer och stimulera kreativitet och kritiskt tänkande.

Utveckla disciplin och stärka lärandemiljö.

4. Sociokulturella utfall: Musik kan stärka sociala färdigheter som samarbete, empati och kommunikation. Främja känsla av tillhörighet och identitet. Öka kulturell medvetenhet och förståelse för egna och andras traditioner. Minska social/ emotionell och existensiell ensamhet.

Folkhälsomyndighetens litteraturoversikt

Folkhälsomyndigheten har följt forskningen inom området kultur och hälsa och skrivit rapporten Kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande – En sammanfattning av en kartläggande litteraturoversikt⁸¹.

Kulturens positiva betydelse

Litteraturoversikten visar att kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande har studerats utifrån många olika aspekter: allt från sätt att skapa förutsättningar för hälsa och välbefinnande på samhällsnivå till vård och behandling av personer med olika sjukdomar. I de flesta studerade aktiviteter är deltagarna aktiva i den kreativa processen och de inkluderar ofta musik, bildkonst, skapande konst, teater eller dans. Att delta i dessa kulturformer kan främja både psykisk och fysisk hälsa, enligt rapporten.

⁷⁸ Konstakademien.se/bernadottepriset

⁷⁹ Kulturellahjarnan.se/sv/hem

⁸⁰ Ki.se/en/people/orjan-de-manzano?utm_source=chatgpt.com

⁸¹ Folkhälsomyndigheten, Kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande, 2024.

Forsknings utmaningar

Översikten beskriver några utmaningar inom forskningen som bland annat pekar på att det är svårt att fastställa orsakssamband på grund av studiernas design och svårt att mäta effekter av att delta i kultur. Det är också utmanande att utvärdera den här typen av komplexa insatser eftersom flera bakomliggande faktorer kan påverka resultaten.

Kulturdeltagande är dessutom en personlig upplevelse som kan vara svår att fånga med traditionella forskningsmetoder och människors upplevelse av kulturella aktiviteter kan variera stort mellan olika samhällen, regioner och grupper. Därför är det enligt rapporten viktigt med en tvärvetenskaplig ansats där olika discipliner och kunskapsområden samverkar. Genom att integrera kunskap från exempelvis folkhälsa, medicin, psykologi, sociologi och konstvetenskap kan en bättre förståelse uppstå för hur kultur kan påverka och främja hälsa på olika sätt.

Tvärsektoriellt samarbete behövs

I litteraturöversikten lyfts vikten av ett tvärsektoriellt samarbete för att kulturdeltagandet ska leda till bättre hälsa. Kultur och hälsa är en fråga som berör både kultursektor, hälso- och sjukvård, social omsorg, folkhälsa och utbildningssektor, enligt slutsatser från Kulturrådets nationella översyn av kultur och hälsa från 2018. Författarna till litteraturöversikten framhåller också att det är viktigt att förankra arbetet på flera nivåer, från beslutande nationell nivå till regional och lokal nivå.

De belyser att folkhälsan i Sverige blir allt bättre samtidigt som befolkningen blir allt äldre, att hälsoskillnaderna mellan grupper ökar och att psykisk ohälsa är ett växande problem i vissa grupper. Dessa utmaningar understryker vikten av att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Här kan kulturen enligt Folkhälsomyndigheten genom sina hälsofrämjande aktiviteter, bidra till att stärka arbetet för en bättre folkhälsa.

Kultur på recept, som friskvårdsbidrag och fritidskort

Kultur på recept

Personer med ett diagnostiserat psykiskt tillstånd som depression, stress eller ångest, eller personer med risk att utveckla ett sådant tillstånd ska kunna få ett recept för att delta i kulturaktiviteter i grupp.

Kultur på recept är ett projekt⁸² som pågår i tre år och finansieras av Interreg Baltic Sea Region. Projektet initierades och leds av Odense kommun i Danmark och projektpartners finns i ytterligare sex länder; Lettland, Polen, Finland, Litauen, Tyskland och Sverige där Region Norrbotten och Sunderby Folkhögskola är de svenska projektparterna.

Kultur som friskvårdsbidrag

Kultur kan ibland ingå som en del av friskvårdsbidraget, men det är inte alltid fallet och beror på arbetsgivarens regler och Skatteverkets riktlinjer. Friskvårdsbidraget är tänkt att främja fysisk och mental hälsa genom olika aktiviteter. Vissa arbetsgivare inkluderar kulturaktiviteter som biobesök, teater eller konserter i sitt friskvårdsbidrag. Detta är ofta motiverat av forskning som visar att kultur kan ha positiva effekter på välbefinnande och minska stress.

82 Utvecklanorrbotten.se/utvecklingsomraden/kultur/prioriterade-omraden/kultur-och-halsa/arts-on-

Skatteverket har dock sina egna riktlinjer för vad som är godkänt som friskvård och vissa aktiviteter kan vara begränsade i kostnad.

*Sveriges biografer*⁸³ har nyligen föreslagit att biobesök ska inkluderas i friskvårdsbidraget, med hänvisning till forskning som visar kulturens positiva effekter på psykisk hälsa. Forskning har visat att kulturupplevelser kan minska stress, förbättra humöret och öka livskvaliteten.

Friskvård Plus

Studio Acusticum i Piteå lanserade hösten 2025 tillsammans med ett 20-tal företag *Friskvård Plus*⁸⁴ – en satsning där kulturupplevelser som konserter, teater, konst och orgelyoga kan användas som friskvård. Syftet är att stärka den psykiska hälsan inte bara den fysiska, enligt Acusticums webb.

– Vi vet att kultur påverkar vårt välbefinnande. Det här kan bli starten på en ny folkhälsosyn där kultur hjälper fler att må bra, säger Roger Norén, konserthuschef på Studio Acusticum.

Acusticum skriver på sin webb att forskning från bland annat WHO och Folkhälsomyndigheten visar att kultur kan minska stress och nedstämdhet samt öka livskvaliteten. Studio Acusticum är den första aktören i Sverige att genomföra satsningen och hoppas nu att fler arbetsgivare och kommuner tar efter.

Kultur för meningsfull fritid

*Fritidskortet*⁸⁵ ska ge barn och unga en ökad tillgång till en meningsfull fritid och infördes i september 2025. Barn och unga ska kunna använda sitt fritidskort för att delta i kulturskolans verksamhet. Den farhåga som väckts hos föreningar som i grunden är positiva till förslaget är att möjligheten kräver en omfattande och manuell administration.

HISTORISKT BILDARKIV

1940. Två barn med snögubbe, förmodligen Gammelstad. Systrarna Hedqvist.
Foto: Hedqvist Egron, Luleå Kommuns Stadsarkiv.

⁸³ [Folketshusochparker.se/aktuellt/pressmeddelanden/sveriges-biografer-vill-att-biobesok-blir-del-av-friskvardsbidraget/](https://www.folketshusochparker.se/aktuellt/pressmeddelanden/sveriges-biografer-vill-att-biobesok-blir-del-av-friskvardsbidraget/)

⁸⁴ www.piteastories.se/aktuellt/pitea-forst-i-sverige-kultur-blir-friskvard-genom-nytt-samarbete/

⁸⁵ [Kulturrådet.se](https://www.kulturradet.se)

HISTORISKT BILDARKIV

1964. Fritz Olssons. Fotograf: Okänd. Luleå kommuns stadsarkiv.

Digitalisering och kultur

Dialoger kring digitaliseringens utmaningar och möjligheter

Flertalet av länets kulturaktörer har påpekat vikten av att det fysiska mötet är det centrala mellan människor och kulturupplevelser. I en del av våra samtal har man sett digitala upplevelser som ett komplement till fysiska kulturupplevelser och påpekat att det är viktigt att balansera det fysiska och digitala så det blir en förstärkning och inte en konkurrenssituation. De som arbetat mest med digital utveckling uttrycker att det digitala har en särart precis som det fysiska har sin och att det är just dessa båda särarter och hur de kan samverka som behöver utvecklas och beforskas.

Forskning enligt Kulturanalys Nordens rapport *Digitalisering inom*

*kultursektorn*⁸⁶ visar att digitalisering i sig inte har förändrat sambanden mellan socioekonomiska faktorer och kulturdeltagande, vilket innebär att de som saknar tillgång till teknik eller digitalt kunnande riskerar att exkluderas från kulturupplevelser.

Det är också viktigt att beakta att digitala plattformar och algoritmstyrd kulturkonsumtion kan påverka kulturskapares möjligheter att få ekonomisk ersättning för sitt arbete. Dominansen av internationella strömningstjänster på bekostnad av lokala medier har ökat över tid. Pandemin har haft en kvardröjande effekt på våra kulturkonsumtionsmönster där det enskilda tittandet i en privat hemmiljö fortfarande är starkt.

Inom de nordiska länderna så hanteras upphovsätt och juridik kopplat till det på olika sätt. I ett nästa steg är det viktigt att närmare undersöka hur våra grannländer hanterar dessa frågor och kanske arbeta för en gemensam harmonisering då digitalisering och olika typer av digitala nät rör sig över landsgränsernas geografi.

⁸⁶ Kulturanalys Norden, *Digitalisering inom kultursektorn*, 2025.

Möjliga fördelar med ett kultur och beredskapsnät

Att skapa digitala förutsättningar i form av ett gemensamt kultur och beredskapsnät i Norrbotten skulle kunna öka tillgängligheten till kultur och minska beroendet av storstäder och centralorter, vilket är särskilt relevant i glesbefolkade områden som Norrbotten.

Genom ett gemensamt kultur och beredskapsnät skulle kulturella aktörer i regionen kunna få ökade möjligheter att samverka och dela resurser. Det skulle i sin tur kunna bidra till en ökad geografisk spridning av kulturella evenemang och musikscener, vilket i sin tur skulle kunna bidra till att fler invånare får tillgång till olika kulturella uttryck.

Ett kultur- och beredskapsnät skulle kunna underlätta för kulturarbetare att nå ut till en bredare publik genom digitala plattformar och tjänster. Det skulle kunna komplettera det fysiska kulturutbudet och utveckla nya sätt och metoder att engagera och interagera med sin publik.

Vidare skulle ett gemensamt kultur- och beredskapsnät stödja utvecklingen av nätverk och samarbetsstrukturer mellan olika kulturella aktörer, vilket på sikt skulle kunna leda till en mer hållbar och långsiktig utveckling av kulturella mötesplatser i regionen.

Ett skifte på väg mot en mer analog tillvaro

Enligt Internetstiftelsens rapport *Svenskarna och Internet*⁸⁷ 2025 ses en svagt vikande trend hos ungdomar kring användandet av sociala medier.

Enligt en *DN artikel*⁸⁸ av Martin Gelin visar forskning från olika länder på en efterfrågan och återgång till en mer analog tillvaro hos unga vuxna.

Martin skriver:

- Denna längtan efter den taktila kulturen drivs inte av nostalgiska boomers och 70-talister, utan nästan uteslutande av de generationer som växte upp med internet. De har haft smarta telefoner sedan de var tolv och längtar nu ivrigt efter alternativ. Jag tror att vi bör se dem som kanarie-fåglar i internets trasiga gruva.

⁸⁷ Internetstiftelsens rapport, *Svenskarna och Internet* 2025.

⁸⁸ DN 2025-10-12. Gelin, Martin. Nu flyr allt fler unga från Internet till verkligheten.

Den Israeliska författarens Yuval Harari lyfter i sin bok *Nexus*⁸⁹ farorna med AI. Han menar att AI fejkar intimitet. Han beskriver att demokratin i grunden är ett samtal mellan människor. Han frågar sig hur demokratin kommer att utvecklas om några av de mäktigaste rösterna i samtalet inte längre är mänskliga. *Yuval Harari skriver:*

- Om sociala medier har handlat om att äga vår uppmärksamhet, kan utvecklingen med AI bli en fråga om att kontrollera människor genom fejkad intimitet.

Den fråga som diskuterats tillsammans med olika kulturaktörer i Norrbotten är om digitala förutsättningar i form av ett gemensamt kultur och beredskapsnät i Norrbotten skulle kunna främja kulturell utveckling och tillväxt samt stärka demokratin genom att öka tillgänglighet, möjliggöra samverkan och bredda allmänhetens tillgång till kultur.

I ett filmat samtal (december 2025) på YouTube med titeln *Making sense of a world in crisis*, så lyfter Yuval Harari AI:s påverkan på samhället. Han menar att vi som biologiska enheter lämnar över kontrollen till algoritmer, alltså icke människor:

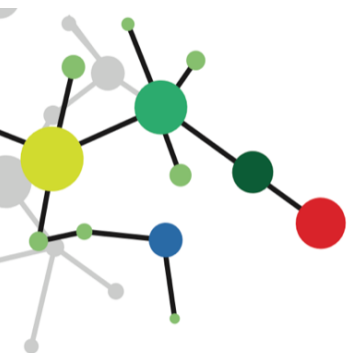
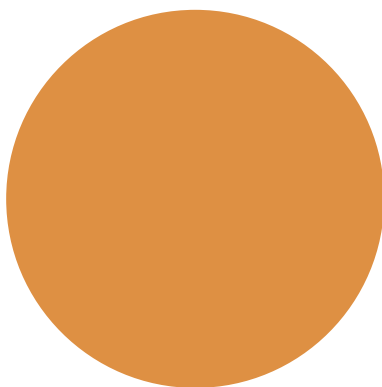
<https://www.youtube.com/watch?v=5qlfC-fsxgM>

⁸⁹ Harari, Yuval Noah, *Nexus*, Natur och Kultur, 2024

DEL II

Dialoger med offentliga
och privata kulturaktörer

DIALOGER MED FOLKETS HUS ANLÄGGNINGAR, KOMMUNER OCH FRIA KULTURAKTÖRER

- s. 66 Medborgarhuset Arjeplog
Arjeplogs kommuns kultur
- s. 68 Centrumbiografen
- s. 70 Silvermuséet
- s. 72 Medborgarhuset Arvidsjaur
- s. 74 Arvidsjaur kommuns kultur
- s. 75 Northern Sustainable Future,
Moskosel
- s. 77 Bodens kommuns kultur
- s. 80 Folkets Hus och Gunnarsbyn
- s. 82 Forsbergs lanthandel
i Gunnarsbyn
- s. 85 Unga röster i Gunnarsbyn
- s. 87 Aurora Safaris och
Arctic Getaways
- s. 90 Gällivare kommuns kultur
- s. 93 Gällivare Folkets Hus
- s. 96 Kulturarbetare Gällivare
- s. 99 Haparanda kommuns kultur
- s. 102 Folkets Hus Haparanda
- s. 104 Sverigefinska Folkhögskolan
- s. 106 Hapkult – kulturförening
- s. 109 Jokkmokks kommuns kultur
- s. 113 Jillat samiskt danscenter
- s. 116 Folkets Hus Voullerim
- s. 118 Folkets Hus Kalix
Kalix kommuns kultur
- s. 121 Kalix Folkhögskola
- s. 122 Aurora Kultur och Kongress
Kiruna kommuns kultur
- s. 127 Giron Sámi Teåhter
- s. 129 Malmfältens Folkhögskola
- s. 132 Folkets Hus Vittangi
- s. 134 Kulturens Hus Luleå, Ebeneser
och Kubben
Luleå kommuns kultur
- s. 138 Vitå Folkets Hus och
Vitådalens skola
- s. 140 K-stationen Luleå
- s. 142 Pajala Folkets Hus
Pajala kommuns kultur
- s. 145 Tornedalsteatern
- s. 147 Acusticum Piteå
- s. 150 Piteå kommuns kultur
- s. 151 Christina kultur
- s. 153 Forum Älvsbyn
Älvsby kommuns kultur
- s. 155 Smäkk i Älvsbyn

- s. 157 Älvsby Folkhögskola
- s. 160 Folkets Hus Övertorneå
- s. 162 Övertorneå kommuns kultur
- s. 163 Övertorneå kommuns kultur
- s. 165 Folkets Hus Övertorneå
- s. 167 Konsthall Tornedalen

REGIONALA AKTÖRER

- s. 169 BD Pop
- s. 171 Go Business
- s. 173 Norrbottens musiken
- s. 176 North Creative Nodes
- s. 178 Riksteatern Norrbotten
- s. 180 Kulturavdelningen
Region Norrbotten
- Kansliet
- Norrbottens Museum
- Norrbottensmusiken
- Regionbibliotek Norrbotten
- Resurscentrum för konst
- Resurscentrum för litteratur
- Danskonsulent
- Konstkonsulent
- Hemslöjdskonsulent

Medborgarhuset Arjeplog

Internationell prägel, ett silvermuseum och norrbottnisk rekord i EPA-traktorer

Nina Lango, enhetschef för kultur och fritid och Peter, lärare på kulturskolan och Peter, lärare på Kulturskolan och biografmaskinist på Centrumbion.

Foto: Stina Almkvist

Vi kliver in i Medborgarhuset i Arjeplog och möts av Nina Lango, enhetschef för kultur och fritid och Peter, lärare på kulturskolan och biografmaskinist på Centrumbion för att prata kultur, fysiska möten och digitalisering. Vi inleder med att slå fast att det som gör Arjeplog unikt är dess internationella prägel. Bilttestverksamheten med världsledande globala bil- och komponent-tillverkare som startade på 70-talet och kommunens turism- och besöksnäring som samlar flest utländska besökare av alla länets kommuner. Arjeplogs kyrka har en akustik i världsklass och kommunen hade flest antal EPA-traktorer per capita i Norrbotten 2024. Nina berättar att kommunen vision är - Världskänd för attraktiv livsmiljö och kreativ tillväxt och att de arbetar mycket med folkhälsan i kommunen.

Medborgarhus, centrumbiograf och fritidsgård

Medborgarhuset stod klart 1984, är kommunägt och sitter ihop med biblioteket/ lärcentra och skola. Nina berättar att de arrangeras event cirka två ggr/ månad i huset, att de saknas medel för att kunna arrangera mer men att det kompenseras med stor samverkan mellan olika aktörer.

Under den årliga samiska kulturveckan samverkar medborgarhuset med Silvermuseet kring föreläsningar, filmvisningar och konserter. Mycket kultur anordnas ute i byarna. De berättar att det tyvärr saknas replokaler och att föreningslivet har fler idrotts- än kulturföreningar med aktiviteter inom innebandy, stall, fotboll, friluftsliv och EPA-traktorer.

Digitala möjligheter med ett kultur/ eventnät

Peter och Nina ser stora möjligheter om det skulle kunna gå att få till ett digitalt kultur- och beredskapsnät:

- Vi har så många fantastiska berättare i det fördolda. Vi skulle kunna anordna soppteater med dessa berättare och sända det i ett kultur/ eventnät.
- Nattklubbsdöden kom även till oss, nu är vi framgångsrika i revy-SM i stället. Det vore ju fantastiskt om man kunde samköra det med andra kommuners revyer, om det finns fler än oss.
- Byn Jutis producerar en kalender för cancerfonden med tillhörande releasefest, tänk att kunna kör det LIVE via ett kultur/ eventnät.

Kulturskolan

I Medborgarhuset bedrivs kulturskoleverksamhet och Peter ger oss en demonstration av den dator/arbetsstation för distansundervisning som är installerad. Den består av en laptop-PC med ELK-LIVE programvara, en ELK-USB-ljud/videoenhet, mikrofoner och en webbkamera. Här etableras en högkvalitativ kontakt mellan en elev och en lärare som undervisar på distans. Kulturskolan medverkar i projektet NOVA-K som har som mål att erbjuda alla kulturskolselever i hela Norr- och Västerbotten att ta del av distansundervisning i olika musikinstrument, även om den lokala kommunen inte har lärare på just det instrumentet.

Både NOVA-K-projektet och ELK-tekniken beskrivs i mer detalj senare i denna rapport.

LOKALER OCH TEKNIK

*Folkets Hus Arjeplog: Stor sal, foajé med serveringsytor, kök
Stora salen*

Mobil hopfällbar teleskopläktare med ca 250 sittplatser.

Scen med enkel fast ljudanläggning, ljudmixer Mackie 18 reglar, ljusmixer ETC Smartfade 1248, fasta enkla ljusarmaturer.

Fast motoriserad duk, två takmonterade projektorer (en äldre enklare samt ny Maxell MC-WU5501 (5 200 ANSI, WUXGA 1920x1200).

I lokalen finns ett videosystem med två PTZ-kameror, två golvplacerade 27" TV-monitorer och enkla vägghögtalare för sändning av kommunens sammanträden/fullmäktige.

Stor mötes-/lektionssal

Sal för musikundervisning, trumset, gitarrer och basar, gitarr- och basförstärkare, flera keyboards.

Salen är utrustad för lärarstöd på distans via Elk-systemet (Elk USB-ljud/videoenhet samt PC med Elk Live programvara.

Centrumbiografen. Foto: Stina Almkvist

Centrumbiografen – en välkänd mötesplats

Peter tar oss med på en vandring till Bion Centrumbiografen från 1926, som är en av de äldsta biograferna i Norrbotten. Den ligger i ett eget hus och drivs av Arjeplogs biografförening som årligen arrangerar Arjeplogs filmfestival, som är välkänd i länet och nationellt för sitt program med tematiska filmvisningar, samtal och kringevenemang med skådespelare och regissörer. Boken Biografer i Norr - Arvidsjaur/ Arjeplog innehåller bilder och intervjuer från biografernas historia. Peter berättar att de tidigare livesänt Luciakonsert från Acusticum och att de gärna skulle se ett kultur-/ eventnät för att kunna göra fler livesändningar.

Kommunen betalar hyran och Biografföreningen står för el och värmekostnader. Biografen digitaliserades 2013 men utrustningen börjar bli daterad och som i många andra anläggningar finns det inte reservdelar att tillgå.

LOKALER OCH TEKNIK

Centrumbiografen

Traditionell biograf med ca 77 sittplatser och 5.1 ljud.

Fast stor motoriserad duk.

Bioprojektor: Barco DP2K-15C, 14 500 ANSI, 2048x1080.

Bioprocessor: DolbyCP45/DMA8Plus Media Adapter, Dolby DSS200 storage.

Högtalare: JBL 3677 väggmonterade bakom duk.

Slutsteg: 2 st Crown XLS402 2x400W, 1 st JBsystem vx700 2x200W.

www.arjeplogsfilmfestival.com

ARJEPLOG KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Visionen för Arjeplogs kommun inkluderar: "Världskänd för attraktiv livsmiljö och kreativ tillväxt".
- Utvecklingsstrategi & Översiktsplan: "Framåt – Åvddån", som kopplar an till visionen om attraktiv livsmiljö och kreativ tillväxt. Den nämner även kultur som en del av det sociala värdet och attraktiv livsmiljö.
- Kulturkraft – stödformer som syftar till att stärka varumärket, mångfald i kultur- och upplevelseutbudet och kreativa näringar.
- Folkhälsa är ett prioriterat område, stimulansbidrag kan sökas för aktiviteter som främjar folkhälsa via kultur och fritid.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden, med syftet att stärka samers rättigheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Eventen Bok & Vandring, Arjeplogsdagarna, samiska kulturveckan, marknader, spelmansträffar, kulturveckor.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i Filmpool Nord.

Föreningsliv som stöttas av kommunen

Det finns 18 listade sport-, fritids-, -idrotts samt kulturföreningar.

Det finns 5 listade bya-/ bygdegårdar inom kommunen.

Aktivitetsstöd, stipendier och priser

Kulturbidraget **Kulturkraft** kan sökas för kulturella och kreativa aktiviteter som marknadsför Arjeplogs kommun och ökar kreativa näringar. Det finns också **övriga stipendier och bidrag** för till exempel examensarbeten och resebidrag för universitets- och högskolestudenter.

www.arjeplog.se

Silvermuseet i Arjeplog

Kunskapsnod för länets historia

Gunilla Balkow, administrativ chef i biosalongen. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Gunilla Balkow, administrativ chef på Silvermuseet för ett samtal kring deras publika verksamhet och deras forskning, där Norrbottens historia lyfts fram. Museet är känt för sin utställning och stora samling av samiskt silver som till största delen är baserat på de föremål som Dr Einar Wallquist samlade genom sitt yrkesliv som provinsialläkare i bygden.

Forskning och kunskapsnod för att belysa norra Sveriges historia

Människor har bott i områdena kring Arjeplog sedan inlandsisen försvann för snart 10 000 år sedan men först i slutet av 90-talet kom forskningen kring Norrbotten historia i gång på riktigt. Forskningen på Silvermuseet bedrivs genom Institutet för arktisk landskaps-forskning, INSARC och leds av i dag av Malin Brännström, forskare och chef för Silvermuseet. Forskningens syfte är att belysa norra Sveriges historia, landskapsutnyttjande och relationen mellan människan och landskapet och hur den har utvecklats genom tiden.

– Vi brinner för att sprida vår historia. Genom vårt Instagramkonto och Youtubekanal når vi grupper som inte kan besöka oss och genom olika samverkansprojekt erbjuder vi en mängd olika kulturella arrangemang för lokalbefolkningen och våra besökare, berättar Gunilla.

Unik samling av samiskt silver

En uppskattad del av besökare är museets berömda bildspel. Med hjälp av medel från kulturrådet kunde de för två år sedan byta ut all teknik för att säkerställa visningen av bildspelet men även för att kunna erbjuda en arena

HISTORISKT BILDARKIV

Dr. Einar Wallquist i sin praktik. Foto: Silvermuseet.

för föreläsningar, konferenser och andra kulturarrangemang som också kan live-streamas.

Projektet Diginord

Gunilla berättar vidare om projektet Diginord - kraftsamling för digitalisering och tillgängliggörande av Norrbottens kulturarv. Tillsammans med Norrbottens museum och Åjtte tas det fram en kunskapsplattform där Norrbottens historia ska synliggöras och bli ett verktyg för lärare, barn, unga och allmänheten.

Tankar om ett framtida event/ kulturnät

Efter rundvandringen i husets olika utställningar sätter vi oss ned och pratar om framtiden och fler möjligheter att nå ut med kunskapsplattformen, utställningar och forskning och Gunilla avslutar vårt besök med en positiv förhoppning:

- Vi har en egen Youtube kanal med föreläsningar och filmer så för oss vore ett event/ kulturnät ytterligare en kanal och möjlighet för oss att nå ut till hela världen med vår unika historia och landsända. Vi vet att det finns ett stort intresse långt utanför landets gränser.

LOKALER OCH TEKNIK

Silvermuseet

Museisalar, utställningsrum, kaféavdelning, butik.

Hör-/videosal: Ca 60 sittplatser, bildspel med speaker på svenska, samiska, engelska, tyska, franska och finska.

Projektion på välvd fast duk med fyra projektorer.

Teknikrum med Yamaha ljudmixer, Blackmagic 8 och videomixer, streamingdator. Digitalt styrsystem Crestron, manöverpanel i kontrollrum och i talarstol, 2 st Panasonic PTZ-kameror, ljudsystem: Bose, surround. Fasta och trådlösa mikrofoner, takmonterade styrda belysningsarmaturer.

Projektorer: 3 st Panasonic PT FRZ50 WUXGA 5 200 ANSI, 1920x1200 och 1 st Panasonic PT DX500 U XGA 4 500 ANSI, 1024x768.

Medborgarhuset Arvidsjaur

*Independent filmer, Stand Up Comedy
och pistolhall drar folk*

Sara Grandelius, kulturassistent framför pistol- och skytteföreningarnas skinande prisskåp i Medborgarhuset Arvidsjaur. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Sara Grandelius, kulturassistent på Medborgarhuset. Det är en dag med mycket som händer samtidigt och vi hinner knappt sitta ned innan hon måste springa i väg när någon behöver hjälp i biografen, där det riggas för en musikkonsert.

Välbesökta biovisningar med independent/ Art film och LIVE Opera

När Sara har tid att sätta sig ned berättar hon att Medborgarhuset är kommunalägt och uppfört 1970. Utöver konserter, teater och konferenser anordnas bio minst 2 ggr/ vecka och de 233 platserna är ofta fullbelagda. Man kan köpa ett biopass med tio handplockade filmer som visas för halva priset, berättar Sara. Dagbio körs varannan vecka och då kommer 40–50 personer och ser Independent/ ARTfilm och samtalar efteråt kring filmen, det är en väldigt fin och uppskattad aktivitet. Skolbio körs men det är ett litet krux då de inte får vara en schemabrytande aktiviteter. **Sara sammanfattar utbudet:**

– Vi arrangerar mycket av allt. Vi kör teater, konserter och konferenser. När vi kört Stand Up har det varit helt utsålt. Sen tio år tillbaka kör vi LIVE OPERA på bio och där samarbetar vi med kring-kommunerna. Vi var 70–80 pers som såg operan som kördes från Royal i Luleå.

Sara Grandelius

I lokalerna driver också kulturskolan sin verksamhet. I huset finns också Fritidsgården Källarn som är välbesökt för unga mellan 16–25 år och som samverkar med kulturskolan. Familjedagar som är gratis, anordnas några ggr/ år. Samverkan sker med Kyrkan, Rädda barnen, Näringslivsenheten och kulturskolan samt med lokala krögare.

Unik pistolhall

Något som slagit oss när vi besökt Folkets Hus anläggningarna i de olika kommunerna är att föreningslivet kring sporten inte står i motsats till föreningslivet kring kulturen, snarare påpekas det att båda är lika viktiga för att bidra till olika typer av mötesplatsen.

Sara tar med oss på en guidad tur i Medborgarhuset där det mitt i huset finns en välbesökt pistol- och skyttehall, vars föreningar vunnit många priser.

Tankar kring framtiden och e-sport

Vad gäller framtiden funderar Sara på hur man skulle kunna stärka ambitionen med att få huset att vara en mötesplats för fler i kommunen. Hon berättar att de kört e-sport med Counter Strike Fortknicht för gymnasiet med tio datorer på scen och att det funnits en e-sportförening och att det finns önskemål om att kunna få föreningen att starta igen.

Kanske skulle ett digitalt event/ kulturnät kunna bidra till att sprida och dela kulturaktiviteter. Frågan är i så fall hur man skulle kunna arbeta med befintliga resurser och vad man skulle behöva förstärka i form av tekniska investeringar och personella resurser. Nu är det svårt att hinna med mer än den dagliga verksamheten, säger Sara.

LOKALER OCH TEKNIK

Folkets Hus Arvidsjaur

Bio/ teatersalong, stor sal, dans/ gymnastiksal, skyttehall.

Stora salen: Rotunda, cirkulärt dansgolv, scen med enklare takmonterade fasta högtalare för disko, takmonterade ljusarmaturer, serveringsytor, kök.

Bio/teatersalong: Gradängsalong, ca 250 sittplatser, scen med fast belysningsrår i salong.

Saknar eget fast PA-högtalarsystem.

Bioprojektor BARCO DP2K-20C, 18 500 ANSI, 2048x1080, (byggd 2002).

Bio 5.1 ljudsystem, QSC slutsteg 4 x DPA 4.3, 4x600W.

Dans/gymnastikhall: parkettgolv, enkel fast ljudanläggning

Konferensrum: Två konferensrum, 55" skärm på golvstativ för anslutning av presentationsdator.

ARVIDSJAUR KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan för Arvidsjaur kommun 2023-2026.
- Fritidspolitiskt program för Arvidsjaur kommun — program som rör kultur, idrott och folkbildning.
- Lekplatsprogram — plan för lekplatser, vilket ofta kopplar till fritids- och utemiljöer för barn och ungdom.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltnings-områden, med syftet att stärka samers rättigheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.

Kulturstöd, stipendier & priser

- Kulturstipendium – öppet för alla typer av kulturellt arbete.
- Kulturpris och ungdomskulturpris (under 25 år) till personer, föreningar eller ungdomar.

Föreningslivet

Det finns 34 listade sport-, fritids- och idrottsföreningar samt kulturföreningar, huvuddelen av föreningarna rör sport, fritid och idrott. Det finns åtta listade bya/bygdegårdar inom kommunen samt ett Folkets Hus i Abborrträsk.

www.arvidsjaur.se

North Sustainable Future

Målbilden är ett Silicon Valley för artister

**Northern
Sustainable
Futures.**

MOSKOSSEL

—
THE
CREATIVE
PARK

Gonzalo Marques, delgrundare och en av verksamhetsledarna på North Sustainable Future. Foto: Stina Almkvist

När man kommer till Moskosel, en liten ort mitt i inlandet, är det kanske inte självklart att man ska snubbla över ett internationellt konst- och hållbarhetsprojekt. Men just här i den gamla skolan har North Sustainable Future slagit rot. Här har man transformerat en gammal skolbyggnad till att bli en internationell nod för kultur i framkant.

Moskosel Creative Park

I skolan träffar vi Gonzalo Marques, en av initiativtagarna och grundare, vid sidan av Linda Remal till Moskosel Creative Park. Han berättar att de ville skapa något som inte bara pratar om framtiden utan något som kunde byggas här och nu. Skolbyggnaden som förvandlats till Moskosel Creative Park är fylld av gamla klassrum som förvandlats till rum för utställningar, workshops, arbetsrum, biograf, pub och så vidare.

Rummen bär spår från olika projekt: konstverk under uppförande, prototyper av hållbara lösningar och ljudinstallationer gjorda av gäster som kommit hit från världens alla hörn.

Från avfolkningsort till internationell kulturell mötesplats

När vi ses har Goncalo precis varit med den mobila konsthallen till Uleåborg som är kulturhuvstad 2026 och som startat med vissa aktiviteter hösten 2025.

Idén med vår verksamhet började som en enkel tanke, berättar Gonzalo. Vi ställde oss frågan om en avfolkningsort skulle kunna bli en mötesplats för innovation? Vi lyckades och idag lockar North Sustainable Future konstnärer, forskare och entreprenörer som bor och arbetar tillsammans med byborna i en slags korsbefruktnings mellan lokala traditioner och globala perspektiv. Lokalbefolkningen var lite frågande när verksamheten startade men nu ser man på det som händer med stort intresse och stolthet. Här arrangeras residens, workshops och festivaler som öppnar dörrar till omvärlden. Men det handlar inte bara om kultur för kulturens skull, kunskap om hållbarhet är en röd tråd. Hur kan man bygga hus på ett mer klimatsmart sätt? Hur kan man skapa nya jobb genom kreativa näringar? Hur kan konst och musik bli verktyg för att stärka social gemenskap?

Nyskapande projekt med blockchain teknik och digitalt dansprojekt

Goncalo berättar om projektet Art Club Card där de arbetar med blockchain teknik och AI för att få kulturvärlden och affärsvärlden att mötas. Linda som utöver att vara ägare och grundare också är dansare driver dansprojektet The Bird Experience, som handlar om sorg, inom EU-programmet Creative Europe där 5 partner från Finland, Ungern, Spanien, Grekland och Sverige samarbetar. Slutresultatet kommer att ske digitalt och interaktivt, så de använder redan metoder och verktyg som passar i ett eventuellt framtida kultur-/ eventnät. De driver också ett nätverk för sin residensverksamhet Swedish Artist residency network.

– Vi vill visa att landsbygden inte är en plats man lämnar, säger Goncalo, den kan vara centrum för framtiden. North Sustainable Future är därför mer än ett projekt. Det är en vision om att en liten plats kan rymma stora idéer och att Moskosel kan bli en modell för hur glesbygdens resurser kan växa, i stället för att tyna bort. Vår vision är att bli ett Silicon Valley for artists.

/Goncalo.

Verksamhetens drivs dels som en ideell förening, dels som ett aktiebolag, beroende på vad som ska göras och de lägger mycket tid på att söka medel. Finansiering för de aktuella projekten kommer från; Sparbanken Nord, Region Norrbotten, Luleå Kommun, ABF, Unga Örnar, Sensus, Stiftelsen Greta, Sveriges körförbund, Körcentrum Nord, EU:s program Creative Europe och Kulturrådet.

LOKALER OCH TEKNIK

Hel nedlagd skola disponeras för kreativa uttryck.

Ingen fast teknisk utrustning, allt är mobilt och i rörelse.

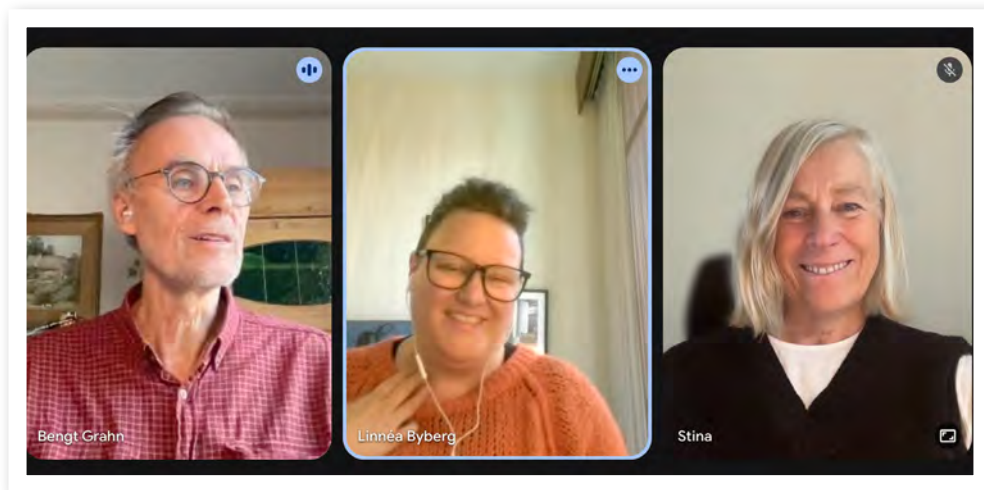
Stor matsal med scen, vägghängd motoriserad duk, stort kök.

Stor separat gymnastiksal.

www.northernsustainablefutures.com

Bodens kommuns kultur

*Ett kulturhus på gång, starka byar
och starkt föreningsliv*

*Rapportförfattarna i digitalt möte med Linnea Byberg, kulturutvecklare,
Bodens kommun*

Boden är som Luleå och Kiruna en stad under stor förändring i samband med industri-omvandlingen. Omvandlingen påverkar hela samhället vilket ställer stora krav på samverkan och den kommunala strukturen. Ur perspektivet befolkningsförsörjning och trivsel för nya och befintliga invånare bedrivs satsningar på inflyttningsservice och kultur.

En pågående industriomvandling

Vi tar en träff över nätet med Linnea Byberg, kulturutvecklare på Bodens kommun, för att prata kulturhus, byautveckling, och arrangörskap. Linnea har även en verksamhetshatt i Bodens Riksteaterförenings ansikte där hon är aktiv och sitter med i styrelsen. 2024 fick hon ett stipendium från Swedbanks ägarstiftelse för sina insatser för ett levande kulturliv i Boden.

Byarna som kulturmotorer

Boden har ett av länets starkaste föreningsliv, med cirka 300 föreningar. Det är även en kommun som har en tydligt strategi för att utveckla sina byar som Gunnarsbyn och Harads.

– Byarna är viktiga för oss och det ideella engagemanget som finns där är så viktigt och roligt. Deras servicepunkter är kommunens förlängda arm och de sjuder av kultur. I Edeborg i Harads finns en samlingslokal som drivs av Harads Byaförening, där de kör film, teater, konserter, driver barn- och ungdomsverksamhet och så har man en amatörteatergrupp som sätter upp en lokalrevy. PRO har också möten där, så det är en mycket aktiv mötesplats. I Gymnastiken i Unnbyn körs spelkvällar och hantverkscafé. Där inryms UNEK en av tre servicepunkter i Boden. De är alla ekonomiska föreningar som fungerar som motorer för utvecklingen i byarna.

/ Linnea

Linnea berättar att kommunen har ett Trossamfundsråd som samlar kommunens olika trossamfund. Inflyttare från andra länder har ofta en stark koppling till sin kyrka och trossamfund och är därför viktiga som mötesplatser, speciellt för inflyttare.

Nytt grepp för att få fler att bli kulturarrangörer

2024 så bildade man en särskild kulturenhet på Bodens kommun där biblioteken, Försvarmuseum med Bodens konsthall och Rödbergsfortet samt kommunens kulturutveckling ingår. Boden har liksom Luleå tagit ett nytt grepp kring arrangörsverksamhet genom att förändra sina regler för stöd till kulturarrangemang. Från årsskiftet ska fria aktörer, enskilda näringsidkare och organisationer utanför föreningslivet kunna söka stöd. Förhoppningen är att få fler som arrangerar kulturarrangemang.

Ett nytt kulturhus är på gång

Den gamla Saga biografen i centrum av Boden har tidigare skötts av en Folket Hus förening men driftas nu av kommunen själv. Linnea berättar att kommunen under året genomfört medborgar-dialoger kring det nya kulturhuset och att det är tänkt att drivas utifrån inriktningarna; skapande kultur och konsumerande kultur.

LOKALER OCH TEKNIK

Saga: Stor scen för teater/bio med 426 sittplatser.

Lokalerna är under planerad renovering och föremål för återinvestering.

Fast enkel PA-ljudanläggning för talförstärkning.

Stor nedpendlingsbar filmduk, äldre högtalare för bioljud. Fast Panasonic data/bio-projektor. Scenbelysning med profilarmaturer från rå i salongen.

Forum: Mindre lokal med scen för 50–80 personer sittande publik.

Väggmonterad duk och enkel dataprojektor. Ingen fast ljudteknik. utrustning.

Rondo: Föreningslokal och mindre scen.

Möjlighet att möblera för upp till 130 sittplatser.

Ingen fast teknisk utrustning.

Visionsbild av det kommande kulturhuset. Foto: Stark arkitekter

BODEN KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Kulturplan 2022-2026: tydlig riktning för kulturens utveckling, inklusive målsättningar.
- Biblioteksplan.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

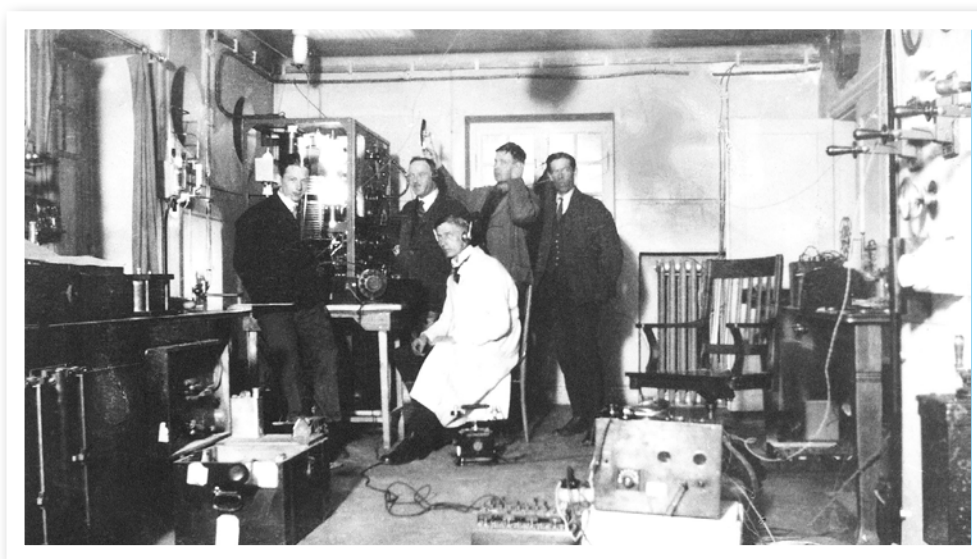
Kulturstöd, stipendier & priser

- Kulturstipendier och priser inom konst, musik, drama och litteratur.
- Lokalt aktivitetsstöd, kulturarrangementsstöd och kulturverksamhetsstöd.
- Årligt kulturverksamhetsstöd: Stödet riktar sig till både arrangerande och producerande föreningar som har en omfattande och regelbunden kulturverksamhet i Boden.
- Eyvind Jonhson- priset, vartannat år.

Föreningsliv

- Det finns 300 listade sport-, fritids- och idrottsföreningar samt kulturföreningar.
- Hembygdsföreningar: Boden-Överluleå Hembygdsförening, Edefors Hembygdsförening, Lassbyns Hembygdsförening och Sörbyn-Sundsnäs Hembygdsförening.

HISTORISKT BILDARKIV

1921. Boden Radio gör Sveriges första rundradiosändning med tal, dikter och musik. I sändarsalen: Einar Yhlander, ståendes längst fram och Harry Ericsson sittandes. Foto: Försvarsmaktens arkiv i Boden

Folkets Hus och Gunnarsbyn

*Ekonomisk förening som utvecklingsmotor
och platsmarknadsföring som hela världen
vill lära sig av*

Marcus Helgesson, styrelsemedlem i Folkets Hus föreningen i Gunnarsbyn.

Foto: Bengt Grahm

Till Gunnarsbyn kommer folk från hela världen för att ta del av kunskapen kring hur man skapat en mötesplats av internationell karaktär – en by av sammanhållning och gemenskap med folk från 22 länder.

RÅEK, Råne Älvdals Ekonomiska Förening

Vi träffar Marcus Helgesson som är en av styrelsemedlemmarna för Folkets Hus. Han berättar att det är RÅEK (Råne älvdals ekonomiska förening) som står bakom mycket av utvecklingen i byn. Det är en medlemsägd ekonomisk förening där föreningar, privatpersoner och företag är ägare. Föreningen bildades 1999 och består idag av drygt 385 privatpersoner och 50 företag och föreningar.

Föreningen har med åren utvecklats till ett samhällsservicekontor som driver återvinnings-centralen och en återvinningsmarknad. Visionen är att öka attraktiviteten och möjligheter för boende i området. Föreningen försöker hela tiden att utveckla nya arbetssätt för företagare och medborgare för att öka inflyttningen till byn och driver många projekt.

Egen TV-kanal

Folkets Hus är som i andra byar en viktig mötesplats. Det har varit Vattenfall och Bodens kommun som stått för vissa investeringarna. I huset finns en vävstuga och förstås stora salen där man kör bio, konferenser och dans emellanåt. Folkets Hus arrangerar mellan 105–110 kulturevenemang varje år.

Förr i tiden hade vi ofta pub- och danskvällar och utställningar men vi har dragit ned på sådana arrangemang då vi som är aktiva inte riktigt hinner med. Men det händer ju mycket på Forsbergs och på andra ställen som man kan se på vår Youtubekanal: Gunnarsbyns-TV som drivs av Petri Storlöpare.

/ Marcus

LOKALER OCH TEKNIK

Folkets Hus Gunnarsbyn

Stor samlings-, danssal/biosalong, serveringsytor med kök, vävstuga, mindre konferensrum och pentry på ovanvåningen, liten artistloge bakom scenen.

Stora salen: Fri golvyta ca 350 m2 med lösa stolar som möbleras fram vid scenframträdanden och biovisning. Scenöppning med motoriserad projektduk (ej perforerad, högtalare) därför monterade på golvet under duköppningen, diskanthorn sidomonterade, 5.1 ljud, enkel talförstärkande PA-anläggning, enkla väggmonterade belysningsarmaturer, 5.1 ljud JBL, två subbasar, Slutsteg 4 x Crown XLS60 2 x 380W, Univox 38B slingförstärkare, Projektor: Barco DP2K-10S, 9 000 ANSI, 2048x1080, Dolby integrated Media Block no 745

Bioprocessor: Dolby Cinema Processor CP650, Dolby Media Adapter DMA8plus. Den gamla 35mm filmprojektorn finns riggad och klar.

Övriga rum utan AV-teknik.

Internet

Access till Internet via fiber/kabel.

www.gunnarsbyn.se

Forsbergs lanthandel i Gunnarsbyn

*Prästen som blev kulturmotor och skapade
en social infrastruktur*

Mogen Amstrup Jacobsen, präst, handlare och kulturmotor. Foto: Bengt Grahm

När vi kliver in i Forsbergs handelsbod i Gunnarsbyn känns det som om tiden stått stilla. Mycket har bevarats sedan som det såg ut vid starten 1934 men platsen har fått nytt liv med guidade visningar, kulturupplevelser, sommarcafé och middagar.

Mötesplatser kan skapas där människorna redan är

Att platsen fått nytt liv beror på Mogens Amstrup kom till byn från Danmark 2003 efter att ha sett en annons i en facktidning för präster. Parallellt med sitt kyrkliga uppdrag så byggde han vidare på ett kulturutbud.

– Jag har alltid tänkt att kultur handlar om att skapa mötesplatser och de måste vara otvungna, så människor känner sig hemma och välkomna. Jag ville kombinera kyrkan med naturen och det blev starten på en rad annorlunda kyrkomöten som: älgmålsböner ute i skogen, gudstjänster runt en eld med jaktlaget och dop på isen under pimpelfiske. Det viktiga är alltid att möta människor där de är. Inte för att locka in dem i en byggnad, utan för att visa att gemenskap och tro kan ta plats överallt.

/ Mogens

En fysisk julkalender

Mogens berättar att julkalendern i byn blivit en tradition där man varje dag i december samlat folk klockan 18 vid en ny plats, sjungit en adventspsalms och dragit bort skynket för kvällens lucka och ibland har det bjudits på glögg eller kaffe. En snöstorm kunde minska publiken till en person, men annars kom det upp emot 120 människor. Det säger något om kraften i enkla möten, berättar Mogens.

Mer än 100 Kulturevenemang per år

Folkets Hus arrangerar mellan 105–110 kulturevenemang varje år – ungefär tre gånger i veckan. På sommaren arrangerar Forsbergs och Folkets Hus en del kulturarrangemang tillsammans. Under 2025 bedriver Forsberg i egen regi 59 egna kulturevenemang och 134 guidningar. Det kan handla om cirkusworkshops på sommaren, middagar med levande ljus eller föreläsningar och konserter i Handelsboden. Varje måndag hålls "Berättarkvällar", där ett 20-tal besökare samlas för att dela historier om bygden på temat att alla människor har en berättelse och att det bara gäller att skapa rummet där berättelserna kan delas.

Matkurs för män med små problem

Mogens skrattar när han berättar om ännu en idé som slagit väl ut - Matkurs för män med små problem. Han beskriver hur han märkte att änklingar i byn hade svårt att hitta sociala sammanhang. För dem drog han i gång matkurser där alla ingredienser skulle finnas tillgängliga i lanthandeln. Det blev både gemenskap och praktisk hjälp, där det stoppades korv och lagades mat tillsammans. Numera finns till och med något som kallas "prästgårdskorv" tack vare dessa kvällar, berättar han.

Motor för det lokala kulturlivet

Trots att Mogens formellt slutade som präst i Gunnarsbyn 2017, han arbetar halvtid i Överkalix, fortsätter han vara en motor i det lokala kulturlivet. Vi frågar om det inte är en risk med att själv vara en så driven motor men han svarar att det

Forsbergs Lanthandel. Foto: Stina Almkvist

aldrig bara handlat om honom själv. Att han alltid har en tanke kring sina planer för att någon annan ska kunna ta över, annars blir det för sårbart.

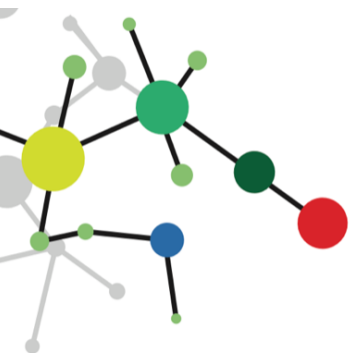
Kanske är det just därför hans arbete gör så starkt intryck. För Mogens är kultur inte bara evenemang eller upplevelser – det är social infrastruktur, ett sätt att bryta ensamhet och bygga gemenskap i en bygd där varje möte räknas.

– När människor kommer samman, delar en sång, en berättelse eller en måltid – då händer något. Det är då kultur blir liv.

/ Mogens

Mogens engagemang för kulturen och mötesplatser gjorde att han utsågs till Årets kulturstipendiat i Boden 2021. Motiveringen handlade om hans idoga arbete, men också om glädjen och den unika atmosfären han skapar – tillsammans med andra – för både stora och små besökare i Gunnarsbyn.

www.forsbergs-gunnarsbyn.se

Unga röster från Gunnarsbyn

Hos Forsbergs i Gunnarsbyn jobbar Signe och Dexter och vi får oss en pratstund kring hur det är att vara ung i en by som är känd för sitt starka kulturliv. De beskriver vardagen i Gunnarsbyn med en blandning av humor och frustration. Vi frågar hur livet i byn är och hur de tänker om framtiden.

Signe Jacobsen-Malm, 14 år och Dexter Naess, 16 år. Foto: Stina Almkvist

Elva ungdomar i byn

Det är för lite som händer för oss unga här i byn. Vi läser, kollar serier, mest på engelska men annars finns inte så mycket att göra. Det är bara elva ungdomar i vår ålder i byn. Det känns som att man är lite fast här. Så fort vi vill hitta på något måste vi åka till Boden. Det tar nästan en och en halv timme att köra till stan med EPA-traktorn och där rör vi oss kring stan, säger Dexter och Signe.

– Jag har gått musikgymnasiet i Boden, spelar gitarr och det vill jag fortsätta med och så vill jag resa mer framöver.

/ Dexter

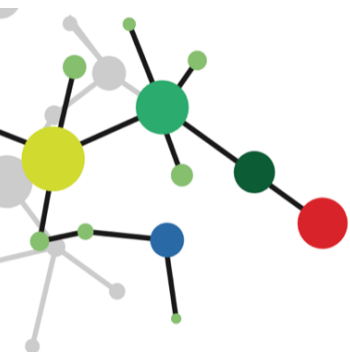
- Jag vill också resa, bli flygvärdinna, eller kanske bildlärare.
Något där jag i alla fall får möta människor

/ Signe

Signe och Dexter vittnar om det som forskningen också pekar på: vikten av mötesplatser på barn och ungas villkor. Enligt stadsforskaren och stadsplaneraren Alexander Ståhle ses unga både förr och idag gärna på Ica eller Coop där det oftast finns ett litet fik, på grillen eller parkeringsplatser, det viktiga är att de själva valt sina platser.

- Vi vill inte bara fastna här. Vi vill att något ska hända, att kunna samlas fler, att hitta gemenskap och att man får känna sig delaktig i något större. Det behövs fler ställen för oss unga här på platsen.

/ Signe och Dexter

Aurora Safaris och Arctic Getaways

Här bygger man inte bara sitt företag, man bygger ett samhälle också

AURORA
SAFARIS

ARCTIC
GETAWAYS

Jonas Gejke, turistentreprenör. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Jonas Gejke, entreprenör inom turism- och besöksnäringen för att prata om mötesplatser och platsens attraktivitet. Jonas har 25 års erfarenhet av att arrangera resor till Afrika, som han drev tillsammans med den dåvarande kollegan Fredrik Broman. Idag driver han bolagen tillsammans med hustrun Naila Sher.

Jonas guidar oss runt på sina anläggningar och det är lätt att förstå att besökare förtrollas av platserna med sin avskildhet, tystnad och naturen så nära, kombinerat med bekvämlighet och personligt bemötande. När Jonas pratar om Gunnarsbyn och området längs Råneälven lyser han upp.

– Det vi gör här är större än bara turism. Vi skapar något som gör att människor vill stanna, flytta hit eller komma tillbaka. Vi kombinera natur och kultur på ett sätt som stärker bygden. Men vi måste akta oss för greenwashing. Det ska vara äkta, vara på riktigt, annars förlorar vi förtroendet. Vi har en unik plats här, mellan kust och fjäll och det är inte bara naturen som är speciellt, det är människorna. Det är deras engagemang som gör att vi kan bygga något hållbart och som gör att våra gäster vill komma tillbaka.

/ Jonas

Jonas är en av drivkrafterna bakom satsningen på kulturturism och besöksnäring i området. Nio företag samarbetar under namnet Arctic Getaways, ett nätverk av småskaliga lodger, campingar och hotell som erbjuder personliga upplevelser för gäster som vill komma nära natur och kultur.

– Vi riktar oss till de som söker det genuina. Man kan stanna en natt eller en hel månad, och hinna med allt från norrskensjakt till samiska kulturmöten. Här kan man lära, leva, skratta och vila och det i miljöer som är på riktigt, inte tillrättalagda kulisser. Vi arbetar inte med glassiga ytliga reklambilder.

/Jonas

Satsningen har uppmärksammats, 2025 belönades nätverket med Årets samverkanspris på Luleå Näringslivsgala. Jonas berättar att det blev ett erkännande för alla i nätverket. Vi har visat att små aktörer tillsammans kan skapa något större än vad någon ensam hade klarat, säger Jonas stolt.

Ödehusen och det sociala kapitalet

En del av arbetet handlar också om bygdeutveckling. Jonas berättar om de många ödehus som finns i området. Han pratar om delningsarkitektur och tillsammansbygd, om förmågan att se ödehusen inte bara som problem, utan som möjligheter. I Gunnarsbyn finns det över 500, varav 172 redan identifierats. Förhoppningen är att de identifierade husen ska bli resurser för både inflyttare och lokala initiativ.

RÅEK, Råne Älvdals Ekonomiska Förening

Ett nav i utvecklingen är RÅEK, Råne Älvdals Ekonomiska Förening som också är en servicepunkt i Gunnarsbyn. Föreningen projektleder, tar fram lösningar, driver återvinningscentral, second hand-butik, och är en mötesplats för både boende och turister. RÅEK står för den sociala infrastrukturen.

Jonas lyfter också fram betydelsen av Bodens kommun som han menar har varit avgörande för utvecklingen. Han beskriver hur de fått förutsättningar att gå från individuella initiativ till långsiktiga strategier. Att det förtroendet har byggt ett socialt kapital som i sin tur lockat nya människor. Idag är folk från 25 olika länder mantalsskrivna i bygden.

Visioner för framtiden

Framtiden är fylld av idéer. Jonas berättar entusiastiskt om planerna på att koppla upp norrsenskameror som i realtid visar naturen och årstidernas skiftningar.

– Tänk er sex livekameror som gör att människor över hela världen kan följa naturens rytm här. Det handlar inte om glassiga ytor eller marknadsföring, utan om ärlighet. Att verkligen visa hur platsen förändras över året, säger han och fortsätter. Vi vill utveckla kulturutbudet med guidade utställningar, gröna marknader och lokala initiativ.

/Jonas

En rörelse som växer

Att få allt att gå ihop är inte alltid enkelt. Jonas bekräftar att mycket arbete vilar på få eldsjälar. Han tar Folkets Hus som exempel, att det är mycket jobb för liten utdelning, men att det är tack vare människor, som Mogens som Folkets Hus och byn lever och utvecklas.

– Det vi gör här är större än bara turism. Vi skapar något som gör att människor vill stanna, flytta hit eller komma tillbaka. Vi bygger inte bara företag, vi bygger ett samhälle. Och det är det som gör det så spännande.

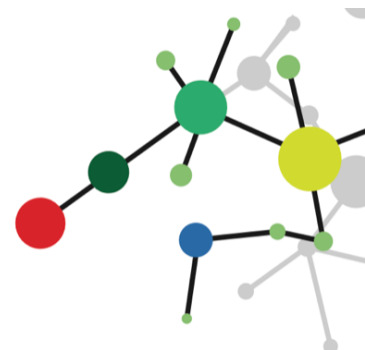
/Jonas

Exklusiva gäster som trodde de sett allt

Vi avslutar besöket med att Jonas tar med oss över sjön till anläggningen/ flotten där de exklusiva gästerna som sett det mesta, häpnat över att få bo på en flotte mitt på vattnet i det ostörda, i tystnaden och den storslagna naturen och har de tur kan de en morgon få se när Björnhonan med ungar kommer ned till strandkanten.

www.arcticgetaways.com

www.aurorasafaris.com

Gällivare kommuns kultur

Gällivares multiaktivitetshus växer fram och en nyinstiftad kulturmiljon är sjösatt

Mia Sörblom-Groth, kulturchef. Foto: Stina Almkvist

Vi fastnar i vägbyggen, vilket vi missat att kolla upp, på väg till Gällivare. Väl framme möts vi av Mia Sörblom-Groth, kulturchef som trots vår över en timmas försening inte visar ett spår av irritation. Vi slår oss ursäktades ned på ett fik med fonden av det pågående bygget av multiaktivitetshuset, bakom oss.

Ett multiaktivitetshus med en innovativ strategi

Staden slår på stort med den nya mötesplatsen som är under uppbyggnad mitt i staden. Det blir i form av ett stort multiaktivitetshus i trä som är planerat att invigas 2028. Huset ska rymma idrott, kultur, fritid och ungdomsverksamhet, samla alla åldrar men med ett fokus på barn och unga. Och så har det en alldeles egen strategi, berättar Mia.

– Det unika med vårt kommande multiaktivitetshus förutom att det blir landets största trähus är strategin att blanda sport och kultur på varje våning för att stimulera till nya typer av möten, som vi i sin tur hoppas ska innovera samhällsutvecklingen i Gällivare.

/Mia

Festivalernas stad

Det man slåss av i Gällivare är den mängd festivaler som produceras i samverkan mellan det offentliga och privata - Gällivare Kulturfest, GiellaKieli – Minoritets-språksfestival, Polarvinternatten, Gällivare Pride, Vintermarknaden och Vårfesten.

Mia berättar att de vill involvera barn och unga att i större utsträckning än idag bli aktiva och lära sig att själva arrangera kulturaktiviteter. Det försöker man göra både genom kulturskolan och genom projekt som KulturCrew. Skolorna har också egna kulturombud och skolföreläsningar.

– Det stämmer att vi är duktiga på festivaler men vi behöver fundera mer över vilka olika grupper vi har i Gällivare, hur man når ut till fler och hur vi kan involvera invånarna ännu mer i festivaler och andra typer av arrangemang.

/ Mia

Rikt kulturutbud i stan och i byarna

Det finns ett rikt musikliv i staden där GROPP - Gällivare rock och gropp, är en aktiv förening med mellan 12 - 15 aktiva band. FILM körs i Folkets Hus/ Blå Forell av Filmstudion i Gällivare, som är en ideell förening ansluten till Sveriges Förenade Filmstudios (SFF). Ute i byarna som Hakkas, Paulikasvara, Dockas och Yrttivaara anordnas kulturcaféer på Meänkieli och minoritetsspråks-festivaler. I augusti arrangeras SAME-SM i samverkan med Jokkmokk och Kiruna. Då samlas alla runt kulturen, idrotten och elden, berättar Mia och lägger till att Gällivare också har ett eget kulturmuseum, vilket är unikt för länet.

Medel och resurser

Mia lyfter den eviga frågan om medel och resurser och funderar över det faktum att kommunerna inte är så stora. Hon säger att kommunerna borde fundera över att skaffa en gemensam samordnare för kulturutbudet för vuxna, som skulle kunna delas mellan Jokkmokk och Gällivare. Så förklarar hon på sitt alldeles egna vis:

– Vi är ju väldigt uppblandade i vår kommun, vi är samer, lantalaiset, sörlänningar. Vi har kommit hit från många olika håll här i Lantalais-bygden. Vi behöver ju varandra – en svälter ihjäl och en fryser ihjäl, tillsammans kan vi hålla oss mätta och varma.

Kulturmiljön

För åren 2024–2027 har kommunen lagt en kulturmiljön som syftar till att stärka samarbetet med lokala kulturföreningar, bredda kulturutbudet och utveckla medskapande till exempel via utbildningar, inspirationsföreläsningar och aktivt dialogarbete. Tanken är att satsningen ska bereda väg för ett starkt engagemang för multiaktivitetshuset som ska invigas 2028.

Gällivare kommun

GÄLLIVARE KOMMUNS KULTUR

Just nu byggs ett multiaktivitetshus i trä som är planerat att invigas 2028. Huset ska rymma idrott, kultur, fritid och ungdomsverksamhet på en yta av 20 575 kvadratmeter.

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2022-2024
- Kommunen har även tagit fram kulturmiljöanalyser som en del i samhällsutvecklingen, till exempel för Malmberget och Gällivare tätort, med syfte att bevara kulturhistoriska värden och stärka identiteten.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden. De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Festivaler som: Gällivare Kulturfest, GiellaKieli – Minoritetsspråksfestival, Polarvinter-natten, Gällivare Pride, Vintermarknaden och Vårfesten.
- Gällivare Kulturmuseum med utställningar om samisk kultur, nybyggarliv, gruvindustrin och naturen.

Föreningsliv

34 listade sport-, fritids- och idrottsföreningar.

17 Bygdegårdar, kultur- och hembygdsföreningar.

7 studieförbund

5 Folkets Hus anläggningar inom kommunen:

Folkets Hus i centrala Gällivare samt i Nunisparken, Hakkas Folkets Hus, Nattavaara Folkets Hus och Skaulo-Puoltikasvaara Folkets Hus.

Stipendier & priser

- Kommunalt stöd till föreningar och organisationer som bedriver kulturell verksamhet.
- Bidrag och stipendier för enskilda och grupper inom kultur – till exempel kulturstipendium för ungdomar och vuxna.
- Kulturmiljonen som är särskild satsning 2024–2027. Satsningen ska komma lokala kulturföreningar till del samt utveckla och bredda evenemangsutbudet i kommunen.

www.gallivare.se

Gällivare Folkets Hus

Ett driftsexempel

Tina Ölvebro administrativt ansvarig i biografsalongen Blå Forell.

Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Tina Ölvebro, administrativt ansvarig för att få en fördjupad bild över förutsättningarna att driva Folkets hus i Gällivare.

Finansiering

Föreningen Folkets Hus i Gällivare är en ekonomisk förening som tillhör den riks-täckande rörelsen Folkets Hus och Parker. Huset ägs av föreningen själv, berättar Tina Ölvebo, administrativt ansvarig. För sin verksamhet får föreningen ett årligt driftsbidrag från Gällivare kommun på 900 000 kronor. Kostnaderna för hyra och el uppgår till cirka 120 000 kronor per år.

Organisation

Föreningen har två fast anställda, Tina själv och kollegan Tommy, båda anställda sedan 1993. Utöver dem finns tre vaktmästare som arbetar i skift för att kunna täcka arrangemang dagtid, kvällstid och helger. Styrelsen består av både politiker och en adjungerad representant från personalen. Tina betonar vikten av goda relationer för att skapa öppenhet och insyn i verksamheten i båda riktningarna. Och vi har också en väldigt bra relation till våra hantverkare, något som är avgörande i en sådan här anläggning, skrattar Tina.

En plats för kultur, möten och gemenskap även i kristider

Tina visar runt i biosalongen Blå Forell, som rymmer 280 platser, varav 98 är utrustade med skrivbordsskivor. Salongen har ett avancerat ljudsystem – Dolby Digital Surround – med tolv högtalare. Folkets Hus har en stadig uthyrningsverksamhet för allt från konferenser till loppmarknader och barnkalas. Den tekniskt utrustade konferenslokalen kan ta emot grupper från 10 upp till 60 personer. Det finns två separata prislistor: en för föreningar och en för kommersiella aktörer. Däremot finns inga cateringsmöjligheter i dagsläget, något Tina gärna skulle se i framtiden.

- I kristider blir det extra tydligt hur viktig en plats som Folkets Hus är för både mänsklig med värme och praktisk samordning. Under pandemin anpassade vi snabbt verksamheten till restriktionerna med särskilda rutiner för antal gäster, avstånd med mera.
/ Tina

Kommunikation

Föreningen har en egen enkel hemsida samt finns på kommunens webb under rubriken ”mötesplatser och offentliga lokaler”. För aktiviteter används Facebook och traditionell affischering.

Film, teater och ungas engagemang

Folkets Hus erbjuder regelbundna matinéföreställningar för mindre barn, vilket varit mycket uppskattat. Just nu överväger man även att starta dagbio för äldre, åtminstone en gång i månaden. Biografen används också av den ideella föreningen Filmstudion i Gällivare, som är ansluten till Sveriges Förenade Filmstudios (SFF). Dessutom hyr Gällivare Riksteaterförening in sig i biosalongen för sina teaterföreställningar. Föreningen samarbetar även med Culturcrew Norrbotten, ett initiativ från Norrbottensmusiken som syftar till att engagera barn och unga mellan 10 och 18 år i arrangörskap och kulturproduktion.

Framtiden – plats för fler

På frågan om konkurrens från det kommande Multiaktivitetshuset i Gällivare svarar Tina med lugn röst:

- Jag ser ljust på framtiden. En kulturstad som Gällivare behöver olika typer av scener och olika prislappar, både idag och imorgon.

LOKALER OCH TEKNIK

Gällivare Folkets Hus lokaler

entré, serveringsytor, kök, stor scen/biosalong, konferensrum och garderob.
Stora teater/ biosalongen: 240 sittplatser med mittgång samt balkong med 48 sittplatser.

Stor scen med takhängd bioduk, scenhus med manuellt viktade lingångar.

Ljud: Mobilt ljudsystem NEXO, ljudmixer Allen&Heath SQ6.

Lösa golvmonitorer.

5.1 bioljudsystem: JBL 3677 1x15”+ diskantorn, JBL 4645 1x18” sub.

Slutsteg: 3 x LABgruppen 500 á 2x250W

Bioprojektor: BARCO 2K-20C, 2048x1080, 18 500 ANSI.

Bioprocessor: Dolby Digital Cinema Processor CP750, Dolby DSS200 storage.

Belysning: Scenbelysning: 2 x salongsrån med 4 floodarmaturer.

Ljusbord och dimmerpack i korskoppling.

Konferensrum större: Vägghängd motoriserad duk och takhängd projektor

BENQ MH741 DLP

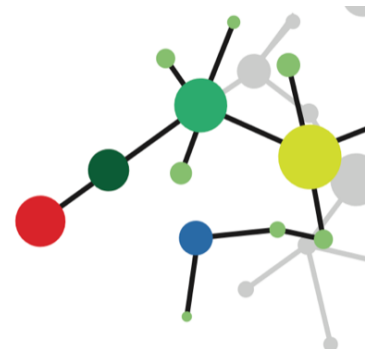
4 000 ANSI, 1920x1080.

Väggmonterade högtalare Genelec, för programljud.

65” TV-monitor på rullvagn med Logitech videokonferensutrustning/
fast kamera/mikrofon/högtalare med USB-anslutning till medhavd dator.

Konferensrum mindre: Mindre vägghängd motoriserad duk, takhängd enkel

projektor, 65” TV-monitor på rullstativ, med Logitech videokonferensutrustning/
fast kamera/mikrofon/högtalare med USB-anslutning till medhavd dator.

Kulturarbetare

*– en medskaparbyrå för lokalsamhället
och försörjningsfrågan*

Petra Åhl, grundare av Medskapandebyrån och Jerk Schuitema, författare och filmarbetare SIBIR Manus och Filmproduktion Handelsbolag.

Vi träffar Petra Åhl, en av grundarna vid sidan av kollegan Cora Karlsson för att höra hur det privata initiativet Medskaparbyrån vuxit fram. Med vid bordet har vi även Jerk Schuitema, författar och filmarbetare.

Från projekt till etablerad aktör

Petra Åhl, en av grundarna vid sidan av kollegan Cora Karlsson, berättar hur Medskaparbyrån startade som ett Leader Polaris-projekt 2021, finansierat av Jordbruksfonden för landsbygds-utveckling. I det projektet utvecklade de en metod för platsutveckling i trepartnerskap, vilket innebär långsiktig samverkan mellan det offentliga, privata och ideella.

I dag är Medskaparbyrån en etablerad verksamhet med lokal finansiering från Gällivare kommun, LKAB och Boliden. De jobbar inte bara i Gällivare utan har förfrågningar och uppdrag från andra delar av Norrbotten och övriga Sverige, berättar Petra.

Framgångsrik platsutveckling

Namnet Medskaparbyrån är taget för att markera att framgångsrik platsutveck-

ling alltid måste involvera boende, platsägare, användare, föreningar, företag och andra aktörer. Byrån hanterar hela processen: från kartläggning av behov, att utvärdera vad som är genomförbart, planering, finansiering, till projektstöd och i vissa fall själva genomförandet. Men de brukar inte själva äga platserna eller ha långsiktigt inflytande över dem efter att projekten är genomförda. De arbetar inte bara med nya mötesplatser utan också med att förbättra befintliga. Sommaren 2025 arbetade de till exempel med att förbättra parkerna i Gällivare.

- Medskaparbyrån arbetar med platsutveckling. Affärsidén är att utveckla offentliga platser och möteslokaler tillsammans med dem som bor och verkar på platsen, med stöd från såväl offentlig som privat och ideell sektor. Vi är ett privatägt aktiebolag som även är ett så kallat SVB med särskilda vinst-utdelnings begränsningar. Det är ett samhällsnyttigt företag där samhällsnyttan är viktigare än att göra vinst i bolaget. Detta är viktigt för oss, då vi arbetar för samhället och delvis även med samhällets pengar/ offentliga medel.

/ Petra

Inspiration från andra platser

Petra berättar om inspirationens betydelse och om den kan komma från oväntade håll. Petra berättar att hon hörde en fantastisk historia från Island, där fiskarna skrev poesi på kvällarna efter fisket innan tv:n gjorde sitt intåg. Det inspirerade Medskaparbyrån att hålla workshops och poesikvällar med öppen scen, med över 40 deltagare.

Utmaningar och framtidstankar

Petra lyfter flera utmaningar som påverkar möjligheterna till ett levande kulturliv.

En konkret utmaning är att fastighetsägarna i Gällivare inte är intresserade av att dra in bredband. Det begränsar många typer av verksamhet. Hon pekar också på behovet av billigare och mer tillgängliga lokaler för föreningslivet.

I Gällivare har de skapat mötesplatsen Studio Strössel för de ideella och kulturella aktörerna men hyran är kommersiell, vilket är en utmaning. Petra berättar att de gärna framöver vill samarbeta mer med hembygdsföreningarna i kommunen för att hitta fler samverkansmöjligheter för att kunna fortsätta utveckla lokalsamhället.

Kultur, arbete och livspusslet

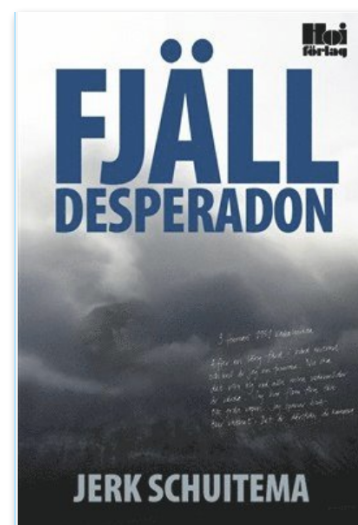
Ett återkommande tema i deras verksamhet är hur kulturliv kan samsas med ett arbetsliv som inte alltid är förutsägbart.

- Hur ska till exempel en person som jobbar femskift på LKAB kunna ta del av kulturlivet? Här finns många frågor att fundera kring.

/ Petra

Här bryter Jerk in i samtalet med sina erfarenheter som kulturarbetare.

- Vi är några i Norrbotten som på heltid jobbar med det som brukar kallas "de kreativa näringarna". Själv

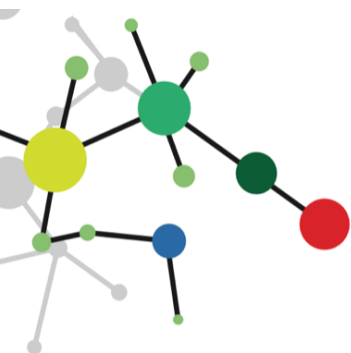
har jag jobbat med film och numera skriver jag också böcker. Men när de flesta bokhandlare försvunnit får man försöka hitta andra vägar att nå ut. Med ljudböckerna har det dykt upp en ny grupp "läsare". Däremot är ersättningen för ljudböcker mycket sämre än för vanliga böcker. Sedan har vi ju AI. AI:s intåg utmanar också oss författare. Inte bara som konkurrenter utan också när det kommer till ersättningar och upphovsrätter. Men i stället för att blir rädd så kanske man ska försöka tänka kreativt. Jag tror det viktigaste är hur vi ska beskatta AI:n. Då kan ju jag spela golf i stället för att skriva.

/Jerk

Stolta framgångar

Ett projekt som Medskaparbyrån är extra stolta över är samarbetet med Gällivares e-sportlag, som kom tvåa i SM i Counter-Strike – ett bevis på att nya former av mötesplatser och uttryck också har sin självklara plats i kulturarbetet. Andra projekt de initierat och jobbat med är:

- Rallarstigen – En historisk vandringsled mellan Gällivare och Porjus,
- Dundretkullen – Entrappatillutsiktsplatsvidgamlahoppbacken på Dundret,
- E-sportcenter – En mötesplats för unga gamers i Gällivare och
- Klättervägg i friidrottshallen – särskilt utformad för barn och unga.

Haparanda kommuns kultur

Gränslandet är vardag och en unik tillgång

Pia Marttinen, kulturutvecklare och Daniel Fälldin, kulturchef. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Pia Marttinen, kulturutvecklare och Daniel Fälldin, kulturchef, på kommunhuset i Haparanda över en kopp kaffe. De berättar att kulturverksamheten i kommunen är under förändring och översyn. Under samtalet blir det också tydligt att Haparanda har en unik gränsprägel, där två länder dagligen möts med sina respektive språk och kulturer. Det nära samarbetet med den finska grannstaden Torneå präglar mycket av det som händer inom kulturen.

Språk och identitet

Som förvaltningskommun har Haparanda ett särskilt ansvar att främja och bevara dessa språk. Meänkieli och finska är inte bara språk – de är en del av Haparandas identitet.

Kommunen sticker ut i Norrbotten genom att de tagit fram ett specifikt kulturprogram för perioden 2023–2026 med fyra inriktningar och fem fokusområden.

Haparanda har utöver kulturskola, många festivaler och arrangemang som:

Sommar i parken, Tornedalingarnas dag – Meän flakun päivä, Harjuloppet, Familjefest i Haparandahamn. Kalottjazz & Bluesfestivalen i Haparanda och Torneå, som startade 1983 med ca 2000 besökare årligen, läggs dock ned from

2026. Håvfiske i Torneälven är nominerat av Sverige och Finland till att bli upptaget på Unescos lista över mänsklighetens immateriella kulturarv.

Ny fritidshallsentré och framtida behov

Aspen heter den nya idrottshallen som är Haparandas mest besökta plats med tusentals besökare årligen. I samband med att det gamla idrottshuset rivs, finns ett behov att planera en ny entré till Folkets Hus.

– Nu funderar vi på vad Folket Hus ska innehålla, invändigt och utvändigt? Vilka tekniska lösningar behövs för framtidens behov och hur man behöver säkerställa tillgänglighet och rätt systemnivå?

/Daniel

Stadsbiblioteket som fått en ny plats i Klippanhuset invigs i december 2025. Visionen är att försöka få till någon typ av mötesplats intill biblioteket framöver.

Kommunen saknar i dagsläget replokaler för band och utställningslokaler. Tidigare var järnvägsstationen ett ungdomshus men i och med att järnvägstrafiken återupptogs fick den flytta ut. Pia berättar att de för dialoger med Sverige finska Folkhögskolan om man kan samarbete kring replokaler till man hittar permanenta lösningar.

Samverkan privat och offentligt

Teatra Haparanda är en privat entreprenör som genom en upphandling av kommunen ansvar för driften av Folkets hus med ett innehåll bestående av bio, teater, konferens, konserter och evenemangsverksamhet. Haparanda teaterförening får verksamhetsbidrag av kommunen för att arrangera offentliga teaterföreställningar och viss konsertverksamhet.

Starka band mellan Haparanda och Torneå

Pia avslutar vårt samtal med att berätta om det väl fungerande samarbetet med Torneå med gemensamma arrangemang och samnyttjande av lokaler, bland annat samarbetar man som enda kommun i Sverige kring det finska Kaikukortet. Med Kaikukortet kan man få avgiftsfria inträdesbiljetter till exempelvis festivaler, museer, teatrar eller konserter.

HAPARANDA KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2025–2028.
- Kulturprogram 2023–2026.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i Filmpool Nord.
- LOK-stöd och andra bidragsformer där lokala kulturprojekt fått möjlighet att växa och blomstra – oavsett om det handlar om teater, hantverk eller musik.
- De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.

Föreningsliv

- Det finns 48 listade sport-, fritids-, -idrotts och kulturföreningar.
- 4 byagårdar; Säivis, Mattila, Kukkola, Vuono, Västar Nikkala och Seskarö
- 2 Folkets Hus, ett i Seskarö och ett i centrala Haparanda.

Stipendier & priser

- Kaikukortet, som erbjuds via nätverket Kultur för alla, får personer med ekonomiska utmaningar möjlighet att ta del av kultur- och fritidsaktiviteter helt utan kostnad.
- Årets nykomling, årets eldsjäl och årets hederspris.

www.haparanda.se

Folkets Hus Haparanda

Med förändringar på gång

Ljus- och ljudteknikern Anton Franzén, timanställd och bioansvarige Carina Schaper. Foto: Bengt Grahm

Vi träffar ljus- och ljudteknikern Anton Franzén, timanställd och bioansvarige Carina Schaper. De berättar att det tidigare fanns en aktiv Folkets Hus förening men att den är nedlagd för närvarande.

Stora förändringar på gång

Folkets Hus med sin verksamhet står nu inför förändringar då grannfastigheten där det stängda badhuset ligger, skall rivas. Under en period kommer därför verksamheten på Folkets Hus att ligga nere, tills politiken fattat beslut om utvecklingen framåt.

Kulturfixarna – ett nytt initiativ

Det har tagits ett privat initiativ för att bilda en ny kulturförening i Haparanda under namnet. Kulturfixarna. Föreningen är nu i gång, en styrelse har tillträtt och ett första arrangemang kommer att hållas i början av november. Anton berättar glatt att de fått ett startbidrag på 7 500 kronor av kommunen. Målet med den nya föreningen är att arrangera kulturevenemang med fokus mot barn och ungdomar samt hålla biovisningar. Man söker nu en lämplig lokal för den tid då Folkets Hus anläggningen kommer att vara stängd. Vi funderar på om gamla biblioteket och tågstationen skulle kunna vara ett bra alternativ, säger Carina.

LOKALER OCH TEKNIK

Folkets Hus lokaler

med entré, serveringsytor, stor scen/biosalong, danslokal, konferensrum, garderob.

Stora gradängsalen: 274 sittplatser, en stor scen och takhängd bioduk.

5.1 bioljudsystem. Bestyckning: JBL 3832 trevägs högtalare. JBL 3839 subbas.

Slutsteg: 3 x Crown CL2 á 2x650W. 1 x Crown XTi4002 2x650W,

1 st Crown DSi1000 2x300W, 1 st QSC DPA 4.2 4x400W

Bioprojektor: Barco 2K-23B 24 500 ANSI, 2048x1080

Bioprocessor: DTS XD10 Cinema Media Player, DTS XD10P Cinema Audio

Processor, Dolby DSS200 storage, Gamla 35 mm filmprojektor kvar och

uppmonterad

PA-system: Enkelt portabelt JBL-system med golvsb 1x15" och på stativ

top med 12" och diskantthorn. Ljudmixer: Eurorack MX3242X analog mixer

med 16 mikrofoningångar.

Ljusanläggning: Ljusbmixer ChamSys Quick20,

Slingförstärkare: LIC Audio XL2500

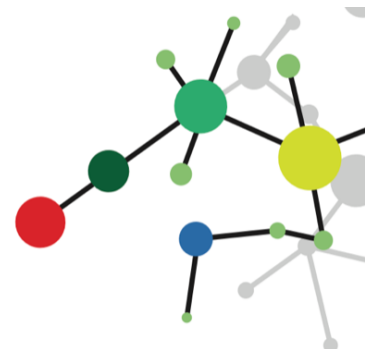
Danslokalen: Plats för max 600 personer. Liten platsbyggd scen med tak-

hängd enkel Yamaha -högtalaranläggning, ljudmixer Yamaha MG166CX

med 16 mikrofoningångar i litet kontrollrum, takhängd motoriserad duk,

takhängd projektor Benq MH741 DLP 4 000 ANSI, 1920x1080.

Slingförstärkare LIC

Svefi • Sverigefinska folkhögskolan

Bryter ensamhet och utanförskap med fysiska och digitala möten

Arja Martinviita, rektor. Foto: Stina Almkvist

det gamla gula trähuset vid torget i Haparanda tas vi emot av Arja Martinviita som visar oss runt i lokalerna och berättar att kommunalrådet uttryckt en stark önskan om att försöka råda bot på ensamheten i samhället, att både ungdomar och äldre behöver platser och aktiviteter som skapar mening i vardagen och att det är det som skolan försöker hjälpa till med, både fysiskt och digitalt.

En nod för den Sverigefinska kulturen och språket

Sverigefinska folkhögskolan i Haparanda startade 1973. Skolan arbetar för att bevara och stärka den Sverigefinska kulturen och språket. Här går det att studera för att få gymnasiebehörighet, eller delta i kurser inom konst, musik, keramik och språk. Undervisningen sker både på plats och digitalt, vilket gör det möjligt att vara med oavsett var man bor. Förutom studier ordnas konserter, konstutställningar och andra aktiviteter som ger gemenskap och inspiration. Skolan samarbetar med olika föreningar, kommunen och är del av internationella projekt.

Varje termin hålls två musik- och ljudkonserter, ibland i samarbete med Folkets Hus.

Skolan har sökt ett projekt med stöd från Arvsfonden – Livsberättelsen, inspirerat av Hapkuults/Pia S:s arbete (se nästa dialog). Vidare har man projektet Youth Up North, som ska stärka ungas delaktighet i samhällsutvecklingen.

Kultur och hälsa

Dans för hälsa är ett projekt som främjar psykiskt välmående genom rörelse och dans. Kulturbron är en plattform man är med i för att sprida konst och kultur till skolor i hela länet. Samverkan sker genom Interreg Auroraprojektet Roots and Future, där man lyfter språk och historia. Digitala språkcaféer har arrangerats på fyra olika språk.

- Skolan testar hela tiden nya grepp, ett sådant är stickutbyte på distans som faktiskt fungerat väl och gett möjlighet att dela kreativitet och gemenskap över nätet. Rakukursen erbjuder med digitalt deltagande tack vare hybridlösningar, och olika konstkurser ger möjlighet att utforska skapande i flera former.

/ Arja

LOKALER OCH TEKNIK

Folkhögskola:

Stor samlings/konsertsal, flera konferensrum, ljudstudio, ljudkontrollrum, klassrum för musiklinjen, liten sporthall .

Samlingssal/konferenssal:

plats för 7x10 lösa stolar med bordsskiva, liten scen, flygel, Fast enkel högtalaranläggning, ALESIS 6 kanalig analog ljudmixer, 3 trådlösa mikrofoner, slutsteg Biamp Champ-2 takhängd motoriserad duk, takhängd projektor InFocus IN5102, 3LCD 1014x768 XGA-upplösning 4 000 ANSI för presentationsvisning.

Simultantolkanläggning via vägghängda IR-strålare,

Konferensrum:

Utrustade med 55” TV-skärm på rullstativ, enkle videokonferensutrustning med kamera/mikrofon/högtalare för USB-anslutning av medhavd dator.

Ljudstudio:

Stor ljudstudio med kontrollrum och mindre grupp- och mixrum.

Klassrum:

Flera klassrum för musiklinjen utrustade med små ljudanläggningar med stativhögtalare och mixerbord.

Sporthall:

Sporthall, ljuddämpad för flexibel möblering, mobil ramspänd projektduk, mobil litet ljudanläggning med högtalare på stativ.

www.svefi.net

Hapkult

Konstnärlig rörelse i gränslandets många skepnader

*Kenneth Miko, Anna Lindkvist och Pia Suonvieri, medlemmar i föreningen Hapkult.
Foto: Stina Almkvist*

gränsstaden Haparanda verkar den ideella föreningen Hapkult, sedan 2019. Vi rör oss mellan scener och skrivbord, mellan det lokala och det gränsöverskridande, mellan kropp, papper och pixel förklarar dom över en kopp kaffe. Dom är i det här fallet Anna Lindkvist, Pia Suonvieri och Kenneth Mikko, en grupp konstnärer och kulturutövare som kombinerar flera roller, inte minst är de ytterst professionella i att söka medel och samverka internationellt. De liknar sig själva vid både byråkrater och producenter, organisatörer och kreatörer.

Föreställningen – Den utmätta tiden

Anna arbetar med ljudkonst i liveformat – där tekniken möter kroppen. Hon har arbetat på Fylkingen i Stockholm med rörelsesensorer och skuggspel, och turnerat med verket "Den utmätta tiden", som undersöker frågan: har allt – och alla – ett slut?

Tillsammans med Pia har hon gjort ljudfestivaler på järnvägsstationen, och skapat verk där ljus möter ljud och dans – bland annat i Göteborg. Det elektroakustiska finns ständigt närvarande.

Föreställningen – Tiden tyst

Pia är scenkonstnär, utbildad i Danmark, med en stark förankring i performancekonsten. Hon har livnärt sig som kulturproducent, ibland som anställd, ibland

som frilans och har drivit tre enskilda firmor. Hon är också Rubus Arcticus-stipendiat.

Ett av hennes senaste projekt är "Tiden Tyst", som är ett 1,5-årigt arbete som fick stöd av Kulturbryggan. Projektet tog plats i en gammal butikslokal med nio olika rum. Där utforskades det japanska begreppet MAA – ljud, tystnad, mellanrum

Samtidigt fanns det tornedalska närvarande som ett andetag i varje rum. Projektet genomfördes mitt under pandemin och nådde både barn och finsk-språkiga.

Föreställning Kaffe – om vardagens små sysslor

Pia har turnerat med föreställningen "Kaffe", där hon samlat in manus om vardagens små sysslor, och återvänt gång på gång till samma datum – 24 augusti – som ett slags poetisk ritual. Hon blandar proffs och amatörer, regisserar fårflocks-performance i Karelen, och bygger nya rum för kvinnor i Arktis – just nu med en föreställning som ska visas i Oulu 2026.

NOPE – ett performance nätverk

Pia är en av grundarna till NOPE, ett performancenätverk med ett 20-tal medlemmar, aktivt i fem år. Hon driver även Rajala Mötesplats – ett Nordkalottprojekt för konstnärer med barn, med fysiska träffar två gånger per år och regelbundna zoommöten däremellan. Tillsammans med minoritetsföreningar och kyrkan arbetar hon nu med en Arvsfondsansökan – ett tvåårigt projekt där deltagare på svenska, finska och meänkieli berättar om sina liv, genom föreställningar och poddar.

Föreställningen – Gränsens tredje rum

Kenneth är journalist, författare och bibliotekarie – med en lång historia av samarbete med Archangelsk och Barentsregionen. Han har arbetat med foto-utställningar, ställt ut tillsammans med målare på Österlen, och deltagit i europeiska konstresidens som Transboarding – Laborative Residence. Hans intresse för nordrysk filosofi är en röd tråd – där broar byggs mellan idéer, människor och språk. Hans aktuella projekt, "Gränsens tredje rum", undersöker det som varken är det ena eller det andra – ett mellanrum, ett eget landskap. Just nu arbetar han också med att ta fram nya basutställningar kring fisket – en berättelse om liv, arbete och tradition i gränslandet.

Translaborative nätverket – konst över gränser

Trion är också en del av Translaborative nätverket, där de tillsammans med andra utforskar nya arbetsformer. De skapar, förbinder, dokumenterar och experimenterar. De bygger broar mellan språk, mellan länder, mellan det fysiska och det digitala.

– Vi är många, vi är rörliga, vi är redo. I Kemi träffas vi på ett skogscafé två gånger i månaden och det är en plats för eftertanke och samtal. Vi drömmer om fler sådana rum. Kanske i ett stadshus? Kanske där vi minst anar det?

/Pia

Planer och drömmar om framtiden

När vi frågar om vad de tror att ett framtida event/ kultur nätverk skulle kunna innebära får vi svaret att det skulle kunna förstärka möjligheterna att sprida

Hapkults och andras verksamhet. Vi ser möjligheterna, det skulle bli ett nytt mellanrum att upptäcka, säger Pia medan vi alla tar en tretår.

– Vi i Hapkult vill bygga ett Tornedalsnätverk för konstnärer inom dans, performance och cirkus. Initiativet föddes inom Finska Huset och har nu fått stöd av regionen. Musikhuset visar vägen, där sker redan många samarbeten över gränserna. Jakten på samarbetspartners och finansiärer är alltid en ytterst närvarande del av vår verksamhet.

De berättar också att de önskar sig en mindre scen, en plats för de nära mötena som rymmer 50–60 personer – där det personliga får ta plats. Kanske kan lokalen vid järnvägsstationen bli något mer än bara en väntsal resonerar de? Haparanda saknar också ett rum för konsten. De föreslår en galleri, en utställningsyta, varför inte ett gränsmuseum i resecentrum som ligger på gränsen mellan Haparanda och Torneå. Det vore ju en fin plats som kan berätta om det som rör sig över gränserna, mellan länder, språk och liv.

– Vi ser också de osynliga trösklarna. För många är det svårt att kliva in i okända lokaler. Platser man inte har någon relation till kan kännas stängda. Hur bygger vi tillit, hur öppnar vi dörrar? Vi önskar oss också mer mångfald i uttrycken. Till exempel fler män i skrivarcirklar och mer samtal över språkgränserna. Ett språkcafé på svenska och finska har vi också på önskelistan och vi föredrar det levande, det direkta där människor möts, vilket verkligen behövs i dessa tider.

/ Anne, Pia och Kenneth

Facebook: *Hapkult*

Instagram: *Hapkult*

HISTORISKA BILDARKIVET

Järnvägsstationen i Haparanda, 1940-tal. © Järnvägmuseet. Fotograf okänd

Jokkmokks kommuns kultur

Stark samisk identitet och proffs på att söka bygdemedel

Rapportskrivarna på besök hos kultursekretetare Anna-Karin Aira.

Foto: Bengt Grah

Aнна-Karin Aira, kultursekreterare på Jokkmokks kommun har lovat att möta upp oss när vi kommer till Jokkmokk. På plats startar vi med att besöka Folkets Hus i Jokkmokk innan vi promenerar över till Tjállegoahte Författarcentrum Sápmi.

Många viktiga mötesplatser finns runt om i kommunen

Anna-Karin berättar att huset ägs av kommunen. Teaterföreningen kör skolteater och riksteater 2 ggr/ termin. Kulturskolan är utspridd på flera platser och folkbiblioteken i Jokkmokk, Vuollerim och det föreningsdrivna biblioteket Porjus fungerar som viktiga mötesplatser. Folkets Hus visar bio tre gånger i veckan, arrangerar riksteater och skolteater, och har en musikstudio samt lokaler för både dans och möten. Som i de andra kommunerna vittnar även Anna-Karin om pandemins effekt för orten.

– 2024 markerade en återhämtning efter pandemin, men ett större publikunderlag behövs för att kunna utveckla utbudet men då behöver vi mer personal för att kunna jobba med det. Vi har en stor önskan från våra invånare om fler musikevent men vi har en liten personalstyrka för att hinna med att utveckla arrangörs- och utbudsdelarna. Det är en utmaning att hinna tänka på och arbeta med utvecklingsfrågor.

/Anna-Karin

Överhuvudtaget är det svårt att hitta personal, fortsätter hon. Kulturskolan har för få barn för att kunna täcka in heltider och då är det svårt att kunna erbjuda heltidstjänster och då blir det svårt att anställa pedagoger. Tre av hotellen i Jokkmokk har kock och personalbrist.

Kommun med stark samisk prägel

Jokkmokk är den kommun i Norrbotten som har starkast samisk prägel med samiska kulturinstitutioner som Åjtte, Svenskt Fjäll- och Samemuseum, Samernas Utbildningscentrum, Sameskolstyrelsen, Laponiaförvaltningen, Sámi Duodji Sameslöjdstiftelsen och sedan några år tillbaka även Tjállegoahte Författarcentrum Sápmi.

Bygdemedel tack vara vattenkraften

Anna-Karin berättar att för varje vattenkraftskommun avsätts en viss promille av elkraftsvinsterna i en fond för bygdemedel för just den kommunen. Jokkmokk har hela 11 kraftverk inom kommunens gränser så det medför att kommunen har mer bygdemedel att söka än vad grannkommunerna har:

- Det som är unikt i Jokkmokk är att vi har använt bygdemedlen för ”mjuka” satsningar, inte bara till infrastruktur och byggnationer utan även till kulturliv, civilsamhälle och näringsliv.

Jokkmokk är också den kommun i Norrbotten som är bäst på att söka och få bygdemedel för kulturverksamheterna, berättar Anna-Karin Aira, kultursekreterare. Kommunen arbetar för att få in nya kulturaktörer, särskilt unga, kombinerat med bevarandet av traditioner och kulturarv. Man försöker nå ut med mobil kultur utanför tätorten genom samarbete med föreningar och lokal verksamhet.

Planer på nytt kulturhus

Musiklivet har stort utbyte av samarbete med till exempel Norrbottensmusiken, BD Pop, Arctic Pulse och nätverk mellan musikaktiva i norra delarna av Sverige och Finland. Författarcentrum som finns i egna centrala lokaler har öppnat för mer samverkan och det finns planer på ett nytt kulturhus där Tjállegoahte författarcentrum Sápmi vill verka som en motor för kulturlivet på orten i det hus som en gång var Hotell Engelmark.

Tjállegoahte Författarcentrum Sápmi

Anna-Karin tar oss med på en kort promenad till Författarcentrum Sapmi. I lokalen som leder tankarna till ett hemtrevligt vardagsrum träffar vi Tanja Sevä, som arbetar som administratör. Hon berättar om verksamheten som är en mötesplats och ett litteraturhus för samiskt berättande där författare, översättare, dramatiker och andra litterära aktörer möts för att skapa, utvecklas och nå ut med de samiska språken. Verksamheten finansieras av Sparbanken Nord, Region Norrbotten, Jokkmokks kommun, Kulturrådet, Svenska Akademien.

LOKALER OCH TEKNIK

Jokkmokk Folkets Hus Fjället

Bio/teatersalong, danssalong, konferensrum, replokal, musikstudio.

Bio/teatersalong

225 sittplatser, fast enkelt väggmonterat PA-system.

Påkostat 5.1bioljudsystem QSC-högtalare, DC8-MHV-1090 hi-midrange, DCS-SB-7218 HP front low, DC8-LF-4215 2x18" sub. Ljudprocessor: QSC DCM30D. Slutsteg 4 x QSC DCA 1644 4x250W för top/mid, surround, 2 x QSC DCA 3022 2 x 550W för sub.

Bioprojektor: BARCO DP2K-20C, bioprocessor: Dolby Digital CP750, samt Dolby DSS200 Projektor för konferens/presentation: Sanyo PLV-WF18, 4 000 ANSI lumen, WXGA 1366x768 / 1200x1600 komprimerad

Danssalong

Mindre scen i hörnet, enkelt PA med Alesis rackmixer, väggmonterade högtalare, 55" väggmonterad skärm, enkla takmonterade ljusarmaturer. Konferensrum: Två stycken med plats för ca 50 sittande personer, väggmonterad 55" skärm.

Musikrum/replokal

Lokal med musikinstrument och enkel musikstudio.

Bio Norden

Kultförklarad och kulturminnesskyddad biograf som invigdes 1935. Ägs och drivs idag av Hotell Åkerlund som ligger intill biografen.

Biosalong: 155 sittplatser, visar inte längre film, ingen digital projektor, ingenfungerande ljudanläggning, dock en gammal 35 mm filmprojektor, ej vinteruppvärmd. Lokalen håller 12 grader på vintern och värms upp när det är evenemang därinne. Men Hotell Åkerlund har inte råd att ha full värme i byggnaden året om, eftersom det är för lite verksamhet därinne. Inget bredband, rullbar takmonterad bioduk, 8 manuellt viktade rår, ett rå i salong med tre PAR64 ljuskannor

Tjällegoahte/ Författarcentrum Sapmi

Öppen mötesplats / i centrala Jokkmokk. Känsla av mysigt vardagsrum. Enkel scen med Yamaha stativhögtalare, motoriserad takhängd duk, mobil projektor.

Aja konferens

Konferenscenter sammanbyggt med Åjtte Svenskt fjäll- och samemuseum. Samiskt bibliotek, stort paus/serveringsrum, fint tillredningskök.

Konferensrum 1

Rum med cirkulärt bord, väggduk, enkel takhängd projektor, öppen spis.

Konferensrum 2

Sparbankssalen, ett stort rum med flexibel möblering, fin flygel, stor motoriserad vägghängd duk, enkel vägghängd Casio projektor, fasta vägghängda högtalare, enkel rackmixer med tre mikrofoningångar, två fasta tolkrum.

JOKKMOKKS KOMMUN
JÁHKMÁHKE KOMMUVNA
JÁHKMÁHKI SUOHKAN

JOKKMOKK KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2024–2028.
- KUPP (kultur- och upplevelseutveckling).
- Policy “Kultur för barn och unga” - alla elever från 3 till 19 år ska få minst två scenkonstföreläsningar per läsår.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden, med syftet att stärka samers rättigheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

Föreningsliv

Ett föreningsregister är under uppbyggnad 2025

Lokaler/ mötesplatser inom kommunen:

Folkets Hus, Bio Norden, Östra skolans aula, Ája Sparbankssalen, Församlingssalen i församlingshemmet.

(Under Jokkmokks marknad används även gymnastiksal, Samernas utbildningscentrums aula, Gamla hallen och hörsalen i Ájtte.)

VUOLLERIM: Folkets Hus, Jillat Samiskt danscenter

MURJEK: Hembygdsgården

PORJUS: LaponiaPorten - en mycket vacker, modern och flexibel samlingslokal

TÅRRAJAUR: Älvgården - föreningen arrangerar många små teater- och musikevenemang

VAIKIJAUUR: Vaikijaugården - arrangerar också både teater- och musikevenemang

MATTISUDDEN: Mattisgården - nyrenoverad samlingslokal som dock inte används lika mycket som byahusen i Tårrajaur, Murjek och Vaikijaur.

Stipendier & priser

Kommunen ger föreningsbidrag och stöd till lokala kulturprojekt genom bland annat KUPP - Kultur- och upplevelseutveckling.

Konstnårsresidens

Kulturstipendium

www.folketshusjokkmokk.se

www.hotelakerlund.se/bio-norden

www.tjallegoahte.se

www.ajtte.com

Jillat i Jokkmokk

Ett dansSPA, en plats för återhämtning, skapande och professionella möten i hjärtat av Sápmi

Liv Aira och Jimmy Lundegård, "kombinatörer" på Aira Dance Company och Invisible People. Foto: Stina Almkvist

Vi kliver in i den vackra lokalen i Voullerim för att träffa Liv Aira, dansare, koreograf och konstnärlig ledare, VD och Jimmy Lundegård, scenograf, konstnär, producent, verksamhetskoordinator som driver bolaget Aira Dance Company och Invisible People och frågar hur allt verksamheten började och Liv berättar.

En resurs för hela Sápmi

Vi startar vårt möte med att fråga om hur det kom sig att verksamheten hamnat just här. Liv berättar att allt började med ett möte där hon bad fastighetschefen i kommunen att visa henne den finaste lokalen i Jokkmokk. Svaret blev det tomma museet, en byggnad som stått oanvänd i över tio år. Vi åkte och tittade och där och då väcktes idén. –Kan detta bli en resurs för hela Sápmi? I dag har huset förvandlats till en plats med excellent ljud, en välutrustad musikstudio och en atmosfär som bjuder in till samarbete över konstformer och gränser.

– Det är ett helikopterperspektiv som styr vårt sätt att arbeta. Vi försöker att bygga en stark värdegrund, utveckla organisationer, förändra branscher och skapa nya möten mellan konstformer.

/Liv

Affärsmodellen

Aira Danskompani AB är kärnan i verksamheten. Organisationen består av tre aktiebolag, ett i Norge, ett i Sverige och ett fastighetsbolag samt en ideell förening som startades 2024 för att driva kulturprojekt. De har redan över 80 projektanställda, vilket visar på en långsiktig vision, berättar Liv. Bolaget hyr huset av kommunen. Genom både intentions-avtal och kontrakt har man säkrat platsen som en nod för strategisk kulturutveckling. Finansieringen är ett pussel berättar Jimmy: 5 000 kronor i verksamhetsstöd, 300 000 kronor årligen från Kulturrådet från 2025 och skrivit 55 projektansökningar under ett år.

Statistik och resultat

På Jillats webbplats redovisar de sina verksamhetsresultat. Sedan november 2024 är resultatet: 59 konstnärer som har arbetat i projekt som startats av Liv och Jimmy eller som konstnärerna själva initierat. 35 påskrivna nyetablerade samarbeten med lokala konstnärer och organisationer i Sápmi, skolor, institutioner i Sverige och internationella organisationer. 12 residens med Liv och Jimmy eller andra organisationer som värd och 887 besökare.

Samverkan skapar hela tiden nya initiativ och ideer

Trots utmaningar, som brist på personal och behovet av att utveckla digitalt producentskap, har 85 procent av planerna genomförts, berättar Jimmy. De har till och med renoverat hus för att locka fler att flytta till Jokkmokk. Samarbete är centralt. Aira Danskompani sitter med i styrelsen för Arrangörer i Norr och driver professionella residens för konstnärer, ofta 1–4 veckor långa. Under 2023 genomfördes 130 föreställningar i Sverige och Norge, och målet är att expandera turnéverksamheten även till Finland. Genom projekt som Visible vill man lyfta fram det som annars inte hörs, och med Dans Case skapas utrymme för de som annars inte får plats. Nya initiativ växer fram, som Squaredans-festivalen, urfolks filmfestivaler och samarbeten med Riksteatern. De deltar i internationella sammanhang som ISPA i New York och bygger nätverk med allt från Doroteas samiska samordnare till Lindholmen Science Park i Göteborg. Visionen framåt är tydlig för Liv och Jimmy.

Vi ska bli ett dansSPA i Jokkmokk - en plats för återhämtning, skapande och professionella möten i hjärtat av Sápmi. Vi ska bli en mötesplats för 400 människor, ett nav i Sápmi där professionell kultur får växa och utvecklas.

/Liv

LOKALER OCH TEKNIK

Entréhallen

Stor öppen sal ca 400 m², förberedd för dansföreställningar, fasta vägg och takmonterade högtalare (Omega).

Hörsalen

Gradängsal med sittplats för 100+ personer, fast takhängande duk, fast projektor (Epson 4K), fast högtalaranläggning med 5.1 ljud, ljudprocessor Soundweb London BLU-100, 4 x Powersoft slutsteg DigiMod – 1500 W/steg, bredband via fast fiber.

www.samisktdanscenter.se/aira-dance-company-ab

www.invisiblepeople.se

Folkets Hus Voullerim

Dialog kring kulturen på en mindre ort idag och igår

Delar av styrelsen på scenen: Kåge Nvberg kassör, Rigmor Hult sekreterare, Jan-Olov maskinist och John Viklund ordförande. Foto: Stina Almkvist

Vi har stämt möte med styrelsen för Folkets Hus i Voullerim och bjuds på hembakat och kaffe. Bakom verksamheten står en liten men engagerad styrelse: John som ordförande, Jan-Olov som maskinist, K-G som kassör, Rigmor som sekreterare och Barbro som ledamot. Med sig har de lokala profiler som Ingrid Jansson, med bakgrund som pianofröken och en gång kallad "Rock-Olga", samt Peter Törnblom som konsult.

Utmaning att förnygra styrelsen

Vi får veta att Folkets Hus har varit i egen ägo sedan 1984 och att de är medlem i rörelsen Folkets Hus och Parker. En del av ekonomin täcks genom bidrag från Jokkmokks kommun, men i grunden drivs huset av engagemang och ideella krafter. Att hålla i gång föreningen är inte alltid enkelt. De berättar hur de kämpar med förnygringen, att det är svårt att få folk att ställa upp i en tid när många har så fullt upp med annat. Tidigare fanns fritidsgård i biblioteket, och LAN-kvällar har arrangerats, men idag saknas den typen av ungdomsverksamhet. PRO är däremot en trogen och stor kund.

Biografen är central i verksamheten

Biografen är en viktig del av verksamheten, även om det ibland känns som ett lotteri. Två gånger i månaden rullar filmerna i gång, med skiftande publik. När Twilight-serien visades kom busslaster från Boden, medan filmen om Korpela-

rörelsen lockade endast tolv personer. Konkurrenten från Folkan i Jokkmokk märks, särskilt i ett litet upptagningsområde. Före pandemin samlades många här för att se stora sportevenemang som fotbolls-VM och hockey-VM, något som idag oftare sker på krogen The Corner.

Kunder och Inkomster

Konferenser och catering står för den största delen av inkomsterna. Vattenfalls veteraner är en återkommande kund, och julborden ordnas på egen hand. Kyrkan ansvarar för en stor del av barnverksamheten i egna lokaler, medan huset själv fokuserar på evenemang och uthyrningar. För inte så länge sedan firades 40-årsjubileum med 140 gäster, fyra orkestrar och dans natten lång. Traditioner som loppmarknad två gånger per år, höstfest med pub, juldans och julrock är populära inslag.

Tidigare lockades även turister hit genom researrangemang från Stockholm, men sådant har inte skett på flera år. På scenen har både stora och små artister uppträtt, från Lars-Göran Nilsson och Bigi Svenden till Jakob Hellman och olika syjuntor.

Samarbeten är viktiga

Riksteatern med sina föreställningar, sker i nära samverkan med Jokkmokks teaterförening. Andra partners är ABF, Unga Örnar, biblioteket och naturligtvis Folkets Husrörelsen. Flera föreningar har dock egna lokaler, vilket minskar det gemensamma utbytet. Vi tar en hembakt kaka till och styrelsen sammanfattar sina framtids tankar.

– Vi har en stark tro på att huset fortsatt ska vara en mötesplats för alla i både vardag och fest men vi behöver jobba vidare med förnyingen av styrelsen och de ideella krafterna.

/ Rigmor

LOKALER OCH TEKNIK

Folkets Hus Vuollerim:

Biosalong, danssalong, välutrustat kök och tillredningsrum

Stor danssalong: scen, piano, 400+ m2, enkel väggfast HiFi-ljudanläggning, enkel takmonterad talhögtalare, motoriserad takhängd duk i scenöppning, lös projektor på bord,

enkel ljustanläggning med takmonterade armaturer,

Biosalong: Salong med 130 sittplatser, scen med två belysningsrår i salongen med fasta armaturer. Fast takhängd nedpendelbar bioduk, 5.1 ljudsystem, Prophone högtalare inkl sub, Bioprojektor Barco DP2k-12C, processor Dolby DSS200, Bredband via fiber 100/100

www.folketshus.vuollerim.se

Folkets Hus Kalix

*Bibliotek med nyinvigd del för barn,
en omtyckt fritidsgård och dansaftnar*

Lars Lundbäck, administratör och Andreas Andersson, fritidsledare i fritidsgårdens lokaler. Foto: Stina Almkvist

Vi startar vårt besök på Kalix Folkets Hus över en kopp kaffe med Lars Lundbäck, administratör. Efter kaffet får vi en guidad tur i det stora huset. Bibliotekschef Margit Pettersson visar oss runt i de luftiga och vackra lokalerna där den nya delen för barn, ska invigas helgen efter vårt besök. I biblioteket finns även en utställningslokal som Kalix konstförening driver tillsammans med kommunen och intill ligger ett kafé. Fritidsgården i huset är unik i länet med sin välbesökta verksamhet och lokaler.

Välbesökt fritidsgård

Efter kaffet vandrar vidare nedåt i huset och kommer ned till fritidsgården där vi träffar fritidsledaren Andreas som visar oss runt innan gården öppnas för kvällen. På väggarna hänger många målade porträtt av Maxida Märak. Hon har haft workshops med ungdomarna där de målat tillsammans på fritidsgården. Fritidsgården är välbesökt och väl utrustad med olika rum för skapande och med rum för spela musik, titta på film eller spela dataspel.

Nattklubbslokalen står öde

Längs ned i huset finns en nattklubbslokal med discokula och bjärt inredning i rött med ett svart- och vitrutigt golv. En klenod från 80-talet som just nu står oanvänd.

Organisering och drift

Huset har stöd från kommunen, både i form av föreningspengar på 350 000 per

år och en förlustgaranti. Sedan 2018 drivs verksamheten i kommunal regi, medan konstföreningen fortfarande är knuten till Folkets Hus och Parker.

Utbud och finansiering

–Vissa satsningar har vi medvetet valt bort, berättar Lars, efter research kring intresset för opera valdes det bort för att det inte gick att få lönsamt. Konkurrensen från den lokala biografen gör också att filmutbudet måste anpassas efter det. Däremot har sommarfesten blivit en riktig succé, sponsrad av Billerud och Nyab, med stöd från Kulturrådet, kyrkan, skolan och studieförbund. För festen har man fått en finansiering på 200 000 kronor per år men ännu är det oklart vad som händer efter 2025.

/Lars

Bland musikarrangemangen lockar dansorkestrar tusentals besökare, medan teaterföreställningar ibland bara fyller halva salongen. Lars berättar att många i Kalix väljer att åka till Luleå för att få sin teaterupplevelse som en paketupplevelse där man också bor på hotell samt går ut och äter. Artist- och musikerutbildningen på Kalix folkhögskola lockar stor publik till sina föreställningar.

Tankar om framtiden

Bibliotekslokalerna är nyinvigda och det finns en vilja att utveckla konferensdelen, även om investeringsmedel alltid innebär en kamp. Tidigare har vuxenskolan funnits i lokalerna med politiska beslut gjorde att de flyttades till gymnasieskolan. Nu står dessa lokaler tomma. Det förs diskussioner om få in ABF i lokalerna och om att skapa ett mindre "Teknikens Hus" i lokalerna. Inriktningen på vilka som ska vara i lokalerna svänger beroende på den sittande politiska styrningen och det är inte alltid optimalt för huset som helhet.

LOKALER OCH TEKNIK

Kalix Folkets Hus

En central mötesplats som rymmer Kalix bibliotek, Kalix konsthall, fritidsgården Frizon, Cafe Ankaret och konsertlokalen Malören.

Bio/ teatersalong: Stor gradängsalong med 250 sittplatser. Flygel, 29 handviktade rån, fast scenbelysning med ljusbord (Avolites Titan Mobile), följespot på läktare, fast högtalarsystem med ljudbord (Yamaha QL5) Bioljud: 5.1 ljud, JBL, Crown slutsteg x 4, Crown ljudprocessor, Bioprojektor: Barco DP2K-12C, 9500 ANSI, 2048x1080,

Dans/ nattklubbslokal: Diskolokal i källaren med äldre högtalar- och ljusanläggning

Ungdomsgård: lokaler för musikrepetitioner, trumset, synt, gitarr och basförstärkare, dator för inspelning, dataspelsrum med duk, projektor, högtalare, spelkonsoler, 2 x körstolar.

Konsthall med takspotsbelysning

Stora konferensrummet: 100+ platser, motoriserad duk, takmonterad kraftfull dataprojektor, fasta väggmonterade högtalare på frontvägg, stödhögtalare i bakre delen av rummet, ingen förberett videokonferensutrustning. Större konferensrum. 30 platser med fast duk, projektor Sony VPL-CH350 WUXGA, 47" väggskärm, videokonferensfärdig med takmonterad PTZ-kamera Panasonic, USB-Extron styrsystem

Mellanstort konferensrum: 20platser 65” skärm på vagn, USB-kamera/
mikrofon på skärm

Mindre konferensrum: 15 platser med 55” skärm, USB-kamera/mikrofon
på vägg,

Bankettsal: Stor bankett/dans-sal med plats för 300+ gäster, bar/serverings-
avdelning, liten scen med stativmonterade högtalare, takhängd motoriserad
projektionsduk, takmonterad projektor (Epson EB-L1070U, 7 000 ANSI lumen,
WUXGA 1920x1200), 65” bildskärm på rullstativ

KALIX KOMMUN

KALIX KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunala verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2020–2024.
- Riktlinjer för konst – riktlinjer för kommunens konsthall och hantering av kommunens konstsamling.
- Kalix kommuns kulturpolitiska program, revidering under 2024, enligt webbplats.
- Översiktsplan 2040 där kulturmiljö och kulturvärden tas upp.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Evenemang som Kalix Kulturnatta, Kalix Sommarfest och Flakasands Rock- & Bluesfestival. Meänkieli och finska är en del av kommunens kulturarv och språkpolitik.
- Biblioteksenheten leder arbetet med dessa språk och tillhandahåller litteratur och arrangera aktiviteter på dessa språk.
- Kalix konstförening driver tillsammans med kommunen konsthallen i biblioteket.
- Kulturarvet och lokal historia är tydliga inslag — till exempel fornlämningsområden som Fattenborg.
- Kommunen är delägare i Filmpool Nord.
- De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.

Stipendier & priser

- Kaikukortet, som erbjuds via nätverket Kultur för alla, får personer med ekonomiska utmaningar möjlighet att ta del av kultur- och fritidsaktiviteter helt utan kostnad.
- Kulturbidrag
- Föreningsbidrag
- Stipendier

Föreningsliv

Byaförening (7) Dansförening (2) Fiskeförening (2) Folketshusförening (4)
Hamnförening (4) Handikappförening (9) Hembygdsförening (15)
Idrottsförening (32) Kulturförening (11) Motorsport (4) Pensionärsförening (8)
Samlingslokal (2) Skoterförening (1) Skytteförening (1) Studieförbund (1)
Övrig förening (14)

www.kalix.se

Kalix Folkhögskola

Kalix Folkhögskola grundades 1939 av Svenska Missionskyrkan men sedan 2004 är det Studieförbundet Vuxenskolan (SV) som är huvudman.

Skolan erbjuder utbildning för både svenska och internationella deltagare. På campus finns många utbildningssalar, TV-, radio- och musikstudio, aula, lunchrestaurang och vandrarhem. Många salar är utrustade med tekniska system för hybridundervisning via videolänk.

Skolan har cirka 350 elever per år, varav många studerar på plats och andra via distans.

Kurser och utbildningar som rör media/ kulturområdet:

- Artist- och musikerutbildning samt introduktionskurs i musik
- Film- och TV-serieproduktion grundutbildning
- Hantverkarskurs
- Kreativt skrivande och tecknande
- Journalistutbildning
- Resan mot bilderboken (illustratörsutbildning)

LOKALER OCH TEKNIK

Kalix Folkhögskola

Stor aula, tv-studio, analysrum, klassrum, matsal, internat

Aula:

Stor gradängsal med ca 200 sittplatser, nyutrustad med fast högtalaranläggning BOSE med pelare och sub, trådlösa mikrofoner, fast takhängande motoriserade projektduk, projektor Panasonic MZ10K WUXGA 10 000 ANSI, 1920x1200, fast videokonferensutrustning för USB-anslutning av medhavd dator / Teams/Zoom, kamera fjärrstyrd PTZ Panasonic AW-HE38HWE, med tittmonitor i framkant, Crestron styrsystem, LED-belysning med kontrollpanel, flygel.

TV-studio:

TV-studio 250m2, fast reglerbar studiobelysning, ljud och bildkontrollrum som idag används som lektionssal eller replokal för musiklinjen.

Analysrum:

Liten bio med ca 25 fina sittplatser, biofåtöljer, fast projektduk, takmonterad projektor (Panasonic PT-EZ590 WUXGA, 5 400 lumen, 1920x1200, fasta stereohögtalare.

www.kalixfolkhogskola.se

Aurora Kultur och Kongress

I en flytt både fysiskt och kulturellt med sikte på Kiruna kulturhuvudstadsår 2029

Mårten Eliasson, tekniker, Mats Dahlberg, tf VD och Sten Nylén, fastighetschef/tekniker. Foto: Stina Almkvist

kulturhuset Aurora kultur och kongress i Kirunas stadskärna träffar vi Mårten Eliasson, tekniker, Mats Dahlberg, tf VD och Sten Nylén, fastighetschef/tekniker. Man kan säga att vi försöker bära upp kulturen i en stad som är mitt i en flytt, säger Mats och nickar mot den ljusa foajén där människor rör sig mellan bibliotek, konsthall och biograf.

Kirunas nyaste och största mötesplats

Huset invigdes 2022 efter flera års byggtid och en investering på 360 miljoner kronor. Kiruna är präglad av sitt kulturarv; av samisk kultur, industrihistoria och natur vilket speglas i husets utbud och utformning. Det blir tydligt när vi får en guidad tur i huset. Byggnaden är på cirka 10 300 m², och innehåller stadsbibliotek, konsthall, ungdomens hus, två större biosalonger, en mindre lyxigare biograf, kongressal, restaurang samt konferensrum/logger.

– Det är ett hus byggt för framtiden. Här finns stadsbiblioteket, Kiruna konstgille, Ungdomens hus och stora scener för både konferenser och evenemang. Aurora är en mötesplats där alla åldrar kan träffas för kultur, utbildning, föreningsliv och näringsliv. Kiruna har nästan 400 föreningar i kommunen, allt från idrott och musik till samiska kulturuttryck, så huset behövs. Den nya skolan kommer inte att ha en aula så de ska kunna använda Aurora.

Men det är också en del i vår förberedelse inför 2029 – då Kiruna blir europeisk kulturhuvudstad. Det är en enorm satsning som kräver att vi får med både politiken, föreningarna och invånarna.

/ Mats

Filmkultur

Aurora är det kulturhus i länet som är väl utrustat med den senaste tekniken, vad gäller bild och ljud. Biovisningarna är ett kommunalt uppdrag men enligt Mårten hände något vid pandemin. Han tror att folk under Pandemin blev vana vid sin egen lilla hembio och att det mönstret lever kvar. Kiruna har en lokal filmstudio och en stark tradition av amatörfilmare, så vi har en levande filmkultur i alla fall.

– Även i en digital tid finns det något speciellt i att sitta tillsammans i en salong och uppleva en berättelse. Det är väl det som är kärnan i all kultur – mötet.

/Mårten

Föreningsliv

Kiruna Riksteater- och kulturförening arrangerar föreställningar på flera språk som svenska, samiska, finska och meänkieli. Kiruna konstgille, som funnits sedan 1944, driver konstutställningar och delar årligen ut Kirunastipendiet i samarbete med kommunen. Konstgillet har gjort konsten tillgänglig för Kirunaborna i decennier och lockat hit konstnärer från hela landet.

Utmaningar i det nya Kiruna

Det finns också utmaningar. Musikföreningen Tusen Toner's hus ska rivas och det finns inget beslut om nya lokaler när denna rapport skrivs. Folkets Hus förening som blev av med sitt hus i stadsflytten har stämt kommunen, dels för att de inte fått en ersättningslokal, dels anser sig ha rätt till del av försäljningsinkomsten när huset såldes till LKAB för inlösen pga tidigare investeringar föreningen gjort i lokalerna. Stämningen avslogs november 2025.

Ungdomens hus och vardagskultur

Som i andra kommuner finns en önskan att attrahera ungdomarna. I huset kan de spela musik, pyssla, laga mat, eller bara hänga. Det låter enkelt, men det är en avgörande del av att skapa en kulturell bas i vardagen. Alla storslagna visioner måste böttna i att unga människor faktiskt vill vara här, betonar Mats.

När vårt besök närmar sig sitt slut sammanfattar Mats känslan med huset:

– Kiruna är mitt i en förändring, både fysiskt och kulturellt. Men vi har en tydlig vision: att kulturen ska vara med och bygga framtiden. Aurora är startpunkten, men det är människorna, föreningarna och idéerna som ger huset liv.

LOKALER OCH TEKNIK

Stort nybyggt kulturhus

flera teater/biosalonger: stora salen, lilla salen och mindre biosalongen, kongresshall, flera konferensrum.

Stora gradängsalen - Kaamos: 400 sittplatser, stor takmonterad duk

Teknik för musik/teater: Högtalare: D&B A90 inkl. Soundscape-system för surroundljud. Mixer: Yamaha Rivage EM5

Projektor: PANASONIC PT-RQ25 20 000 ANSI 4K: 3820x2400

Ljusstyrning: Avolite Tiger Touch II

Teknik för bio: Ljudsystem för bio: QSC Dolby Atmos

Slutsteg: 5 x QSC CX-Q 4K8 á 8x1 000W, 1 x QSC CX-Q 4K4 á 4x1 000W

Projektor: Barco SP4K, 12 500 ANSI, 4K: 4096x1260

Bioprocessor: Dolby Atmos Cinema Processor CP850

Hörslinga

Lilla gradängsalen - Blackbox / Lumi: 130 sittplatser, stor takmonterad duk

Teknik för musik/teater: Högtalare: D&B A90 inkl. Soundscape-system för surroundljud

Mixer: Yamaha QL1, Projektor: Samma som för biovisning

Ljusstyrning: Avolite Quartz

Teknik för bio: Ljudsystem för bio: QSC Dolby Atmos

Projektor: Barco SP4K, 12 500 ANSI, 4K: 4096x1260

Bioprocessor: Dolby CP850

Hörslinga

Kongresshallen / Dalvi: Scen, flexibel möblering med stor väggmonterad LED-skärm bakom scen.

Publikkapacitet: 800 i biosittning / 1 400 stående

Teknik för musik/teater/konferens:

Högtalare: D&B KSL line array, bas subbar dolda under scenkant.

Mixer: Yamaha QL1

System för bildvisning:

LED-skärm: 9x4,5 meter 1920x1080

Projektor Panasonic HD 1920x1080 12 000 ANSI

Hörslinga

VIP bion / insikten: Publikkapacitet: 37 pers

Teknik för bio:

Ljudsystem för bio: QSC 7.1

Slutsteg: 2 x QSC CX-Q 4K8 á 8x1 000W

Projektor: Barco SP4K, 12 500 ANSI, 4K: 4096x1260

Bioprocessor: Dolby CP850

Hörslinga Ampetronic C7-2

Vistascenen vid lunchrestaurangen: Teknik för musik/teater/konferens,

Högtalare: D&B A90

Mixer: Yamaha QL1

Stora konferensrummet: Flexibel möblering, två väggfasta TV-monitorer 65", fast videokonferensutrustning med två väggmonterade PTZ-kameror, bordsmonterad mikrofon och två väggmonterade högtalare. I bordslucka ansluter man sin medhavda dator via USB-kabel.

KIRUNA KOMMUN

KIRUNA KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2022–2025; utkast finns för 2026–2029.
- Kulturstrategi för Kiruna kommun 2025-2029 – ett strategidokument för kulturverksamheten i Kiruna kommun med övergripande mål och koppling till såväl nationella kulturpolitiska mål som kommunens egna prioriteringar.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden. De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kiruna kommun har en konstsamling som byggts upp bland annat från Kirunas tidiga historia — till exempel Hjalmar Lundbohms samling.
- Konstmuseet i norr, KIN.
- Kultura Kiruna - ett stort kultur-/festivalinitiativ i Kiruna som kombinerar konst, musik, idrott, mat etc och samarbetar med föreningsliv, näringsliv och kommunen.
- Kommunen är delägare i Filmpool Nord.

Stipendier & priser

- Förenings- och projektbidrag.
- Stipendier.
- Kirunastipendiet delas ut årligen sedan 1959 och är ett samarbete mellan Kiruna Konstgille och Kiruna Kommun för att sätta konsten i centrum. Kommunen erbjuder även stöd för feriearbete hos föreningar, dvs. föreningar kan anställa ungdomar under sommaren med ersättning från kommunen, kan vara kulturarbete.

Föreningsliv

Kulturföreningar (55)
 Social förening (10)
 Kulturhistoria (7)
 Folkbildning (5)
 Hantverk (1)
 Hembygdsförening (10)
 Idrottsförening (2)
 Intresseföreningar (43)

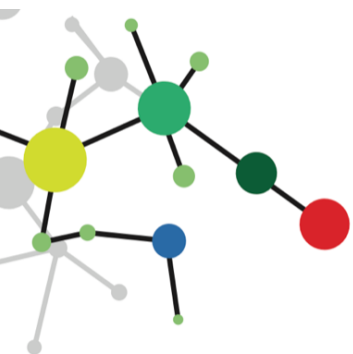
www.kiruna.se

www.aurorakiruna.se

HISTORISKT ARKIV

*Människor samlade på malmjätten Kirunavaara midsommarafton, 1901.
Foto: okänd. Public Domain Mark (PDM)*

Giron Sámi Teáhter

Med siktet inställt på att bli en nationalscen

Jacob Willén, turneläggare och tekniker och Åsa Simma, konstnärlig ledare.

Foto: Bengt Grah

en repetitionssal i Kiruna möter vi Åsa Simma, konstnärlig ledare, och Jacob Willén, turneläggare, tekniker och skyddsombud, för Giron Sámi Teáhter som är en av Nordens mest unika teatrar, rotad i samisk kultur och med hela Sápmi som sin scen.

– Vi är primärt en turnerande teater. Vi repar i våra lokaler i Kiruna, men det mesta av vårt arbete sker på vägarna. Vi gör två större produktioner per år, en för barn i låg- och mellan- stadiet och en för vuxna. Dessutom arbetar vi med språkcirkus, intensiva veckor där vi blandar föreställningar och workshops för att stärka den samiska kulturen och de samiska språken.

/Åsa

Rötterna och uppdraget

1992 etablerades Sámi Teáhter och bytte då namn till Giron Sámi Teáhter 2009. Uppdraget, är reglerat via Kulturdepartementet och Sametinget, är att bedriva professionell scenkonst utifrån samisk kultur, identitet och språk – ett folkbildningsuppdrag som ska lyfta aktuella samhällsfrågor.

När de inte har repetitionerna i lokalerna så hyr de ut dem och tekniska resurser, som en nod i ett större flöde. Kärnan är turnerandet. Det är en tradition de bär med sig från Dálvadis – pionjärgruppen som la grunden för dagens teater, som spelade på samiska språk med turnéer i Norden, Europa och Kanada.

Samverkan och språk

Samarbete är en självklarhet för teatern. Jacob berättar om projektet Herrarna satte oss dit i Uppsala, där text översattes i realtid för publiken. De spelar ofta på flera språk, och ibland fungerar skådespelarna själva som tolkar. I komedin Jorebigga var det skådespelaren som hade rollen som hund, som simultan-tolkade. På så sätt ser de till att publiken kan mötas över språkgränserna. I produktionen Ursäkten samarbetar de med Svenska kyrkan, föreställningen spelas bara i kyrkorum och behandlar den samisk kulturen, språket, andlighet, förtryck och försoning.

Digital framtid och närvaro

Under pandemin ställdes teatern inför frågor om digitalisering kontra live-upplevelsen.

- Teaterns styrka är ju att vara här och nu. Samtidigt finns en lockelse i att nå längre via streamad scenkonst. Men hur bibehåller vi kontakten när vi möts digitalt? Det här är frågor som vi gärna skulle vilja laborera mer med för svaren är inget man kan teoretiskt räkna ut i förväg.

/Jacob

Finansiering och nätverk

Teatern har sitt uppdrag formulerat i ett Regleringsbrev från Kulturdepartementet, via Sametinget. Finansiering kommer främst via Kulturdepartementet och Sametinget, men också genom stöd från Region Norrbotten, Region Västerbotten samt Kiruna och Storumans kommuner.

För särskilda projekt söker de extern finansiering. De är också en del av nätverket Viermie K, ett samiskt kulturnätverk som stärker det professionella kulturlivet i hela Sápmi, genom att vara en plattform för arrangörer, utövare och publik. Det handlar om att bygga strukturer som håller över tid, säger Jacob.

Målet

Teatern har länge haft siktet inställt på att bli en nationalscen för det samiska folket, men också att vara en angelägenhet för hela Sverige.

LOKAL OCH TEKNIK

Liten teatersalong med gradängläktare med 30 sittplatser.

Fackverk i tak/väggar för flexibel montering av ljusarmaturer och annan teknik.

Ingen fast video/bild- eller ljudutrustning.

www.samiteahter.org

Malmfältens folkhögskola

Vi måste tänka nytt och digitalt, det är vår överlevnad

Kenneth Ståhlacke, rektor för Malmfältens folkhögskola i aulan.

Foto: Stina Almkvist

Vi sätter oss med Kenneth i folkhögskolans matsal, som drivs på entreprenad. Det råder en febril aktivitet i lokalerna. Någon pratar engelska, någon tyska och de visar sig vara turister som bor på skolan hotellanläggning. Utöver dem är det många byggjobbare på lunch och så elever förstås.

Rektor med lång politisk erfarenhet

Kenneth är rektor på skolan och har en lång politisk erfarenhet från Kiruna kommun som kommunalråd, ordförande i kommunstyrelse och kommunfullmäktige. Han är fortfarande aktiv i politiken, nu som ordförande i kommunförvaltningens kultur- och fritidsnämnd.

Neddragningarnas effekt på folkbildningen

Vi startar med att ta upp den nuvarande regeringens neddragningar på folkbildning som drabbat både studieförbund och folkhögskolor. Från 2026 införs nya villkorsregler som innebär förstärkt krav på synkront lärande dvs att lärare och elever ska vara på fysiskt plats. Granskningen av detta ska göras av folkbildningsrådet, som genom statsbidrag står för största delen av folkhögskolornas finansiering.

- Vi har inget val längre, vi måste arbeta digitalt om vi ska bredda rekryteringsbasen, säger Kenneth med eftertryck. Nya villkor för 2026 oroar oss, särskilt kring Folkbildningsrådets krav på synkront lärande
- alltså att elever måste vara fysiskt närvarande samtidigt. Det skapar stress. Vi har redan förlorat konstlärare som inte klarade att jobba under de villkoren.

/Kenneth

När vi frågar hur de nya kraven påverkar verksamheten, berättar Kenneth om skolans historia där de drivit utbildningar inom teater och konst vid sidan av andra utbildningar och att de inte har kvar teatersidan. De hyr ut lokaler och försöker få flera ben att stå på. Han säger att det kommersiella uthyrandet är en överlevnadsstrategi. De har cirka 1 200 SEK i lönekostnad per deltagare och vecka, det är klaustrofobiskt trångt, enligt Kenneth. De har ansökt om stöd hos departementet för att höja nivån och säkra verksamheten. Om de inte får mer stöd kommer det att leda till ytterligare nedskärningar.

Nya utbildningar

Skolan har lagt ned sin baskurs i data. I stället lanserar skolan kurser i hälsa och välmående, en internationell fiskeguideutbildning på engelska och så ska de testa att göra en hybridundervisning med både digitala moment och fysiska. De har även startat en unik ettårig grundutbildning inom stembearbetning, metallbearbetning och gemmologi. Det är ett samverkansprojekt där folkhögskolan är utbildningsanordnare/ huvudman och Kristallen i Lannavaara AB är utbildningsort/campus.

Samverkan och nätverksbygge

Kenneth lyfter ett större regionalt perspektiv när vi pratar om utmaningarna.

- Vi är ett nätverk av sju skolor och vi vill att staten ska stötta oss bättre. När vi har 200 till 400 externa deltagare i kurser kan vi skapa tryck. Och varför inte höja lärarkvalitet genom samarbete med andra lärosäten?

/Kenneth

Det finns också planer på att utveckla konferensdelen. Kenneth berättar att de har sålt tomter till IF Metall och diskuterar samverkan kring konferensanläggningen framöver, men säger att det är ingen enkel nöt att knäcka hur ett sådant samarbete skulle kunna se ut.

Framtiden

Vi avslutar med att lyfta framtiden och planerna på eventuellt ett digitalt kultur/eventnät och Kenneths svar kommer snabbt:

- Vi är en kommun i omvandling, mitt i Arktis. Här är digitalisering inte en lyx, det är en nödvändighet för att kulturen ska överleva och växa.

Malmfältens folkhögskola är en ideell förening vars verksamhet finansieras av följande huvudmän: Kiruna kommun, Gällivare kommun, Pajala kommun, Arbetarnas bildningsförbund (ABF) Norr, LO-distriktet Norrbotten och Föreningen Norden i Norrbotten.

LOKALER OCH TEKNIK

Malmfältens folkhögskola

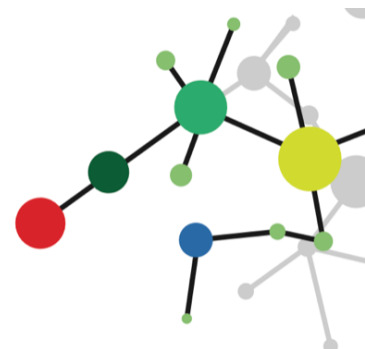
många nyutrustade klassrum, större aula, matsal och STF Hotell & Vandrarhem.

Aula: Scen och gradängsalong med plats för 90 sittande i publiken.

fast motoriserad duk, takhängd projektor (Panasonic PT-VMZ51 5 200 ANSI, WUXGA). I aulan finns även en övre möblerbar konferensyta med vägghängd 65" skärm och komplett videokonferensutrustning.

Klassrum: Samtliga rum är utrustade med anpassade TV-skärmar och/eller takmonterade motoriserade dukar med takmonterade projektorer, bra videokonferensutrustning med PTZ-kameror, mikrofon/högtalare och pekskärm.

www.malmfaltensfolkhogskola.se

Folkets Hus Vittangi

Litet hus med stort hjärta

Marita Koivisto, administratör/ biografansvarig och Anders Fors, "allt i allo".

Foto: Stina Almkvist

En gråmulen eftermiddag i Vittangi möter vi Marita Koivisto, administratör/ biografansvarig och Anders Fors. Anders kallar sig själv "allt i allo". Han är den enda fast anställda på Folkets Hus i byn. Marita ska gå i pension en månad efter vårt besök, efter att ha jobbat som administratör och biografansvarig i sju år.

– Jag gör allt utom att köra bio. Resten av arbetet bygger på ideella krafter. Styrelsen rycker in på kvällar och helger, utan dem skulle vi inte klara oss. Huset ägs av Kiruna bostäder och verksamheten får 110 000 kronor i bidrag, så det är ett ständigt pusslande med resurser.

/ Anders

En mötesplats för hela byn

I Folkets Hus i Vittangi finns biograf, konferenslokaler, plats för teater och konserter och ibland ordnas egna arrangemang, allt från dragospelsträffar med PRO till ungdomsfester. Pubkvällar hålls en eller två gånger per år, ofta i samarbete med en lokal krögare. Som i alla andra Folkets Hus vi besökt så har även Folkets Hus i Vittangi två prislappar, en för kulturföreningar och privata som hyr billigt och en för kommersiella verksamheter som betalar mer.

– När Vittangi fyllde 450 år firade vi en hel vecka, och sista kvällen hade vi Höstörkestern här på huset, sådant minns folk länge.

/Marita

Bio med tradition – och framtid

Vittangi var först i hela Norrbotten med digitalbio. Sedan dess har söndagsföreställningarna blivit en tradition, tillsammans med matiné för barn en gång i månaden. En biljett kostar 100 kronor. Bio är en del av vårt DNA här, det är en mötesplats, inte bara en filmduk, säger Marita.

Närhet, språk och identitet

Vi pratar om vad som lockar folk till huset.

– Allt som har med Tornedalen, meänkieli och Finland att göra går riktigt bra. Det är det lokala och det nära som berör mest. När vi visade filmen *Rörelser* var det fullsatt med hundra personer. Vanligtvis kan det vara tio, ibland bara två men för oss är tio faktiskt helt okej. Det viktigaste är att hålla dörren öppen. Folkets Hus i Vittangi är inte bara en byggnad. Vi är en plats för gemenskap, kultur och identitet, ett litet hus men med ett stort hjärta.

/Marita

Lokalt förankrat, nationellt sammanhang

Folkets Hus i Vittangi är en del av den större folkrörelsen Folkets Hus och Parker, ett nätverk med nästan 500 mötesplatser runtom i Sverige. Marita har åkt på rörelsens kongress 1 ggr/år tillsammans med Riksteatern Norrbotten. Rörelsens aktiviteter lockar miljontals besökare varje år till olika evenemang och på mindre orter som Vittangi räknas varje person.

LOKALER OCH TEKNIK

Folkets Hus Vittangi

Danslokal/biograf, konferensrum, foajé, kök med serveringsmöjligheter.

Bio Skandia: Salong med scen och 90 st gradänguppbyggda sittplatser.

Stor motoriserad takhängd duk

5.1 ljud JBL-högtalare

Slutsteg: 2 x Crown 1002 XTI-series (å 2x500W) CL-C-R-SW

1 x LAB gruppen LAB300 (2 x 150W) LS-RS

Bioprojektor: Christie CP2210 12 000 ANSI 2048x1080

Processor: Dolby Digital Cinema Processor CP750 Storage: Dolby DSS200

Scenbelysning via två tak-rån med 12 takhängda armaturer.

Fast PA-system med vägghängda JBL-högtalare, mixer i kontrollrum på övervåningen.

Konferensrum: Vägghängd 47” TV-monitor, enkel videokonferensutrustning,

PTZ-kamera, mikrofon/högtalare för USB-anslutning av medhavd dator.

Flera mindre konferens/mötesrum utan modern AV-utrustning.

www.folketshusochparker.se/arrangor/vittangi-folkets-hus

Kulturens hus i Luleå

Kulturen som del av samhällsutvecklingen

Marie Wallstén, enhetschef konst, scen och möten, Luleå Kommun och Hanna Isaksson, projektledare, KOSA, Luleå Kommun. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Marie Wallstén, enhetschef, Kultur- och fritidsförvaltningen och Hanna Isaksson, projektledare för kultur och näringsliv, Näringslivs-kontoret på Luleå Kommun. Marie lyfter bland annat arrangörsledet som en viktig faktor för att få ett rikt kulturliv i Luleå.

– I Luleå behövs fler arrangörer inom kulturområdet och för att det ska vara möjligt behöver vi också se till att skapa goda förutsättningar för arrangörerna dvs stärka infrastrukturen som rör allt från anpassade lokaler till enkla stödsystem.

/Marie

Kultur som del i samhällsutvecklingen

2023 tog Luleå kommun fram rapporten Kulturens plats i Luleå för att positionera sig som en kulturkommun. Rapporten är ett strategiskt dokument som fokuserar på förutsättningarna för att utveckla kulturen på lång sikt med målet att Luleå ska bli en levande kulturkommun genom en rad olika förslag och rekommendationer.

Kommunen ser kulturen som en central del i samhällsutvecklingen och har gjort en rad satsningar de senaste åren exempelvis har Luleå kommun i samverkan

med Bodens kommun, Region Norrbotten, Norrbottens teatern och Piteå Science Park arrangerat konferensen Kulturkraft. Konferensen som arrangerats i tre år i rad syftar till att kraftsamla för ett Norrbotten dit folk vill flytta och bo kvar med kulturen i fokus för samhällsutvecklingen. Luleå kommun har också infört Kulturgaranti från förskoleklass till gymnasiet där eleverna får ta del av minst en kulturupplevelse per läsår under skoltid vilket också är ett led i att stärka kulturens plats i samhället.

När vi frågar vilka typer av evenemang de skulle vilja se mer av nämner Hanna och Marie att de gärna ser att idéerna om en ny filmfestival och fler klubbliknande lokaler med livemusik förverkligas. Idéer som just nu drivs av olika arrangörer i Luleå.

KOSA – kultur och samhällsfond

Luleå kommun har initierat projektet KOSA, Kultur- och samhällsfond, som syftar till att stärka kulturens roll i samhällsomställningen. Genom detta projekt samarbetar kommunen med aktörer som SSAB, LKAB, Filmpool Nord och Dansinitiativet för att utveckla kulturdrivna initiativ inom områden som dans, film och musik.

- Målet är att skapa en långsiktig kulturfond som främjar social hållbarhet och regional attraktionskraft. Genom en kulturfond med näringslivet hoppas de kunna få loss mer medel till arrangörer i Luleå och till länet på sikt.

/Hanna

Stödsystem till arrangörerna

Marie och Hanna återkommer till frågan om finansiering. Luleå kommun har precis gjort om sitt evenemangsstöd så att fler arrangörer kan söka pengarna vilket bland annat innebär att arrangörer som är enskild firma eller är aktiebolag kan söka stöd för kultur-arrangemang. Utöver eventpotten avsätter Luleå kommun även 1 miljon i byautveckling som kan användas till kulturarrangemang på landsbygden och ansökas av lokala arrangörer.

Internt på kommunen finns en egen eventavdelning som arbetar med kommunens stora festivaler som Luleå Live, Under Solen och Luleå on Ice, men som också är rådgivare åt lokala arrangörer som behöver ingångar till kommunen.

Nyttan med ett kultur-/ eventnät

När vi bollar idén om att ett framtida digitalt kultur- och eventnät i Norrbotten för att exempelvis samarrangera en konsert i Kulturens hus och samtidigt sända konserten via länk för en publik i Folkets hus i Pajala svarar Marie att hon hellre skulle se att Pajalaborna kommer fysiskt till Luleå, gärna på en weekend med kulturupplevelser, hotellövernattning och restaurangbesök. Hon är positiv till ett regionalt nätverk men påpekar att det är viktigt för Luleå att Kulturens hus drar publik rent fysiskt.

Däremot finns det andra nyttoeffekter av ett arrangörsnätverk exempelvis genom att man kan samordna turnéer och därav minska kringkostnader samt att dela erfarenheter och kunskap arrangörer emellan menar Marie.

LOKALER OCH TEKNIK

Kulturens Hus

stor foajé, stor och liten konsertsal, konferensrum, konsthall, konstverkstad, bibliotek, serveringsytor, fik, restaurang.

Stor konsertsal: Justerbara akustikpaneler för att uppnå en föränderlig efterklangstid. Gradängsal med 1 000 sittplatser i två plan. Högtalare: D&B V-system, SL sub linearray

Mixer: A&H D-Live. Projektor i ljuddämpat rum: PANASONIC PT-RQ25 20 000 ANSI 4K: 3820x2400. Ljusstyrning: Avolite Tiger Touch II. Hörslina

Lilla salen/ Black Box: Erbjuder en flexibel riggning med en teleskopläktare för en sittande publik på 250 personer eller 450 stående personer. I taket finns väl tilltagna möjligheter för att via råsysteem hänga teknisk utrustning. Fast PA-ljudsystem D&B T10, B2 sub linearray med mixer A&H D-Live. Fast scenljus i salongstak med omfattande kapacitet med ljusstyrning via Avolite Tiger Touch II. Takhängd motoriserad duk och en takhängd kraftfull 4K-projektor PANASONIC PT-RQ25 20 000 ANSI 4K: 3820x2400

Restaurangscenen: En öppen flexibel yta där man möblerar upp för olika scenframträdanden. I taket hänger från ett trossrigg ett fast PA-system och ljusarmaturer. PA: D&B Q10 linearray, Q-sub. Ljudmixer riggas separat vid varje event.

Lounge-scenen: En mindre öppen scenyta på övre plan med fast PA och takmonterat ljus.

PA-högtalare: D&B Q10 line array med Q-sub. Ljudmixer: A&H SQ6

Flertalet konferensrum: Flexibel möblering. Fast takhängd motoriserad duk och projektor finns installerad i samtliga rum. 65" bildskärmar på rullstativ kan lätt aktiveras. Fast riggade enkel videokonferensutrustning finns i samtliga konferensrum. Kamera, mikrofon, högtalare är monterade vid skärmarna. Medhavd dator ansluts via USB-kontakt.

Internet: Fast kabelbunden access till Internet erbjuds såväl som WiFi.

www.kulturenshus.com

Kulturcentrum Ebeneser

Kulturcentrum Ebeneser: scen, restaurang på entreprenad.

Scen: Anrik kulturscen uppförd i en gammal frikyrka med höga valv och läktare.

Serveringsytor och restaurang i direkt anslutning till salong och scen.

Flexibel möblering i salongen som även används som dansgolv. Liten scen med fast litet line-array PA-ljudanläggning med sub-basar på respektive sida. Fast mixplats med ljudmixer i bakkant av lokalen. Scenbelysning från 8 takhängande rån med långkastande profil- och floodarmaturer och LED-RGB-armaturer över scenutrymmet.

Ljudmixer vid mixplats. Vägghängd motoriserad projektduk över scenen. Kraftfull HD-projektor i bakkant av lokalen.

www.ebeneser.nu

Kubben, Hertsön

Anläggning för konferens och enkelt kök.

Arrangerar olika typer av verksamhet, aktiviteter riktad mot barn och ungdomar samt föreningsliv, i en före detta Konsumbyggnad.

Konferensrum med plats för ca 30–40 sittande gäster, takmonterad motoriserad duk, takmonterad enkel projektor, väggfasta enkla högtalare för programljud, enkla PA-högtalare på stativ. WiFi.

www.kubben.se

LULEÅ KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Kulturen i Luleå är organiserad genom ett nära samarbete mellan kommunen, kulturskolan, föreningslivet och näringslivet.
- Biblioteksplan Luleå 2021–2025 (revidering på gång inför 2026–2030)
- Kulturgaranti - från förskola tom gymnasiet.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden, med syftet att stärka samers rättigheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Förstudien Kulturens plats i framtidens Luleå.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.
- Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden. De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.

Stipendier & priser

- Föreningar i Luleå kommun kan söka stöd för att arrangera kulturprogram eller utveckla kulturprojekt.
- Verksamhetsbidrag - för ideella kulturföreningar som producerar eller arrangerar och som vill utveckla sin verksamhet långsiktigt.
- Evenemangsstöd - finns två nivåer: "lilla" stöd (löpande ansökan) och "stora evenemangs-stödet" (två ansökningsperioder per år).
- Bidrag "Kultur på landsbygden" - för ideella föreningar och organisationer på landsbygden och skärgården i Luleå kommun, för att anordna kulturell aktivitet eller andra evenemang som främjar utveckling och attraktivitet.
- Erik Lindegren priset delas ut vartannat år till ett svenskspråkigt lyrikverk eller lyriker, och har en summa på 200 000 kr.
- Novell- och konstpris för unga (16–25 år) bosatta i Norrbotten, med premie 10 000 kr per pris.
- Kultur- och fritidsstipendium till personer eller grupper som gjort betydande insatser inom kultur eller fritid i kommunen. (Kultur- och fritidsstipendierna är för tillfället «pausade i väntan på ny modell och hantering).
- Ateljéstipendium: riktat till avgångselever vid konsthögskolor i Norden eller liknande, där stipendiet består av hyresfritt ateljéår + kommunens förköp av verk för 15 000 kr.

www.lulea.se

Vitå Folkets Hus och Vitådalens skola

En väl fungerande symbios

Louise Rönnback, föreståndare för Folkets hus anläggningen och lärare på friskolan i huset samt hennes elever. Foto: Stina Almkvist

Vi hittar inte rätt ingång när vi kommer till Vitå Folkets Hus men vi noterar att eleverna i fönstren på skolan skrattar åt vår vilsenhet, när vi än en gång promenerar runt byggnaden. Vår osäkerhet beror på att verksamheterna i huset drivs i symbios, här är det nämligen samma ingång för skolan som till Folkets Hus. Folkets Husföreningen äger lokalerna och hyr ut skoldelen till Vitådalens skola ekonomisk förening, som driver skolan. När vi väl hittat in så träffar vi Louise Rönnback, som är föreståndare för Folkets hus anläggningen och lärare på friskolan i huset samt hennes elever.

Husets historia

Huset rymmer både biograf, idrottshall och matsal och har genom åren varit en central-punkt för bygdens liv. Redan 1950 blev det skola för barn upp till mellanstadiet, men efter en lång och stundtals stormig process gentemot Luleå kommun lades skolan ner. I dag drivs den som friskola och förskola. Folkets Hus föreningen tog över ansvaret för byggnaden för bara tre år sedan, när kommunen ville göra sig av med den. Louise berättar om processen kring skolan finns beskriven i boken En kraft som inte går att stoppa – tio röster om kampen för en skola och en bygd, utgiven på förlaget Ordfront.

– Vitå Folkets Hus är kanske inte platsen där de största konserterna äger rum, men för oss är det en pulserande knutpunkt där bygdens vardag och fest möts. En plats där skola, föreningsliv och samhälle delar lokaler och där framtiden byggs tillsammans.

/Louise

Vitå Folkets Hus ingår i ett större sammanhang tillsammans med Jämtöns Folkets Hus, Forsheds och Högsöns byagårdar samt Vitådalens föreningar.

Mötesplats för hela bygden

Louise trycker på husets funktion som en samlingsplats, en möteslokal för hela bygden. Det är här man firar Valborg, håller sommarfester och arrangerar loppisar. På hösten blir det barnteater, ofta i samarbete med Lule Stass och även om man i dagsläget inte har en regelrätt biograf har frågan om utomhusbio väckts. Filmer körs i skolans gymnasal på en mobil duk.

Evenemang och kunder

Evenemangen varierar. När SM i rally kördes genom bygden tog föreningen hand om matserveringen och fick in 40 000 kronor till kassan. Barnen bjuds på gratis aktiviteter en gång i veckan, och två gånger i veckan fylls hallen av gymna – mestadels med kvinnor. Musikevenemang har man inte, men skolköket används flitigt till catering och just nu söker man medel för att kunna investera i en stor murrika, för att ytterligare stärka gemenskapen och skapa fler sociala mötespunkter.

PRO hyr in sig i lokalerna, fotbollsklubben ordnar två stora fester per år, skoterklubben använder lokalerna och även byamännen har sin plats här.

Teknikinvesteringar

Huset är fortfarande under utveckling, högtalarna har man fått bekosta själva. Nya projekt och investeringar söker man stöd till, senast på 30 000 kronor.

LOKALER OCH TEKNIK

Vitå Folkets Hus och Vitådalens skola

Klassrum, konferensrum, kök, gymnasal, entrétorg/ foajé.

Entrétorg: 100 kvm som används som samlingsyta.

Konferensrum: Enkelt mobilt högtalarsystem Yamaha Stagepas 600 BT med 2 stativmonterade högtalare, enkel separat mixer med 4 mikrofoningångar

Bredband: Egen fiber via Lunet, switch via skolnätet i Luleå, bandbredd: 100/100

Gympasal: Enkel fast högtalaranläggning, mobil enkel projektor och filmduk på stativ som tas fram vid behov.

www.folketshusochparker.se/arrangor/vita-folkets-hus

K- Kulturstationen

Ett Case om konsten att hantera nedskärningar

Isak, Patric och Jani på Kulturstationen. Foto: Stina Almkvist

Vi hälsar på i Kulturstationen, i Luleå för att lyssna på hur Isak Sigestam som är verksamhetsutvecklare på Bilda, Patric Öhlund verksamhetsområdeschef på ABF Norr och Jani Ruuskanen, utbildningsledare Folkuniversitetet tänker kring den egna verksamheten, nuet och framtiden.

En kreativ lösning

De berättar att när regeringen minskade stadsbidragen till studieförbunden, så gjordes en kreativ lösning på Luleå kommuns initiativ där fem studieförbund skulle få samsas och tillsammans driva huset Kulturstationen, i södra hamn, Luleå. Fastighetsägaren Jernhuset gjorde sin del genom att inte höja hyresnivån för Luleå Kommun med den nya lösningen med motivationen att de vill stödja musikverksamheten och är glada att kunna bidra till musiklivet på så sätt.

Studieförbunden NBV, ABF, Bilda, Folkuniversitetet och Medborgarskolan utvecklar nu tillsammans verksamheten där alla kulturentusiaster är välkomna oavsett studieförbunds-koppling. I lokalerna finns åtta replokaler och en studio. Det fanns förstås en oro över hur det skulle gå att samsas men i slutändan tycker de alla att det blev bättre än innan.

Mötesplatsen

De beskriver att grunden för verksamheten är mötesplatsen där människor med olika bakgrunder kan mötas och ta del av varandras erfarenheter och uttryck. De konstaterar också att folk inte går på konserter som man gjorde för 20 år sen, att man måste träna folk att gå på kultur, att gå på nya typer av upplevelser. Där finns en tröskel att övervinna, säger de.

Framtidstankar

Vi leder in dialogen på vad ett eventuellt framtida kultur-/ eventnät skulle kunna betyda för länets musikliv och det blir tydligt att de alla ser en potential att det skulle kunna stärka musiklivet och deras egna verksamheter.

K-kulturstationen. Foto: Stina Almkvist

– Skulle vi få till en stabil kulturell infrastruktur så är det ingen hejd på vad man skulle kunna hitta på, jag tror att man skulle få upp ögonen för nya typer av musik och band

/Isak

– Det finns så mycket uppfattningar om fin- och fulkultur som vi måste jobba emot och enda sättet är nog att få mer utbyte av band, artister och musiker, mer volym.

/Jani

– Det är dyrt att turnera för många av våra band, tänk vad det skulle ge att som alternativ kunna sända från musikhuset till resten av länet och vice versa - det bara snurrar i huvudet av möjligheter.

/Fredric

LOKALER OCH TEKNIK

Stora samlingssalen: Bord, soffor, stolar, en liten scen med högtalare på stativ. Enkla belysningsarmaturer i taket.

Replikaler: I alla replokalerna finns det trumset, gitarr- och basförstärkare, keyboard och enkla högtalare på stativ. I vissa lokaler är det banden som själva har egen utrustning, i andra finns det utrustning och instrument att tillgå från studieförbunden.

www.instagram.com/kulturstationenlulea

www.facebook.com/p/Kulturstationen-Lule%C3%A5-61564661503810

Pajala Folkets Hus

Kultur, språk och mötesplats

Frida Björnström, biografansvarig och Carolina Suikki, verksamhetsledare framför den stora målningen i form av en karta av Pajala kommun. Foto: Stina Almkvist

Vi starta vårt besök med en kopp svart kaffe i den stora foajén och ber Frida Björnström och Carolina Suikki, verksamhetsledare berätta om kulturen i Pajala och verksamheten i huset.

– Kultur är ett av Pajala kommuns “starkaste signum”. Kulturlivet i Pajala bär som i Övertorneå, Kalix och Haparanda, starka spår av Tornedalens historia, minoritetsspråket meänkieli och finska och lokalt engagemang. Vi vill vara en självklar enande plats för hela centralorten och från alla 84 byar som finns i kommunen

/Carina

Ännu ett par kombinatorer

Pajala Folkets Hus är medlem i folkrörelsen Folkets Hus och Parker, vilket innebär stöd på nationell nivå när det gäller administration och drift. Frida Björnström är ansvarig för biografen, som är en central del av verksamheten. Som på de flesta av anläggningarna vi besökt kan man säga att vi även här hittar kombinatorer. De två heltidsanställda sköter nämligen själva det mesta av det dagliga arbetet. Fokus ligger på att hålla i gång verksamheten snarare än att själva arrangera evenemang. Tid och resurser räcker sällan till för att delta på stämmor eller utbudsdagar, men ibland finns möjlighet att ansluta digitalt till möten och då försöker de vara med.

Utmaningar

I Pajala pågår diskussioner om att starta en särskild arrangörsförening, något som Kulturskolan är engagerad i. I nuläget är dock utbudet i kommunen begränsat. Bykrogen och hotellet har samma ägare, och hårda regler kring vakter gör det tyvärr dyrt att arrangera kvällsaktiviteter. Musiklivet saknar dessutom replokaler, och generellt sett är fritidsutbudet större än kulturutbudet.

Biografen är central för verksamheten

Biografen visar film tre gånger i veckan och fungerar som en viktig mötesplats. Stolarna i biografen har varit slitna men Sparbanken Nord har bekostat upprustningen. Vid speciella tillfällen, som Sverigepremiären av filmen Rörelser med författaren Mikael Niemi, har publiken fyllt salongen. Här ordnas också konserter, teater, barnfilm, föreläsningar, konferenser, pubkvällar och lokala baler. När vi är på besök riggas det för fullt för skolavslutningsbalen.

Kunderna

Lokalerna har även hyrts av fullmäktige men nu har de egen anläggning på kommunen. Men de hyr ut till domstolar och företag som Kaunis för utbildningar, till politiska partier, vägföreningar, fackföreningar, Svenska kyrkan, PRO, kommunen och Kulturskolan.

Samarbetet med hotellet i byn är en stor fördel, särskilt för arrangemang som kräver logi eller gemensam planering, berättar Carina.

Önskemål inför framtiden

Vi frågar vad de tycker saknas i Pajala och får svaret att det behövs fler mötesplatser och fler arrangemang för ungdomar, det saknas helt, även om en "motorgård/ EPA-ungdomshus" har diskuterats. Byborna efterlyser generellt sett ett mer aktivt uteliv, exempelvis nattklubb eller öppna scener, säger Carina.

LOKALER OCH TEKNIK***Pajala Folkets Hus***

foajé, serveringsytor, stor scen/biosalong, danslokal, konferensrum, garderob. Stora teater/biosalong: Sal med ca 200 sittplatser, stor scen, takhängd bioduk, scenhus med manuellt viktade lingångar/rån. Litet väggfast PA-ljudsystem av fabrikat LEM.

Scenbelysning: 2 x salongsrån med 5 flood, 6 profilarmaturer. Ljusbord: ADB SM22 12 kanaler/2 fält, dimmerpack i korskoppling. 5.1 bioljudsystem.

Bestyckning: JBL 3677 1x15" + diskantthorn, JBL 4645 1x18" sub.

Slutsteg: 3 x QSC USA 850 á 2x270W

Bioprojektor: BARCO 2K-19B, 2048x1080, 19 000 ANSI. Bioprocessor:

Dolby Digital Cinema Processor CP750, Dolby DSS200 storage.

Danslokal med liten scen: Mobil PA-ljudanläggning, golvsb med stativmonterade toppar, inkl enkel ljudmixer med 4 mikrofoningångar.

Ljusanläggning fast för diskotekbruk.

Vägghängd motoriserad duk, takhängd projektor (Panasonic PT-LMZ420, 4 200ANSI, 1920x1200 WUXGA), fast vägghängd ljudanläggning Behringer, på ömsom sidor av duk.

Konferensrum: 47" vägghängd TV-monitor, enkel utrustning för videokonferens, PTZ-kamera, mikrofon/högtalare för USB anslutning av medhavd dator.

PAJALA KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2024–2027.
- Kulturmiljöprogram.
- Planeringsstrategi för översiktsplan i Pajala kommun mandatperiod 2022-2026 med strategidokument som bland annat behandlar friluftslivs-områden, natur och rennäring samt kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

Föreningsliv

Det finns inget publikt föreningsregister i Pajala

5 bygdegårdar

1 Folkets Hus

Stipendier & priser

- Kulturstipendium som årligen delas ut för att uppmärksamma och stödja individer som bidrar till kommunens kulturella liv.
- Kulturbidrag till föreningar
- Bygdemedel Maevaara Vind för projekt som syftar till att utveckla och stärka bygden, vilket kan inkludera kulturella initiativ.
- Charlotte Kalla-stipendiet på 15 000 kr riktar sig till ungdomar i Pajala kommun som utmärkt sig inom idrott eller kultur.

www.folketshusochparker.se/arrangor/pajala-folkets-hus

www.pajala.se

Tornedalsteatern

Framtiden handlar om att våga tänka större

Mia Fors, producent på Tornedalsteatern med teateraxa i hösta hugg.

Foto: Stina Almkvist

Vi möter Mia Fors, producent på Tornedalsteatern i deras lokaler över en kopp nybryggt kaffe, för att prata om deras historia, pandemins effekt och framtiden. Och Mia är tydlig med en sak - Framtiden handlar om att våga tänka större.

– Alla professionella uppsättningar borde livesändas. Vi testade redan innan pandemin och det var fantastiskt att se nyttan. Plötsligt kunde vi nå människor långt utanför länet. Vi körde live-sändning via Facebook, och responsen i chatten var enorm. Folk kommenterade och följde med, det blev nästan som en ny sorts teaterupplevelse.

/Mia

Tornedalsteatern fyller 40 år och är tacksamma för digitaliseringen

Tornedalsteatern firar 40 år i februari 2026 och en jubileumsföreställningen ska livesändas. Tidigare tester har visat att de kan nå tiotusentals tittare digitalt. När de sände via Acusticum under pandemin nådde de 40–50 000 tittare. Det visar på vilken kraft digitaliseringen har om man gör det rätt. Mia berättar att Vuxenskolan i Pajala också har positiv erfarenhet av att ha arbetat med distans-teknik, bland annat mot äldreboenden.

Det är ju inte alla som har fysiska förutsättningar att ta sig till en teaterlokal, så digitaliseringen skulle definitivt kunna skapa möjligheter för gemenskap på till exempel äldreboenden där de boende tillsammans skulle kunna se en sänd teaterföreställning.

Ekonomi och utmaningar

Tornedalsteatern har länge haft en stabil finansiell grund genom medel från Kulturrådet – omkring två miljoner kronor om året i två decennier. Totalt ligger budgeten på 2,6 miljoner, varav 900 000 kommer från Kulturrådet och Region Norrbotten, resten söker man från olika håll. 2005 anställdes en teaterchef och sedan tre år tillbaka teatern en egen tekniker.

Men framtiden är inte självklar. Mia berättar att de träffat Kulturdepartementet för att ansöka om höjda anslag och konstaterar att om de inte får en höjning så måste de skära i verksamheten. En tid efter vårt besök så konstaterar teatern att förstärkningen uteblir, vilket enligt teaterchefen innebär att teatern fr.o.m. 2026 endast har resurser att verka lokalt i tornedalskommunerna i Norrbotten.

De skriver på sin webbsida:

Med nuvarande statliga verksamhetsbidrag har teatern ingen möjlighet att upprätthålla en professionell nivå på de konstnärliga delarna i verksamheten. Det finns heller ingen möjlighet att vara en nationalscen för tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Samverkan och stark relation till amatörteatern

Kopplingen till det folkliga är stark. Vi har alltid haft en nära relation till amatörteatern, det är där många nya talanger föds. Den förankringen är vår styrka, säger Mia och betonar vikten av samverkan som central. Tornedalsteatern har varit med i allt från Norrskens-festivalen och Pajala Marknad till Kvänifestivalen där den egna kulturen lyfts. Det som är svårast enligt Mia är alltid logifrågan särskilt vid större evenemang.

Blicken framåt

Visionerna är många. Teatern vill höja kvaliteten, säkra amatörteatern, starta upp pilotsatsningar för unga i bland annat Gällivare och kanske till och med flytta in i Folkets Hus i Pajala.

– Det vore fint att samla alla föreningar under ett tak, tänkt ett gemensamt kulturhus för hela Tornedalen.

/Mia

LOKALER OCH TEKNIK

Enkel teatersalong: Gradäng med 40 sittplatser. Takhängande rå med 8 profilarmaturer, 2 x analoga dimmerpackar á 6 kanaler. Talförstärkning via BOSE högtalare med top och sub.

www.tornedalsteatern.se

Studio Acusticum i Piteå

*Digitala veteraner söker fler kulturnoder
att jobba med*

Annacarin Johansson, producent och Roger Norén, konserthuschef på Studio Acusticum i Piteå. Foto: Stina Almkvist

Studio Acusticum på Piteå Science Park har lång erfarenhet av projekt kring digitaliseringens möjligheter och utmaningar. Det är också den mötesplats som har högst teknisk nivå i Norrbotten. Vi träffar dom över en lunch för att prata om deras erfarenhet av digitalisering, pandemi och framtid.

Pandemin blev startskottet för digitala sändningar

Roger och Annacarin berättar att digitala sändningar var enda chansen att behålla kontakten med sin publik under pandemin. De antog också att den ofrivilliga isoleringen som drabbade invånarna skulle öka intresset för digitala sändningar. Redan 10 dagar efter samhällets ned-stängning 11 mars 2020 kunde konserthuset presentera sina första digitala sändningar som efter 16 veckor uppgick till 40 i antal. Utbudet var främst bestående av akter från det fria musiklivet från regionen eftersom reseförbud drabbade många musikaliska akter. Teknik är ju en sak påpekar Roger och Annacarin, det är resten som man behöver som är svårt.

– Det räcker inte att köpa bra utrustning, det digitala utbudet måste fyllas med berättelser och kulturarv som kan bli framtidens gemensamma minne. Och det som är riktigt knepigt är vad som kan sändas, hur en digital produktion ska se ut, hur man producerar, hur samverkan och inte minst hur finansieringen av en samproduktion ska lösas.

/Roger

Samarbetsmodeller

Studio Acusticum har testat olika samarbetsmodeller, bland annat med Riksteatern Norr- och Västerbotten samt Folkets Hus och Parker, ett pilotprojekt där föreställningar streamats via Vimeo till ett antal Folkets Hus lokaler i länet. Musikhögskolans Julkonsert, Carina Henrikssons stora scenkonstproduktioner Poetissan från Aareavaara och Ett Norrländskt Requiem fick en ny publik digitalt. Men det har stannat vid ett labb, en test, en pilot.

Nytt samarbete inlett med Aurora Kulturhus i Kiruna

Roger och Annacarin har precis varit i Kiruna och besökt det nybyggda Aurora Kulturhus, som också har hög nivå på deras teknikinvesteringar. Tillsammans har de börjat diskutera hur de i sina respektive uppdrag skulle kunna arbeta vidare och tillsammans. En central diskussion handlar om digitaliseringens utmaningar. Erfarenheterna från DLA (Digital Live Arena) visade att det inte bara handlar om teknik utan också om finansiering, organisation och produktion. Det fria kulturlivet låg i framkant i projektet under pandemin, medan institutionerna ofta var sena med att haka på.

Goda exempel och framtidsförslag

Annacarin och Roger resonerar vidare om resurser och digitalisering. Det ingår ju redan i uppdragen för vissa kulturaktörer, exempelvis för Norrbottensmusiken. Skulle en fysisk konsert kunna ersättas av en digital produktion – och på så sätt nå fler? Plattformen Acusticum Play fungerar redan som ett levande arkiv och digital scen, men innehållet måste utvecklas. Framtiden skulle kunna vara festivaler där fysisk och digital publik möts parallellt. De lyfter Bob Hunds digitala avskedskonsert i augusti 2025 som ett exempel på hur intäkter kan skapas. Interaktivitet blir ett nästa steg – som i Stefan Östersjös kommande digitala opera där orkestrar i Piteå och Tromsö och scenografi från Berlin möts i realtid. Stefan Östersjö är professor i musikalisk gestaltning på Campus Musikhögskolan i Piteå, Luleå tekniska universitetet.

– Ett kultur-/ eventnät skulle kunna bli en stabil infrastruktur med förutsättningar att få till en mer permanent och stadig utbudsverksamhet av digitala kultursändningar.

/Annacarin

Utmaningen

Annacarin och Roger är tydliga med att utmaningen är att skapa en hel produktionskedja, att ersättningen till kreatörer måste vara på plats, att det finns tydliga incitament och att en stark innehållsmässig ”boost” krävs för att digital kultur ska bli en självklar och bärkraftig del av framtidens kulturliv. Frågan om var unga människor finns, om det är på konserthus, i Folkets Hus eller på digitala plattformar blev en röd tråd i samtalet. Kanske måste arrangörer bli lika flexibla som de sociala medier som används för marknadsföring.

Utbildningar och kompetensutveckling

Vi kommer också in på utbildningar och kompetensutveckling. På något vis måste kompetens- och utbildningsfrågorna bakas in i kontexten kring ett digitalt kultur- och beredskapsnät. Det behövs en ny typ av kompetens med ett bredare anslag för att klara fler yrkesfunktioner i en roll, resonerar Roger.

TEKNIK OCH LOKALER

Studio Acusticum

Norrbottens mest komplett utrustade kulturhus stor konsertsal, black-box, musiksall/konferensrum, stor entré, garderob, serveringsytor och restaurang i direkt anslutning.

Stora konsertsalen: Stor konsertsal med höj- och sänkbart innertak för att uppnå en föränderlig efterklangstid. Gradängsal med 500 sittplatser i två plan. I salen finns den unika Acusticum-orgeln installerad. Ljud: Fast PA-ljudsystem med högtalare LLW insider 665–9 linesource, Sound Precision Ultima 170 Sub. Slutsteg: d&b D40, Qi10, D12. Fast mixplats bak i salongen utrustad med ljudmixer Allen & Heath dLive C-3500/DM-48 m.

MADI/Dante/Soundgrid.

Ljus: Fast scenljus i salongstak med omfattande kapacitet. Ljusmixer GrandMA3 OnPC + Faderwing. Dimmer: Okero 96 kanaler med korskoppling. Armaturer: 12 x profil, 24 x fresnell, 4 x flood, 12 x ADJ Dotz LED, 2 x följespot. Mobil ramspänd duk 10x6 m, Projektor: Barco UDX32 4K laser 32 000 ANSI. Till salen hör även ett ljud- och videokontrollrum som används för videodokumentation, inspelningar och direktsändningar. Ljudinspelningar sker via en Yamaha-ljudmixer och 5.1 lyssning med Genelec-högtalare. Videinspelning sker via system för bildmixning från Blackmagic Design-Constellation 8K 40 inputs/28 outputs. Kamerauppsättningen består av 4st fjärrstyrda Panasonic AW-UE150 PTZ-4K-kameror samt två stativmonterade Panasonic EVA-1m kameror för hantering av kamerapersonal.

Mediaserver: Green Hippo Montane.

Black Box: Lokalen erbjuder en flexibel riggning med teleskopläktare för sittande publik på 204 personer. Rummet rymmer 420 stående personer. I taket finns väl tilltagna möjligheter för att hänga teknisk utrustning.

Ljud: Mixer: Allen & Heath dLive C-1500/DM-32 m. MADI/Dante/Soundgrid. Högtalare: 12 x d&b T10 top, 4 x d&b VG-Sub. Slutsteg: d&b D80, d&b D40. Ljus: Mixer: GrandMA3 Command Wing XT OnPC. Dimmer: Okero 48 kanaler med korskoppling. Armaturer: 8 x profil, 12 x fresnell, 4 x flood, 16 x Par-64, 12 x ADJ Dotz LED.

Mobil ramspänd duk 6x3,5 m. Projektor: Barco F90 4K laser 13 000 ANSI: Gemensam pool av utrustning: Ljud: 6 x d&b M4, 4 x M6 monitor 6 x d&b D12 slutsteg. Stor uppsättning av mikrofoner och stativ. Ljus: 8 x Atera Titan Tube, 8 x AX9 LED PAR, 8 x AX5 LED PAR.

Musiksall/konferensrum: Flexibel möblering. Fast takhängd motoriserad duk och projektor finns installerad. "65" bildskärmar på rullstativ kan lätt aktiveras.

Pensionatet – möten och event

Anläggning med boende, restaurang, konferens, coworking-lokaler i gammal miljö.

Konferensrum med plats för ca 30–40 sittande gäster, takmonterad motoriserad duk, takmonterad enkel projektor, väggfasta enkla högtalare för programljud, enkla PA-högtalare på stativ. WiFi. Serveringsytor, enkelt kök.

RITEÅ KOMMUN OCH KULTUREN

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Dokumentet "Kulturmiljöprogrammet" – som behandlar kulturmiljöer inom kommunen och hur dessa ska dokumenteras och bevaras.
- Handlingsprogram och handlingsplaner" för kommunen – som är delar av det styrande ramverket där kulturverksamheter kan sägas inordnas Arjeplog, Arvidsjaur, Gällivare, Jokkmokk, Kiruna, Luleå och Piteå är samiska förvaltningsområden med syftet att stärka samers rättigheter att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

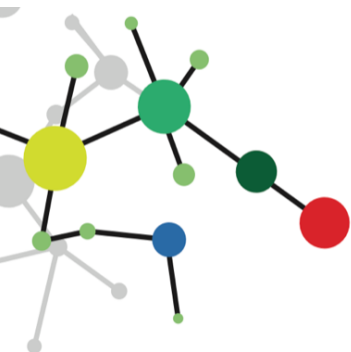
Föreningsliv

Fiskeföreningar (13) Handikappföreningar (15) Idrottsföreningar (85)
Kulturföreningar (39) Landsbygdsföreningar (48) Nykterhetsföreningar (7)
Pensionärsföreningar (3) Politiska föreningar (11) Religiösa föreningar (26)
Scoutföreningar (1) Studieförbund (10) Övriga föreningar (50)

Stipendier & priser

- Piteå kommuns kulturpris: Ges årligen till en person yrkesmässigt verksam inom kulturområdet som är en god ambassadör för Piteå.
- Kulturstipendium Piteå kommun: Stipendium för att stimulera till mer aktiv yrkesverksamhet inom kulturen. Arbetarspelens stipendium: för lokala författare eller amatörteaterverksamhet

www.pitea.se

Christina Kultur

Samarbeten lägger grunden för ett gott kulturutbud

Ola Edeblom, verksamhetschef, Christina Kultur. Foto: Bengt Grahn

Christina Kultur heter Folkets Hus anläggningen i Piteå. Fastigheten ägs och förvaltas av Piteå kommun. Byggnaden rymmer både Christinaskolan (årskurs 7–9 med cirka 350 elever) och Folkets Hus förenings verksamhet. Här träffar vi Ola Edeblom som är verksamhetschef.

Drift och ekonomi

Vi får 80 000 kronor per år i driftsbidrag från kommunen, men det räcker inte särskilt långt. Därför driver vi också andra verksamheter, som Piteå Vandrarhem, Regnbågsteatern och Café Zenith – skolans eget elevkafé, berättar Ola.

Kommunen ansvarar för städning två gånger i veckan, men mycket av vardagen sköts av föreningen. Lokalerna används på olika sätt: Christinaskolan har fri tillgång till lokalerna medan föreningslivet i Piteå kan boka till en rabatterad avgift. Folkets Hus föreningen arrangerar också egna evenemang, som dans, teater och bio.

Samverkan

Föreningen har ett fint samarbete med Bio 3:an i Gallerian där de kör dagbio. Efter filmen bjuds det på fika i gallerian med samtal om filmen, det är en fin social mötesplats med mellan 30–50 återkommande besökare, berättar Ola. Han lyfter även samarbetet med Peter Eliasson, arrangör och musiker i Piteå och Great Gigg, som arrangerar temakonsserter och musikfester ofta med hyllningar till välkända band eller genrer.

Möjligheterna för servering är begränsade. Christina Kultur har inget eget kök, vilket innebär att man bara kan erbjuda lättare fika. Men ett samarbete med Piteå Stadshotell är på gång. Stadshotellet behöver större konferensytor och vi behöver bättre catering med alkoholtillstånd, så vi ser att det kan bli ett bra samarbete”, berättar Ola.

Frågor inför framtiden

Ola ser positivt på framtiden och tror att ett framtida kultur och eventnät skulle kunna vitalisera kulturlivet i Norrbotten och så lyfter han en fråga han funderat över. Vi har inget svar men vi tar med oss den intressanta frågeställningen.

- Vi ser att kvinnor generellt konsumerar mer kultur under sin livstid. Samtidigt lever män kortare. fnns det något samband? Det är en fråga värd att fundera vidare på

/Ola

TEKNIK OCH LOKALER

Folkets Hus i sambyggda lokaler som Christinaskolan

stor foajé med serveringsytor, stor garderob samt två större lokaler för publik med scener.

Stora Christinasalen: Konsert/teaterscen med stor A-scen, 464 publikplatser, salen delbar med ett draperi som gör mindre evenemang mer ”intima”.

Teknikutrustning: Crestron styrsystem. PA-system med takhängt JBL-linearray (4 x JBL Vertec VT4886 per sida). JBL subbasar under framkant på scen. Slutsteg: 2 st Crown WTi1002, 500W /kanal för drift av linearray-kluster. 1 st Crown MacroTech 5002VZ ,1 300W/kanal för drift av subhögtalare.

Ljudmixer: Allen&Heath Qu-16 digitalmixer 16 mik-ingångar. En ny takhängd kraftfull 4K-projektor (Panasonic) används för visning av datorpresentationer. Scenbelysning: Rå i salong med 8 teaterprofilarmaturer. Traditionell ljusreglering med ljusmixer på mixplats i salongen. Besökande akter tar ofta med eget ljus och ljud.

Lydiasalen: Sal med öppen planlösning på 300m2, nybyggd sedan 3 år. Salen var tidigare skolans matsal, nu med en mindre scen/konferenspodium med plats för 150 sittande besökare som används för mest för dans och konferens. Teknisk utrustning: Nytt bra högtalarsystem med extra fördröjda högtalare i bakre delen av lokalen. Ny 4K-dataprojektor (EPSON) mest för visning av presentationer under konferensuthyrningar.

Scenbelysning via fyra DMX-styrda profilarmaturer hängade i rå framför scenen. Kunder tar med sig egen videokonferensutrustning om det är aktuell med Teams/Zoom-möten i lokalen. Hörslinga finns.

Internet: Access till 100/100 Mbps, även wiFi som går via PiteOpen, ett gratis nät för allmänheten att använda.

Forum Älvsbyn

Länets till ytan största Folkets Hus anläggning

*Birgitta Strömgren, ordförande i Folkets Hus föreningen samt biografansvarig.
Foto: Bengt Grahm*

Birgitta Strömgren, ordförande i Folkets Hus föreningen samt biografansvarig möter upp oss utanför det som vi bedömer verkar vara länets största Folkets Hus anläggning till ytan.

Älvsbyns kulturliv i stort

– Älvsbyn har mycket men det blir inte alltid använt. Problemet är att folk ofta åker till Piteå för att se film i stället för att gå på bio här. Jag är glad över att kulturskolan är tillbaka efter några års paus, vi har kyrkans kammarorkester, en teaterförening med 100 000 kronor i budget per år, bio varje söndag och 2–3 teaterföreställningar per halvår. Skolavslutningarna hålls i sporthallen eller kyrkan. Idrotten är större än kulturen här, så är det bara. Vi har tre sporthallar med 50% beläggning, det tar resurser.

/Birgitta

Birgitta vill se ett nytt bibliotek, det som finns idag är inte ändamålsenligt, det behövs mer flexibel yta. Hon tycker att de skulle kunna bygga om en sporthall till ett bibliotek med konsthall. Lokalen Galaxen nyttjas för dans och de finns två dansföreningar i stan: Dansdraget för bugg och så Line Dance. Det finns inget studieförbund lokalt på orten i dag, men ABF Piteå som driver viss verksamhet i Älvsbyn.

Behov av nya investeringar

Birgitta tar oss med in i bion där de har gamla upphängningsrån som sköts manuellt med vikter. De gamla rånerna i taket för scenhantering har ersatts med vikter som är så krångliga att färre föreställningar blir av. Små saker kan få stor effekt. Akustiken i bion behöver också fixas, det märktes när Norrbotten Big Band var här. Vi har nyss bytt låssystem i huset och det gick på 600 000 kronor.

LOKALER OCH TEKNIK**FORUM**

Stor foajé, stor teater/ bio salong, danssal, sporthall och musikstudio i källaren.

Stor teater/biosalong: 320 sittplatser, mixplats längs bak med fast enkel ljudmixer, enkla väggmonterade PA-högtalare (Yamaha). Scen med 20 handviktade rån. Flygel.

Scenbelysning: Ett salongs-rå i taket med 8 armaturer. Bioprojektor: Barco DP2k-15C 14 500 ANSI, 2048x1080. 35mm filmprojektor finns kvar. Bioprocessor: Dolby CP750, Storage Dolby DSS200. Bioljud: 5.1 JBL högtalare, modell 3677, 4645C, surround högtalare av enklare modell. Slutsteg Crown DSi 1000 x 4, 275W, L-R-C-LS-RS-SW

Stor sporthall: Ingen ljud/ljusutrustning

Danssalong Galaxen: Scen, enkelt vägghängd PA (élite),

Konferensrum med enkel vägghängd duk och short-throw projektor (Sony)

ÄLVSBY KOMMUNS KULTUR

ÄLVSBYNS
KOMMUN

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Kommunen lägger vikt på funktionshindrade, barn och ungdomars behov och möjlighet till ett aktivt och kreativt fritids- och kulturliv, vid ansökningar och beviljande.
- I kommunens översiktsplan för Älvsbyns kommun nämns kultur och fritid som en del av utvecklingen, till exempel under rubriken "Utveckling och behov inom kultur och fritid".
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

Föreningsliv

20 byaföreningar, 21 Idrottsföreningar, 9 kulturföreningar, 2 pensionärsföreningar, 27 övriga föreningar

Stipendier & priser

- Kulturstipendium till "utövare eller främjare av kulturell verksamhet såsom litteratur, konst, musik, teater eller inom folkbildning, hembygdsvård eller naturvård.
- Ungdomsledarstipendium – för ungdomsledare med engagemang inom ungdomsverksamhet.

www.forumalvsbyn.se

SMÄKK

Föreningen som får ungdomarna ut ur kammaren och upp på musikscenen

Janne Martinsson, ansvarig för SMÄKK och arrangör. Foto: Stina Almkvist

Birgitta visar oss till lokalerna för föreningen SMÄKK, Stimulans av Musik inom Älvsby Kommuns Kulturliv, som finns nere i källaren på Folkets Hus. Där träffar vi Janne Martinsson, en omvitnat driven arrangör och som driver verksamheten på SMÄKK sedan tio år tillbaka.

– Det behövs fler spelningar, det skulle göra skillnad om man kunde ge lite gage till de som spelar. Vi försöker hålla i gång föreningen, jag och kollegan Linda och några till. Vi har band, vi har ungdomar, vi har samarbeten. Men det händer inte av sig själv, det krävs folk som drar. Vi är inte Stockholm eller Göteborg. Men musiken spelar roll här också. Och när man ser ungarna som vågar gå upp på scen för första gången, då vet man varför vi fortsätter.

/Janne

Vi frågar Janne om hur mycket killar respektive tjejer som spelar. Han berättar att de haft ett gäng tjejer på 13–14 år som körde i två terminer, berättar Janne.

Det var inte bara musik, det var en social samvaro som betydde mycket. Det är precis det vi vill, att få upp ungdomarna ur kammaren och hit till oss. Efter skolan kan man komma till SMÄKK i stället för att sitta ensam hemma.

Finansiering

Hyreskostnaden för lokalerna täcks genom ett verksamhetsbidrag, men resten av verksamheten bygger på bidrag och projekt. Föreningen har samarbetat med ABF, kommunen och ibland privata aktörer. Stiftelsen Greta hos Polarbröd har hjälpt oss också. Det blir lite lapptäcke, men det funkar säger Janne. Det kostar hundra spänn om året att vara medlem och 2025 har de cirka 35 medlemmar.

Social samvaro, nätverk och scener att växa på

SMÄKK har utbildat ett nätverk med 40 ljudtekniker, av dem är det 6–7 som använder studion just nu. De har en gemensam kalender och Facebookgrupp. Verksamheten är bred: trumskola med tio platser, pop up-spelningar, samarbeten med krögare och allt från Iron Maiden på storbild till opera. Opera kräver lite tålighet, skrattar Janne, men det är nyttigt att prova på olika uttryck.

Samverkan och teknik

Samverkan med BD Pop är viktig. De kommer hit ett par gånger om året och kör workshops, allt från trubadurspel till musikproduktion. Med dagens teknik kan vi ju göra så mycket, fortsätter Janne. Han berättar att de har testat att spela tillsammans över nätet, tio gig samtidigt. Och det funkar ju faktiskt hyggligt. Det finns talanger som växer härifrån. Bandet Honey, två tjejer som gör pop, har redan hunnit spela i London, Italien och Stockholm. Det visar att man kan komma härifrån och nå långt. Samtidigt finns brister. Ljudsystemet är svagt, elen är dålig och vi har många pensionärer bland publiken. Men vi försöker hålla i gång. På somrarna sätter den lokala krögaren upp en utescen som drar folk. Och nu har vi en vaktmästare tillbaka efter pandemin, det gör all skillnad i världen, avslutar Janne.

LOKALER OCH TEKNIK***Replokal i källaren på Folkets Hus Forum.***

Replokal utrustad med lite scen, PA-högtalare på stativ, mixer med inspelningsmöjlighet, trumset, gitarr- och basförstärkare, keyboard, Mindre replokal med komplett bandutrustning.

Älvsby Folkhögskola

*En liten organisation med ett stort uppdrag
för livets skola*

Ulf Karlsson, rektor på Älvsby Folkhögskola. Foto: Stina Almkvist.

Vi åker till Älvsby Folkhögskola för att träffa rektor, Ulf Karlsson. När vi går genom lokalerna märker man direkt att lokalerna är fyllda med uttryck och inredningar från konstnärliga utbildningar och kurser i tapetsering- och möbelrenovering. På området samsas restaurang som är på entreprenad, kursgård, internat, gym och kapell.

Symbolen och andan

Folkhögskolan grundades 1951, och redan då satte den första rektorn tonen genom att slå fast att platsen är en livets skola. Vi frågar Ulf om skolan symbol och han berättar att cirkeln står för gemenskap, axet för växande, korset för hopp och förlåtelse och hjärtat för kärleken. Ulf berättar att skolans värdegrund fortfarande är densamma som vid starten men att man är mindre uttalet religiös idag.

- Vi brukar säga att vi är en skola för livet, här får både deltagare och personal växa som människor. Det gäller allt från konfirmander till seniorer, från elitidrottare till blivande vårdbiträden. En person kanske kommer hit för att läsa in gymnasiet, men upptäcker samtidigt en ny sida av sig själv, får vänner för livet, hittar sitt självförtroende. Det är större än bara studier, inleder Ulf med.

/Ulf

Kurser och aktiviteter

Skolan har utbildningar och kurser som: allmän kurs, vårdbiträdesutbildning, svenska som andraspråk, möbelrenovering och idrott. Och så kyrka på distans, vilket är en lite speciell del av oss. På sommaren breddas utbudet med: konst-kollo, litteratur, orientering, skidutbildning och basketläger. Enligt Ulf så vill skolan fungera som ett nav i Älvsbyn, ett ställe där både unga och äldre hittar något och kan mötas. Där man på kvällarna kan man vara med i en barngrupp, prova kreativt skapande eller enklare möbelrenovering. Målbilden är att utbudet ska bära både ekonomiskt och kulturellt.

Utmaningar och villkor

Men verksamheten är inte utan utmaningar. Skolan får 75 procent av sina medel från staten, resten måste de ordna själva. Vi har en god dialog med vår huvudman, Luleå stift, men vi får inga direkta medel därifrån. Älvsby kommun ger heller inget verksamhetsbidrag. Så vi får vara kreativa – hyra ut till konferenser, söka fonder och samarbeta med lokala aktörer. Anna Borgnes Minnesfond via Polarbröd och Sparbanken Nord har gett viktiga stöd. Samtidigt vittnar Ulf precis som de andra Folkhögskolorna att de statliga bidragen gått ner över tid. Vi lever också med en oro för framtiden.

– Vad händer om folkbildningsrådet omorganiseras till en statlig myndighet? Hur kommer det att påverka oss och vår frihet?

/Ulf

Skillnad mellan glesbygd och storstad

Ulf utvecklar skillnaden mellan att driva skola i glesbygd och storstad. I Sundbyberg eller Uppsala ser folkhögskolan helt annorlunda ut. Här fyller vi en annan funktion – vi är inte bara en skola, vi är också en mötesplats. Men vi måste också förhålla oss till diskussioner om distansundervisning. Hur behåller man folkhögskoleandan när mer och mer sker digitalt är en frågeställning skolan funderar över.

En levande plats

Trots alla frågor och farhågor råder det ingen tvekan om betydelsen. Ulf berättar att de hyr ut lokaler, driver internat, samarbetar med skidgymnasiet – även om boendeplatserna nu för tiden är färre än de varit. Restaurangen är utlagd på entreprenad. Men allt detta är enligt honom sekundärt.

– Kärnan är fortfarande mötena. När människor från helt olika håll delar en lunch, eller när en ungdom hittar sin plats i vår gemenskap, det är då vi märker varför vi finns. Vi är en liten organisation men vårt uppdrag är stort. Och kanske är det just det som gör oss till en skola för livet.

/Ulf

LOKALER OCH TEKNIK

Älvsby Folkhögskola

Många klassrum, kyrksal, gymnastiksal.

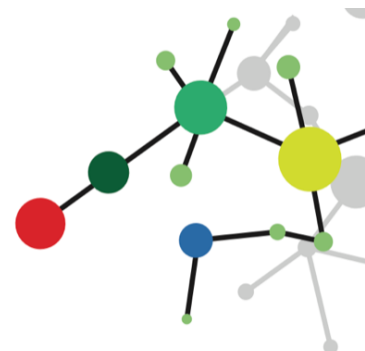
Lektionssalar: Allmänt välutrustade salar med singel och dubbla väggmonterade 55" skärmar, utrustade för videokonferens med AVER ptz-kameror, mikrofon/högtalare för USB-anslutning av medhavd dator.

Kyrksal: Stor sal med två på var sin sida vägghängda motoriserade projektdukar med takhängda projektorer (Benq) samt vägghängda PA-högtalare, ljudmixer och trådlösa mikrofoner.

Gympasal: Vägghängda PA-högtalare.

Restaurang: Matsal med motoriserad takhängd duk och projektor (EPSON).

www.alvsbyfolkhogskola.nu

Folkets Hus Överkalix

Årlig dansbandsvecka som samlar hela kommunen i samverkan

Anna Lundström och Annika Wikström, bägge vaktmästare. Foto: Stina Almkvist

Folkets Hus byggdes 1985 och har sedan dess varit en naturlig samlingsplats i Överkalix. År 1990 byggdes huset ihop med dåvarande Hotell Överkalix – som i dag heter Grand Arctic Hotel. Vi brukar kalla passagen mellan husen för Narniadörren, berättar vaktmästaren Annika Wikström med ett leende, när vi ses i foajén tillsammans med Anna som är biografansvarig.

– Vi försöker ha ett brett utbud i vår verksamhet. Barnfilmer och svenska filmer går alltid bra, Lilla Farbror var till exempel mycket uppskattad. Vi såg ett förändrat publikbeteende efter pandemin men nu ser vi att intresset ökat för att lämna hemmasoffan.

/Anna

Brett utbud

Dansbandsveckan efter midsommar är ett uppskattat och återkommande inslag. De berättar att de skulle vilja göra mer, kanske torsdagsaktiviteter med olika teman. De har pratat om e-sport till hösten 2025, körsång, språkkafé eller kanske Rockabillykväll med Wild Cats. Ibland går det dock inte så bra säger Annika och berättar om trubaduraftonen när ingen kom. Hon fortsätter med att bekräfta vad vi hört från de andra anläggningarna vi besökt, att man har fullt upp med den

dagliga verksamheten och att det är svårt att hinna tänka på nya saker och att hinna nätverka.

Samarbete och nätverk

Folkets Hus tillhör föreningen Folkets Hus och Parker. De samarbetar gärna med andra aktörer i kommunen. Ett uppskattat exempel var när man visade filmen *Rörelser* och regissören kom och berättade om filmen. Det finns också samarbeten med skolor, konstföreningen (som har utställningar på biblioteket) samt Brännaberget där Jonas och Catarina Wennström-Andersson arrangerar evenemang. Grand Arctic Hotel ordnar träffar för inflyttare, och det finns planer på att hitta fler gemensamma aktiviteter framöver.

Svenska kyrkan samverkar de också med emellanåt men de arrangerar själva mycket i kyrkans egna lokaler. Emellanåt driver de egna arrangemang. Ett exempel är när de själva bokade Ronny Eriksson och fick behålla halva intäkten.

Egen kompetensutbildning

Vi frågar hur de hittar inspiration och får kompetensutbildning och de berättar att Folkets Hus och parker rörelsen centralt anordnar utbudsdagar för film, verksamhetsdagar och maskinistutbildningar och att de försöker delta så ofta de hinner och har råd.

Ekonomi och drift

För 2024 fick föreningen 120 000 kronor i verksamhetsstöd. De största intäkterna kommer från uthyrning av lokaler. Föreningar som sköter arrangemangen själva betalar endast halva hyran. Föreningen kan söka bidrag hos kommunstyrelsen. Förut var det tätare kontakt med de styrande då de regelbundet var inbjudna till möten men nu är det tyvärr bara möten med politikerna närvarande och det är synd, säger Annika.

LOKALER OCH TEKNIK

Lokalerna: entré, serveringsytor, kök, stor scen/biosalong, danslokal, konferensrum, garderob.

Biograf/ teatersalong: Stor teater/biosalong med 170 sittplatser, stor scen med takhängd bioduk, scenhus med 14 manuellt viktade lingångar/rån. Litet väggfast ljudsystem ElectroVoice. Ljudmixer EuroRack16, slutsteg IMG Stage Line 100W 2x250W. 5.1 bioljudsystem. Bestyckning: JBL 4639 2x15”+ diskantthorn, JBL 4645C 1x18” sub.

Slutsteg: 3 x CROWN XLS602 á 2x380W, Univox 650 slingförstärkare.

Bioprojektor: BARCO 2K-20C, 18 500 ANSI, 2048x1080.

Bioprocessor: Dolby Digital Cinema Processor CP650, Dolby DMA8plus Media Aapter.

Belysning: Scenbelysning: 2 x salongsrån med 4 floodarmaturer. Ljusbord och dimmerpack i korskoppling.

Danslokal med liten scen: Takhängd PA-ljudanläggning EV ElectroVoice, inkl enkel ljudmixer med 8 mikrofoningångar, Phonic slutsteg. Vägghängd motoriserad duk, enkel projektor på rullvagn. Slingförstärkare LIC Audio XL2500. Konferensrum stort och flera mindre utan fast teknik.

ÖVERKALIX
KOMMUN

ÖVERKALIX KOMMUNS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Överkalix folk- och skolbibliotek har även utställningsverksamhet.
- Svenska kyrkan i Överkalix bedriver körverksamhet och konserter.
- Visit Överkalix drivs av kommunen och lyfter fram kultur, natur och besöksupplevelser.
- Ungdomsgård.
- Kulturskola via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten. Där får elever möjlighet till distansundervisning i ett samarbete mellan kommunen, kulturskolan och Norrbottens Musiken.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.

Kulturplan eller egna styrdokument som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2021-2024, enligt aktuell webbsida.
- Kulturplan 2017–2020, enligt aktuell webbsida.

Föreningsliv

I kommunen finns ca 50 föreningar (2022), varav 13 st är byaföreningar och av dessa är 10 st aktiva föreningar.

Stipendier & priser

- Kommunen har kulturbidrag som föreningar och organisationer kan söka.
- Det delas årligen ut kulturstipendium till både vuxna och ungdom, för verksamhet inom konst, musik, litteratur, teater eller annat kulturellt uttryck.
- Prioriterade grupper är: barn och unga, äldre (personer över 70) samt nationella minoriteter.

www.overkalix.se

Övertorneå kommuns kultur

Cruzing, dans, konsthall, kulturarv och identitet

Oona Palo Kangas, kultur- och fritidschef i Övertorneå kommun.

Foto: Stina Almkvist

Övertorneå, som i Pajala är kulturen djupt förankrad i Tornedalens historia, språk och gemenskap. Här finns unika kulturmiljöer som träkyrkorna från 1700-talet, med en orgel byggd i Stockholm 1608, Struves meridianbåge och Norrbottens äldsta biograf Röda Kvarn från 1914.

Stark kulturhistoria

Vi träffar Oona Palo Kangas som är kultur- och fritidschef som berättar om kulturhistoriska lämningar, både från kulturmiljöer och från försvarshistoria. Övertorneå är förvaltningsområde för både finska och meänkieli, och språkfrågorna är en naturlig del av kulturlivet. Oona lyfter bibliotekens arbete med litteratur på minoritetsspråk som är ett sätt att både bevara och stärka kulturarvet. Nordkalottbiblioteket innehåller en unik samling litteratur, arkiv- och forskningsmaterial och pressklipp om Nordkalotten. På Aunesgården hembygds-museum berättar hon visas den traditionella tornedalska byggnadsstilen och unika föremål, medan Nordkalottens kultur- och forskningscentrum erbjuder digitalt arkivmaterial för den som vill utforska släktforskning eller lokalhistoria.

Samverkan med fokus på ungdomar

Kommunen är med i projektet Culture Crew Next, projektet Arrangörer i Norr ansvarar för. Projektet arbetar med att lyfta ungdomars engagemang i festivaler och evenemang, för att stimulera arrangörs- och programverksamhet. Kulturskola är med via EU-projektet Nova-K med 20 kulturskolor i Norr- och

Västerbotten. Oona lyfter också Folkets Hus anläggningen som regelbundet anordnar välbesökta danshelger, fast det vänder sig mer till äldre påpekar hon.

Projekt för hälsa och välmående

2024 startade man upp ett samarbete för Lyckodagen, som en lokala version av FN:s International Day of Happiness, som firas varje år den 20 mars. Samma år startade man även projektet Attraktiv Arktisk Placemaking ett samarbete mellan Övertorneå kommun, Pajala kommun och Luleå tekniska universitet med syfte att undersöka hur man kan bygga en modern arktisk mötesplats som lever året runt.

– Vi är kända för vårt starka näringsliv med gott samarbete mellan det offentliga och privata, där vi de senaste året startat upp ny-tänkande initiativ kring måendet i kommunen.

/Oona

Kulturevenemang

Kulturevenemang i kommunen är; Författarträffar, exempelvis med Kjell Westö. Konserter och danshelger, Polcirkelmarknaden i Juoksengi, Tornedalingarnas dag, Filmvisningar på Röda Kvarn, Hemvändarfest och familjedag. Marknadsdans och konserter där man blandar lokala band och större kända artister. Eventet Övertorneå Cruzing, lockar folk från hela Norrbotten. Kring Matarengi Marknad för man nu en medborgardialog kring framtiden. I Risudden/Vitsaniemi håller Konsthall Tornedalen på att förverkligas.

ÖVERTORNEÅS KULTUR

Kulturplan, egna styrdokument och kommunal verksamheter som berör kulturområdet

- Biblioteksplan 2025–2028.
- De kommuner som är förvaltningsområden för både meänkieli och finska är: Gällivare, Haparanda, Kalix, Kiruna, Luleå, Pajala och Övertorneå. Syftet med förvaltningsområden är att stärka urfolk och minoriteters rättigheter att bevara och utveckla sitt språk samt sin kultur.
- Kommunen är delägare i BD Pop och Filmpool Nord.
- Kulturskola.

Föreningsliv

Det finns 18 listade idrottsföreningar.

42 övriga föreningar

5 bygdegårdar

1 Folkets Hus i centrala Övertorneå och så Kuivakangas Folkets Hus.

Stipendier & priser

- Stöd för evenemang/arrangemang för föreningar som "vårdar kulturarvet".
- "Kulturpriset" och "Kulturstipendium" som delas ut till personer eller grupper för värdefulla insatser inom kultur såsom litteratur, musik, bildkonst, teater, dans etcetera.
- Föreningsbidrag för föreningar, till exempel stöd till upprustning/inköp som utvecklingsbidrag på max 3 000 kr till föreningar.

www.overtornea.se

ÖVERTORNEÅ
KOMMUN

Folkets Hus Övertorneå

En anläggning med LIVE Opera, mycket dans och en osäker framtid

Anne Rousu, ordförande och verksamhetsansvarig. Foto: Stina Almkvist

Vi parkerar utanför Övertorneå Folkets Hus och möts av mängder av affischer för olika dans-arrangemang. Att dansen är en av husets mest uppskattade verksamheter vittnar Anne Rousu, ordförande och verksamhetsansvarig när hon tar emot oss.

Oro inför framtiden

Vi börjar med en lägesbeskrivning där Anne berättar att Övertorneå kommun pga ekonomiska skäl säljer ut en del av sina egna fastigheter och att Folkets Hus är en av de byggnader som kan komma i fråga för det. Föreningen har ett hyreskontrakt tom 2029 men drifts- och skötsel kontraktet är uppsagt. Föreningen har på eget initiativ minskat sin personal från två heltidstjänster till en och en halv och så tar man in extra personal vid verksamhetstoppar, för att minska anläggningens underskott. Så nu är man i bättre balans ekonomiskt än vad man har varit tidigare år.

–Huset står inför ekonomiska och fastighetsmässiga utmaningar som kräver både strategiska val och engagemang från lokalbefolkning, föreningar och kommunen. Kommunen kommer eventuellt att sälja fastigheten och vi vet inte hur det i så fall kommer att påverka husets verksamhet.

/Anne

Full aktivitet tills vidare

Anne berättar om de aktiviteter de kör i huset som loppmarknad och caféverksamhet varje vår och höst i festsalen. Om teaterproduktioner i samverkan med Tornedalsteatern och Riksteatern Norrbotten och om filmvisningarna och de uppskattade danskvällarna med dansband. Hon berättar att när PRO föreningarna fyllde 60 år så anordnade huset ett stort jubileum.

Hösten 2025 startar de med motionsdans en gång i månaden och så samarbetar de med fritidsgården. Utmaningarna, berättar Anne ligger nu i att säkerställa långsiktig ekonomi, att fortsätta erbjuda relevanta aktiviteter för bygdens behov samt att behålla huset som öppen och attraktiv mötesplats, efter att ha dragits med stort underskott de senaste åren.

Hösten 2025 är det i alla fall full verksamhet med LIVE Opera föreställningar, biovisningar och dans, så att det är en väl använd mötesplats råder det inget tvivel om, avslutar Anne.

LOKALER OCH TEKNIK***Folkets Hus Övertorneå***

foajé, serveringsytor, stor scen/biosalong, danslokal, konferensrum, garderob.

Stora teater/biosalongen: 175 sittplatser, stor scen med takhängd bioduk, scenhus med 14 manuellt viktade lingångar/rån. Litet väggfast Yamaha ljudsystem inkl Yamaha ljudmixer MG12-4 med 6 mikrofoningångar. Scenbelysning: 2 x salongsrån med 6 flood, 5 profilarmaturer. Ljusbord: AVAB 12 kanaler/2 fält, dimmerpack i korskoppling. 5.1 bioljudsystem. Bestyckning: QSC MH-1075 dual high&mid JBL 4645C 1x18" sub, JBL 4639 2x15" bas.

Slutsteg: 4 x QSC DCA1622 á 2x300W, 1 x QSC1624 4x250W,

Bioprojektor: SONY SRX-R510, 4096 x 2160, 9 000 ANSI,

Bioprocessor: Dolby Digital Cinema Processor CP750,

Danssal: Sal med scen, litet fast ljudanläggning med väggmonterade högtalare, serveringsytor, kök.

Konferensrum: Flera konferensrum utan fast teknik.

www.folketshus.info

Konsthall Tornedalen

KONSTHALL TORNEDALEN

*Ett nytt sätt att möta kultur med ambitionen
att kunna förändra en plats och en hel region*

*Theodor Ringborg, Konsthallschef och Gunhild Stensmyr, initiativtagare.
Foto: Håkan Stenlund, Swedish Lapland Visitors Board och Sara Mac Key*

Vi tar ett teamsmöte med Theodor Ringborg, konsthallschef och Gunhild Stensmyr, initiativtagaren till idén om att bygga en konsthall i Tornedalen. Konsthallen som just nu håller på att ta form i byn Vitsaniemi med 63 invånare, drivs som en stiftelse och ska bli en plats för både samtidskonst och gemenskap. En konsthall som kan förändra både en plats och en hel region, enligt Gunhild.

Theodor beskriver planerna på konsthallen som ett både konstnärligt och mänskligt projekt. Han berömmar Gunhild för hennes framsynthet, när hon tidigt kunde se att det här kommer att bli guld för Norrbotten när det öppnar.

– Jag flyttade upp för två år sedan. Det var svårt, men spännande. Jag är kanske mer skruv och bult än visionär, men jag tror på att bygga saker som håller. Bågen är spänd. Det här är något stort. Det handlar om att hitta det genuina och det finns intressenter som förstår räckvidden.

/Theodor.

När vi frågar vad som gör platsen han valt att flytta till unik, så svarar han:

– Man bor här liksom i en särskild frekvens man öppnar upp för att tänka i en annan våglängd.

Det tredje rummet

Theodor talar om konsthallen som ett ”tredje rum”. Det handlar inte bara om utställningar, utan om att bygga en mötesplats där kultur, natur och människor vävs samman. Gunhild fyller på och talar om naturen som inspiration, om platsen där konsten möter landskapet. Själva huvudbyggnaden blir navet, men runt-

om ska en helhet växa fram med gallerier, ett hotell, butik och restaurang med lokala produkter mitt i det mäktiga tornedalska naturlandskapet.

– Att bygga konsthallen är prio ett. Vi vill skapa en plats där man kan känna sig hemma i kulturen, även om man inte har vana av att gå på utställningar. Verksamhetsmodellen ska vara baserad på två delar, dels blir det traditionell utställningsverksamhet, dels uppsökande arbete. De berättar att de vill möta folk där de redan är, kanske i byn, kanske digitalt.

/ Gunhild

Digitalt, demokratiskt och nära

Under pandemin såg Theodor hur konstvärlden förändrades. Från sitt arbete på Bonniers Konsthall tar han med sig erfarenheter kring hur de arbetade fram nya dramaturgiska sätt att nå ut med konsten. Han berättar att de 3D-skannade en modell av Picasso från 1961. Tanken var att man skulle kunna ”ploppa ner” den digitalt, till och med i sin egen trädgård. Demokratiskt, helt enkelt, säger Theodor.

Väderstationen i Vitsaniemi

Ett annat digitalt projekt de driver är Väderstationen i Vitsaniemi. Där har konstnärer bjudits in för att skapa ”väderrapporter.” Väderstationen byggs som del i en banbrytande konstellation av ”väderstationer” hos konstinstitutioner runtom i världen —The World Weather Network— vilket gör Konsthall Tornedalens arbete i Vitsaniemi till del av en angelägen global, kulturell, ekonomisk och politisk diskussion.

Utmaningarna

Theodor avslutar med att lyfta utmaningarna: teknisk kompetens på plats, affärsmodeller, prissättning och kvalitetsfrågor. Det är ett svårt men spännande arbete. Vi bygger inte bara en konsthall, vi bygger en destination och ett nytt sätt att möta kultur, avslutar han.

Enligt webbplatsen så stöds och samarbetar Stiftelsen Konsthall Tornedalen

med: Barbro Osher Pro Suecia Foundation, Arwidsro, Region Norrbotten, Regionala Utvecklings-nämnden, Arvsfonden, Kulturrådet, Kulturfonden för Sverige och Finland, Längmanska företagarfonden, ICOM, Sveriges Museer, Postkodstiftelsen, Nature’s Best Sweden, Övertorneå Kommun, Heart of Lapland och Swedish Lapland.

www.konsthalltornedalen.se

BD POP

*En liten organisation med ett stort uppdrag
som vill se mer livemusik*

Fredrik Johansson, popkonsult BD Pop. Foto: Bengt Grahm

Vi träffar Fredrik Johansson, popkonsulten på BD Pop, som är ett av Region Norrbottens bolag inom kulturella och kreativa branscher, för att prata arrangörskap, lokaler och framtiden för livekulturen i Norrbotten.

En liten organisation i ett stort län

Vi är en liten organisation med ett stort uppdrag, säger Fredrik. I dagsläget är åtta av 14 kommuner med men de arbetar ändå för att musiken ska leva i hela länet och det är en balansgång mellan vision och verklighet.

Genom nätverket Sweden Live träffas arrangörer, mentorer, klubbägare, bokningsbolag, arrangörer, kommunfolk och regioner regelbundet. De har alla samma kärlek till musiken, men också samma frustration över villkoren. Vi pratar om allt från samarbeten med Almi och RISE i Piteå till hur AI kan användas för biljettförsäljning. Men i slutänden landar vi alltid i samma fråga - hur får vi fler att arrangera? berättar Fredrik.

Att arrangera är en konst

– Krogägare kan driva en bar men det gör dem inte till arrangörer. Att arrangera är en konst. Och vi har för få som kan den. Det är inte bara att slänga upp ett band på scen.

/Fredrik

Fredrik nämner några av de eldsjälar som håller liv i Norrbottens livescen: Josef Eriksson på Kajman i Piteå, Johan Kass i Gällivare och Björn Pettersson i Kiruna. Det är de som bär upp scenen i norr men arrangörerna är för åldersuppdelade. Vi måste locka nästa generation, annars stannar det här av. Vi har ju redan allt: musiken, publiken och glöden. Det vi saknar är fler som gör det kul.

Vi har publiken – men var ska vi vara?

Nästa utmaning att diskutera är tillgången på lokaler som återkommer gång på gång. Fredrik lyfter Thomas Niemi, klubbarrangör och grundare av Happy People som säger det rakt ut. Att det är brist på lokaler. Vi vill göra grejer, vi har publiken – men var ska vi vara? Allt kan inte köras på samma få ställen.

Live kontra det digitala

Även när det går bra på ytan, är det inte säkert att det går runt ekonomiskt. Det skulle behövas ett system som jämnar ut mellan live och digitalt. Tänk om vi kunde licensiera konserter digitalt – då får arrangören både publik på plats och en injektion för att orka fortsätta. **Fredrik skrattar och säger:**

– Vi har musiken, vi har publiken, vi har tekniken. Men är det kul? Det är där vi kämpar med inramningen.

Inspiration från grannarna

När samtalet glider in på Västerbotten blir tonläget ljusare. Där har något hänt.

Fredrik berättar att AC Live bildades i april 2025, en ideell förening som samlar det fria musiklivet i Västerbotten. De har lyckats skapa något som både är ett nätverk och ett resurscenter. Det är inspirerande och vi skulle behöva något liknande här i Norrbotten, säger han.

AC Live startades för att ta vid efter ett projektår för att fortsätta utveckla det fria musiklivet i Västerbotten, med fokus på nätverksträffar, produktionsstöd och kunskapsutbyte. Ett slags gemensam motor för musiker, arrangörer och kreatörer.

– Vi pratar mycket om att göra samma sak här. Vi har ju redan embryon till det som BD Pop, Spelbolag, olika initiativ kring dataspel och musik. Men det behövs en tydligare struktur som håller ihop allt och vi behöver något långsiktigt, en uthållig struktur.

/Fredrik

GO BUSINESS

Prisbelönta för sitt platsoberoende innovationssystem

Jonna Valikainen, affärsutvecklare vid Go business. Foto: Stina Almkvist

V i träffar Jonna på Go Business, som är en heldigital inkubator, för att diskutera digitalisering kontra fysisk närvaro. Go Business har fysiska kontor i Piteå, Skellefteå och Luleå men alla möten och aktiviteter är digitala. Visionen är att skapa tillväxt genom att ge förutsättningar för kreativitet och hållbart entreprenörskap.

Ett digitalt ekosystem

Go Business ska möjliggöra för fler människor i Norrbotten och Västerbotten, oavsett bostadsort, att utveckla och leva på sina idéer och sin passion. Jonna tror att det är det digitala arbetssättet som blivit inkubatorns framgång. Jag tror jag lär mig lika mycket som inkubatordeltagarna varje gång vi ses digitalt.

– Vi beskriver oss själva som en kreativ plats, men i praktiken är det ett digitalt ekosystem som ständigt rör sig framåt. Vi använder hybridlösningar och Zoom, Google Hang-Outs i våra workshops för att skapa närvaro och interaktivitet.

/Jonna

Jonna berättar att de jobbar mycket med värdskap, coachning och lärande. Att varje workshop inte bara är en utbildning för deltagarna utan också för arrangörerna.

Go Business jobbar i flera nivåer, från Idea Boost för dem som precis kliver in i entreprenörskapets värld, till Hangout och Inkubatorn för dem som vill ta sina idéer längre. De har också kopplingar till Trygghetsrådets TRAPPAN, som stöttar ungdomar, och samarbetar med nätverk som XO Foundation som samlar kvinnliga entreprenörer.

Finansiering

Finansieringen kommer från flera håll: Piteå Science Park, Region Norrbotten, Region Västerbotten, Sparbanken Nord, Luleå kommun, Skellefteå kommun, Piteå kommun, Boden Business Park, Övertorneå Kommun, Jokkmokks kommun, Vilhelmina kommun och Kalix kommun. Budgeten ligger på cirka 22 miljoner för tre år.

Bygga broar och relationer som alla vinner på

Ett viktigt inslag i arbetet är att bygga broar mellan kreatörer och andra branscher, mindsetet är avgörande. Vi försöker knyta ihop människor som kanske annars aldrig hade mötts. Här ryms både den som drömmer om att starta ett företag, den som redan är i gång, och den som söker nya samarbeten, berättar Jonna.

Jonna själv har en bakgrund av att bland annat ha jobbat som producent på Lule Stass där hon arbetade framgångsrikt med att knyta bolag från andra branscher än teater till verksamheten. Hon delar med sig av knepet att det viktiga i säljet är att fundera ordentligt över vad alla vinner på ett samarbete, de ska inte handla om att någon ger bidrag och att den andra levererar, berättar hon.

Stort community

Go business har idag ett stort nätverk. I sin Facebook grupp har de 400 medlemmar där gruppen fungerar som en anslagstavla där idéer och möjligheter snabbt kommuniceras.

Prisbelönta för projektet Go Cloud

Under 2023 blev Go Business vinnare av den digitala kategorin i Europa för SME Assembly 2023 med temat Promoting Enterprise: powering Europe's SME:s and startups towards a sustainable future. De vann med projektet Go Cloud som de drev mellan 2019 och 2021 som syftade till att bredda innovationskedjan i regionen och göra innovationsstöd mer tillgängligt, särskilt för företag på landsbygden genom att bygga ett platsoberoende innovationssystem.

Go Business har utöver sin digitala närvaro också fysiska kontor i Piteå, Luleå och Skellefteå.

<https://www.gobusiness.se>

Norrbottensmusiken

En professionell del av länets musikaliska ekosystem

Utredarna i Teamsmöte med Norrbottensmusikens länsmusikchef Anneli Backman och Ola Lidström, produktionschef. Foto: Stina Almkvist

Norrbottensmusiken är en del av Region Norrbotten kulturverksamhet och bär ansvaret för den professionella musikverksamheten i länet. Vi tar ett teamsmöte med Norrbottensmusikens länsmusikchef Anneli Backman och Ola Lidström, produktionschef.

Från det lokala till det globala

Uppdraget spänner brett, från samarbeten med skolor, kommuner och föreningar till turnéer med ensembler i världsklass.

– Vi finns till för att ge människor i hela Norrbotten tillgång till professionella musik-upplevelser, från Pajala till Arjeplog, från Luleå till Haparanda – varje barn, ungdom och vuxen ska kunna möta scenkonst av hög kvalitet. Det handlar både om musikalisk kvalitet och om att skapa vägar för unga att utvecklas.

/Anneli

Barn och unga i fokus

Barn och unga står i centrum för mycket av verksamheten. Varje år når Norrbottensmusiken omkring 28 000 barn och ungdomar genom skolföreställningar, konserter och workshops. Här får många sitt första möte med levande musik.

Genom ungdomsprojekten: Norrbottens Ungdomssymfoniker, Arctic Youth Jazz Orchestra och vokalsemblen Arctic Light ges unga musiker möjlighet att växa konstnärligt och få erfarenhet av att stå på scen.

Storbandet Norrbotten Big Band samarbetar till exempel regelbundet med kompositions- och dirigentstudenter, både i Piteå och på Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Genom praktikuturnéer och workshops skapas utvecklingsmöjligheter som stärker musiklivet långt utanför länets gränser.

Körcentrum Nord är ett annat nav i verksamheten som fungerar som ett regionalt stöd för körlivet som stärker allt från små barnkörer till stora oratorieprojekt.

Ett musikaliskt ekosystem

Norrbottens musiken är en del av ett musikaliskt ekosystem. Ola Lidström, produktionschef utvecklar tankarna och berättar att det inte bara handlar om att producera konserter utan om att bygga hållbara strukturer där kunskap, kreativitet och teknik kan mötas.

Samarbetet med utbildningsinstitutioner är en annan viktig del. Studenter vid Framnäs folkhögskola och Musikhögskolan i Piteå får återkommande chans att möta professionella musiker och ensembler. För studenter innebär detta verkliga möten med yrkeslivet. Musikerstudenter gör praktikuturnéer med Norrbottens-musiken och kompositions- och dirigentstudenter får utveckla sig tillsammans med Norrbotten Big Band – Norrbottens musikens egna storband som varit nominerade ett flertal gånger till både nationell och internationell Grammy.

- När en student får höra sin musik tolkas av ett professionellt band händer något magiskt. Det är både konstnärligt och demokratiskt
- ett sätt att låta fler röster höras.

/Ola

NOVA-K – musikutbildning över avstånd

En särskild utmaning i Norrbotten är de stora avstånden. Därför har digitala lösningar blivit en naturlig del av verksamheten. Projektet Nova K, som drivs tillsammans med 20 kulturskolor i Norr- och Västerbotten, utforskar nya metoder för fjärrundervisning och samarbete. Målet är att barn i glesbygd ska få samma tillgång till musikundervisning som barn i större städer. På så sätt kompenserar man för långa avstånd och en låg befolknings-täthet, samtidigt som nya organisatoriska modeller testas för att skapa uthållighet och kvalitet. Utmaningen enligt Anneli är ju den vanliga när man driver projekt - vad händer när projekten tar slut? Hon fortsätter med att betona att det viktiga man måste göra från början i projekt, är att försöka skapa hållbara mänskliga strukturer som kan leva vidare även efter projekttiden gått ut. (NOVA-K projektet presenteras i rapportens del IV).

Att lyfta berättelserna från norr

Förutom den pedagogiska verksamheten bär Norrbottensmusiken också på en konstnärlig ambition - att sätta de norrbottniska berättelserna på den nationella kartan. Genom Norrbotten World lyfts artister med rötter i Norrbotten, Sápmi och nationella minoriteter – ofta i möten över språk- och kulturgränser. Med ensembler som Norrbotten Big Band, Norrbottens Kammarorkester, Piteå Kammaropera och Norrbotten World finns redan en stark grund för att sprida våra musikaliska berättelser ut i världen.

- Det handlar om att ta Norrbotten ut i världen, men också om att låta världen komma hit. Vi har en skatt av musik, språk och kulturarv här uppe, det är dags att världen får höra den.

/Ola

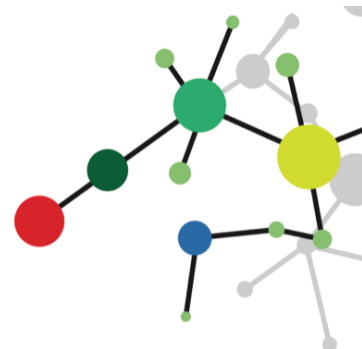
Musiken som verktyg för framtiden

Att utveckla verksamheten handlar lika mycket om människor som om musik påpekar Anneli.

- Det är lätt att prata om teknik, men till slut handlar allt om mötet mellan människor, idéer och känslor. Vår uppgift är att skapa de mötena, om det så sker i en skolmatsal, på en kyrkscen eller via en digital plattform. Vi är stolta över att få vara länets musikaliska motor. Men framför allt vill vi vara en plats där varje ton betyder något – för någon.

Uthålliga kulturella landningsplatser och att lära sig av andra

Vi avslutar vårt teamsmöte med att diskutera utmaningen med ett eventuellt digitalt kultur- och beredskapsnät där Ola trycker på de organisatoriska utmaningarna - Hur ska drift och kompetens säkras, hur ska juridiska rättigheter tas till vara, hur får man till uthålliga kulturella landningsplatser. Ola och Anneli lyfter även vikten av att lära och låta sig inspireras till exempel av Lunds universitets forskning kring deras konserthus, som är en digital och interaktiv konsertsal.

North Creative Nodes

Utan kultur ingen samhällsutveckling och en nylanserad söktjänst för finansiering

Fredrika Johansson, projektledare för projektet North Creative Nodes.

Foto: Stina Almkvist

Fredrika Johansson leder projektet North Creative Nodes, en samverkansarena för de kulturella och kreativa branscherna i Norrbotten, som drivs av Piteå Science Park. Vi ses på ett fik i Luleå för att prata kompetensutbildning och arrangörskap. Fredrika är ordförande i föreningen "Arrangörer i Norr" och har tidigare arbetat som verksamhetsutvecklare på Kulturcentrum Ebeneser i Luleå.

Projektet North Creative Nodes

Projektet North Creative Nodes ska stärka företag och verksamheter inom kulturella och kreativa branscher genom att erbjuda nätverk, kunskap, affärsmöjligheter och stöd till entreprenörer. Som en del i det uppdraget arrangeras välbesökta kulturfrukostar där kreatörer från olika sektorsområden inom kulturen, övrigt näringsliv och offentlig sektor ses och tar del av aktuella teman och intressanta föreläsare inom kulturområdet.

– Kulturen i sig är ju viktig men den är också viktig om vi ska prata om platsens attraktivitet och Norrbottens utveckling, där vi behöver bli fler. Kulturen är central för att få människor att vilja komma till en plats, trivas och stanna.

/Fredrika

Utmaningar och fokusområden

Fredrika lyfter att det finns ett glapp mellan offentlig och privat finansiering inom kultursektorn. Kreativt kapital hittar alltid nya lösningar för att finansiera sin verksamhet, men det finns ett glapp mellan offentlig och privat finansiering, säger hon. För att råda bot på detta så arrangerar projektet mycket föreläsningar med olika typer av finansiärer och framgångsrika kreatörer, inte minst kring hur man ser på sitt eget företagande och förmågan att ta betalt för sitt arbete.

Kulturfrukost livesänds och där ser Fredrika möjligheter att vidareutveckla konceptet till lokala mötesplatser som samlas runt sändningen vilket de också testat. De kommunala aktörerna är intresserade av mötesplatsen men saknar tid och resurser till det lokala arrangörskapet och värdskapet.

Ny söktjänst för finansiering

Hösten 2025 lanserade projektet North Creative Nodes en söktjänst för finansiering.

Enligt webbsidan så samlar söktjänsten aktuella finansieringsmöjligheter på ett ställe, så att kulturskapare kan hitta relevanta stöd och bygga starkare projekt. Målet är att skapa bättre förutsättningar för kulturskapare i Norrbotten – och fler idéer som blir verklighet.

Samverkan

Vi behöver bli bättre på att samverka säger Fredrika och berättar att Arrangörer i Norr precis inlett ett samarbete med Kulturhuvudstad Kiruna 2029. Genom projektet KulturCrew Next som, erbjuder fem unika praktikplatser där ungdomar mellan 18 och 25 år som vill utvecklas inom arrangörskap, med fokus på Kiruna Kulturhuvudstad 2029.

- Under handledning ska ungdomarna få arbeta med erfarna aktörer inom kulturfältet, bidra i skapandet av ett stort kulturevenemang och samtidigt fördjupa sina kunskaper om hur man planerar, producerar och genomför evenemang. Det är ett helt nytt sätt att försöka få nya arrangörer upp på banan.

/Fredrika

Finansiering

Projektet North Creative Nodes finansieras av: Europeiska Regionala utvecklingsfonden, Region Norrbotten, Piteå Kommun, Luleå Kommun, Bodens Kommun, Sparbanken Nord och Kiruna 2029.

www.northcreativenodes.se

Riksteatern Norrbotten

En fysisk infrastruktur av lokala riksteaterföreningar

RIKSTEATERN

Anna Björk, scenkonstkonsulent, Riksteatern Norrbotten. Foto: Stina Almkvist

Vi träffar Anna Björk scenkonstkonsulent vid Riksteatern Norrbotten över en kaffe för att prata om verksamheten och fundera över hur ett kultur- och eventnät skulle kunna förbättra den kulturella infrastrukturen i Norrbotten. Anna har en central roll för att utveckla och sprida scenkonst i Norrbotten, med särskilt fokus mot barn/unga, digital tillgänglighet och publikutveckling. Arbetet är både strategiskt och praktiskt och hanterar frågor kring arrangörskap, kompetens, stöd och utbud.

Ideella krafter i ett stort regionalt nätverk

Anna berättar att Riksteatern Norrbotten har byggt en infrastruktur i form av ett nätverk med lokala riksteaterföreningar i varje kommun. Dom har till uppgift att förmedla scenkonst och stödja kulturlivet. Nätverket samarbetar i sin tur med föreningen Arrangörer i Norr för att stärka arrangörer och publik genom bland annat turnéstöd, kompetens-utveckling och nätverkande. Det finns närmare 1 400 riksteatermedlemmar i Norrbotten och länets Riksteaterföreningar arrangerar närmare 200 professionella scenkonst-föreställningar inom teater, musik och dans/ år. Enligt Riksteatern Norrbottens så lägger länets 14 Riksteaterföreningar ned över 6 200 ideella arbetstimmar per år.

I verksamhetsberättelsen 2024–2027 står det att föreningen ska bejaka och främja digitalisering; som verktyg för egen verksamhet samt som komplement till de publika möten som turnéer erbjuder och att de även ska samverka med Giron Sámi Teáhter och Tornedalsteatern. Hur skulle ett digitalt kultur-/ eventnät kunna främja det uppdraget undrar vi ?

– Ett kultur-/ eventnät skulle ju verkligen kunna ge skjuts åt det uppdraget. Vi är många som insett att vi behöver fördjupa våra kunskaper och erfarenheter kring digitala möjligheter men det är svårt att få till. Vi lärde oss på gott och ont en del under pandemin. Så summerat har det har gjorts en del tester och försök men det tenderar att stanna där. Vi måste få till något stadigare om vi på allvar ska kunna utforska det här och skapa nya sätt för arrangörer och kulturaktörer att nå ny publik och hitta nya affärlösningar.

/Anna

Nationella kongressen för Riksteatern läggs i Kiruna

Riksteatern Norrbotten rodde hem uppdraget att få arrangera den stora nationella kongressen för Riksteatern 2027 och det uppdraget kommer att synkas mot planerna på Kiruna kulturhuvudstad 2029. Uppdraget ger Norrbotten ökad synlighet och en stolhet så det ska vi verkligen förvalta på bästa sätt, säger Anna. En del i det arbetet innebär att Anna flyttar det regionala kontoret från Boden till Kiruna för att kunna förstärka samverkan kring det kommande kulturhuvudstadsåret, på plats.

Mycket händer ute i de mindre orternas kapillärer

Annas betonar att det är ute i länet på de små orterna som mycket av kulturutbudet äger rum. Inför ett framtida kultur- och eventnät bör man utgå ifrån det och inte bara fokusera på de stora kulturhusen med sin kraftfulla teknik. I de små bygdegårdarna finns det mycket att vinna genom att använda befintliga teknik så att de också kan ta del av ett ökat utbud.

Innehållet kan här väga tyngre än förstklassigt återgivet ljud och bild. De mindre orterna sjuder av kultur och de behöver synliggöras och spridas i större utsträckning.

– Det viktigaste om man arbetar man kultur är också att nå ut i kapillärerna, att se till att kulturupplevelser kan tas emot på mindre ställen som bygdegårdar, de platserna är ofta väldigt starka i sin lokala kontext. De är långt ifrån tjusiga Kultur hus men de är extremt viktiga för det lokala samhället. Både stora påkostade satsningar måste finnas likväl som de små, bara då kan vi förverkliga kulturens riktiga kraft.

/Anna

www.riksteatern.se/norrbotten

Kulturavdelningen, Region Norrbotten

Kulturnätet kan bli en livlina för framtidens Norrbotten

Kulturavdelningen på Region Norrbotten genomförde i augusti en workshop kring betydelsen av ett möjligt kultur-/ eventnät i Norrbotten.

Sammanfattning av diskussionerna

Sammanfattat så tydliggjorde workshoppen behovet av kulturens livsviktiga roll i Norrbotten – både i vardag och i kris. Vikten av stark infrastruktur och teknisk kompetens lyftes fram, likaså kulturens egenvärde och demokratifunktion. Vidare att både fysiska och digitala mötesplatser bygger gemenskap och kan komplettera varandra. Att behovet är stort för att utveckla innovativa, flexibla och hybrida lösningar för publikutveckling och kulturutövande och sist men inte minst att förstärka samarbeten mellan kulturaktörer, vård och hälsa, civilsamhälle och myndigheter.

Nedan mer detaljerade förslag utifrån gruppdiskussionerna.

Kulturnätets möjligheter och mål

En grupp diskuterade kulturnätets potentiella roll fram mot 2029 och kulturhuvudstadsåret.

Huvudpunkter:

- Kulturnätet kan fungera som ett paraply för regionens kulturaktörer, snarare än att bara fokusera på enskilda föreningar.
- Specifika mål för nätet bör formuleras för att ge riktning och möjligheter för framtida projekt.
- Diskussion är viktigt kring vilka kulturella inslag regionen vågar släppa fria i nätet, med en balans mellan innovation och säkerhet.

Kultur vid kris och beredskap

En grupp diskuterade kulturens roll i kriser och hur kulturnätet kan stödja samhället.

Huvudpunkter:

- Musik och kultur kan skapa hopp, sammanhållning och mening i krissituationer.
- Kulturaktörer kan samverka med vården och civilsamhället för att snabbt etablera trygghetsskapande evenemang.
- Kulturarv stärker identitet och motståndskraft, vilket är viktigt i krig och andra kriser.
- Digitalisering kan både möjliggöra och försvåra, beroende på säkerhet och felaktig hantering.
- Betoning på att bygga starka nätverk och säkerställa fysiska och digitala lokaler för krissituationer.
- Samordning med frivilligorganisationer, biblioteksverksamhet och andra kulturinstitutioner är centralt.
- Tekniska utmaningar, inklusive uppkoppling och utrustning, måste adresseras.

Exempel på konkreta förslag:

- Bokbussar och mobila hubbar för kultur i krissituationer.
- Säker digital infrastruktur för att upprätthålla kommunikation och kulturutbud under kriser.
- Insamling och digitalisering av kulturarv för att skydda mot förluster.

Kultur och hälsa

En grupp redogjorde för sin diskussion om kulturens betydelse för psykisk och fysisk hälsa.

Huvudpunkter:

- Kultur är hälsofrämjande; mötesplatser och digitala kanaler ger delaktighet och social gemenskap.
- Kunskapshöjande kurser för vårdpersonal är viktiga, till exempel för att etablera kultur på recept i Norrbotten.
- Digitala lösningar möjliggör deltagande även för personer i glesbygd eller med begränsad rörlighet.
- Hybridmodeller med både fysisk närvaro och digital interaktion kan skapa mervärde för publiken.
- Exempel på aktiviteter: musiklektioner, dans, konsertsändningar, guideade visningar och föredrag.
- Fokus på att göra deltagande enkelt – låg tröskel, användarvänlig teknik och lokaler nära publiken.
- Kultur kan bryta ensamhet och stärka psykisk hälsa, särskilt vid social isolering.

Kulturens egenvärde och bredd

Flera grupper diskuterade värdet av kultur även när den inte konsumeras av en publik.

Huvudpunkter:

- Skapande i sig är värdefullt; det främjar personlig utveckling och demokratisk delaktighet.
- Kulturnätet kan möjliggöra utbildning, repetitioner, föredrag och digitala evenemang.
- Betydelsen av att visa bredd: både kommersiellt och ideellt kulturutövande har värde.
- Risker och utmaningar med ny teknik, exempelvis AI-producerad kultur, bör beaktas – AI kan inspirera men får inte ersätta mänskligt skapande.
- Struktur och finansiering: viktigt att reda ut balansen mellan kostnadsfria och betalande aktiviteter och mellan privat och offentlig samverkan.

Infrastruktur och teknik

Gruppdiskussionerna betonade behovet av säker, robust och tillgänglig infrastruktur.

Huvudpunkter:

- Existerande fiberinfrastruktur (7Net) kan användas för evenemang och kommunikation i kris.

- Hybridlösningar möjliggör både lokalt och distansbaserat deltagande.
- Tekniska utmaningar inkluderar bandbredd, utrustning och digital delaktighet.
- Mötesplatser som bibliotek, Folkets hus, bygdegårdar och kulturskolor är viktiga som fysiska nav.
- Innovationslab och pilotprojekt kan testa nya digitala lösningar innan de skalas upp.

Internationella perspektiv och inspiration

Ukraina har visat exempel på hur kultur kan upprätthållas och ge tröst under krig.

Huvudpunkter:

- Erfarenheter från internationella samarbeten och gränsregioner kan inspirera till nya sätt att använda kulturnätet.
- Fokus på att bygga starka nätverk, både lokalt och internationellt, för att stärka motståndskraft och kulturell identitet.

Förändringsagenterna

De som går före

Det finns aktörer som varit föregångare inom digital utveckling bland annat genom att producera direktsända digitala konserter från en lokal till flera andra lokaler och genom digitala distansprojekt kring exempelvis musikundervisning eller konserter. Det är inte bara teknik man utforskat utan även affärsmodeller.

Metropolitan Opera Live in HD

2006 började operahuset i New York, USA att direktsända sina operaföreställningar via satellit. I dagsläget når föreställningarna över 2 000 biosalonger i över 70 länder. En genomsnittlig biljett på en bio kostar 250 kronor. För att uppleva föreställningen i den fysiska operasalen kostar en biljett mellan 2.500 till 11.000 kronor. Sändningarna har gjort Metropolitan till en internationellt sett betydande digital kulturaktör och verksamheten genererar i dagsläget över 600 miljoner kronor i årliga intäkter till operahuset. När produktionskostnader, royalties, partneravgifter etcetera är avräknade ger sändningarna en total vinst till operahuset på över 180 miljoner kronor årligen.

I Sverige är det Folkets Hus och Parker som erbjuder sina anslutna biografer att visa operaföreställningarna. Genom initiativet har publiken runt om i världen börjat återvända till biograferna efter pandemin, vilket antyder att livesändningarna skapat ett långvarigt intresse och vana att uppleva opera på bio. Satsningen på Live på bio tillgängliggör inte bara klassiska verk utan också nya produktioner, vilket har bidragit till att locka en yngre och vidare publikkrets.

Initiativet har gjort det möjligt för en svensk operapublik att oavsett geografisk plats uppleva högklassig opera till ett rimligt pris, vilket sannolikt har breddat intresset även utanför de traditionella operalokalerna.

Studio Acusticum

Studio Acusticum i Piteå började producera livesändningar redan 2010 med Cirkus Cirkörs föreställning Inside out, som visades på 40 biografer runt om i Sverige. Sedan dess har Studio Acusticum fortsatt byggt upp erfarenhet och teknisk förmåga att producera högkvalitativa sändningar.

Under pandemin ställdes hela verksamheten om till digitala produktioner, vilket visade på både flexibilitet och förmågan att nå en bred geografiskt men utspridd publik. I dag fortsätter konserthuset med hybridevenemang, där utvalda konserter sänds live via deras webbplats samtidigt som det sker på plats i konsertsalen. Genom denna långsiktiga satsning har Studio Acusticum blivit känt som ett av Sveriges digitalt mest avancerade konserthus, med både livepublik och digital publik som kan ta del av konserter via nätet.

En rapport om pandemins effekt för digitaliseringen

Efter Pandemin 2023 gjordes en undersökning och rapport: **Kulturens Digitalisering i pandemins spår - i Norr och Västerbotten**. Rapporten finansierades av Kulturrådet och skrevs av Ulrika Lind i nära samarbete med Roger Norén, Lars Johansson och AnnaCarin Johansson på Studio Acusticum. Syftet var att undersöka behov och intresse av digitala produktioner post-pandemin, liksom eventuellt intresse för utveckling och samverkan kring play-verksamhet.

Stiftelsen Folkets Hubb

Stiftelsen Folkets Hubb har sitt ursprung i ett forskningsprojekt vid Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), med fokus på att utveckla digitala tjänster med landsbygdsfokus. Stiftelsen startade 2003 med syftet att främja vetenskaplig forskning, utveckling och utbildning inom fiberkommunikation.

Stiftelsen startades av Mats MEX Eriksson med en lång bakgrund inom bio, studio och filmljud. Under tiden som han arbetade på KTH på AMT (Laboratoriet för Avancerad MedieTeknik) och på Högskolan Dalarnas avdelning för Media och Fibersystem, drev han flera projekt där avancerad fiberöverföringsteknik skapade förutsättningar för distribuerad scenkonst där den dubbel-riktade kommunikationen utan märkbar fördröjning var i fokus. Hans praktiska pionjärbete ligger till stor del till grund för några nu pågående projekt i Riksteaterns regi.

Riksteatern

Riksteatern har aktivt utvecklat digitala sändningar för att göra scenkonst tillgänglig för hela Sverige och en global publik, med långsiktiga satsningar och särskilda digitala initiativ för både vuxna och unga.

Under coronapandemin ställde Riksteatern om och presenterade delar av sin repertoar digitalt för att publiken skulle kunna ta del av dans, teater och musik hemifrån soffan över hela världen. Produktionen inkluderade tidigare inställda turnéer, vilket gav publiken chansen att se föreställningar som annars inte hade nått turnémålen. Initiativet med digital repertoar är en del av Riksteaterns långsiktiga strategi att använda digitala plattformar, vilket omfattar utveckling av kommunikation, innehållsstrategier och publika presentationer.

ACROSS - Archipelago Remote Access

Projekttid: 2024 - 2027 **Budget:** 2,35 M EUR

Partners: Stockholms Musikpedagogiska institut, Riksteatern, Nordens Institut på Åland, Ålands Musikinstitut.

ACROSS är ett EU-finansierat projekt som bygger på kunskap som förvärvats genom en rad tidigare nordisk/baltiska telenärvaroprojekt med låg latens. Syftet är att digitalt kunna tillhandahålla musikutbildningstjänster och kulturevenemang till invånare i den svenska och åländska skärgården. Målet är att säkerställa en demokratisk fördelning av konsten och digitala utbildningsmetoder som kan användas oavsett geografisk plats och att arbeta tillsammans på ett hållbart sätt.

ANSEL – Access the North with the Speed of Light

Projekttid: 2023–2027 **Budget:** 2 M EUR

Partners: Riksteatern, Centria yrkeshögskola i Finland, Tromsø Universitet – Norges Arktiska Universitet, Lestijärvi samkommun, Sundsvalls kommun och Uleåborgs stad. Digitaliseringen påverkar konstnärers verksamhetsvillkor, kulturkonsumenters beteenden och gränserna för den nationella kulturpolitiken.

Projektet ANSEL omfattar innovativa samarbeten mellan organisationer, kulturarbetare, konst, kreativa industrier och nätverks-leverantörer som utvecklar nya möjligheter för digitaliserad kultur. Projektet syftar till att öka tillgängligheten till kulturella uttryck och utbildning i glesbefolkade delar av norra Sverige, Norge och Finland.

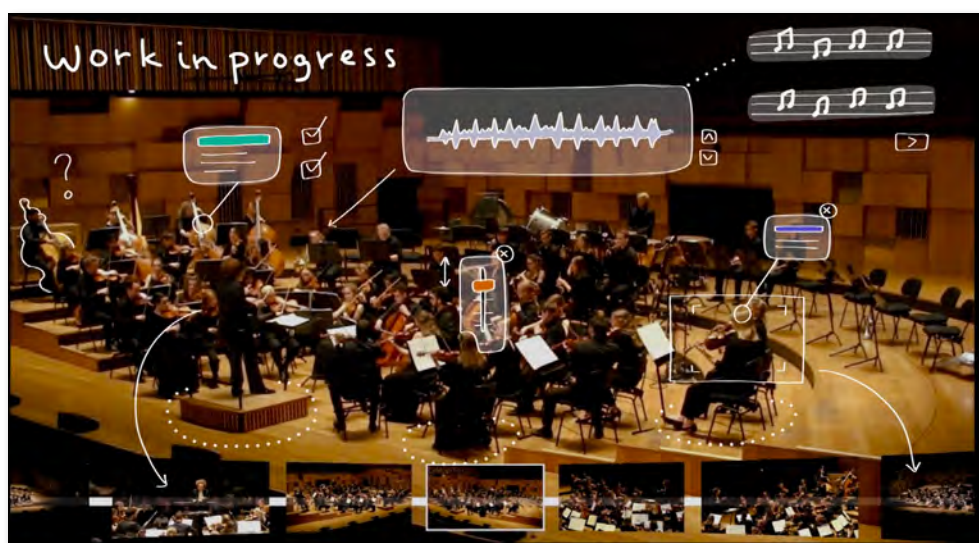
Utvecklingen av minimal fördröjning av ljud och bild har gjort det möjligt för människor att studera och erbjuda sina kunskaper oavsett geografisk plats. Digitalisering kan bidra till att sänka kostnaderna för musik- och scenkonst-samarbeten på distans och öka tillgängligheten för kultur och kulturutbildning. Projektpartnererna kommer att förena sina olika musikutbildningsmöjligheter, teaterscener, forskningskunskap, faciliteter och scenkonstexpertis till en sammanhållen resurs för boende i de glesbefolkade norra delarna av Sverige, Norge och Finland.

LUDICH – Lund University Digital Interactive Concert Hall

Deltagande högskola är: Konstnärliga fakulteten, Ekonomihögskolan, Juridiska fakulteten, Humanistiska och teologiska institutionerna vid Lunds tekniska högskola.

Externa partners är: Axis, Amazon Web Services, Capgemini, Cinfo, Future By Lund, Helsingborg Arena Och Scen, Malmö Live Konserthus, Malmö Symfoni Orkester och Science Village Hall.

LUDICH-projektet vill bygga framtidens digitala konserthus och lägga grunden för morgon-dagens kulturupplevelser. Det kommer göras med hjälp av mark-

nadens bästa digitallösningar och den breda och varierade kunskapen hos projektets olika samverkanspartners och genom att placera publikens individuella upplevelse i centrum.

Konstnärliga fakulteten leder ett tematiskt samverkansinitiativ för att utveckla framtidens kulturupplevelser. Med hjälp av nya teknologier, såsom AI, kommer projektet utforska nya sätt att göra kultur mer tillgänglig, interaktiv och personlig.

Syftet med projektet är att skapa bästa möjliga förutsättningar för en ny generation digitala liveframträdanden. Interaktiva streaming-lösningar och digitala format som ger användaren fler valmöjligheter och mer kreativ frihet att skraddarsy sin upplevelse och även kunna dela den med andra. Detta kommer göras med hjälp av den senaste tekniken och den samlade expertisen hos projektets samverkanspartners.

Malmö Lives konsertsal kommer att fungera som ett ”living lab” och utrustas med teknik för tester i ett verkligt sammanhang. Två skarpa tester per år planeras, så kallade Takes (Tagningar), då alla partners samlas till workshops.

Förutom att utveckla nya tekniska lösningar och konstnärliga format kommer projektet även behandla juridiska frågeställningar om upphovsrätt, arbetsmiljö och personlig integritet samt undersöka möjligheter till kommersialisering genom nya affärsmodeller och nya betalningsmetoder.

Nova-K

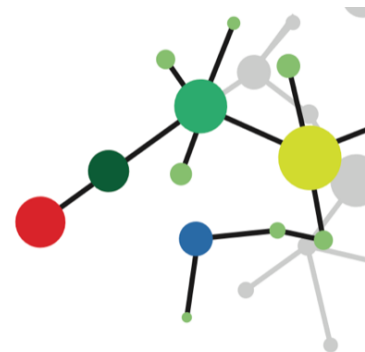
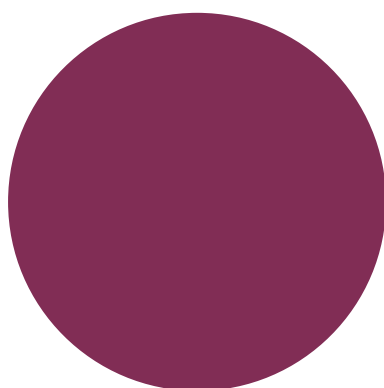
Nova K är ett treårigt EU-projekt som ska ge barn och unga i hela övre Norrland möjligheten att få ta del av musik- och kulturundervisning. Det spelar ingen roll om man bor i Luleå, Korpilombolo, Skellefteå eller Sorsele. Med hjälp av ny, innovativ teknik kan nu alla lära sig att spela ett instrument via högkvalitativ fjärrundervisning, utan störande ljudfördröjning. Projektet ska skapa jämlika förutsättningar för både elever och lärare i Norr- och Västerbotten att utöva kultur. I projektet ingår 20 kulturskolor från Norr- och Västerbotten.

Tekniken som används i Nova-K projektet bygger på ett utvecklingsarbete på KTH med syftet att utveckla högpresterande realtidsljud på CPU-baserade datorer i stället för på specialbyggda hårdvaruplattformar. Forskningsresultaten har sedan 2014 kommersialiserats av bolaget Elk Audio som med hjälp av investerare byggt en produkt-portfölj av både mjuk- och hårdvara. Mjukvaran Elk Audio OS, en Linux-baserad ljud-operativsystem för realtidstillämpningar, utgör bolagets viktigaste produkt som säljs både som egen produkt och som mjukvara för andra aktörer att bygga in egna lösningar. Servertjänsten Elk LIVE gör det möjligt att koppla upp flera samtidiga stationer för att kunna musicera tillsammans på distans. Hårdvaran Elk Bridge avlastar datorn och blir anslutnings-punkten av musikinstrument, mikrofon, hörlurar och webbkamera.

På grund av det specialutvecklade operativsystemet har man lyckats hantera ljudets systemfördröjning till några få millisekunder. Den upplevda fördröjningen vid en uppkopplad session blir dock något större då själva det routade nätet har en viss fördröjning men upplevs i de flesta fall inte som något problem. Systemet har även stöd för videokommunikation men här offrar man läpp-synkroniseringen. Bilden används mest som stöd och visning av noter. Att bilden kommer en halv sekund senare är i detta fall inget problem.

DEL III

Teknik, affärer och 11 scenarios för
interaktiv kultur och möten på distans

Teknik och investeringsbehov

DATERAD TEKNIK SOM KRÄVER NYINVESTERINGAR

Flertalet av upplevelselokalerna och mötesplatserna i Norrbotten har daterad teknik, ofta inköpt på 80-talet, där support och reservdelar oftast inte längre kan levereras. Det finns därför ett behov av ny- eller återinvesteringsbehov av ljud-, bild- och mediateknik. Genom uppdraget har befintlig teknik kartlagts och utifrån det har en teknisk nivåskala tagits fram. Denna skala ska ses som ett underlag för det återinvesteringsbehov som kommunerna kommer att behöva göra enskilt inom en snar framtid eller som rapporten föreslår - att det görs en ny modell för. En modell där kommunala investeringar kan räknas upp för ytterligare medel som kan komma alla till del genom ett kultur- / eventnät.

SCENARIOS

För att kunna ge en bild av vad ett eventuellt framtida kultur-/ eventnät skulle kunna innebära i form av innehåll och teknik, har vi visualiserat 11 scenarios. Dessa scenarios är valda utifrån förslag som diskuterats med befintliga kulturaktörer utifrån deras önskemål.

- Teaterföreställning på två eller fler spelställen samtidigt
- E-sport-tävling på flera ställen samtidigt
- Norrbottens körfestival på flera ställen samtidigt
- Musikkonsert med musiker på flera ställen samtidigt
- Direktsänd musikkonsert från en central produktionsort till flera ställen samtidigt
- Författarsamtal på flera ställen samtidigt
- Hantverkarskurs på flera ställen samtidigt
- Stand-up på flera ställen samtidigt
- Musiklektioner på flera ställen samtidigt
- Sport på flera ställen samtidigt

EN NY MÖJLIGHET TILL BÄTTRE LÖNSAMHET

För att exempelvis besöksnäringen i Norrbotten skall kunna växa behövs tillfredställande kapacitet på antalet bäddar och hotellrum i länet. Mottagarkapaciteten blir ett kritiskt mått på affärsmöjlighet, tillväxt och framgång.

På samma sätt måste arrangörer av större kulturarrangemang beakta sin lokala publikkapacitet. Måttet på den kapaciteten blir helt avgörande för storleken på arrangemanget, vilka akter och artister som kan engageras, vilket gage och kringkostnader som kan accepteras och i slutändan vilket biljettpris som måste sättas. Den lokala publikkapaciteten och betalningsförmågan är ofta låg samtidigt som biljettpiserna ofta stiger över tid – kalkylen går helt enkelt inte ihop.

Större evenemang arrangeras oftast i större städer där stora arenor finns tillgängliga för tusentals betalande besökare. Orter utanför storstadsregionerna

går miste om större evenemang och kulturupplevelser, då de helt enkelt inte kan erbjuda stora arenor och inte har det publikunderlag som krävs. I denna rapport har vi besökt och kartlagt en mängd kulturella upplevelselokaler i Norrbotten. Vi har identifierat befintlig teknik, tittat på värdskap för arrangemang och dokumenterat antal stolar i de befintliga salongerna.

I Norrbotten finns i dagsläget över 5 500 stolar i ett tjugotal biosalonger/konsertsalar med befintlig teknik inkl. stor duk, fasta högtalare, ljusstarka projektorer. Teknikparken är dock i flertalet fall på väg att vara utdaterad och är nu föremål för omfattande återinvesteringar men lokalerna finns och samtliga lokala arrangörer/värdar kan hantera biljettköp, servera fika, bemanna en garderob osv.

Det föreslagna kultur- och eventnätet som förbinder upplevelselokalerna med mycket god teknisk kvalitet, innebär att en hybrid av en fysisk/digital "Norrbottens-scen" skulle ge nya förutsättningar för starkare affärsmöjligheter.

Den befintliga lokala publiken skulle kunna kompletteras med en digital publik, ute i länet, i landet eller ute i världen. I ett nästa förslaget steg bör olika affärsmodeller undersökas närmare kring hur länets befintliga möteslokaler skulle kunna utvecklas och förstärka sin lokala affär.

TEKNIKNIVÅER

Varje nivå har en alternativ påbyggnad för högre prestanda och säkerhet.

1A Utrustning för digitala möten / Teams , Zoom Google Meet

Ett konferensrum med stolar, bord, stora TV-skärmar, utrustning för digitalt möte typ Teams/Zoom med kamera, högtalare och mikrofon. Utrustningen ansluts via USB-kabel till medhavd egen dator. Internetaccess via befintligt bredband. Används för möten, utbildningar och event där teknikens inbyggd fördröjning på ca 0.5 sekunder och begränsade ljud- och bildkvalitet inte inverkar begränsande på resultatet. Denna nivå av kommunikation använder oftast de stora amerikanska bigtech-bolagens tjänster med exponering och delning av data ofta av GDPR-relevant information.

1B Utrustning för digitala möten som 1A kompletterat med lösning för säkra GDPR-godkända interna digitala möten

Ett konferensrum med stolar, bord, två stora TV-skärmar, utrustning för digitalt möte typ Teams/Zoom och H.323 (egen IT-infrastruktur) med kamera, högtalare och mikrofon. Utrustningen fungerar dels separat, dels ansluts USB-kabel till medhavd egen dator. Internetaccess via befintligt bredband. Används för möten, utbildningar och event där teknikens inbyggd fördröjning på ca 0.5 sekunder och begränsade ljud- och bildkvalitet inte inverkar begränsande på resultatet. Denna nivå av kommunikation erbjuder förutom användning av de stora amerikanska bigtech-bolagens tjänster, även möjlighet att använda egna fristående videomötestjänster enligt standarden H.323. Samma säkra lösning som Sveriges Regioner och andra svenska myndigheter använder utan exponering och delning av data eller GDPR-relevant information med aktörer utanför EU.

2A Utrustning för ny-/återinvestering av biosalonger

En biosalong med sköna stolar, stor projektduk, fast 4K-projektor, fast in-mätt 5.1 ljudsystem, bioprocessor, befintlig fast utbyggs access till Internet, alla hantering sker med lokal personal

2B Utrustning för ny-/återinvestering av biosalonger med extra ljudkvalitet

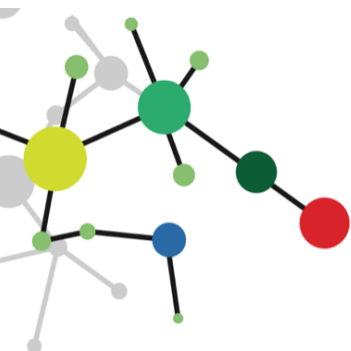
Som nivå 2A fast med Dolby Atmos ljudsystem, system för fjärrövervakning och styrning så att central support kan assistera med tekniks drift.

3A Utrustning och nätverk för digitala event på mottagande och sändande orter för enkel tv-produktion

I huvudsak mottagande ort utrustad med BD eventfibern 10 Gbps, utrustning för mottagning och sändning av mediastandarden 2110 med enklare fast utrustning. Fjärrövervakning och styrning.

3B Utrustning och nätverk för digitala event på mottagande och sändande orter för avancerad tv-produktionskapacitet

I huvudsak sändande/programproducerande ort utrustad med BD eventfiber 100Gbps, utrustning för mottagning och sändning av mediastandarden 2110 med avancerad produktionsutrustning.

TEATERFÖRESTÄLLNING PÅ TVÅ ELLER FLER SPELSTÄLLEN SAMTIDIGT

Genomförande kräver tekniknivå 1A eller 3A/B

AI genererad bild/ Bengt Grahm

Innehåll

Här spelas en teaterföreställning inför en levande publik med fysiskt närvarande skådespelare, samtidigt på två eller flera scener.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Traditionellt teaterljus för att belysa de fysiskt närvarande skådespelarna, Ljuset skall maskas så att det inte belyser bild-/projektionsytor.

Ljud: Om föreställningen sker i en stor lokal kan talförstärkning för de fysiskt närvarande skådespelarna behövas. Mikrofoner utplaceras på lämpliga ställen alternativt används kroppsburna mikrofoner på respektive skådespelare. Högtalare placeras på lämpligt ställe beroende på lokalens beskaffenheter. Ljudåtergivning från skådespelarna på distans sker genom separata högtalare placerade invid bildskärm/projektionsyta. På så sätt får publiken en tydlig riktningsuppfattning vem som talar i varje ögonblick.

Video: Ankommande video visas på bildskärmar eller projektionsytor med storlek anpassad efter lokal och scenografi. Här kan med fördel moderna LED-block/skärmväggar användas då de har hög ljusstyrka jämfört med projektionsduk för frontprojektion som kräver omsorg gällande avgränsad belysning och mörkläggning av lokalen. Duk för bakprojektion kan förvisso användas men det kräver större bakomliggande golvyta som kan vara svårt att få, speciellt i mindre spellokaler. Avgående videoupptagning sker via fasta eller stativmonterade kameror.

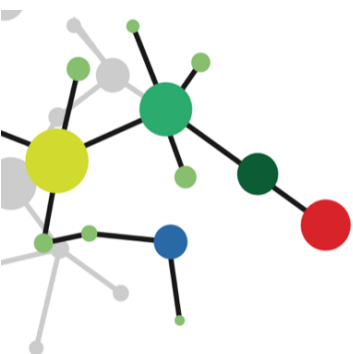
Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella spellokaler kan ske via olika datanätuppkopplingar. Om kvalitén på ljud/bilden inte är tidskritisk kan en vanlig Internetaccess med minimum 100 Mbps duplex dvs. samma datahastighet upp och nerströms fungera. Om kravet på kvaliteten på ljud/bild är mycket hög behövs access till Norrbottens kultur/eventfibernätverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personkommunikation mellan teknisk personal sker antingen via vanlig mobiltelefoni eller en separat kommunikationskanal på eventfibernätet.

Personal:

- De skådespelare som ingår i ensemblen.
- Teknisk personal som ansvarar för teknisk riggning av utrustning förväg och övervakning/körning under föreställningen.

Antal medföljande tekniker kan variera beroende på uppsättningen storlek och komplexitet. Vid större produktioner kan 3–4 tekniker behövas. Vid enklare produktioner kan 2 tekniker klara jobbet.

E-SPORT-TÄVLING PÅ FLERA STÄLLEN SAMTIDIGT

Genomförande kräver teknisk nivå 3A/B

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

Här sker tävling i olika e-sportgrenar inför en levande publik med fysiskt närvarande deltagare, samtidigt på två eller flera scener.

Teknik i de fysiska tävlingslokalerna

Ljus: En snygg mild belysning i lokalen ger en hemtrevlig känsla. Ingen ljussättning på scenen är nödvändig.

Ljud: Här är det spelets ljud som är i fokus. Spelets effekter skall höras högt och tydligt för att ge den rätta stämningen. Spelarkommentarer och publikljud från lokalerna på distans ger en känsla av delaktighet och att man agerar samtidigt.

Video: Spelets video är helt i centrum på den stora duken eller videomonitorerna. Deltagare från de andra lokalerna på distans kan med fördel även synas på sidofönster eller i separata monitorer. Avgående videoupptagning på spelare sker via fasta eller stativmonterade kameror.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella spellokalerna måste vara av väldigt hög kvalitet med extremt kort fördröjning. Därför behövs access till Norrbottens Eventfibernetverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personal: Teknisk personal ansvarar för teknisk riggning av utrustning i förväg och övervakning/körning under pågående tävling. Antal tekniker kan variera beroende på uppsättningen storlek och komplexitet. Vid en normal tävlingsproduktion kan 1-2 tekniker per lokal klara jobbet.

NORRBOTTENS KÖRFESTIVAL PÅ FLERA STÄLLEN SAMTIDIGT

Genomförande kräver teknisk nivå 3A/B

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

En gemensam körfestival som hålls under en helg med en avslutande konsert för publik på flera orter.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Traditionellt teaterljus med beaktande att försiktigt och bländfritt belysa de fysiskt närvarande sångarna. Sångarna skall enkelt kunna läsa noter och se anteckningar. Ljuset skall maskas så att det inte belyser bild-/projektionsytor.

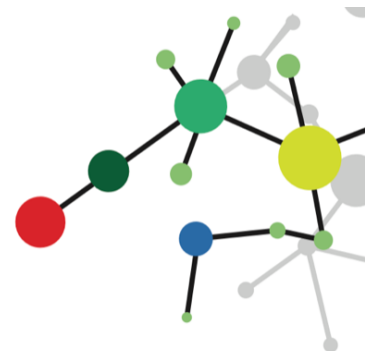
Ljud: Det är viktigt att samtliga på scenen erbjuds bra medhörning från de andra uppkopplade lokalerna.

Ett antal mindre mobila högtalare på stativ kan med fördel användas. På så sätt underlättas en god samklang och känslan att verkliga musicera tillsammans. Ankommande ljud från distanslokaler spelas även ut i lokalen så att publiken både hör den lokala körens klang samtidigt som körerna på distans.

Video: Ankommande video visas på bildskärmar eller projektionsytor med storlek anpassad efter lokal och scenografi. Här kan med fördel moderna LED-block/skärmväggar användas då de har hög ljusstyrka jämfört med projektionsduk för frontprojektion som kräver omsorg gällande avgränsad belysning och mörkläggning av lokalen. Om dirigenten är i distanslokalen måste videomonitorer placeras så att hela den lokala kören ser dirigentens slag och anvisningar tydligt. Avgående videoupptagning sker via fasta eller stativmonterade kameror.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella spellokaler måste vara av väldigt hög kvalitet med extremt kort fördröjning. Därför behövs access till Norrbottens Eventfibernetverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personal: Teknisk personal ansvarar för teknisk riggning av utrustning i förväg och övervakning/körning under pågående övning och konsert. Antal tekniker kan variera beroende på uppsättningen storlek och komplexitet. Vid större produktioner kan 3–4 tekniker behövas. Vid enklare produktioner kan 2 tekniker klara jobbet.

MUSIKKONSERT MED MUSIKER PÅ FLERA STÄLLEN SAMTIDIGT

Genomförande kräver tekniknivå 3A/B

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

SCENARIO 1 – STOR ORKESTER

Att turnera med en stor orkester är kostsamt och kräver en stor salong. För att öka tillgängligheten till denna scenkonst visar detta scenario på en konsert med orkestern på hemmaplan och sångare och dirigent på turné. Överföringstekniken utan märkbar fördröjning gör att denna musikupplevelse kan ges på orter och i lokaler som inte kommer i fråga om hela ensemblen behövde turnera.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Traditionellt teaterljus på artisterna på scen. Ljuset maskas så att det inte belyser bild-/projektionsytor.

Ljud: Ankommande ljud från orkestern på distans hörs i befintliga högtalare. Sångarna på scenen kan behöva förstärkning via mikrofoner samtidigt som sångarnas ljud överförs till medhörningshögtalare på sändande ort. På så sätt upplever orkestern samspel.

Video: Ankommande video visas på projektionsytor med storlek anpassad efter lokal. Avgående videoupptagning på dirigent sker via fasta eller stativmonterade kameror och visas via TV-skärmar hos orkestern så att de tydligt ser dirigentens slag och anvisningar.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella lokalerna måste vara av väldigt hög kvalitet med extremt kort fördröjning. Därför behövs access till Norrbottens kultur/eventfibernetverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personal: Teknisk personal ansvarar för teknisk riggning av utrustning i förväg och övervakning/körning under pågående övning och konsert. Antal tekniker kan variera beroende på uppsättningen storlek och komplexitet. Vid större produktioner behövs 3–4 tekniker, vid enklare produktioner 2 tekniker.

MUSIKKONSERT MED MUSIKER PÅ FLERA STÄLLEN SAMTIDIGT

Genomförande kräver tekniknivå 3A/B

AI genererad bild/ Bengt Grahm

Innehåll

SCENARIO 2 – ROCKFESTIVAL:

När flera av Norrbottens olika scener är uppkopplade utan tidsfördröjning kan spännande evenemang produceras. Tänk en gemensam rockfestival där band spelar för en publik i hela länet, kan spela tillsammans på flera scener samtidigt, dela på sång- och soloinsatser. Publiken både hör och ser konsertbesökarna på de övriga orterna.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Traditionellt teaterljus på artisterna på scen. Ljuset skall maskas så att det inte belyser bild-/projektionsytor.

Ljud: Ankommande och avgående ljud mixas för ett bra ljud i varje salong. Vid dessa tillfällen kan man behöva hyra in externa ljudsystem som har bättre kapacitet än många av dagens fasta enklare ljudanläggningar. Att ordna perfekt medhörning så att alla musiker, på samma eller på skilda scener hör varandra bra är viktigt. Då fungerar samspelet både för musiker och för publiken.

Video: Ankommande video visas på projektionsytor och lösa TV-monitorer med storlek anpassad efter lokal. Att både publiken och musiker på scenen känner närvaro är viktigt. Avgående videoproduktion på de olika orterna sker via fasta eller stativmonterade kameror.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella lokalerna måste vara av väldigt hög kvalitet med extremt kort fördröjning. Därför behövs access till Norrbottens Eventfibernetverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personal: Teknisk personal ansvarar för teknisk riggning av utrustning i förväg och övervakning/körning under pågående övning och konsert. Antal tekniker kan variera beroende på uppsättningen storlek och komplexitet men detta scenario är komplext och kräver aktiv assistans på varje ort av 3–4 tekniker.

DIREKTSÄND MUSIKKONSERT FRÅN EN CENTRAL PRODUKTIONSORT

Genomförande kräver tekniknivå 2A

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

Här upplever publiken en direktsänd konsert från en scen på annan produktionsort. Detta sker löpande idag bland annat från Metropolitan Opera i New York där över 2 000 digitala biografer över hela världen tar del av operaupplevelser i världsklass. Interaktion med sändande ort fattas.

Teknik på den mottagande orten

Ljus: Salongen är svagt belyst eller mörklagd.

Ljud: Ankommande ljud spelas i befintliga högtalarsystem.

Video: Ankommande videobild projiceras på duk precis på samma sätt som om det vore en biofilm som visades.

Kommunikation för mottagning av sändning: Ljud- och videoströmmarna som ankommer de aktuella upplevelselokalerna måste vara av mycket hög kvalitet. Därför behövs en kraftfull access till Internet. En anpassad mottagningsenhet installeras på varje mottagande ort. En fördröjning på mellan 2–20 sekunder uppstår men då ingen interaktion med sändande ort är nödvändig spelar denna fördröjning inte någon roll.

Personal: Teknisk personal ansvarar för övervakning/körning under pågående sändning. Detta sköter den ordinarie personalen på varje ort.

FÖRFATTARSAMTAL

Genomförande kräver tekniknivå 1A

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

Här hålls ett gemensamt författarsamtal om vikten av läsning och böckers värde. Mötet kan vara en del av en studiecirkel. Deltagarna ansluter från flera orter via digitalt möte.

Teknik i de fysiska lokalerna

Ljus: Vanlig bra konferensrumsbelysning behövs. Inget behov av mörkläggnings.

Ljud: Ljudet hanteras av högtalare och mikrofoner som ofta är inbyggda i själva videokonferensutrustningen. I större konferensrum kan extra mikrofoner behöva installeras.

Video: En videokamera skall vara placerad i direkt anslutning till TV-monitorerna för att få bästa möjliga ögonkontakt med mötesdeltagarna på distans. TV-monitorer placeras så att man både ser bra även på bakre platser i rummet, och får bästa möjliga ögonkontakt och gemenskapskänsla med sina parter på distans.

Kommunikation: I det här sammanhanget används digitala mötesplattformar som Teams och Zoom, fungera utmärkt. Den fördröjning som finns inbyggd i dessa system inverkar inte begränsade på innehåll eller upplevelse. Anslutning sker via befintlig access till Internet. Bäst att ansluta medhavd dator via sladd, undantagsvis kan WiFi-anslutning användas.

Personal: De flesta moderna yrkesaktiva människor har ju efter pandemin fått erfarenhet av att använda dessa digitala mötestjänster. Därför behövs ofta lokal teknisk support endast vid uppstart när medhavd dator ansluts mot den utrustning som är fast monterad i mötesrummet. Ingen central supporttjänst behöver normalt avropas.

HANTVERKSKURS

Genomförande kräver tekniknivå 1A

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

Här hålls en gemensam kurs för slöjd och hantverk. Kursen kan vara en del av en studiecirkel. Deltagarna ansluter från flera orter via digitalt möte.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Vanlig bra konferensrumsbelysning behövs. Inget behov av mörkläggnings.

Ljud: Ljudet hanteras av högtalare och mikrofoner som ofta är inbyggda i själva videokonferensutrustningen. I större konferensrum kan extra mikrofoner behöva installeras.

Video: En videokamera skall vara placerad i direkt anslutning till TV-monitorerna för att få bästa möjliga ögonkontakt med mötesdeltagarna på distans. TV-monitörer placeras så att man både ser bra även på bakre platser i rummet och får bästa möjliga ögonkontakt och gemenskapskänsla med sina parter på distans.

Kommunikation: I detta scenario fungerar digitala mötesverktyg som Teams, Zoom bäst. Den fördröjning som finns inbyggd i dessa system inverkar inte begränsade på innehåll eller upplevelse. Anslutning sker via befintlig access till Internet, med medhavd dator via sladd, undantagsvis kan WiFi-anslutning användas.

Personal: De flesta moderna yrkesaktiva människor har ju efter pandemin fått erfarenhet av att använda dessa digitala mötestjänster. Därför behövs ofta lokal teknisk support endast vid uppstart när medhavd dator ansluts mot den utrustning som är fast monterad i mötesrummet. Ingen central supporttjänst behöver normalt avropas.

STAND-UP

Genomförande kräver teknisk nivå 1A

AI genererad bild/ Bengt Grahn

Innehåll

Här hålls ett roligt evenemang där flera lokaler är uppkopplade samtidigt. Teknik för vanliga digitala möten fungerar utmärkt och fördröjningen är acceptabel.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Punktbelysning av medverkande artister/komiker behövs. Inget behov av mörkläggning.

Ljud: Ljudet hanteras av en lokal ljudmixer med mikrofoner och högtalare inkopplade. Till ljudmixern är videokonferensutrustningen ansluten så att full interaktion uppnås med alla uppkopplade orterna.

Video: TV-monitorer alt. dukprojektion visar ankommande bild. Avgående bild tas upp av ordinarie webbkamera på videokonferensutrustningen alt. sköts via en separat stativkamera. Kameran skall helst vara placerad i direkt anslutning till TV-monitorerna för att få bästa möjliga ögonkontakt med deltagarna på distans.

Kommunikation: I detta scenario kan våra vanliga digitala mötesverktyg som Teams, Zoom etcetera fungera utmärkt. Den fördröjning som finns inbyggd i dessa system inverkar inte begränsade på innehåll eller upplevelse. Anslutning sker via befintlig access till Internet. Bäst är att ansluta medhavd dator via sladd, undantagsvis kan WiFi-anslutning användas.

Personal: Även om detta scenario använder vanlig teknik för digitala möten, behövs ofta lokal teknisk support vid riggning och uppstart då extra ljudutrustning behövs. En tekniker sköter jobbet utan problem.

MUSIKLEKTIONER PÅ DISTANS

Genomförande kräver teknikinivå 3A

AI genererad bild/ Bengt Grahm

Innehåll

Här genomförs lärarledda musiklektioner där överföringstekniken med omärkbar fördröjning gör att perfekt samspel är möjligt. Kvalitén på undervisningen och känslan hos eleven att vara totalt närvarande gör att distansundervisningen blir helt likvärdig som en fysisk lektion.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Vanlig klassrumsbelysning fungerar ofta bra.

Ljud: Ljudet hanteras av en lokal ljudmixer med mikrofoner och högtalare inkopplade. Till ljudmixern är videokonferensutrustningen ansluten så att full interaktion uppnås med alla uppkopplade orterna.

Video: TV-monitorer alt. dukprojektion visar ankommande bild. Avgående bild tas upp av kamera ansluten till videokonferensutrustningen. Kameran skall vara placerad i direkt anslutning till TV-monitorerna för att få bästa möjliga ögonkontakt med deltagarna på distans.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som förbinder de aktuella lokalerna måste vara av väldigt hög kvalitet med extremt kort fördröjning. Därför behövs access till Norrbottens Eventfiber nätverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad videokonferenscodec (utrustning som sänder och mottar ljud- och bildsignalerna) behövs på respektive spelplats.

Personal: Detta scenario är återkommande som inte behöver någon extra teknikerinsats förutom vid terminsuppstart och tillgänglighet till support på distans.

SPORTUPPLEVELSER PÅ FLERA ORTER SAMTIDIGT

Genomförande kräver tekniknivå 2A med inslag av 1A

AI genererad bild/ Bengt Grahm

Innehåll

Här hålls ett evenemang där publiken på flera orter, tillsammans ser en direktsänd match. Här är vi i publiken vana att få perfekt bildkvalitet där alla detaljer framgår. Interaktion finns med de andra orterna och med sportkommentatorer. För- och eftersnack kan produceras där publiken bjuds in att medverka med frågor, inspel där interaktiva verktyg som textchatt, omröstning etcetera kan användas.

Teknik på de fysiska scenerna

Ljus: Salongen är svagt belyst.

Ljud: Ankommande ljud spelas i befintliga högtalarsystem.

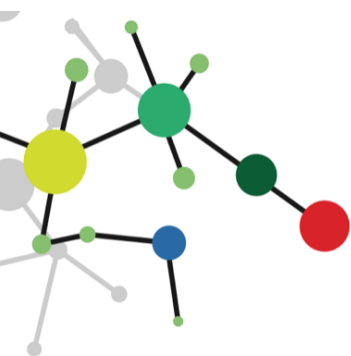
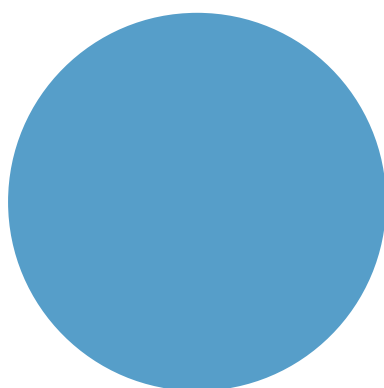
Video: Ankommande videobild projiceras på duk precis på samma sätt som om det vore en biofilm som visades. Parallell sändning av kommentatorer och inslag av interaktion syns på extra TV-skärmar.

Kommunikation: Ljud- och videoströmmarna som ankommer de aktuella upplevelselokalerna måste vara av mycket hög kvalitet. Därför behövs access till Norrbottens Eventfibernetverk med 10Gbps duplex hastighet. En anpassad mottagningsenhet installeras på varje mottagande ort.

Personal: Teknisk personal ansvarar för övervakning/körning under pågående sändning. Detta sköter den ordinarie personalen på varje ort med stöd från en central helpdesk.

DEL IV

Nästa steg

Bakgrund till nästa steg

Kommunala nyinvesteringsbehov

Daterad teknik

Vår ambition har varit att ta reda på de behov som finns av ny- och återinvesteringar av ljud-, bild- och mediateknik, för de kulturella upplevelselokalerna i Norrbotten. Som tidigare nämnts så har flertalet av upplevelselokalerna och mötesplatserna i Norrbotten daterad teknik, ofta inköpt på 80-talet, där support och reservdelar oftast inte längre kan levereras. Det finns därför ett behov av ny- eller återinvesteringsbehov av ljud-, bild- och mediateknik, som enligt gängse praktik är upp till varje enskild kommun att hitta medel för.

En ny innovativ affärsmodell

En kommande pilot är tänkt att klargöra en affärsmodell där länet i samverkan bygger ett kultur- / eventnät. Det skulle kunna innebära att mindre kommunala investeringsmedel tillsammans kan räknas upp och i sin tur kompletteras med annan offentlig- och privat- samt EU-finansiering. Det enskilda kommunens medfinansiering kommer då tillbaka till kommunen i form av större resurser för de enskilda mötesplatserna samt för fler aktörer i ett regionalt kultur-/ eventnät. Om det föreslagna projektet kan genomföras får Norrbotten en samhällelig infrastruktur som saknar motstycke i världen.

Inventering av nuvarande status

Under våra besök har vi inventerat lokalernas teknikstandard och behov i 55 biosalonger, scener, mötesrum etcetera. Vi har därför en god bild av såväl enskilda som sammanlagda behov och kostnader.

Dialog med expertis

Vi har fört dialog med nationella och internationella teknikleverantörer och begärt in aktuella budgetofferter vilket gör att vi har en god bild av kostnadsläget gällande inköp av olika projektorer, projektionsdukar, TV-skärmar, högtalare, förstärkare, videokonferensutrustning, IT-infrastrukturutrustning etcetera. Vi har även sammanställt de löpande kostnader som i vissa fall uppstår i form av abonnemang, serviceavtal osv.

Dialog har även först med nationella och internationella aktörer som arbetat med teknik i framkant och testat olika typer av distanslösningar i projekt på olika nivåer och för olika syften. I dessa dialoger har alla lyft betydelsen av att skapa långsiktigt hållbara lösningar för organisation, drift, och support. Tekniken är det lättaste att få plats.

USP:en – det samhällsägda bredbandet

I dialogerna med nationella och internationella teknikexperter har vi fått bevis på vår unika tillgång i Norrbotten i form av ett samhällsägt separat IT-eventnätverk som ger bästa tänkbara förutsättningar till högkvalitativ fjärrproduktion. Det är en situation och tillgång som andra länder bara drömmer om.

Tekniknivåer

Vår ambition har varit att ge en samlad bild av kostnaderna för att uppgradera Norrbotten till att bli en region där människor skall ha nära tillgång till tekniskt väl utrustade lokaler och i vissa fall på en nivå i absolut världsklass. Vi har som i presenterade case, utgått från tre olika tekniknivåer där nivå 1 möter enklare kommunikationsbehov och är billigast. Nivå 3 erbjuder en unik och avancerat lösning och blir dyrast.

Kompetensutveckling och värdskap

Förutom att genomföra den tekniska upprustningen av lokalerna, har vi identifierat ett stort behov av rekrytering, stöd, kompetensutbildning samt utbildning av den personal som skall se till att fylla tekniken med innehåll. Det gäller att ha förmåga att arrangera konserter, event, produktioner etcetera. Det gäller att på alla plaster ha ett gott värdskap för att göra upplevelsen för en publik till en helhet. Det måste vara mycket bättre och roligare att uppleva en föreställning, ett event, ett möte, tillsammans, i stället för att eventuellt konsumera upplevelsen hemma ensam framför sin egen skärm.

Från OB-buss till central helpdesk med fjärrstyrning

När man traditionellt har producerat Tv-produktioner från en scen utanför fasta radio- och Tv-studios, har man använt en s.k. OB-buss (Outside Broadcasting) med system för inspelning och direktsändning av video- och ljudproduktioner. OB-buss metoden har idag ersatts av fjärrstyrning och centrala helpdesk-stationer, vilket vi också i vårt förslag utgått ifrån.

Vi har också sett att utrustningen i lokalerna blir alltmer avancerad. Det gör att behovet av support ökar, vilket gör att vi landat i systemet med en central helpdesk med fjärrstyrningsfunktion för tekniskt stöd och support. Vi inkluderar därför möjligheten att på valda lokaler med tekniknivå 2 och 3, installera system för fjärrstyrning så att den centrala helpdesken till exempel kan starta en biofilm, släcka salongsbelysning, styra kameror och justera mikrofoner.

Som komplement har vi lagt till en mobil pool av utrustningar i form av fjärrstyrda och manuella kameror, ljudsystem, mikrofoner, högtalare, projektorer, TV-skärmar, projektdukar, belysning, IT-nätverksutrustning etcetera.

Noder med teknik i världsklass

I länet finns det tre kulturhus som har speciellt goda förutsättningar i deras befintliga lokaler, teknik och heltidsanställd välutbildad teknisk personal. Dessa kulturhus är Studio Acusticum i Piteå, Aurora Kultur och Kongress i Kiruna och Kulturens Hus i Luleå. I vårt tekniska scenario finns därför den mest avancerade tekniken på nivå 3 installerad på dessa platser. I övriga kommuners huvudorter installeras även där utrustning på nivå 3 fast med något enklare fast utrustning. Vid behov av mer avancerad Tv-produktion från någon av dessa 11 orter, rekvireras utrustning från den mobila poolen, riggas på plats och fjärrstyrs från det centrala kontrollrummet. På plats behövs vid mobil poolanvändning även tekniskproduktionspersonal som utgörs både av utbildad lokal personal och vid behov även externa resurser.

Fördelen av att redan ha ett samhällsägt fibernät

Informationsteknik i Norrbotten AB (IT Norrbotten)

IT Norrbotten ägs av Region Norrbotten och Norrbottens 14 kommuner. Bolaget ska enligt deras webbsida äga, förvalta och utveckla det länsgemensamma fiberbaserade regionnätet för ökad tillväxt och digital delaktighet i Norrbotten. Bolaget ska verka för att bredbandsnäten byggs ut och kommer till praktisk användning för lokalt näringsliv och offentlig service så att en mångfald av tjänster skapas.

Bolaget ska verka som katalysator för den regionala utvecklingen.

Norrbottens regionnät

De senaste åren har IT Norrbotten gjort stora satsningar på ett säkrare och mer robust regionalt fibernät med kraftigt ökad prestanda. På sträckor med fiberbrist har det uppgraderats med fler antalet fiber för att möta framtidens behov. Dessutom utökas antalet fiber på sträckor som byggs om i samband med andra infrastruktur-ägares satsningar, till exempel Trafikverket och Vattenfall.

Data: 1870 km fiberkabel
Våglängder 40 kanaler á 100 GBit/s
Routerbackbone 100 GBit/s
Ansluter till stadsnäten i varje kommun

Tomas Sundström VD IT Norrbotten.
Foto: IT Norrbotten

Etablering av trygghetspunkter i det samhällsägda regionnätet

Myndigheten för Civilt försvar samt Länsstyrelsen Norrbotten anordnande i september 2025 konferensen Civilsamhället som en del av den civila beredskapen & resurs i totalförsvaret. Erik Flink, projektledare vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap föreläste om Trygghetspunkter. Enligt Myndigheten för Civilt försvar har nio av tio kommuner i Sverige påbörjat planeringen för etablering av lokala trygghetspunkter.

Trygghetspunkter

Det försämrade omvärldsläget har satt fokus på behovet att utveckla och stärka förmågan att värna civilbefolkningen. Trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser är en del av befolkningsskyddet. Det visar bland annat erfarenheter från kriget i Ukraina. I Ukraina har fler än 4 000 trygghetspunkter byggts upp som aktiveras i händelse av långvarigt strömbrott på grund av ryska attacker mot energiinfrastruktur.

Trygghetspunkter är bemannade platser dit människor vänder sig för att få stöd och information vid samhällsstörningar och kriser. Dessa punkter är en del av Sveriges beredskapssystem som syftar till att hjälpa de mest utsatta i samhället

under svåra tider som vid krissituationer som kan vara elavbrott och naturkatastrofer.

Det finns i nuläget ingen lag som reglerar att kommuner måste ha trygghetspunkter, men förmågan att lokalt tillgodose behovet som trygghetspunkter och särskilda samlingsplatser kan ge människor vid krissituationer och samhällsstörningar, höjd beredskap och krig är viktigt. MSB:s projekt ska göra det enklare för kommunerna att utifrån sina lokala förutsättningar utveckla en förmåga som tillgodoser människors basala behov vid kriser och ytterst krig. Med ett enhetligt stöd ökar också möjligheterna för allmänheten att känna igen en trygghetspunkt oavsett var i landet den upprättas.

Funktioner och resurser

Trygghetspunkterna erbjuder en rad grundläggande funktioner som:

- Information – Om vad som har hänt och vilka åtgärder som vidtas av samhället.
- Första hjälpen – Sjukvårdsmottagning för akuta behov.
- Mat och dryck – Tillgång till varmt vatten och enklare livsmedel som kaffe och te.

Utveckling och stöd

Myndigheten för Civilt försvar arbetar aktivt med kommunerna för att utveckla och stärka trygghetspunkterna. Myndigheten tillhandahåller material och stöd för att hjälpa kommunerna att planera och organisera trygghetspunkter. Detta inkluderar checklistor, rollkort och händelseexempel för att förbereda sig för olika krisscenarier.

Fördelen av trygghetspunkter där kulturen också har noder

Dialog med Myndigheten för Civilt försvar

På plats under beredskapsveckan som anordnades av Länsstyrelsen i Norrbotten hösten 2025, fick Erik vid Myndigheten för Civilt försvar frågan om han trodde att kommunala trygghetspunkter skulle kunna samlokaliseras med kulturella upplevelselokaler. Erik svarade att han tror att de två ambitionerna går att samordna, speciellt på mindre orter där ett Folkets Hus eller bygdegård redan har en central roll och läge i samhället.

Viktiga faktorer för val av lokal:

- Tillgänglighet – Lokalen måste vara öppen eller snabbt kunna öppnas vid kris.
- Kapacitet – Tillräckligt utrymme för människor som behöver samlas.
- Säkerhet och stöd – Möjlighet till värme, skydd, information, och eventuell grundläggande hjälp.
- Utrustning – Ström, toaletter, sittplatser och andra resurser som är viktiga vid längre vistelse.

Att samlokalisera trygghetspunkter med kulturlokaler kan också ha fördelen att dessa lokaler ofta är centralt placerade med goda kommunikationer, vilket underlättar för människor att snabbt nå trygghetspunkten.

På frågan om ett separat kultur/eventnät i Norrbotten skulle kunna förbättra robustheten och möjligheten att få ut information till kulturella upplevelselokalerna och trygghetspunkterna, redogjorde Erik vid Myndigheten för beredskap för internets svaghet.

Internets svaghet och ett samhällsägt regionnätets styrka

Vid en stor samhällsstörning kan internet slås ut på grund av flera samverkande faktorer, som alla påverkar den tekniska infrastrukturen som internet bygger på. Huvudorsakerna är strömavbrott och energibrist. Internetinfrastruktur såsom servrar, routers och datacenter är beroende av kontinuerlig elektricitet. Vid omfattande strömavbrott exempelvis orsakat av stormar, naturkatastrofer eller sabotage kan nätverk och kommunikationsknutpunkter sluta fungera. Separat fiberinfrastruktur som har förmåga till så kallad ödrift. När övrig internetaccess får problem så fungerar Norrbottens samhällsägda regionnät.

Cyberattacker och sabotage

System kan medvetet slås ut via hackerangrepp, malware eller sabotage, vilket kan ge stora störningar, särskilt om redundanta system inte är på plats.

Norrbottens samhällsägda regionnät är uppbyggd enligt principen Air-gap dvs. nätet har fri kapacitet skild från internet.

Överbelastning och nätverkets begränsningar

I krissituationer ökar trafiken dramatiskt när människor försöker nå information på nyhetsmedias eller myndigheters webb samtidigt som man kontaktar nära och kära via IP-telefoni, sociala medier etcetera. Denna överbelastning av mobila och fasta nät kan leda till avbrott. Norrbottens samhällsägda regionnät är separerat och har separat kapacitet skild från internet.

Beroende på centraliserade system

Många delar av internet är centraliserade till vissa datacenter och nätverksnav. Om dessa drabbas av störningar kan konsekvenserna bli omfattande och sprida sig genom hela samhällets kommunikationssystem.

Norrbottens samhällsägda regionnät är uppbyggd enligt principen punkt-till-punkt och punkt-till-multipunkt och är inte beroende på en enskild känslig central kopplingsnod.

Finansiering

Civilsamhällets upprustning är i dessa tider en prioriterad åtgärd. Det finns inga offentliga angivna summor för totala investeringar i trygghetspunkter i Sverige. Finansieringen är i huvudsak kommunal och prioriteras utifrån lokala behov och resurser. Myndigheten för Civilt försvar understöder med planeringsstöd och kompetensutveckling men inte med direkta ekonomiska bidrag.

Utredarnas kommentar kring ny och återinvesteringar som behövs

Att använda befintliga resurser i form av samlingslokaler i Folkets Hus, biografer, bygdegårdar etcetera är resurseffektivt. Flera partner kan då dela på de kostnader för ny- och återinvesteringar som ändå är tidskritiska på grund av för gammal teknik.

Utredarnas kommentar kring att låta Norrbottens samhällsägda regionnät också bli ett kultur- och beredskapsnät.

För att det befintliga samhällsägda regionnätet ska kunna få en ytterligare funktion krävs anslutningar till valda kommunala noder.

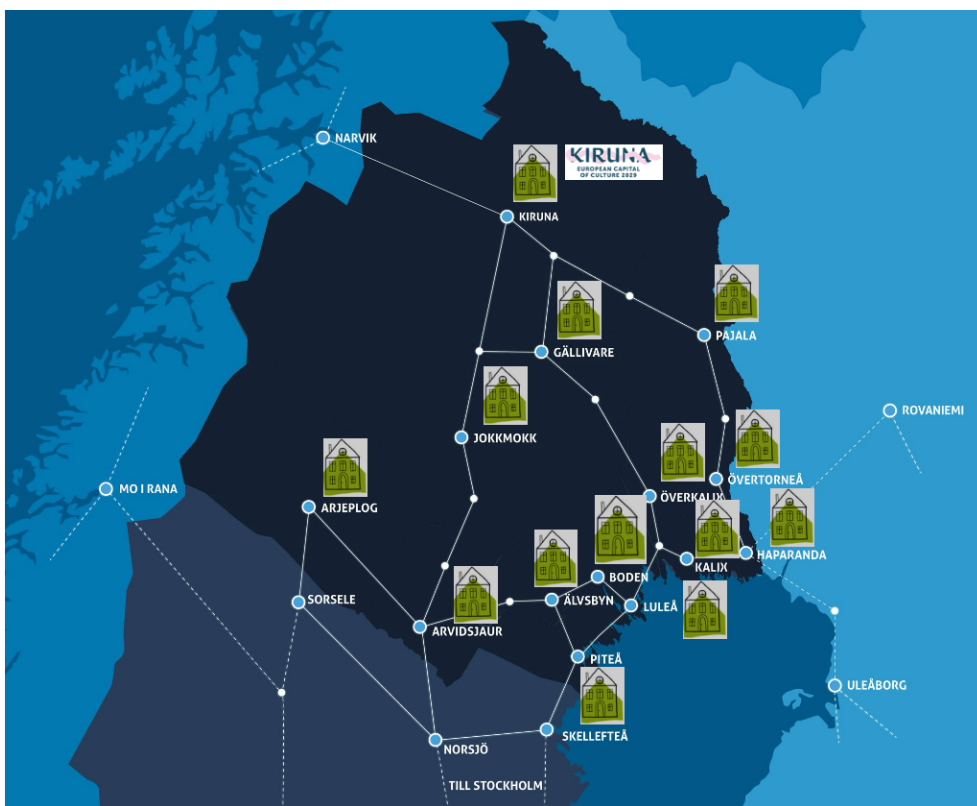
Förslag Pilot i ett nästa steg

Målbild

Det långsiktiga målet är att kunna bygga, etablera och drifva ett kultur-/ eventnät kallat – Norra Sveriges Kultur och Beredskapsnät och ha det klart året innan Kiruna kulturhuvudstadsår 2029, så det kan nyttjas för kulturhuvudstadsårets utbud och verksamheter. För att det långsiktiga målet ska gå att infria föreslås nästa steg vara en pilot inför ett möjligt kommande fullskaligt projekt.

I linje med Norrbottens strategin

Förslaget är i linje med Norrbottensstrategin 2040 och dess fyra fokusområden
– En tillvaro full av möjligheter – Ett lärande och attraktivt län – Ett innovativt
och konkurrenskraftigt län och Ett närmare Norrbotten.

Norra Sveriges Kultur och Beredskapsnät

Fysiska mötesplatser och digital infrastruktur sammanflätade för att regionalt knyta ihop lokala samhällen genom kultur, trygghet och innovation – i freds och orostider.

Nyckelord:

• Kris och beredskap • Mötesplatser • Kultur • Hälsa • Digitalisering

Namn

Norra Sveriges Kultur och Beredskapsnät (kortfattad beskrivning av syfte, mål, arbetspaket och förväntade effekter).

Syfte

Skapa förutsättningar för ett sammanhållet, hållbart och framtidssäkert digitalt kultur- och beredskapsnät som kopplar samman länets scener, biografer och möteslokaler genom modern teknik och ett samhällsägt infrastrukturnät.

Mål

Piloten förväntas ha byggt en kulturell infrastruktur i länet i form av ett digitalt kultur- och beredskapsnät med sikte på Kiruna kulturhuvudstad 2029.

Arbetspaket 1: TEKNIK

Fördjupa genomförd inventering och föreslå en gemensam ekonomisk affärsmodell för de ny- och återinvesteringar i ljud-, bild- och mediateknik som behöver göras i Norrbottens Folkets Hus anläggningar eller andra av kommunen vald mötesplats. Föra dialog med samtliga kommuner, förankra och eventuellt revidera föreslagen modell.

Arbetspaket 2: SAMVERKAN

Undersök hur Folkets Hus anläggningarna kan etableras som mötesplatser ur kris- och beredskapssynpunkt – Dual Use. Fördjupa påbörjade dialoger med aktörer inom kris och beredskap, samt initiera dialoger med aktörer som utvecklat servicepunkter i kommunerna för att uppnå flerparsamverkan. Fördjupa påbörjade dialoger inom kultursektorn, initialt med fokus på aktörer som redan har etablerat fungerande nätverk och samverkan inom länet samt inom Norden.

Arbetspaket 3: ORGANISATION OCH DRIFT

Genomföra research, ta fram olika modeller för etablering, drift, support och organisation. Här ingår också juridiska och upphovsrättsliga frågor. I ett nästa steg genomföra en teknisk uppgradering genom att investera i en gemensam affärsmodell för modern ljud-, bild- och mediateknik i befintliga lokaler, som är i dokumenterat behov av nyinvesteringar.

Innovera samverkansformer mellan kulturaktörer, offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle, aktörer inom kris och beredskap, teknikspecialister och övrig relevant expertis.

Arbetspaket 4: AI OCH INNOVATION

Undersöka AI som ett multidisciplinärt verktyg som påverkar innehåll, teknik, juridik och samspelet mellan det digitala och det fysiska. Den snabba teknikutvecklingen gör att AI naturligt knyts till innovationsområdet och blir en central kraft i att forma nya arbetssätt, produkter och lösningar.

AI kommer att vara en drivande motor för innovation i bred bemärkelse, vilket ett kultur-/ eventnät behöver kunna nyttja samt ta hänsyn till.

Arbetspaket 5: TESTER

Genomföra tester i fyra faser, utifrån de i rapporten föreslagna case.

Fas 1 – Förberedelser

Fas 2 – Teknisk uppgradering

Fas 3 – Kompetens och testdrift samt funktions- och användarutvärderingar

Fas 4 – Implementering och etablering

Medverkande bör vara utvalda noder med hög teknisk kompetens och befintliga resurser.

Testa olika typer av kulturellt innehåll för att kunna interagera digitalt och fysiskt.

Sprida utbudet till bygdegårdar och andra samlingslokaler via standard internet med befintliga tekniska lösningar för digitala möten och strömmande media.

Testa olika typer av kulturellt innehåll för digitalt och fysisk interaktion.

Arbetspaket 6: KOMPETENS

Undersöka och fastslå vilken kompetensutveckling kring kultur och KKB som behövs samt förslå vilka aktörer på olika nivåer och med olika uppdrag som skulle kunna leverera på fastställda behov.

Arbetspaket 7: PRESENTATION FULLSKALEPROJEKT

Leverans av pilotprojektets resultat i form investerings samt driftmodell, organisation samt finansiering för kommande etablering av ett kultur och beredskapsnät i Norra Sverige.

Förväntade effekter

- Stärkt kulturell infrastruktur i hela Norrbotten
- Ökad tillgänglighet till högkvalitativa kulturupplevelser
- Innovativa produktionsformer
- Attraktivare kulturhus och mötesplatser
- Stärkt regional samverkan kring innehåll, teknik och kompetens
- Norrbotten positioneras som internationell förebild för samhällsdriven kultur- och eventteknik.
- Nya affärsmöjligheter
- Stärkt demokrati och mer hållbara samhällen

Presentation av utredarna

Stina Almkvist

Creative Consulting Almkvist AB

Senior konsult med lång yrkeserfarenhet av hur kulturområdet samt (KKB) kulturella och kreativa branscher kan användas för regional utveckling.

Tog fram rapporterna ”En ny näring växer fram, del I och II - en omfattande kartläggning och analys av KKB:s (kulturella och kreativa branscher) förutsättningar och villkor i Norrbotten, 2013 och 2017. De senaste fem åren verksam inom kompetensområdet samt inom strategiskt innovationsledning, på enheterna Kultur samt Samhälle och Näring hos regionala utvecklingsavdelningen, Region Norrbotten. Fokus har legat på kompetensutveckling, social hållbarhet och attraktionskraft samt befolkningsförsörjning. Uppdraget kring befolkningsförsörjning har omfattat samverkan med länets samtliga 14 kommuner där nätverk och labbverksamhet byggdes upp kring mottagarkapacitet och attraktionskraft - som en förutsättning för platsattraktion. Utbildad inom teater- film-, kommunikations- och medievetenskap vid Umeå och Stockholms universitet, mediepedagogik vid Dramatiska Institutet samt Stockholms nya filmskola. Tidigare arbeten som studierektor för medieutbildningar, Luleå tekniska universitet samt arbete inom filmproduktion hos Filmpool Nord och privata filmbolag. Stort regionalt, nationellt och europeiskt nätverk inom KKB och innovation. Styrelsemedlem i nationella föreningen Innovationsledarna.

stina@stinaalmkvist.se

Bengt Grahn

Studio Electronica One AB

Senior konsult med lång yrkeserfarenhet inom ljudteknik och kulturområdet. Är själv musiker samt kompositör. Arbetat som ljudtekniker och musikproducent på Sveriges Radio under 80- och 90-talen. Styrelsemedlem och ordförande Luleå Orkesterförening / Luleå Symfoniorkester 2005–2017.

Styrelsemedlem Sveriges Orkesterförbund SOF norra 2012–2017.

Varit verksam som serieentreprenör med 8 bolag inom ljud/bild/media/IT från 80-talet och framåt.

Grundare av Compodium International AB - leverantör till myndigheter, regioner och kommuner av säker IT-kommunikation, meddelanden och videosamtal. Operativt verksam från 1997 till 2024 varav VD i 23 år. Grundare av Studio Electronica One AB 2022 - norra Sveriges enda certifierade mediastudio med Dolby Atmos ljud.

Bengt@studioelectronica.se

SPRIDNING OCH UPPHOVSRÄTT

Rapporten får gärna spridas och återges med rapportförfattarnas namn men inte bearbetas kommersiellt eller icke-kommersiellt i enlighet med standarden:

Creative Commons - cc by-nd

<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.sv>

Citera enligt följande:

Kulturen kliver fram – en beskrivning av Norrbottens kulturella ekosystem, 2025. Almkvist, Stina, Grahn, Bengt, Kulturenheten, Regionala utvecklingsavdelningen, Region Norrbotten.

